

قل جاء الحق وزهق الباطل إن الباطل كان زهوقاً (الفرقان)
عن أنكم وأسركتهم على رجل واحد يريد أن يشق عصاكم ويفرق
جماعتكم فاقتلوه - رواه مسلم مشكاة باب الامارة (٢٢/٨)

القول السديد في جواب قول العنيد

تأليف.

ابو يوسف محمد ولي درويش
الاستاذ بجامعة العلوم الاسلاميه علامه بنو
مناؤن كراتشي - ٤٢٨

القول السديد

جواب قول الغنيد

پہ دی کتاب کیں پہ تقلید بانڈی د امین اللہ
غیر مقلد دشہاتو اوو سوسو جائزہ اغستے شوبیدہ
اوازالدے شوبیدہ۔

تألیف ابو یوسف محمد ولی درویش (المترجم) ۱۹۹۹ء
الاستاذ بجامعة العلوم الاسلاميه علامہ
بنوری تاؤن کراچی ۷۲۸۰۰

فہرست مضامین

صفحہ	عنوان	صفحہ	عنوان
۹۷	دکونر ملا خبط -	۹	تقلید اور اتباع پوشے دے -
۹۹	دکونر ملا نھم دلیل -	۱۳	دکونر ملا خیانت -
۱۰۱	دکونر ملا لسم دلیل -	۶۱	دکونر ملا لائل اور دھنچہ جواب تنبیہ -
۱۰۱	یوولسم دلیل -	۶۳	قیوس -
۱۰۲	دولسم دلیل -	۶۶	تنبیہ -
۱۰۳	دویم قسم دل سہلونہ -	۷۹	دکونر ملا پرنیزد و شوکانی متا
۱۰۷	دویم دلیل -	۷۹	تنبیہ -
۱۱۲	دکونر ملا خیانت -	۸۸	دکونر ملا غلطی -
۱۱۳	ٹاورم دلیل -	۹۰	روند تقلید -
۱۱۴	پنجم دلیل -		کونر ملا دلشبیہ پر معنی ہم نہ
۱۱۵	کونر ملا خاق و شیخینونہ	۹۱	پوہیری -
۱۱۵	بدگمانہ کوی -	۹۲	دکونر ملا اووم دلیل -
۱۱۷	شپریم دلیل	۹۴	دکونر ملا اتم دلیل -

صفحہ	عنوان	صفحہ	عنوان
۱۳۲	دکونز ملا اول دلیل -	۱۱۹	دکونز ملا تضاد -
۱۳۳	دکونز ملا دویم دلیل -	۱۲۰	دکونز ملا اووم دلیل -
۱۳۳	دکونز ملا دریم دلیل -	۱۲۱	دکونز ملا بدگمانی -
۱۳۵	دکونز ملا تضاد -	۱۲۲	کونز ملا نہ نصیحت -
۱۳۶	خلورم دلیل -	۱۲۲	دکونز ملا اتم دلیل -
۱۳۸	پنجم دلیل -		دارد و مثل دے "ایک تیر
۱۳۸	شپہزم دلیل -	۱۲۳	روٹکار" -
۱۵۲	دامام صاحب بل قول -	۱۲۳	عجیبہ خبرہ -
۱۵۳	اووم دلیل	۱۲۴	دکونز ملا نهم دلیل -
۱۵۳	نهم دلیل	۱۲۶	گسراہی -
۱۵۲	کونز ملا او دیہود و طریقہ	۱۲۶	دکونز ملا لہسم دلیل -
	اوس کونز ملا د تقلید نقصان	۱۲۷	دکونز ملا یوولسم دلیل -
۱۶۷	بیانوی -	۱۲۸	دکونز ملا دولسم دلیل -
۱۶۵	دکونز ملا اول نقصان	۱۲۸	دکونز ملا دریم قسم دلیلونہ
۱۶۶	دکونز ملا دویم نقصان	۱۲۸	اول دلیل -
۱۶۷	دکونز ملا دریم نقصان	۱۳۱	دکونز ملا دویم دلیل اجائی
۱۶۹	دکونز ملا پدیو حلقہ کن خود کو	۱۳۳	دریم دلیل -
۱۸۰	دکونز ملا خلورم نقصان	۱۴۰	دکونز ملا خلورم قسم دلیلونہ -

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲۸	دکونز ملا اووم تپوس	۱۸۱	دکونز ملا پنجم نقصان
۲۱۱	دکونز ملا اتم تپوس	۱۸۳	دکونز ملا شپږم نقصان
۲۱۲	دکونز ملا یوه مضحکه خیزه خبره	۱۸۶	دکونز ملا اووم نقصان
۲۱۳	دکونز ملا نهم تپوس	۱۸۸	دکونز ملا اتم نقصان
	دکونز ملا اوس دفتی خلک	۱۹۳	دکونز ملا نهم نقصان
۲۱۳	مثالونه ذکر کوي -	۱۹۴	دکونز ملا لسم نقصان
۲۲۰	دکونز ملا نه تپوس	۱۹۵	دکونز ملا یو لسم نقصان
۲۲۳	متنبیه	۱۹۶	دکونز ملا دولسم نقصان
۲۲۴	متنبیه	۱۹۷	دکونز ملا دیار لسم نقصان
۲۲۷	پونډی	۱۹۹	دکونز ملا خوار لسم نقصان
۲۵۲	دکونز ملا دهوکه	۲۰۰	دکونز ملا پنځلسم نقصان
۲۵۲	دکونز ملا تحریف	۲۰۱	دکونز ملا پنجم قسم عقلی دلیلونه
۲۶۰	دکونز ملا دروغ بی فروغ	۲۰۱	دکونز ملا اول تپوس
۲۶۱	دما سر موغ	۲۰۲	دکونز ملا دویم تپوس
۲۶۲	دما سپڅلین موغ	۲۰۴	دکونز ملا دریم تپوس
۲۶۲	دما زیگر موغ	۲۰۷	دکونز ملا خلوړم تپوس
۲۶۳	دما بیام موغ	۲۰۷	دکونز ملا پنجم تپوس
۲۶۳	دما سختن موغ	۲۰۸	دکونز ملا شپږم تپوس

صفحہ	عنوان	صفحہ	عنوان
۳۷۱	دکونر ملا دروغ	۲۶۷	دکونر ملا دروغ
۳۹۳	دکونر ملا تضاد بیانی	۲۶۹	دکونر ملا تضاد بیانی
۳۹۳	عجیبہ قوقہ	۲۸۵	عجیبہ قوقہ
۴۰۰	دکونر ملا دروغ	۲۸۷	دکونر ملا دروغ
۴۰۰	دکونر ملا انصاف	۲۸۸	دکونر ملا انصاف
۴۰۰	کارغہ غول خوری او مینو کندی	۲۹۲	کارغہ غول خوری او مینو کندی
۴۰۱	متنبیہ	۳۰۵	متنبیہ
۴۰۵	دکونر ملا دھوکہ اور دروغ	۳۰۶	دکونر ملا دھوکہ اور دروغ
۴۱۴	دکونر ملا اضلال	۳۲۸	دکونر ملا اضلال
۴۱۹	دکونر ملا لسم پیوس	۳۳۴	دکونر ملا لسم پیوس
۴۲۰	دکونر ملا یوولسم پیوس	۳۵۰	دکونر ملا یوولسم پیوس
۴۲۱	دکونر ملا دولسم پیوس	۳۵۱	دکونر ملا دولسم پیوس
۴۲۲	دکونر ملا اوٹے بوتے	۳۵۲	دکونر ملا اوٹے بوتے
۴۲۳	عجیبہ قوقہ	۳۶۲	عجیبہ قوقہ
۴۲۷	دکونر ملا دیار لسم پیوس	۳۶۳	دکونر ملا دیار لسم پیوس
۴۲۷	دکونر ملا جہل	۳۶۷	دکونر ملا جہل
۴۲۹	دکونر ملا دماغی حالت	۳۶۵	دکونر ملا دماغی حالت
۴۳۰	دکونر ملا خوار لسم پیوس	۳۷۰	دکونر ملا خوار لسم پیوس
	تبصرہ -		تبصرہ -
	دکونر ملا دفعہ پہ تو لو ابوا		دکونر ملا دفعہ پہ تو لو ابوا
	دکونر ملا اثبات		دکونر ملا اثبات

صفحہ	عنوان	صفحہ	عنوان
۴۵۴	دکونر ملا اوومہ وسوسہ	۴۳۱	دکونر ملا پنٹھلسم تپوس
۴۵۶	تنبیہ	۴۳۳	دکونر ملا شپار سم تپوس
۴۵۸	دکونر ملا اتمہ شبہہ	۴۳۵	دکونر ملا اوولسم تپوس
۴۶۲	دکونر ملا پیرود و غرلو تیز و نہ اچری	۴۳۶	دکونر ملا اٹلم تپوس
۴۶۳	دکونر ملا درخص العلماء	۴۳۷	دکونر ملا نولسم تپوس
۴۶۴	داسی پیش کوی -	۴۳۹	دکونر ملا دشبھاتو اووسو کجواو
۴۶۶	دکونر ملا نفہ وسوسہ	۴۳۹	اولہ شبہہ
۴۶۸	دکونر ملا نہ تپوس	۴۴۱	دکونر ملا دویمہ شبہہ اووسوسہ
۴۷۲	دکونر ملا لسمہ وسوسہ	۴۴۲	دکونر ملا دریمہ شبہہ اووسوسہ
۴۷۴	دکونر ملا یوولسمہ وسوسہ	۴۴۳	دکونر ملا خاورمہ وسوسہ
۴۷۵	دکونر ملا دولسمہ وسوسہ	۴۴۶	تنبیہ
۴۷۷	دکونر ملا قیاس	۴۴۶	دکونر ملا پنجمہ شبہہ
۴۷۷	دکونر ملا دیار لسمہ وسوسہ	۴۴۷	دکونر ملا تضاد
۴۸۲	دکونر ملا خاتمہ	۴۴۸	دریمہ وجہ
۴۸۳	دکونر ملا یوٹل بیا مسلمان	۴۴۹	تپوس
۴۸۳	تہ نزدی کیبری -	۴۵۰	دکونر ملا خاورمہ وجہ
۴۸۵	دکونر ملا بیا پیرود و شروع کوی	۴۵۱	تنبیہ
۴۸۶	دکونر ملا قاعدی ذکر کوی	۴۵۲	دکونر ملا شپزہ وسوسہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى۔
 اما بعد : يوه ورځ په کمره کين ناست ووم، په دیکبن
 يو طالب د تقليد په رد کين يو ليکله شوه کتاب راته
 راوړو، او اوسه وئيل، چه دی سړی د دی کتاب په
 وجه سره، ډیر خلق به لارے کړه، ماوے ابلیس
 غیر مقلد دے، او خلق به لارے کوی۔ نوکه د ابلیس
 په لاره روان سړی د ا کار او کړی، نوڅه بعیده خبر
 نه ده، ځکه چه دهغه مقصد هم داوی، چه دامت
 اتحاد تنس نس کړی، او په دوی کين اختلاف او انتشار
 پیدا کړی۔ ځکه چه د تقليد نه بغير يو قدم تله هم گران
 دی۔ لکه دا خبره به پخپل ځائے راشی، انشاء الله تعالی
 ډیر کسان د تقليد معنی داسے ذکر کوی، چه په اوریډ
 سره متری د خلقو فرقت پیدا شی، وائی تقليد په لغت
 کين په مری کين پری اچولو ته وائی۔ لکه د سپی په مری

کبن پتہ اچول، یا دثاروی پہ غارہ کبن رسی اچول۔ او
 حال دادے، چہ کله اصطلاحی معنی واغستے شی، نولغی
 معنی مراد نہ وی۔ او تقلید پہ اصطلاح کبن دچا خبرہ
 منل، لکہ داتباع معنی دہ، پہ چا پیسے قلل، او مراد تری
 تا بعداری اغستے کبری، خو دا خلق داسے معنی ذکرکوی،
 چہ دخلقوتری پہ قشو اوریدوسره نفرت پیدا شی۔
 گورہ صلاۃ پہ لغت کبن تحریک الصلوین یعنی کونا تو
 خوزولو تہ ہم وائی (کافی غیاث اللغات) خو اصطلاحی
 معنی ئے مونغر اغستے شی، ورنہ بیا خوبکار دی چہ کہ
 غیر مقلدین دسیلئے نہ صرف کونا تو لہ یوشنر ورکری
 او اوٹے خوزوی، نو مونغر دئی اوشی۔ خو حما دا خیال
 دے، چہ غیر مقلدین بہ ہم دا معنی نہ اخلی، بلکہ اصطلاحی
 معنی بہ اخلی، نو د تقلید ہم اصطلاحی معنی یعنی دچا
 تا بعداری کول، اغستل پکار دی۔ کئے دا خو بیا دشعیب
 علیہ السلام دقوم طریقہ شوہ۔ "ویل للمطففین" خان
 لرو یوہ قاعدہ اوئل لرو بلہ قاعدہ۔

تقلید او اتباع یو شے دے :-

لکہ خرنک چہ اتباع د پیروی یعنی دچا دتا بعداری پہ معنی

اتباع جائز نه ده، د غصه غلط تقليد هم جائز نه ده۔

الغرض د تقليد نه انكار د اتباع نه انكار كول دي۔ او له دينه خلق تيرستل گمراهي ده، نن صبا هر طرفته د فتنو زور دے، د فقې د اهميت نه او د حديث د حجيت نه خو انكار وو، خو اوس لا پکې د قرآن کریم نه د انکار فتنه هم په زور و شور سره شروع ده، هر طرفته د فتنو بيا دونه الوزي په داسې وخت کې د اسلام او د مسلمانانو خير خواهي واده، چه په دوئي کې اتحاد او اتفاق وي، چه غليم پورې د حمله کولو زړه او نکرې شي۔ خو بعضې تحريکونه د لامذهبيت په شکل کې د اروپا اتحاد نه خوښوي۔ او په مسلمانانو کې افتراق او انتشار پيدا کول خپله ديني فريضه گنوي۔

هيڅ يو عقلمند هم د تقليد نه انکار نشي کولى، بلکه چه که خوک بخاري يا مسلم گوري، نو د مقلدينو لکه ابن حجر او عيني د شرحو په رنځا کې شے گوري خپل کي د ورو استعداد نه وي، چه د دوئي د شرحو نه د امداد اغستلو بغير پري پيگي شي، خو بيا هم نعرې وهلې کيږي، چه تقليد نشته، درسته شيه د مقلدينو شرحې او گوري، او صباله چه درس ته کيښي نو وايي۔ تقليد نشته، تقليد شرک دے گناه ده او جهل دے، گويا ټوله شپه شے په شرک و گناه او جهل کېښي۔

تیرہ کڑی، دانتشہ تمکھرامی دہ نورشہ نہ دی۔

الغرض دفتنوپہ وخت کینی فوے فتنے را برخیرہ کول،
ددین ہیتر خدمت نہ دے، خو بیا ہم بعضے خلقتو دینتہ بدو
وہلی دی، پہ دی لڑکینی دامن اللہ چہ وائی پہ اصل کینی
دکونر دے، اوٹان تہ پدینورے وائی، کتاب "التحقیق
السیدیہ" (چہ پہ حقیقت کینی غیر مسدید دے) فی مسئلۃ التقلید
دے، کونر ملا دتقلید پہ رو کینی دا کتاب لیکے۔ او دخیل
وس مطابقے دیوزور گولے دے۔ حانرہ دانہ غواری
چہ پہ داسے قسم خبر و خیل وخت ضائع کرم، خود کونر ملا
بعضے زہریلی عبارتونو مجبور کرم، چہ دجواب دیارہ قلم
کاغذ راوا علم، او خلق ددہ دوسوسو او شر نہ پہ امان
پاتے شی۔

وما توفیقی إلا بالله، علیہ توکلت والیہ أنیب، وهو
المستعان وعلیہ التکلان، حسبی اللہ ونعم الوکیل، نعم
المولی ونعم النصیر، وصلى الله تعالى على خير البرية محمد
وآله واصحابه أجمعين وعلى من تبعهم باحسان إلى يوم الدين۔

أحقر الوری إلى ربہ الغنی

ابویوسف محمد ولی درویش غفرلہ

۴ ذوالحجہ ۱۲۱۶ھ

کونر ملا کتاب خود تقلید پہ رد کبی دیکلے۔ او
 شروع ٿے د تقلید نہ اوکړه، ټکله چه د تقلید تعریف
 د فورو نہ نقل کوی، او دا عین تقلید دے، ده لره
 دیکار وو، چه د تقلید تعریف ٿے د کتاب و سنت نہ
 نقل کړے وے، یا ٿے پرے اجماع نقل کړے وے،
 (اگر چه دوی اجماع هم نہ منی) چه په دی تعریف پہ
 فلا فی وخت کبی اجماع شویده۔ خود دے د دی په ټکله
 د امتیانو د قول نہ د تقلید تعریف ثابتوی۔

کونر ملا صاحب آخر په دی تعریف باندے خه
 دلیل دے؟ ټکله چه دلیل ستا په نیزد منحصر دے
 په کتاب و سنت کبی، او بیا سرنامہ ٿے د شوکانی نہ
 کیښوده، او شوکانی زیدی دے، اوزیدی د شیعہ کانو
 یوه دله ده۔ او شاه ولی الله رحمه الله په عقد الجید
 کبی والی،

الامامة والزیدیة وهم أهل البدعة لا يجوز
 الاعتماد علی اقاویلهم الام

یعنی امامیہ اوزید یہ بدعتیان دی، دروی پہ
 خبر و اعتماد کول جائز نہ دی،

د شیعہ قوب غتہ نمبہ د خلفاء راشدینو خصوصاً
 د حضرت عمر رضی اللہ عنہ سرہ بغض او حسد ساقل
 دی، اود شوکانی پہ نیل الأوطار کبن د امیرالمومنین
 حضرت عمر رضی اللہ عنہ پہ بارہ کبن د توهین کلمات
 موجود دی۔ نو د کتاب شروع ۽ دوائے سری د قول
 نہ اوکړه، چه د شاه صاحب د قول مطابق بدعتی دے،
 اود حضرت عمر رضی اللہ عنہ توهین کوی۔

کونړ ملا د تقلید په تعریف کبن د شوکانی او بیبا
 ورپسے د ابن قیم، تقلید کوی او تقلید ته جائز هم نه
 وائی، هغه د پښتو متل دے، چه کارغه غل خوری او
 مښوکه خندی، کونړ ملا تقلید هم کوی او انکار
 ترے هم کوی۔ واقعی چه

ط در کفر هم صادق نه زنا رار سوا ممکن

۱- د کونړ ملا خیانت :-

په عبارت کبن قطع و برید د غیر مقلدینو پخوا.

عادت دے، چہ دا او نکری نور و تہی ئے نہضمیری
 دآمدی عبارت ئے نقل کرو، اوہم ہم نیکرے، پارہ
 ددے چہ رو تہی ئے ہضم شی۔
 دآمدی پورہ عبارت دادے۔

اما التقليد فعبارۃ عن العمل بقول الغير
 من غير حجة تلزمه، وهو مأخوذ من تقليده
 بالقلادة وجعلها في عنقه وذلك كالأخذ بقول
 العامي وأخذ المجتهد بقول من هو مثله، وعلى
 هذا فالرجوع إلى قول النبي صلى الله عليه وسلم
 وإلى ما أجمع عليه أهل العصر من المجتهدين
 ورجوع العامي إلى قول المفتي وكذلك عمل القاضي
 بقول العدول لا يكون تقليداً لعدم عزوه عن
 المحجة، أما في قبول قول الرسول فما دل على
 وجوب تصديقه من المعجزة ووجوب قبول
 قول الاجماع قول الرسول وقبول قول المفتي
 والشاهدين الاجماع على ذلك وان سمي ذلك
 تقليداً فلا مشاحة في اللفظ۔

(۲۹۷-۴)

تقليد د چا پہ قول باندے بغیر دتخہ دلیل نہ عمل

کول، اودا د قلا دے پہ غارہ کنی د اچولو نه ماخو د دے،
 اودا لکه دیو عامی (جاہل محض) پہ قول عمل کول او یا د
 یں مجتہد د خان پشان د بل مجتہد خبرہ اغستل، (حک
 چہ یو سرے عامی وی، نوہغه د سرہ دلیل نه پیژنی، نو پہ
 دلیل سرہ بہ مسئلہ خہ او بنائی د
 او نویشتن گم است کرار ہبری کند

او پہ یو مجتہد د بل مجتہد تقلید (نشتہ) او د دے تقریب
 داپتہ او نیکیدہ، چہ د پیغمبر علیہ السلام خبرہ منل، او
 زیمانے د مجتہدینو اجماع منل، او د عامی د مفتی خبرہ
 منل، او د غسے د قاضی د گواہانو پہ خبرہ عمل کول تقلید
 نه دے حکم چہ د دلیل نه خالی دے، د پیغمبر علیہ السلام
 د قول پہ منلو معجزہ، او د اجماع پہ منلو د پیغمبر علیہ السلام
 قول، او د مفتی او گواہانو د خبرے پہ منلو اجماع بل
 دے، د یتہ اگر چہ تقلید و میلے شوے۔ خو پہ اصطلاح
 او نوم ایسنو د لو کنی خہ جوہرہ نشتہ۔

کونی مکلا د اخط کشیدہ عبارت قبول پر پیہو
 دے، حکم چہ ہم ددہ د منشاء خلاف وو، او ہم ددہ
 د روایت خلاف وو۔ حکم چہ قطع و برید د غیر مقلدینو
 پدری روایت دے۔

د آمدی د دے عبارت نه معلوم نه شو، چه د مجتهد
خبره مثل د دلیل مثل دی، او د امحض تقلید یعنی
پروند تقلید نه دے، او مقلدین چه دائم مجتهدینو
خبره منی نو د دلیل تابع داری ده، اگر که خلقودیته
تقلید و ثیلے

د آمدی د دے عبارت نه د مجتهدینو د تقلید جواز
ثابتی، او کونر ملا ترے په تقلید باندے رد ثابتوی
کونر ملا چه می سراید و طنبور او چه می سراید
پوئے نه شو دے مینے را ذکر و په سر گذار
کونر ملا خه نور تقریفونه هم ذکر کری دی، او تقلید
لے کرے حکم چه د دے خلقود قول په حجت کید و ئے
خه دلیل نه دے ذکر کرے. یعنی د تقلید درد دپاره ئے
تقلید کرے.

په ص ۱۷ د ابو عبد الله بن خويز منداد قول نقل
کرے، او د اصحاب په خپله مالکی دے او د امام مالک
مقلد دے. او په تعریف کین ئے دده تقلید کرے، په
دے تعریف کین ئے د تقلید او اتباع په مینځ کین فرق
ذکر کرے، او حال دا دے چه د فرق هم دلغت په اعتبار
سره غلط دے، او هم قرآن کریم د تصریح په اعتبار

سرہ ، د ابن خويز منداد صاحب تعريف دادے ،
التقليد معناه في الشرع الرجوع إلى قول لا
حجة لقائله عليه وذلك ممنوع منه في الشريعة
والاتباع ما ثبت عليه المحجة ، صلا

يعني تقليد د چا د ايسے قول ته رجوع کولو ته وائی چه په
هغه هيڅ دليل نه وي او اتباع هغه ته وائی چه
په هغه باندے دليل وي - د افرق سراسر غلط دے ،
لکه مخکنی ذکر شو ، حکم چه د کفارو په باره کښی راځي چه
کله د وئی ته او ئیلے شی چه د منزل من الله تابعداری او کړ
نور وئی وائی . " بل نتبع ما وجدنا عليه آباءنا " یعنی
موږ د هغه څه تابعداری کوو په کوم چه موږ خپل پلار
نیکه موندلی دی - دلته د کفارو د خپلو مشرکانو پلارانو
او نیکونو د کفر او شرک تابعداری ته قرآن کریم
اتباع و ئیلي ده . ولے په دے شرک او کفر څه شرعی حجت
موجود وو ؟ حاشا وکلا - نو بیا د افرق کول چه
تقليد ې د لیله د چا خبرے منلو ته وائی ، او اتباع
په دلیل سره خبرے منلو ته وائی ، سراسر غلط شو
یو معمولی سوچ او فکر کولو والا هم د دی فرق
په غلطی باندے پوهیږي - خود کونړ ملا پږے څه؟

که صحیح وی او که غلط، د تقلید په رد کښې نقل
کوي. او ابن قیم د تقلید په تعریف کښې دا بن خویز
مننداد صاحب تقلید اوکړو، او دامام احمد بن حنبل
مقلد خودی، اووم تعریف د ابن قیم نه نقل کړی
کل من اتبع قول من غیر ان یجب علیه
قبولہ بدلیل یوجب ذلک فانت مقلدہ
والتقلید فی دین الله غیر صحیح، وکل من
أوجب الدلیل علیه اتباع قولہ فانت متبعہ
والا اتباع فی الدین مسوغ والتقلید ممنوع
یعنی چه د چا تابعداری په تا باندې واجب نه وی،
اوته ورپسې روانې نو دا تقلید دے او تقلید په
دین کښې منع دے، او د چا په تابعداری باندې چه
دلیل وی اوته ورپسې روانې نو دا اتباع ده او اتباع
په دین کښې جائزه ده.

اوله خبره داده چه دا بن قیم په خبره منلو باندې
کوم دلیل دے چه کونړ ملا ورپسې روان دے،
او دا بن خویز مننداد صاحب په خبره منلو باندې
کوم دلیل دے چه ابن قیم او کونړ ملا دواړه ورپسې
روان دی، ولې دا تقلید نه شو؟

دویمہ خبرہ دادہ چہ کوثر ملا بر و ہاندے د
آمدی عبارت ذکر کرے وو، چہ دمجتہد و خبرے
پہ منلو باندے دلیل شتہ۔ او مقلدین چہ دمجتہدینو
خبرہ منی، نو داپہ خہ دلیل سرہ دہ او منم نہ دد۔

بلہ داپہ دابن قیم پہ دے عبارت کین دوہ حکمونہ
دی یوجائز او بل منا جائز خہ شی تہ جائز یا ناجائز
وئیل شرعی حکم دے، او دلیل محتاج دے، ابن قیم
پرے نہ آیت پیش کرے او نہ خہ حدیث۔ او کوثر ملا
پرے ایمان راوہے، کوثر ملا صاحب آخر داخہ دی؟
کوثر ملا پہ صک باندے نیکی " پہ خیلہ غارہ کین پری
اچول او دختان نہ پہ زورہ جاہل جوہرول او داپری
بل لره پہ لاس کین ورکول چہ تہ خہ وائے دھنے بہ
تابعداریم اوستاد خطاء اورسا بہ طلب کاریم او
قرآن او حدیث چہ مستاد قول پہ مقابلہ کین وی د
ہنے تاویل تہ بہ تیاریم ام" کوثر ملا پہ ایمانے
وایہ، چہ تا پہ دے تعریفونو کین ہم دغے اوکرہ
اوکنہ؟ دابن قیم او ابن خوین منداد وغیرہ

تعریفونہ دے بغیر دخہ دلیل نہ ذکر کرہ، دادے
بغیر دخہ دلیل نہ تابعداری اوکرہ اوکنہ؟

د تقلید او اتباع پہ مینجکېن په فرق خه دلیل نشته،
 بلکه فرق د آیت په رنرا کین غلط دے، هغه د اوملو
 اوکنه۔ قرآن کریم وائی چه اتباع هم به دلیل خبره
 منلو ته وائی، لکه د کفار و دخپلو مشرکانو پلار نیکه
 اتباع۔ او ابن خوینر منداد وائی، چه نه اتباع هغه ته
 وائی چه په هغه دلیل وی۔ او تا په پتو سترگونا
 فرق قبول کړو، او ځائ په ځائ ۛ ذکر کوے،
 دا د آیت په مقابله کین دیو انسان خبره اومنه
 اوکه نه؟ لږ په خپل کړیوان کین سرور دننه کړه
 او سوچ اوکړه۔ اوله خدایه او ویریر، دروغ
 مه وایه، ځکه چه په دروغ ژن سړی د الله پاک
 لعنت ورپږی۔

کونړ ملا وائی، والله داد تقلید حقیقت دے
 یعنی تقلید به دلیل خبره منل او اتباع په دلیل
 سره۔ او حال داد ۛ چه د دے فرق غلطی مو
 اولیده، کونړ ملا پر ۛ قسم او خورو او خپل
 ایمان ۛ پر ۛ لکه د چنر چنر ۛ والو زلو، په دروغه
 قسم گناه کبیره ده خو د کونړ ملا پر ۛ خه؟ وی
 وکنه۔

کونہ ملا مخکین لیکي، چه تن سبا هسه خلق دقرآن
وحدیث نوم اخلی لیکن کله چه یو آیت یا حدیث د
مذهب په مقابلہ کین راشی نو تا سوتہ پتہ ده چه
شومره تا ویلود هغه کوی الخ ص ۱

دا هغه قیصه ده، چه غلبیل را پاسی او کوزے ته
وای چه پتا کین دوه سوری دی۔ لږ دخپل کور خبر
د واخله نو بیا لور و ته هله پیغور کوه۔ او گوره په
قرآن کین راشی،

”اذا قرئ القرآن فاستمعوا له وانصتوا لعلکم
ترحمون“

کله چه قرآن لوستلے شی نو تا سوئے اورئ، او
چپ اوسئ، اودا که په مانعہ کین وی او که دمانعہ
نه بهر دواړو ته شامل دے۔ او غیر مقلدین
وای، چه نه په امام پیسے فاتحه به ضرور لولئے کني
مونځ به د او نه شی، اود آیت په باره کین وای
چه په آیت کین خطاب کفار و ته دے۔ لږ سوږح
او کړئ، د آیت تاویل چا او کړو، اودا په کوم
حدیث کین دی، چه په دی ایا تو نو کین کفار و ته
خطاب دے، مسلمانانو ته نه دے۔ د دے مطلب

خو داشو! چه مکنے کفار د قرآن اوری، اوچپ د اوسی،
 او غیر مقلدین د پیر آیت " لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْ
 فِيهِ " باندے عمل کوی۔ ^{اللہ} حاشا۔

دغه شان حدیث " من كان له امام فقرأه الامام
 له قراءة " داخله، اما ابو صیری رحمہ اللہ پہ کتاب
 " مصباح الزجاجة في زوائد ابن ماجة " کینی والی، چه
 ددے حدیث بعضے طرق صحیح دی۔ لیکن غیر مقلدین
 والی، نہ دا حدیث ضعیف دے۔ ولتہ دا آیت او حدیث
 چا دخیلے رائے نہ قربان کرل، مقلدینو، او کہ غیر مقلدینو؟
 دغه شان عدم رفع یدین پہ حدیث باندے امام
 نسائی باب تری، " باب ترك ذلك " او غیر مقلد
 ناصر الدین البانی ورثہ دمشکاة پہ حاشیہ کینی
 و "بلی" صحیح علی شرط مسلم، " خو غیر مقلدین دا حدیث
 نہ منی۔ آخر دا اولے دا حدیث نبوی اتباع شوہ او کہ
 حدیث النفس، فإلى الله المشتكى ۔

کو نر ملا دابن قیم قول نقل کریدے " هر هغه
 شخص چه د هغه پہ تابعداری شه دلیل نہ وی او تہ
 ورپسے روان ئے نو تا تہ مقلد والی، او تقلید پہ
 دین دا اللہ کینی غلط دے، او د کوم شخص پہ تابعداری

چہ شہ دلیل وی، او قادهغه خبرہ او منلہ، فو قاتہ متبع
وائی، او اتباع پہ دین کین جائز کار دے، او تقلید ممنوم
دے، نقلہ ابن عبد البر ص ۷

نحو وایم، ابن قیم چہ د ابن عبد البر خبرہ او منلہ منہ
دا دکوم تبیل نہ شوہ۔ ولے د ابن عبد البر د خبرے پہ
منلو شہ دلیل شتہ؟ چہ ابن قیم ور پسر وان دے، کہ
وی، نو صغہ دلیل ذکر کول پکار وؤ، او کہ نوی نو
ابن قیم پخپلہ ہم تقلید اوکرو، د غہ شان د ابن قیم
پہ تابعداری شہ دلیل شتہ؟ چہ کونر ملا ور پسرے پتہ
ستر کے روان دے۔ او کہ نہ وی نو بیا کونر ملا پخپلہ
ہم تقلید اوکرو، داخو ط

”لَا تَتَّبِعْ خَلْقَ وَتَأْتِ مِثْلَهُ“

والا خبرہ شوہ، او کونر چہ خلقو تہ دعوت ورکوی
چہ تاسو دکونر ملا پہ دی خبرہ سوچ اوکری نو دکونر
ملا پہ تابعداری آخر کوم دلیل دے؟ کونر ملا لہ
پکار وؤ، چہ پہ خپلہ تابعداری ئے دلیل و ہاندے
کرے وے، افسوس چہ کونر ملا پخپلہ د خپلے خبرے
خلاف اوکرو۔

پہ ص ۸ د تقلید نیم تعریف ذکر کرے، پہ

خپله غاړه کښ پرې اچول ، او د ځان نه په زوره جاehl جوړول ، او د پري بل لره په لاس کښ ورکول چه ته وائی هغه به د هغه تابع داریم ، اوستاد خطا اورسا به طلب کاریم ، او قرآن او حدیث چه متا د قول په مقابله کښ وی د هغه قایل ته به تیاریم ۔ ص ۸

د دے تعریف په یو یو لفظ غور پکار دے ، او د کونړ ملا علم او پوه له داد او شایسته ورکول پکار دی ، شایسته کونړ ملا ،

”اذا فاءك الحياء فقل ماشئت“

لږ د دے تعریف ماخذ او قائل به د هم ښوولے وے ، خصوصاً د خط کشیده الفاظو ، معلوم پری چه کونړ ملا د تعریف په معنی هم نه پوه پری ، ځکه خواو تے بو تے وائی ۔ موږ مخکښ دا خبره ظاهره کریدیه چه د اتباع او تقلید مقصد یو دے ، که یو نا جائز وی نو بل هم نا جائز وی ، او که یو جائز وی نو بل به هم جائز وی ، البتة نا جائزه اتباع او تقلید هیڅوک نه منی ۔ د کونړ ملا په نظر کښ خطا اورسا دواړه یوشمیر دے ، د خط کشیده الفاظو نه هم دا معلوم پری دا خبره یاد لرل پکار دی ، چه تقلید او اتباع

دھغه مجتهد او فقيه کيری د چا په فقاہت او مجتهد
کيدو چه اهل علم حضرات متفق وی، یو عام سرے
داسے نه شی کولے، چه په قصد سره د پیغمبر علیه السلام
د فرمان په مقابلہ کین خپله رائے وړاندے کړی، او
سیوا د رائے نه بل څه دلیل پری نه وی، نو هغه
کسان چه د هغوی د اجتہاد، دیندارۍ او تقوی او
پرهیزکاری دنیا قائله وی هغه به څنگه داسے اوکړی
چه په قصد سره به د پیغمبر علیه السلام قول پریردی.
او خپله رائے به وړاندے کړی، دا د کونړ ملا په
مجتهدینو او فقهاؤ باندے بدگمانی ده.

لکه څنگه چه مثلاً د امام بخاری تقلید خلق کوی
د احادیثو د ضعف او صحت او د رجالو په باره کین،
په دے نیت سره چه دے به د الله په دین کین دروغ
نه وائی. او کله چه یو حدیث ته صحیح او یا ضعیف
او وائی. نو خلق دے خبره منی، او تقلید دے کوی سو
د دے چه د امام بخاری په تابعدارۍ څه دلیل نشته،
خو بیا هم خلق تا بعداری کوی صرف په دی حسن
ظن سره چه دے به په دیکین دروغ نه وائی. هم
دغه شان د مجتهدینو تقلید او اتباع خلق کوی،

چه دوی به دالله په دین کینی دروغ نه وائی،
 څنگه حسن ظن چه د محدثینو سره ساتی، هم دغه
 شان حسن ظن د مجتهدینو سره ساتی، او که د کونړ ملا
 خبره وانځستې شی، نو بیا خو هډو د سره څه پاتې نشو،
 نه د محدثینو تقلید او اتباع او نه د مجتهدینو۔

مکوره کله د محدث سره دیوحدیث په ضعیف کیدو
 په ظاهره څه دلیل نه وی، او بیا هم وائی چه د احادیث
 ضعیف دے، او خلق دے یانې تقلید کوی، صرف په دے
 حسن ظن سره چه دے به دالله په دین کینی دروغ نه
 وائی۔

علامه سیوطی رحمه الله بیکي .

وربما تقصر عبارة المعل عن اقامة الحجّة
 على دعواه كالعريف في نقد الدينار والدرهم،
 قال ابن مهدي لو قلت للعالم بعلم الحديث من
 أين قلت هذا؟ لم يكن له حجة وحكم من
 شخص لا يهتدك لذلك، وقيل له أيضا انك تقول
 للشيء هذا صحيح وهذا الميثبت فعن تقول
 ذلك؟ فقال أرايت لو أتيت الناقد فأريته
 دراهمك فقال هذا جيد وهذا بهرجم، أكنت

تسأل عن ذلك أو تسلم له الأمر، فقال فهذا

كذلك لطول المجالسة والمناظرة والخبرة، و

لهذا لم يتكلم فيه إلا القليل كابن المديني و

أحمد والبخاري ويعقوب بن شيبة وأبي حاتم

وإبي ذرعة والدارقطني اه تدریب الراوی (۱-۱۵۱)

کونړ ملا عقل د نصیب شه، کوره د علل حدیث

په فن کېن صرف یو څو کسان دی، چه ماهر دی،

او باقی ټول خلق که محدث دے او که غیر محدث دے،

عالم دے او که جاهل دے، ټول د دوی تقلید کوی،

او بغیر لدینہ بله څه لار هم نهشته، ځکه چه دومره

علم د چا دے؟

د کونړ ملا دا خیال دے، چه بس که مشکاة ۱۱

په ترجمه سره او وے، یا ۱۱ اردو ترجمه او کته، نو

د حدیثو لوی ماهر شو، او د تقلید ضرورت ۱۱

پاتې نه شو، ۱۱

فان كنت لا تدري تلك مصيبة

وان كنت تدري فالمصيبة اعظم

د کونړ ملا هغه قصه ده، لکه پښتانه وائی، چيندځه

د لوټې سر ته اوخته، نو وے کشمیر ۱۱ اولیدو،

د حدیث یو کتاب دوه ئے اوے، نو دا ئے خیال شو،
 چه د حدیث په هرون کین د بل نه مستغنی شوم .
 پچاته م حاجت پاتے نه شو .

کوثر ملا د تقلید صورتونه لیکي، او ټول ئے له
 ځانه جوړ کړيدي، ځکه چه دروغ وئیل د غیر مقلدینو
 په خسته کین اغزیلی دی . لیکي ،
 (۱) اول صورت :-

چه مقلد د قرآن و حدیث نه اعراض او کړي، او بالکل
 توجه ورته او نکړي الخ عرض دا دے، چه اجتهد په
 فروعی مسئلو کین د مجتهد کار دے، او مجتهد دا دله
 اربعه نه استدلال کوي، او مقلد د مجتهد قول اخلي،
 او کله چه یو مسئله د قرآن کریم یا حدیث نبوی نه
 مستنبطه وي، نو د دی نسبت کتاب و سنت نه یا
 هغه دلیل ته کیږي، د کوم نه چه مجتهد مسئله اخذ
 کړی وی، نو دا د کتاب و سنت پیروی شوه، د کتاب
 و سنت نه اعراض نه شو . دا د تقلید حقیقت دے،
 خو کوثر ملا هسے د " الذی یوسوس فی صدور الناس"
 په طریقہ دخلقو په زېړونو کین و سوسے اچوی،
 د ځان نه صورتونه جوړوی، او خلق د هوکله کوی.

کونر ملا وائی، چه دوی د مذهب دیو معتبر کتاب
نه نقل او کړی الخ ص ۱

په مذهب کېن معتبر کتاب هغه وی، چه دهغه په
مسئلو د کتاب یا سنت یا اجماع یا قیاس نه څه دلیل
وی، ځکه چه د تمامو اهل السنة والجماعة په نيزه باندې
دلائل داخلور واړه دی، او کله چه ددی دلائلو نه
مسئله اخستې شوی وی، نو هغه مدلل وی، او دهغه
نقل جائز دے، کونر ملا لږ خپل کتابونه لکه د غیر مقلد
و حید الزمان کتابونه لکه " ستر الابرار من فقه النبی
المختار " یا " هدیه المهدیین " وغیره د کتله وے، نو
پته به درته لگیدلے وے، او خپل تصویر به درسته
بشکاره شوے وے، چه د حدیث په نوم باندے
خومره دروغ وئیلی شوی دی، او خومره مسئلے
دی چه د کتاب و سنت نه پرے هیڅ دلیل نه صراحت
شته اونه دلالت -

یاد د حکیم محمد صادق سیالکوټی غیر مقلد کتاب
" صلاة الرسول " یا " سبیل الرسول " کتله وے
چه خومره د هوکے دی پکې، د سیالکوټی دی کتاب
" سبیل الرسول " ته " سبیل الیهود " وئیل به زیات

مناسب وی۔ محکمہ چہ سیالکوٹی پہ دیکھن در رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم د طریقہ پہ خاکے دیهود و طریقہ
اختیار کریدہ۔

وامن کو زرا دیکھو ذرا بند لباریکہ

(۲) دوم صورت ۱۔

کونر ملا لیکی "چہ دہ تہ دا ہم نہ وی معلوم،
چہ دے اہل د علم دے اوکنہ؟ کونر ملا تہ شاید پتہ
نشتہ، چہ داخافو طریقہ دادہ چہ د غیر معتبر کتابیا د
غیر فقیہ قول نہ اخلی، اوکہ شوک نے اخلی، نو دا
بہ دم علیے وجہ وی۔ علامہ ابن عابدین شامی پہ شرح
عقود رسم المفتی کنن ذکر کروی دی، چہ کوم کتاب او
کوم روایت معتبر او قابل دا غستو دے، او کوم ندے،
لکہ شکہ چہ د حدیثو د معتبر و کتابونو پہ خاکے شوک
موضوعاتو د کتابونو نہ یا د صحیح حدیث پہ خاکے
معلول او ضعیف حدیث اخلی، نو دا دھفہ سوئی چیل
قصور دے، دغہ شان کہ شوک د معتبر روایت پٹائے
غیر معتبر او غیر مفتی بہ قول اخلی، نو دا دھفہ
غلطی دے، باقی لکہ شکہ چہ د حدیثو پہ کتابونو کنن
صحیح ضعیف بلکہ موضوع حدیث ہم وی ادغہ

شانِ دفعیہ پہ کتابونو کین ہم مفتی بہ او غیر مفتی بہ
روایات موجود وی، خو لکہ خرنات چہ د حدیثو د
کتابونونہ صحیح^{علیہ السلام} اغستل پکار دی، او ضعیف
یا موضوع حدیث نہ دی اغستل پکار۔ دغہ شان
دفعی د کتابونونہ ہم صحیح او مفتی بہ روایت اغستل
پکار دی، ضعیف او غیر مفتی بہ قول نہ دی اغستل
پکار۔ کوئر ملا ! عقل د نصیب شہ، خبرے تہ لہر
سوچ کوہ۔ بے سوچہ مہ غریبہ۔

(۳) دریم صورت :-

کوئر ملا دریم صورت ایکی۔ چہ مقلد تہ دلیل نہ
بنکارہ شی پہ مسئلہ کین خودغہ دلیل ددہ د مذہب
خلاف وی۔ نو دا شروع شی د دفع کولو اور دکولو
دغہ دلیل۔ الخ صل

کوئر ملا خبرہ داسے نہ دہ، چہ مطلقاً د دلیل
رد کول شروع کوی، دا اہلہ وی کلہ چہ مذہب دی
دلیل نہ پہ یو بل مضبوط دلیل باندے بنا وی، او
او دواہرہ دلیلونہ جمع کیدے نشی، نو جواب تری
کوی۔ لکہ پہ مانعہ کین خبرے اترے کولو سرہ
احناف والی چہ موغخ فاسد یزی، او دلیل ئے

حدیث * اِنَّ فِي الصَّلَاةِ لَشَفْلَاۗئٍ دے، چہ پیغمبر
 علیہ السلام حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ تہذہ
 وخت اووے، کلمہ چہ د جیشہ نہ مدینے منورے تہ رائے،
 پہ دفعہ وخت کبھی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ مانعہ
 ولادہ و۔ عبد اللہ بن مسعودؓ سلام واپولو، اور رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم جواب ورتکرو، او د مانعہ نہ روستو
 ئے ورتہ دفعہ حدیث بیان کرو، نواحناف وائی، چہ
 پہ مانعہ کبھی د خبر وکولو اجازت احادیث منسوخ دی۔
 اوس کہ لدینہ مخالف حدیث راشی، نو دوئی ترے جواب
 کوی، دایے نہ دہ چہ مطلقاً دھر حدیث نہ جواب کوی،
 نکہ تنگہ چہ د کونہ ملا خیال دے، دی خبر حقیقت
 دادے، خرکہ کونہ ملا خلقو تہ د حقیقت بنکارہ کری،
 نو بیا بہ ئے د دروغو جرندہ پار چا وہ شی۔

کونہ ملا مخکبش بیکی۔ د احنافو د مذہب پہ مقابلہ
 کبھی چہ کلمہ حدیث راشی، نو دوئی ورلہ خلور بملو نہ گوری۔
 منک۔ کونہ ملا پہ دی عبارت کبھی ہم خلقو لہ دادھو کہ
 ورکوی، چہ د احنافو مذہب د کتاب و سنت پہ مقابلہ
 کبھی د خانہ جوہ کرے شویدے، د کونہ ملا دھو کہ
 دہ او تلیس ابلیس دے، حقیقت چرے ہم نہ دے،

اول داچه دا حدیث زموږ د مذهب خلاف دے، نو
منسوخ دے، د دے خبر د حقیقت اوس وړاندې
ذکر شو، چه دوی داسې کله وائی -

دویم داچه دا واقعہ حال ده، لا غوم لها - دا جواب
احناف صغه وخت کوی، چه کله حدیث د عام قاعدې او
سنت نه مخالف راشی - لکه د ماسپڅین په مانجه کین قرأت
همیشه په پته وړیله کیږی، او په بعضو احادیثو کین
راشی، چه پیغمبر علیه السلام به کله کله خوايتونه په زوره
وې، نو احناف وائی، چه داچونکه د عام قاعدې خلاف
راغلي، نو دایوه واقعہ ده، عامه قاعده نه ده، یاد تعلیم د
پاره ده، چه خلقو ته پته او لکی، چه په دے مونږ کین هم
قرأت شته، کونړ ملا دلته هم د هوک کړیده، او خبره
پوره نه ده ذکر کړې -

دریم "داچه دا د خصوصیاتو د نبی علیه السلام نه ده"
او داسې شته، خود ادهر حدیث په باره کین نه وائی، لکه
څنگه چه کونړ ملا خلقو ته د هوک وړ کوی، لکه صوم و مال
شو، یاد تېجد و مسئله شوه -

ثلورم داچہ دا حدیث بیان للہجواز راغلے دے ام صلا
 داہم عامہ قاعدہ نہ دے، داہلہ وی، کلمہ چہ دادیو بل
 حدیث پہ مقابلہ کنن راشی۔ کورہ، پہ ولارے متیازے
 کول د صحیح حدیثونہ ثابت دی۔ یا پہ یوہ کپڑہ کنن
 مونہ د صحیح حدیثونہ ثابت دے، نواحناف وائی چہ
 دا بیان للہجواز دے، چہ پہ وخت د ضرورت کنن داسے
 کولے شی، اوس کہ کونر ملا اود ہفہ نور غیر مقلدین
 پہ دے حدیث باندے ہر وخت او بغیر لہ خہ ضرورت
 نہ عمل کوی، پہ ولارے متیازے کوی، یا چہ د مانعہ وخت
 شی، او ہولے جائے اوباسی او صرف شرمکاہ پت کری،
 کہ ورون ٹے ہنکارہ وی، نو خیر دے۔ خک چہ ورون
 ددوی پہ نیزد باندے عورت نہ دے۔ بس یوجا نگے
 داغولدی، او سرتور سر لغر بر بند اودریزی، او مونہ
 کوی، او ددی حدیثونو نہ جواب نکوی، نو ددوی خپلہ
 خونبہ دہ، دچا پری خہ زور نشتہ، باقی د کونر ملا دا
 خبرہ چہ پخیلہ ورسرہ ہم دلیل نہ وی، او حدیث نہ جواب
 ہم کوی صلا خالص دروغ دی۔

دغہ شان پہ بخاری دویم جلد کتاب التفسیر کنی د
 "باب قول اللہ تعالیٰ فساءکم حرثکم فأتوا حرثکم

اَنی شَئْمَ " لا ندے امام بخاریؒ و حضرت عبد اللہ
 بن عمر رضی اللہ عنہما حدیث ذکر کرے، چہ دلتہ بیٹھے سرہ
 و طی فی الدبر مراد دہ۔ او احناف ترے جوابونہ کوی۔
 تو کہ کوئر ملا او دھغہ نور غیر مقلدین ملگری د
 بخاری پہ دے حدیث باندے عمل کوی، تو ددوی
 خوبنہ دہ، دچا پر خہ زور نشتہ۔ الغرض احناف
 داسے جوابونہ نہ کوی، نکہ خٹکہ چہ د کوئر ملا
 خیال دے، او دا خیال ددہ غلط دے۔

کوئر ملا د حضرت ام عطیہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا
 د حدیث پہ وجہ پہ احنافو اعتراض کریدے،
 چہ ہغوی د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دیوے
 وفات شوے لور دس و یختہ درے کو نختی کرے،
 او احناف وائی چہ دوہ کو نختی کوی بہے، او دا
 د حدیث مخالفت شو۔ کوئر ملا تہ پتہ نشتہ، چہ
 د احرف د احنافو مذہب نہ دے، بلکہ د حدیثو
 یولوی امام امام اوزاعیؒ او د تمامے اہل کوفہ
 والو مذہب دے، او کورہ^{نک} شرح مسلم۔

کوئر ملا وائی چہ داد نص پہ مقابلہ کین پہ
 رائے عمل دے، خو کوئر ملا تہ دا پتہ نشتہ

چہ دلتہ نصیشتہ اوکنہ ؟ کونر ملالہ پکار ووجہ د
پیغمبر علیہ السلام قول ئے وراقدے کریوے ، نوکہ
بیائے اعتراض کولے نوکولے ئے شو ، خودلتہ دیپغمبر
علیہ السلام قول نشتہ - پر حدیث کبنی دانشتہ چہ پیغمبر
علیہ السلام ورتہ داسے فرمائیلی ووجہ ، چہ درے کونخستہ
ترجورے کرہ ، بلکہ حضرت ام عطیہؓ دخیلان نہ داسے اوکرہ
نوداد صحابی عمل شو - نہ دیپغمبر علیہ السلام حکم - افسوس
کونر ملالہ ددے تمیز ہم نشتہ -

دصحابی قول یا فعل پہ کوم وخت کبنی دمر فوع
حدیث پہ حکم کبنی وی ، کونر ملالہ پکار دی ، چہ شرح
نخبہ اوگوری ، دادیو صحابی اجتہاد دے ، اود صحابی
اجتہاد پہ بل مجتہد منل ضروری دی اوکنہ ؟ خبرہ اختلافی
دہ - دلفصل دپارہ دآمدی کتاب " الاحکام فی اصول
الاحکام " اوگورہ ، نو د کونر ملا دا اعتراض دیے علنی
نتیجہ دہ .

کونر ملا پہ شافعیانو او مالکیانو ہم اعتراض کرے
اوخیلہ خوا ئے سرہ کریدہ ، داغریبان قول علم د
بخاری دحل دپارہ دابن حجر شافعی المذہب کتاب فتم
الباری مگوری ، بغیر الدینہ یو قدم منکبش نشی اغستے

او نه ترے بخاری حل کیجی، او اعتراض پہ امامانو
کوی . ط

ایں کار از تو آید و مردان چنین کنند

خیر کونر ملاوائی۔" او دشوائع د مذهب پہ مقابلہ
کبی چہ حدیث راشی، نو دوئی وائی داعراقی حدیث دے
حجاری نہ دے صلا دا اعتراض تے ہم خوشے اعتراض
دے، او د اصول حدیث نہ د نابلد تیا پہ وجہ سرہ دے۔
او د مالکیانو پہ بارہ کبی وائی " او د مالکیانو د
مذهب پہ مقابلہ کبی چہ حدیث راشی، نو دوئی وائی د
د مدینے والو د عمل نہ خلاف دے او صلا دا اعتراض تے
ہم پہ بے علمی مبنی دے، حکم چہ مدینہ منورہ د انصارو
او مهاجرینو د اولاد نہ د کہ وہ، او پہ یو حدیث عمل
نہ کول دا د ہفہ د نسیم علامہ دہ، حکم چہ قول مدینے
والا چرے ہم سے ہے وجہ پہ حدیث عمل کول نشی
پرینودے، ضرور یہ دا حدیث یا ضعیف وی یا بہ منسوخ
وی۔ حکم چہ تعامل امت ورتہ حاصل نہ دے۔ کہ د
کونر صلا پہ دے خبرہ کبی شک وی، نو د دے مثال
شتہ،

امام ترمذیؒ پہ خپل کتاب "کتاب العلل" کبی

لیکن "جميع ما في هذا الكتاب من الحديث هو
معمول به و به اخذ بعض اهل ما خلا حديثين،
حديث ابن عباس "أن النبي صلى الله عليه وسلم
جمع بين الظهر والعصر بالمدينة والمغرب والعشاء
من غير خوف ولا سفر ولا مطر" وحديث النبي
صلى الله عليه وسلم "إنه قال إذا شرب الخمر فاجلدوه"
فإن عاد في الرابعة فاقتلوه" وقد بينا عدة الحديثين
جميعاً في الكتاب ۱۰ کتاب العلل فی آخر الجلد الثاني من سنن ترمذی

۲۳۳

امام ترمذیؒ وائی پہ دے کتاب کیں چہ ثورہ حدیثونہ
دی، نو پہ ہفتے عمل شویدے، او بعضے اہل علم حضراتو
اغستی دی، سیوا ددوؤ حدیثونونہ، یو دا بن عباس
دا حدیث چہ پیغبر علیہ السلام پہ مدینہ منورہ کیں بغیر
خہ ویرے اوسفر اوباران نہ دما سچنین اومازگیر او
ماینام اوما سختن مونخونہ یو وخت کیں جمع کرہ - او
بل حدیث دا چہ کہ شوک شراب او خبثی او او نیولے شی
نوهفہ پہ دورو اوہی، او کہ پہ خلورم محل بیا او نیولے
شونو قتل ٹے کری ۱۰

۱۰ وعبد الله بن عباس رضي الله عنهما دا حدیث دمسلم

حدیث دے، او امام ترمذیؒ وائی چہ بیا ہم متروک
العمل دے، امام ترمذیؒ وائی چہ دے حدیث علتونہ
ماذکر کریدی۔

کونر ملا، کورہ دی حدیث تہ، چہ امام ترمذیؒ د
قول مطابق قول امت پرینودے دے، اودا نسخہ
علامت دے۔ دغہ شان د مدینے والا پہ یو حدیث
عمل ترے کول دغہ وخت د نسخہ علامت کنر لے کیدو
نو کونر ملا پہ تہ پوئے نہ شوے، او اعتراض د اوکرو،
پوئے نہ شوے ہندے مینے راکرو پہ سرگزار
کونر ملا مخکن بیکی،

خاورم صورت :-

د اچہ کلمہ یو مقلد تہ قرآن یا حدیث پہ یو مسئلہ کنس تہ بیان
کرے، نو وائی چہ ولے فلا فی ملا نہ پوہیری، او فلا فی
شیخ القرآن یا شیخ الحدیث پہ دے حدیث نہ پوہیری
ص ۱۲۔ د کونر ملا دا اعتراض ہم فضول او غلط دے،
تکہ چہ کہ دغہ عالم یا شیخ الحدیث واقعی پہ دغہ حدیث
عمل نہ کوی، نو ضرور بہ دغہ سرہ دے حدیث
مخالف قوی حدیث موجود وی، لکہ درفع البیدین
حدیث شو، غیر مقلدین د رکوع نہ مخکن اوروستو

رفع الیدین بیانوی۔ او د عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہما
 حدیث و ہر اندے کوی، حالا لکہ دا حدیث ہم مرضطرب
 دے او ہم ئے پہ وقف اور رفع کبن اختلاف دے، اما
 بخاری ئے مرفوع کنزئی۔ او اما ابو داؤد وائی چہ صحیح
 خبرہ دادہ چہ دا پہ ابن عمر موقوف دے، یعنی مرفوع
 نہ دے، نوکہ یو عالم یا شیخ الحدیث پہ دے حدیث باندے
 عمل نہ کوی، اور رفع الیدین نہ کوی، نوہغہ پدے مسئلہ
 کبن د عبد اللہ بن مسعودؓ پہ حدیث عمل کوی۔ چہ غیر مقلد
 ناصر الدین البانی ورتہ ہم دمشقاً پہ حاشیہ کبن صحیح
 علی شرط مسلم، ویلی دی۔ نوکہ یو غیر مقلد ملا چاہے
 دا حدیث اوہنائی، اوہغہ ورتہ او وائی چہ ولے فلانے
 شیخ الحدیث پہ حدیث نہ پوہیڑی، نو دہغہ دا خبرہ
 خہ غلطہ نہ دہ۔ کونر ملا بن سوچ اوکڑ، تاسو د
 رفع الیدین پہ بارہ کبن خومرہ دروائے۔ ستا غیر مقلد
 ملکرے عبد العزیز نورستانے وائی، چہ "رفع الیدین
 دنہہ خلویسنت صحابہ کرامو نہ ثابت دے" د پیغمبر
 صلی اللہ علیہ وسلم مونٹو

لخہ وایم کہ پہ تاسو کبن واقعی ایمانی جرأت دشے
 برابر ہم وی، نو ددغہ صحابہ کرامو داروایتونہ پہ

کوم کوم کتاب کین دی ؟ هغه لږ اولیکي . خود استا سو
 دوس نه بهر خبره ده ، ځکه که داسے اوکړی نو بیا خوبه
 ستاسو د دروغو پټه اوگي ، او ستا سو ټوله سلسله په
 دروغو روانه ده . گوره غیر مقلد شوکانی په "نیل الأوطار"
 او امیر صنعانی په "سبل السلام شرح بلوغ المرام کین و نیلی
 دی ، چه د پنځوسو مصابیه کرامو داروایتونو د تکبیر تحریمه
 درفع الیدین په باره کین دی . دی څه ، او تاسو خلقو ته
 څه بیانوئ ؟ ولے تاسو د پیغمبر علیه السلام په دے حدیث
 عمل کوئ ؟ " اذا حدثت کذب " اخر داو لے ؟ لږ مغلطه
 نه اوویریرئ ، او دروغ وئیل پریردئ ، په دروغ ژرت
 سری د خدا ئے تعالیٰ لعنت وریري .

کونړ ملا په مخه دا بن قیم دا اعلام الموقعین حواله
 ورکوی ، نجیبه ده چه کتاب د تقلید په رد کین لیکي
 او دا بن قیم او شوکانی چه هم زیدی شیعہ دے او هم
 غیر مقلد دے ، د هغه تقلید کوی ، خپله لمن ئے خالی
 ده ، څه پکین نشته ، اخر داسے به ولے نه وی . دوئ
 خو دروئ دواړو نه مدد هم غواړي .

وحید الزمان غیر مقلد په خپل کتاب "هدية المهديين"
 کین لیکي ، چه لږ غیر مقلد ینو سرغنه (نواب صدیق حسن خان

صاحب بہ داشعر و ثیلو، او ددوئی نہ داستمداد قائل وو۔

کعبہ دین مدری قبلہ ایمان مدرے

ابن قیم مدرے قاضی شوکان مدرے

کوثر ملا ہم دتقلید پہ رد کبن کتاب یلکی، او د" ابن قیم
مدرے قاضی شوکان مدرے " وظیفہ کوی۔ ابن قیم حنبلی للذهب
او شوکانی پہ خپله غیر مقلد دے۔ دعدم تقلید مدعی
دے۔ نو ددوئی قول ننگه دحجت پہ طور و ہاندے کیدے
شی۔ ددوئی قول نہ چا حجت و یلے دے؟ ولے شوکانی
دے اہل دے، چہ دھغہ قول واغستے شی، حکم چہ
ہغہ زیدی دے، او زیدی دشیعہ ککانو یوہ برخہ دے،
افسوس چہ کوثر ملا ددے دؤو کسانو پہ خبرہ قول
عالم اسلام تہ کافر او جاہل وائی۔

"کبریت کلمۃ تخرج من افواہم"

"وسیعلم الذین ظالموا ای منقلب ینقلبون"

کوثر ملا اوس دتقلید پہ رد کبن دلیلو نہ و ہاندے کوی،
نوم خود دلیل اخلی، خود ذکر کوی بہ ہم ہغہ دابن قیم
اویا شوکانی قولو نہ، کوثر ملا پہ دی ستا سرہ شہ دلیل
دے، چہ ددوئی قول دلیل دے او حجت دے؟ خیر
و ہاندے گورو چہ کوثر ملا دخولے نہ شہ ملغلرے توپیوی

او دابن قیم او شوکانی نه څه استمداد کوی -

کونړ ملا لیکي، چه څو نېر دادعوی ده چه دغه مذکور
قسمونه د تقلید حرام دی ۱۳ - کونړ ملا د حرام ننوی
خو او کولوله، خو دابن قیم او شوکانی د قولونو نه علاوه
مے څه ذکر نکره، بس دا چه ابن قیم دا وائی او شوکانی
دا وائی - د کونړ ملا ایمان دادے، چه دابن قیم او شوکانی
په وینا سره هم حرمت ثابتیږي. کونړ ملا! تا خو
دوئی له پیغمبر درجه ورکړه. وائے څه؟ او کوم څه؟
مخکین لیکي چه تقلید نه د عالم د پاره نشته او نه د
اُمّی د پاره - بلکه په قول امت باندے د کتاب الله او
سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم اتباع فرض ده ۱۴
د کتاب الله او سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم
د تابعداری په مسئله کښ د هیچا خلاف نشته، او نه
پکښ کیدے شی - خو خبره داده چه اُمّی یعنی ان پر ه
سرے به څنگه مسئله معلوموی؟ دا بغیر لدینہ چه
په یو عالم اعتماد او کړی، او د هغه نه تپوس او کړی،
او هغه ورته مسئله او بنائی - اُمّی خو په لغتی ترجمه
د آیات یا حدیث هم نه پوهیږي، خو چه عالم ورته
څه بنائی هغه به مني. او دا تقلید شو - پاتے شوه

د عالم خبره ، نو عالم هم د اُعلم یعنی د خاڼه د لوی عالم تقلید کوی . دا حواله منځنۍ د تدریب الراوی په حواله سره تیره شو ، چه په علل الحدیث باندې د بیرکم بلکه د شمار میو خو محدثین پوهیږي هر محدث پرې نه پوهیږي . او نور ټول امت که عالمان وی او که امیان ټول د دغه محدثینو تقلید کوی ، حالانکه د دغه محدثینو په دے دلیل نه د آیت نه د دلیل وی ، نه د حدیث نه او نه د اجماع او قیاس نه . خو بیایې هم خلق تقلید کوی .

د کونړ ملا دا خبره ، چه په هیچا تقلید نشته ، حقیقت نه سترگې پټول دي . پخپله خو غریب د تقلید د تعریف په مسئله کېن هم د ابن قیم او شوکانی جولې نه لاس نیسی ، مدد تری غواړي . او تقلید ئې کوی ، هغه چه څه او وائی کونړ ملا پرې امانا و سنا وائی ، لیکن دعوی ئې داده چه تقلید حوام دے . دعوی کوی او دلیل پرې نه وړاندې کوی . د ابن قیم او شوکانی قول څه دلیل نه دے .

د کونړ ملا دا خبره چه څه په عالم خو تقلید نشته ، صک یا نکل غلطه ده ، دا اصول حدیث او جرح و تعیل په مسئله کېن هم عالم تقلید کوی او هم اُمی .

دکونر ملا دے عجیبہ فلسفے تہ او گوری۔ وائی هرکله
 چه عالم تقلید پرینودو، نوامی به د حکم شرعی تپوس
 د دے عالم نه کوی۔ دا به د قرآن وحدیث موافق جواب هه
 تہ ورکوی، نو هغه د قرآن اوحدیث تا بعد اری شروع کری،
 دا عالم به واسطه شی او فقط مبلغ الخ ص ۱۳

دکونر ملا خیال دادے، چه امی به د مقلد عالم نه تپوس
 نه کوی، بلکه د غیر مقلد ملا نه به تپوس کوی۔ د غیر مقلد
 ملا نه تپوس جائز اود مقلد عالم نه تپوس تقلید دے
 اوحرام دے۔ حالانکه دامی دپاره دواړه صورتونه یو
 شے دے، هغه نه د غیر مقلد د مسئلے په دلیل پوهیږی
 اونه د مقلد۔ نو بیا څنگه یو تپوس د کتاب وسنت تابعدار
 شو، او جائز شو، اویل تقلید شو اوحرام شو؟ باقی
 دکونر ملا دا خبره چه دغه عالم د مذهب حنفی فتوی ورکوی
 او کتاب وسنت پرېږدی۔ محض الزام دے او تهمت
 دے بهتان دے، ځکه چه په مذهب حنفی کینی په هغه قول
 فتوی ورکولے شی، په کوم چه د ادله اربعه نه دلیل قائم
 وی. او که ضعیف قول وی، په هغه فتوی نه ورکولے کیږی،
 خو که خولک په غلطی مفتی به قول چه په دلیل سره وی
 پرېږدی، او غیر مفتی به قول راواخلي، نو داهم دا ښه

ده الله شولا د حدیثو د کتاب نه ضعیف حدیث راواغلی،
 او صحیح حدیث پریردی، د ادواړه کسان په غلطه دی
 کونړ ملا مخکنی یکی "ولے د قرآن او حدیث امی له بد
 دی او کنه د اقران او حدیث صرف مجتهد یتوله راغلی دی؟
 مس ۱۳ والی،

یک من علم را ده من عقل باید

یعنی یو من علم لره لس من عقل پکار دے - کونړ ملا خالص
 د بل عقلی خبرے شروع کړے، یو طرفته یو شو کړخه مخکنی
 یکی، چه امی به د عالم نه بلکه د غیر مقلد ملا نه ټپوس کوی،
 او بل طرفته ولای چه ولے قرآن او حدیث امی له بد دی،
 کونړ ملا داچا وئیلی دی، چه امی له بد دی - خو چه امی
 تش په لفظی ترجمه هم نه پوهیري، نو مسئله به تری
 څنگه معلومه کړی - معلومیرزی چه د کونړ ملا په ټپوزد امی
 او مجتهد د واره یو شان دی - ظ

بریں عقل و دانش بیا ید گریست

کونړ ملا په دے خپل خیال با ندے د قرآن کریم د آیت
 د دلیل په طور ذکر کوی،

"هو الذي بعث في الاميين رسولا منهم يتلوا
 عليهم آياته انم

عليهم آياته الخ

کونر ملا آخر دے آیت ستامدی سرہ جو پر خہ دے ؟
دپستو متل دے، وائی ”وہم و کوم خائے او دب و کم
خائی خیری۔

کونر ملا مخکن یکی، چہ امی لہ ہم اللہ پاک عقل ورکری
وی۔ مومن دے دحق او باطل تمیز کولے شی، سکا
دکونر ملا داخبرہ سو فیصد غلطہ دہ، حکہ کہ امی داوق
کولے شی، نو بیا د عالم نہ د تپوس کولو ضرورت بہ
ورتہ ولے ؟ بیا خوبہ دے پہ خیلہ پہ کتاب او سنت باہ
پوہیدو، مجتہد بہ وو، او د مسئلو استنباط بہ ئے لہ
نصوصو کولے شو، داسے سری تہ امی نہ وئیلے کیری،
داسے معلومیری چہ کونر ملا د امی پہ معنی ہم نہ پوہیری
حکہ خراوتے بوتے یکی۔

کونر ملا صاحب ! د امی د لفظ د پارہ بہ دے لہ د
لغت کتاب خراکتے وے، معلومیری چہ دکونر ملا
پہ نیز د مجتہد او امی د وارہ یوہ درجہ لری، حالانکہ پہ
امی باندے اجتہاد لازم کول تکلیف مالا یطاق دے،
کونر ملا ہسے خو خان تہ پینپورے یکی، خو پینپورے
نہ دے، حکہ چہ پینپوریان دومرہ غبیان او کج فہمہ۔

نه وی، داد گونہ ملا شکوفے دی۔ اسی پہ دلیل خہ پوہیری،
 کونہ ملا منکین لیک، دصحابہ کرامو او تابعینو او تبع
 تابعینو پہ دور کین ہم امیان و و، هخوی وے تقلید نه
 کولو؛ ص ۱۲۔

کونہ ملا پہ یوہ غلط فرمئی کین مبتلا دے۔ دے د مجتہدینو
 مذہب بالکل واسلام خلاف کنری۔ نکه دا مذہب چه واسلام
 پہ مقابلہ کین جو پشوی وی، العیاذ باللہ، خودا د کونہ ملا
 بد فہمی او کج فہمی ده۔ سو کونہ ملا مثال دا حول دے (یعنی
 چپ سترے) هر خہ ورقہ دوہ دوہ بنکاری۔ حالانکه دا
 مذہب ہم پہ اولہ اربعہ باندے بنا دی، پہ کومہ مسئلہ
 چه دللہ اربعہ (کتاب اللہ، سنت نبوی، اجماع او تیاس صحیح)
 نه خہ دلیل نه وی۔ نه هغه کورہ خہ مسئلہ ده، او نه پہ
 هغه عمل کول جائز دی۔ کونہ ملا هے پہ مجتہدینو بد گمانہ
 دے، حالانکه کہ مجتہد د مسئلے پہ استنباط کین غلط او کجی
 او صحیح مسئلہ او بنائی، نو دوہ اجوہ ورقہ میلاویزی،
 او کہ غلط شی نو بیا هم ورقہ یو اجو میلاویزی، او کورہ
 بخاری (۲- ۱۰۹۲) مسلم (۲- ۷۶)

باقی د کونہ ملا دا دعوی، چه دصحابہ کرامو او تابعینو
 او تبع تا بعینو پہ وخت کین تقلید نه وو، خودا دعوی

بے دلیلہ دہ ، اود کو نر ملا دے علمی نتیجہ دہ - بخاری
 شریف کیں حدیث دے ، د حضرت ابو موسیٰ اشعری رضی اللہ
 عنہ نہ چا دمیراث یوہ مسئلہ او توپوسلہ ، ہغہ ورلہ جواب
 ورکرو ، ہغہ بیالارو عبد اللہ بن مسعودؓ ، ہغہ ورثہ
 د حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ د مسئلے پہ خلاف جواب
 ورکرو ، ہغہ سرے رائے او حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ
 تہ تے ہغہ مسئلہ بیان کرہ ، چہ ہغوی خود اسے وائی ، نو
 حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ اووے ،

لا تسألونی ما دام هذا الخیر فیکم ام مسمیح

بخاری (۲-۹۹۰) مشکوٰۃ شریف ص ۲۶۴ ،

دا حدیث بالکل د تقلید۔ بلکہ د تقلید شخصہ د جواز فائدہ
 ورکوی ، شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ لکھی

ان الناس لم یزالوا من الصحابة إلى ان ظهرت

المذاهب الأربعة یقلدون من اتفق من العلماء الخ

بخاری (عقد الحید ص ۵)

د روغ ویل کو نر ملا لہ سے خوند ورکوی ۔

دغہ شان د تابعینو پہ دور کیں د تقلید د وجود نہ انکار

ورٹے تہ شپہ ویل دی ۔

د تقلید مطلب دے ، چہ سائل دیو عالم نہ د مسئلے

ٲٲوس اوکری۔ او هغه جواب ورکری۔ او سائل دلیل
 ٲٲوس اونکری۔ ٲکله چه امی سرے دلیل شه پیژنی،
 دامطلب نه دے، چه کفی په دے مسئله صلو دسره
 شه دلیل نشته۔ مسئله بے دلیل نه وی۔ بلکه سائل
 و دلیل ٲٲوس نه کوی، که د کونی ملائٲه دے خبره کن
 شک وی، نو مصنف عبدالزراق او مصنف ابن ابی شیبه
 د په استیعاب سره اوکوری، د حدیث په دے دواړو
 کتابونو کن بے شماره داسے سائل دی، چه یو صحابی
 یا یو تابعی نه چا مسئله ٲٲوسلی ده، هغه جواب ورکری
 نه سائل و دلیل ٲٲوس کړے او نه عجیب ورته دلیل ذکر
 کړیدے، ٲکله چه یو سرے دیو عالم نه ٲٲوس کوی،
 نو د هغه په هغه عالم باندے دا حسن ظن او اعتماد
 وی، چه دے به له خانه مسئله نه جوړوی، لکه په محدثینو
 حضراتو باندے دا اعتماد دے چه دوی به د خانه
 حدیث نه جوړوی، یا په یو حدیث کن به هسے خامخاه
 له خانه علتونه نه را پیدا کوی، فتول مسلمانان هم
 پدے طریقہ باندی روان وؤ، تردی چه غیر مقلدینو
 پکن اختلاف شروع کړو،
 کونی ملائٲیکی، چه د تقلید درد دپاره دایوه خبره

ہم کافی دہ دھاوند انو د عقلونو د پارہ، ہفتہ داتہ تقلید
 پہ بخورمہ صدی کنس پیدا شوے اہ صلا
 خہ پدے حیران یم چہ کوثر ملا پہ پنعلسمہ صدی کنس
 دے، او خبرے د خورمی صدی کوی۔ دہ تہ شکہ پتہ
 اولکیدہ، ط

سرخدا کہ عارف وزاہد بکس نکت
 درحیرتم کہ بارہ فروش از کجا شنید

کوثر ملا بن تاریخ خوبہ دکتیلے وے، چہ دا غلط
 فہمی د ختم شوے وے۔ او د ابن قیم رووند تقلید د
 پرینے وے۔ واقعی "التاس اعداء لما جہلوا"
 کوثر ملا صاحب ! امام ذہبی رحمہ اللہ د امام
 الجرح والتعديل پہ یارہ کنس پہ خیل کتاب "سیر اعلام
 النبلاء" کنس لیکی۔

"قلت قد کان ابو زکریا حنفیاً فی الفروع ^{رحمہ اللہ}
 سیر (۱۱ - ۸۸)

اوپہ بل کتاب "معرفة الرواة المتكلم فيهم بما لا يوجب
 الرد" کنس لیکی۔

"فان ابن معين كان من الحنفية الخلافة في مذهبه
 وان كان محدثاً" (مقدمة معرفة الرواة المتكلم فيهم ص ۴۹)

یعنی یحییٰ بن معین رحمہ اللہ تعالیٰ المتوفی ۲۴۳ھ دامام
ابوحنیفہ رحمہ اللہ پہ مذہب باندے وو، سرہ ددے
چہ محدث وو، او ثعلبہ محدث وو، دتفصیل دپارہ
دامام ذہبیؒ سیر اعلام النبلاء اوکورو۔ دامام بخاریؒ
استاد وو۔

دغہ شان دامام المرحوم والتعذیل یحییٰ بن سعید
القطن رحمہ اللہ المتوفی ۱۹۸ھ پہ بارہ کتب لیکی۔

”کان علی مذہب ابی حنیفۃ فیما بلطنا، اذا لم یجد

النص ام سیر اعلام النبلاء (۹ - ۱۰۶)

اور داخوڑ وو، داد علی بن المدینی اویحییٰ بن معینؒ
او امام احمد بن حنبلؒ غوندے امامانو استاذ وو،
دتفصیل دپارہ دسیر اعلام النبلاء دغہ پانری اوکوری۔
دغہ شان عبد اللہ بن مبارک رحمہ اللہ ہم دامام
ابوحنیفہؒ پہ مذہب باندے وو، داسے دیرے حوالے
شتہ، خود تلوو پہ ذکر کولوہے خبرہ او بدیدی۔
عقلمند سری لہ خوہے اشارہ ہم کافی دہ، لا یفیدک
التطویل۔

کوئی ملا صاحب! داکسان دعلم حدیث امامان
وو۔ او دخلورے صدی نہ وو، بلکہ دویچے اودریچے

صدی وُو، خولہ ددوئی پہ علم کبن شک کو لے شی؟ خو
 بیا ہم تقلید کوی۔ کوئر ملا دیکر فقیر دے، چہ خہ
 ابن قیم وائی، دے پر آمتا و ستمنا وائی۔ خہ
 درپس آئینہ طوطی صفتم داشتہ اند
 آنچہ استاد ازل گفت بگویی گویم
 او بل دشوکانی چہ زیدی شیخہ دے، تقلید کوی، کوئر
 ملا صاحب!

تواز تقلید شوکانی چرا دامن نیفتانی
 کہ غیر از خاثر خواری پیچ از شوکانی آید
 کوئر ملا ذکر کوی دلائل اورا وری دابن قیم او شوکانی
 اقوال، حکمہ چہ دغیر مقلدینو وظیفہ دادہ، ظ

کعبہ دین مدرے قبلہ ایمان مدرے
 ابن قیم مدرے قاضی شوکان مدرے
 کوئر ملا داموروئی وظیفہ چرتہ پریتودے شی۔
 کوئر ملا دشاہ ولی اللہ رحمہ اللہ تعالیٰ حوالہ ورکریہ
 "قال الامام ولی اللہ الدہلوی فی حجة اللہ البالغة
 ج ۱ ص ۱۵۲، اعلم أن الناس كانوا قبل مائة
 الرابعة غیر معین علی التقلید الخاص لمذهب واحد کما

کونړ ملا، که لېږپوهیدے، نو تا به د شاه صاحب د
عبارت هېډو هم نه نقل کولو، لکه چه د شاه صاحب د
کلام نه صرف دومره معلومیږي، چه تقلید شخصی نه
وؤ، د مطلق تقلید نفی ترین نه کیږي، او نه د مطلق
تقلید نه انکار کوی، کونړ ملا لږ د سترګې او غړو،
او د شاه صاحب د عبارت لږ بیا او گوره، چه ستا
مذمومه دعوی ترے ثابتیږي او کنه؟

فان كنت لا تدري فتلك مصيبة

بله دا چه مال لږ مخکن د یحي بن معین او یحي بن
سعید القطان حواله ورکړه چه امام ذهبی وائی
چه دوئی حنفیان وؤ، او دا تقلید شخصی دے،
شاه صاحب په دغه تیرو شوو زمانو کښ د مطلق
تقلید انکار نه کوی، د تقلید شخصی انکار کوی،
اگر چه د تاریخ په رڼا کښ تقلید شخصی هم ثابت
دے. د مطلق تقلید نه خو یواحق هم انکار نشي
کولی.

گوره ستاسو شیخ الكل فی الكل مولوی نذیر حسین
د مولوی صاحب هم د مطلق تقلید نه انکار نه کوی
هغه په خپل کتاب "معیار الحق" کښ لیکي:

”قسم اول واجب ہے اور وہ مطلق تقلید ہے کسی مجتہد

کی لاء علی التبعین الخ ص ۵۷

کو نہ ملا ! عقل و نصیب شہ، دانتہ پہ کو وہ کندہ سر
 ئے، کم از کم ددے خیل مشر خو بہ و منلے وے،
 کو نہ ملا ! ستا سود غیر مقلدینو داخہ خراب عادت
 دے، چہ ”لا تقریوا القتلاۃ“ خو وایئے، او ”وانتم
 سکاری پر پردی، کو نہ ملا صاحب دا دیر غلط عادت
 دے، تاد شاہ صاحب کتاب حوالہ ور کریدہ، او د
 شاہ صاحب پہ خبرہ مطمئن بنکارے۔ او د شاہ صاحب
 تقلید دکریدے، نو کله چہ و پر دے خبرہ کینی تقلید
 او کرو، نو د حجة اللہ ددے عبارت نہ بد و یود وہ
 منی روستو دا عبارت ہم نقل کر یوے۔

شاہ صاحب ہم ددے کتاب پہ ص ۵۲ ابانلے لکے۔
 ومما یناسب هذا المقام التنبيه على مسائل
 ضلت فی بوادیرها الأفهام وزلت الأقدام
 وحلفت الأقلام، منها أن هذه المذاهب
 الأربعة المدونة المحورة قد اجمعت الأمة
 أو من يعتد به منها على جواز تقلیدها إلى يومنا
 هذا وفي ذلك من المصالح ما لا يخفى لا سيما في

هذه الايام التي قصرت فيها الهمم واشربت
 النفوس الهوى والعجب كل ذي رأى برأيه ام. ص ۱۵۴
 یعنی دلته دیو شو مسئلو تنبیه او وضاحت پکار دے،
 یوہ لہ هغه نہ دا چہ دا خلور وارہ مذہبونہ
 چہ مدون شویدی او یکلے شویدی، قبول امت یا ہفہ
 چاچہ د هغوی خہ اعتبار وی، ددے مذہبونو د تقلید
 پہ جواز باندے تونن ورخ پورے جمع دی، او پہ دیکنن
 دیر مصلحتونہ دی، چہ هغه پت نہ دی۔ صفائیکارہ دی،
 شاه صاحب وائی چہ قبول امت یا دچا چہ خہ اعتبار
 وی، معلومہ داشوہ، چہ شوک لدینہ انکارکوی، هغه خو
 پہ امت کبن نہ دی شمار، یا د هغوی خہ اعتبار فتنہ،
 کونر ملا اود هغه ملگری معلومہ شوہ چہ قبول ہے اعتبار
 خالق دے۔ کونر ملا صاحب! د شاه صاحب د قول مطابق
 غوثہ ہے اعتبارہ اوختے، اول خان اعتباری کرہ بیا غنیرہ،
 کونر ملا یوحل بیاد "ابن قیم مدد" چنے شروع کرے،
 لیک،

"انما حدثت هذه البدعة في القريه الرابع
 المذمومة على لسانه صلى الله عليه وسلم
 کونر ملا صاحب! دا اعتراض بعینہ ستا مشرات

دو نره منکرین حدیث دحد یثو په کتا جونو هم کوی. بلکه پرویز ورته بلکې سازش وائی، خوځه وایم چه د منکرین حدیثو او د منکرین فقه او منکرین تقلید د دواړو دا اعتراض میوه لغو او باطل ده، ځکه چه تدوین حدیث هم په خیر القرون کېن شوې ده، او تقلید هم. د عقد الجید ص ۵۵ حواله منکین تیره شوه.

او د سند بن عنان دا اعتراض هم د ابن قیم د اعتراض پشانې ده، او دا په حقیقت کېن د منکرینو حدیثو اعتراض ده چه په تدوین حدیث ځای کوی. کونړ ملا صاحب بالکل حاطب اللیل ده، د یته نه کوری چه د دغه اعتراض انجام نه ده، او دا د چا اعتراض ده. کویا کونړ ملا له خوچه پی وی، د خورې او که د سپی وی " د کونړ ملا هم بس حرف اعتراض مقصد ده، د هر چا قول چه وی، د کونړ ملا پرې نه؟ کونړ ملا د دغه عبارتونو نه مطلب نقل کوی. حاصل د دغه عبارتونو دا ده، چه تقلید یو بدعت عمل ده. د دیکې صدقې نه روستو پیدا شوې ده، ص ۵۵.

ځه وایم دا هم هغه د منکرینو حدیثو اعتراض ده د نوره نه دی. منکین لیکي صحابه کرامو کېن داسې قسم

تقلید نہ وؤ۔ الخ

دا دعویٰ ہم غلطہ دہ۔ د بخاری حدیث "لا تسألونی
ما دام هذا الخبر فيكم" ممکن تیر شو، او د شاوی اللہ رحمہ اللہ
د عقلا الجید متہ حوالہ ہم تیرہ شو،

کونر ملا ممکن وائی، او نہ پہ تابعینو او تبع تابعینو
کین۔ الخ حہ وایم د اہم د کونر ملا د جہالت کرشمے دی، لہ
مصنف عبد الرزاق او مصنف ابن ابی شیبہ او کوری چہ
د کونر ملا د دے خبرے حقیقت درتہ معلوم شی۔

مکن وائی۔ "سرہ د دے چہ عوام خلق موجود وؤ، او
ہر شخص مجتہد نہ وؤ۔ مثلاً عجیبہ دہ چہ یو سرے مجتہد
ہم نہ دے، او د چا تقلید ہم نہ کوی، کونر ملا، پخپلہ خود
ابن تیم او شوکانی قدم پہ قدم تقلید کوی۔ او د مورپی نے
کنزی۔ خونور چالوہ دے حرام کنزی، ہفتہ د اردو ژبے متل
دے "ہاتھی کے دانت کھالے کے اور کھانے کے اور" کونر ملا
صاحب! "ویل للمطفین" سورت بن دترے سرہ او کورہ
چہ داخپلہ طریقہ درتہ معلومہ شی۔

کونر ملا وائی "دار بکلمہ نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم ولے
دامہم کار پر بخود لو الخ حہ وایم کونر ملا عقل د نصیب
شہ، بالکل نے نہ دے پر بینو دے۔ د حضرت معاذ رضی اللہ عنہ

حدیث د تقلید د جواز د پارہ مضبوط دلیل دے۔ او
الله تعالیٰ ہم نہ د پریشود دے۔

”فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون“

د ټول امت د پارہ د قیامتہ پورے د تقلید په جواز
باندے پوخ دلیل دے، دغه شان آیت کریمه،

”واتبع سبیل من انا باری“

په تقلید د لالت کوی، دا خبره مخکنی تیره شویده
چه د اتباع او تقلید مفهوم یو دے۔ اوس که کوڼ
ملانہ دا ایا تو نه نه ښکاری، نو دا دده خپل قصور دے

ص
گر نه بیند بروز شب پره چشم
چشمه آفتاب را چه گناه

الغرض د شاه ولی الله د قول نه معلومه شوه، چه
د تقلید په جواز باندے ټول امت متفق دے ان
تر دے وخته پورے۔ اوس چه خولک په یو اتفاقی
خبره کښ اختلاف پیدا کوی، نو هغه د حدیث شریف
په حکم سره دوژلو لایق دے۔ بنی کریم صلی الله
علیه وسلم فرمائی،

من اتاکم و امرکم جمیع علی رجل واحد
یرید ان یشق عصاکم ویفرق جماعتکم

فاقتلوہ ، رواہ مسلم ، مشکاة شریف باب الامارۃ

منہ ۳۲

یعنی کہ تاسو دیو سړی په تا بعدارگی یا ندے جمع
یئے او یو سړے راشی او پتا سوکښ اختلاف پیدا
کوی، نو مرئے کړئ، کونړ ملا صاحب! دا تاچه
کوم کار شروع کړیدے، ددے حدیث په دنړاکن
داسے سړے گردن زدنی دے۔

د کونړ ملا دلائل او دهنه

جواب

قلبيہ :- کونړ ملا دائمه مجتهدینو مذهبونه
د اسلام په مقابلہ کښ یو بل دین گنړی، دا غریب
په دی نه پوهیږی، چه مجتهدین هم د کتاب و سنت
تشریم کوی۔ له حانہ نوے دین نه جوړوی، اوس
که یوه مسئله په کتاب الله کښ نه وی، نو په سنت
نبوی کښ نه گوری، که په دیکښ نه وی، نو اجماع

فاقتلوہ ، رواہ مسلم ، مشکاة شریف باب الامارۃ

صفحہ ۳۲

یعنی کہ تاسو دیو سہی پہ تا بعد ارٹی پانڈے جمع
یئے او یوسہے راشی او پتا سو کین اختلاف پیدا
کوی، نو مرے کڑی، کونر ملا صاحب ! دا تاجہ
کوم کار شروع کریدے، ددے حدیث پہ دنرا کین
داسے سہے گردن زدنی دے۔

دکونر ملا دلائل اودھنے

جواب

قلبیہ :- کونر ملا دائمہ مجتہدینو مذہبونہ
داسلام پہ مقابلہ کین یو بل دین گہری، دا غریب
پہ دی نہ پوہیری، چہ مجتہدین ہم د کتاب وسنت
تشریح کوی۔ لہ حآنہ نوے دین نہ جوہروی، اوس
کہ یوہ مسئلہ پہ کتاب اللہ کین نہ وی، نو پہ سنت
نبوی کین تے گوری، کہ پہ دیکن نہ وی، نو اجماع

گوری، کہ اجماع ہم نہ وی، نو بیا قیاس گوی، لکہ د
حضرت معاذ رضی اللہ عنہ پہ حدیث کیں ددے صراحت
دے، داد تمامواہل السنۃ والجماعۃ طریقہ دہ، غیر مقلدین
واجماع او قیاس نہ منکر دی، بل غیر مقلدین دصحابی
قول ہم محبت نہ کنری، اگر کہ دغہ ہول غیر مدول بالفعل
وی، لکہ شوکانے چہ پہ خپل کتاب "ارشاد الفحول" کیں
بیکی۔

اوس دکوئر ملا دلائلو تہ غور کیں دہ، کوئر بیکی۔
(۱) "وان تطیعوہ تہتدوا" دنی علیہ السلام پہ اتباع کیں
قول ہدایت دے۔ کوئر ملا ددینہ خول انکار گوی، مثلاً
امام ابو حلیفہؒ پخپلہ وائی، چہ خہ اول کتاب اللہ اخلم،
کہ پہ ہفے کیں مسئلہ نہ وی، نو سنت رسول اللہ ﷺ
اخلم، کہ پہ ہفے کیں نہ وی، نو دصحابہ کرامواقوال اخلم۔
کہ پہ دوئی کیں اختلاف وی، نو بیا ددوئی داقوالو نہ یو
قول غورہ کووم، او کہ ددوئی اقوال نہ وی، ددوئی نہ
دلاندے خلقواقوال وی، نو "فہم رجال ونحن رجال"
(۲) دویم "قل ان کنتم تحبون اللہ فاتبعونی یحبکم اللہ
ویغفرکم ذنوبکم" یا "من یطع الرسول فقد اطاع
اللہ" یا "فلادور بک لا یؤمنون حتی یحکموا فیما

شجر بینہم الایۃ ددینہ انکار خول کوی۔ خو کون پر ملا!
 لدینہ دتقلید د ضرورت نفی نہ کین ی۔ لہن خان پوہہ
 کرہ، نصوص محدود دی او مسائل لامحدودہ دی،
 ترقی یافتہ نوے نوے مسئلے را پیدا کین ی، مثلاً نصاب
 د تجارت، بیمہ پالیسی، د بینک نظام وغیرہ سرہ چہ
 کوئے مسئلے را پیدا شوی، واپہ ہفتہ زمانہ کین
 موجود نہ وے،

نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم پہ خیل ژوندانہ حضرت
 معاذ رضی اللہ عنہ تہ فرمائی، چہ تہ بہ پہ تہ فیصلہ
 کوئے، ہفتہ وائی پہ کتاب اللہ، پیغمبر علیہ السلام و
 فرمائی، کہ پہ کتاب اللہ کین ئے او نہ موئے نو بیا،
 ہفتہ اووے پہ سنت در رسول اللہ بہ فیصلہ کووم، پیغمبر
 علیہ السلام ورتہ فرمائی، کہ پہ دیکین ئے او نہ موئے
 نو بیا، ہفتہ اووے "أقضى برأئى" یعنی قیا س بہ
 کووم۔ نو پیغمبر علیہ السلام پہ شا او تپولو۔

حضرت معاذ رضی اللہ عنہ قیا س کوی، او خلق
 ئے تقلید کوی او ہیئتوں پرے بد نہ وائی، چہ
 او بیا بہ پہ دے مسئلہ کین آیت یا حدیث کووم
 دے ؟

کو نر ملا آیت۔

”والذین یؤمنون بما أنزل إلیک وما
أنزل من قبلک وبالآخرة هم یوقنون
أولئک علی هدی من ربهم وأولئک هم
المفلحون“

نقل کرے او وائی۔ پہ دے آیا تو نو کبھی اللہ تعالیٰ ہدایت
اور فلاح و قرآن و سنت پہ اتباع موقوفہ کر دے۔ د
کوم امام یا مجتہد پہ تقلید اللہ خدہ ہدایت یا کامیابی
نہ فرما بیلی ص ۱۰۔

کو نر ملا صاحب! ”معلوم میری چہ قول قرآن و نہ
دے ویلے، گئے آیت“ واتبع سبیل من اناب الی“
ہم و قرآن آیت دے۔ یعنی تاسو تا بعداری کوئی دھتہ
چاہے اللہ طرفتہ ئے رجوع کری وی، او مجتہدین
حضرات ہم پہ ”من اناب الی“ کبھی داخل دی۔

پپوس :- کو نر ملا ہے پپوس دا کو دم چہ ”او
سنت پہ اتباع“ د کوم آیت ترجمہ دہ۔ ولے دا تحریف
معنوی نہ دے۔

او دا آیت ”اتبعوا ما انزل إلیکم ولا تتبعوا من دونه

اویام ” ہم دتقلید نفی نہ کوی ۔

کونر ملا دتفسیر قرطبی حوالہ وپراقدے کوی ،
 ”ودلت الآیة علی ترک اتباع الآراء مع وجود
 النص“ ص ۱۸

یعنی چہ کلہ نص موجود وی، نو بیا دچا درائے اتباع
 پر پردی، کونر ملا مونر اوس ذکر کردہ چہ مجتہد قیاس
 ہلہ کوی، چہ نص موجود نہ وی، اوکہ نص صحیحہ صریح
 غیر متعارض موجود وی نو بیا قیاس نکوی، اوکہ حوالہ
 دایہ اوکری، اوچا تہ دنص دوجود پتہ اولہزی، نو
 ہغہ نہ دنص باوجود قیاس اغتسل جائز نہ دی، کونر
 ملا ہسے دتعصب پہ وجہ پہ بدگمانیے کنن وریت
 پریت دے۔ بلہ داچہ کونر ملا رد دتقلید کوی، او
 پچلہ ہم تقلید کوی، ولے کونر ملا ددے آیت داترحمہ
 چہ قرطبی کہریدہ، دا پہ یو آیت یا حدیث کنن راغلے دہ؟
 چہ تہ دے را اخلے۔ ہغہ وائی، کارغہ غول خوری،
 اومینوکہ خندہی۔ کونر ملا ہم دتقلید رد کوی، او
 ہم تقلید کوی، دتقلید رد پہ تقلید کوی ۔
 دارد وڈرے متل دے ” لڑتا ہے اور ہاتھ میرے

تلوار نہیں ہے “

کونر ملائیکي = دریم دلیل دا قول دا الله تعالی دے.
 "واذا قيل لهم اتبعوا ما انزل الله قالوا بل نتبع
 ما وجدنا عليه آياتنا اولو كان الشيطان يدعوهم
 الى عذاب السعير"

"واذا قيل لهم تعالوا الى ما انزل الله والى الرسول
 قالوا حسبنا ما وجدنا عليه آياتنا"
 وقوله تعالى "واذا قيل لهم اتبعوا ما انزل الله قالوا
 بل نتبع ما الفينا عليه آياتنا" م ص ۱۸

تنبیه :- کونر ملائک دا ایا تونہ خوا اول ستاپہ
 دی دعویٰ چہ پہ تقلید او اتباع کین فرق دے، رد کوی.
 حکم چہ دلۃ اتباع آباء دہ او دلیل پری نشہ، حالانکہ
 ستا پہ نیزہ اتباع پہ دلیل سرہ وی۔

کونر ملا صاحب، داسے قسم تہول ایا تونہ دخیل پلار
 نیکہ دغلطو عقیدو دقا بعداریٰ پہ رد کین دی، علامہ
 شاطبیؒ پہ اعتصام کین لیکي،

"قول من جعل اتباع الآباء في أصل الدين هو
 المرجوع اليه دون غيره حتى ردوا بذلك برأين
 الرسالة وحجة القرآن ودليل العقل الخ" ص ۲۲

یعنی داد ہفہ چا خبرے دی چہ ددین پہ عقیدو کین
 ئے صرف د پلار نیکہ تا بعداری اصل کر خولی دہ، او
 پدے ئے د قرآن او سنت دلائل رد کریدی۔

کونر ملا عقل د نصیب شہ، دا آیا تونہ پہ عقیدو
 کین د تقلید پہ رد کین دی، پہ فروغی مسئلو کین د چا
 پہ رد کین نہ دی، حکم چہ پہ اصول دین کین یعنی عقائدو
 کین د چا تقلید حرام دے۔ او دا آیا تونہ ہم دانہائی۔
 باقی پلے شوہ پہ فروغی مسئلو کین د چا د تقلید خبرہ
 نو علامہ شاہیؒ پہ "اعتصام" کین یکی،

أن العالم بالشریعة إذا اتبع فی قوله وانقاد
 الیه الناس فی حکمہ فانما اتبع من حیث هو عالم
 وحاکم بہا وحاکم بمقتضاها لا من جهة اخرى
 فهو فی الحقیقة مبلغ عن رسول الله صلی الله علیہ

المبلغ عن الله عز وجل الخ ص ۲۹۷

یعنی کلمہ چہ شریعت عالم د قول اتباع اوشی، او خلق ئے
 د حکم تا بعد اوشی۔ او او ئے منی، نو ردہ اتباع حکم
 د پلے وجہی نہ نہ دہ، بلکہ صرف لدے وجہی نہ اوشوہ
 چہ دے د شریعت عالم دے او د شریعت د تقاضو
 مطابق حکم کوونکے دے۔ نو دا عالم پہ حقیقت کین

د پیغمبر ﷺ له طرفه رسولونکې دے، او پیغمبر ﷺ د الله له طرفه.
نو مجتهد له خانه څه نه جوړوی، هم هغه د کتاب و
سنت خبره خلقو ته رسوی.

کونړ ملا، لرې مترکې او غروړه اوله خدائې پالنه
او ویرېږه، د مشرکینو په باره کین نازل شوی ایاقونه
په مسلمانانو باندې چسپان کول تحریف دے، اوتا
نه پته شته، چه تحریف د چا کار دے؟ عقل د نصیب
شه، داد یهود و کار او طریقہ ده. د مسلمانانو نه.
گوره په آیت "بل ن تبع ما وجدنا علیه آباءنا اولو
کان الشیطن يدعوهم الی عذاب السعیر"، کین د مشرکینو
پلار نیکه ته شیطان و یلی دی. ولې ستا په خیال دا
مجتهدین هم الیاذ بالله شیطانان وو. بله دا چه مقلدین
د مجتهدینو تقلید کوی، متاڅه خیال دے چه د مشرکینو
پلار نیکه هم مجتهدین وو؟

بله دا چه مجتهد ته د بخاری د حدیث په رفر اکش
په غلطی هم یو اجر میلا ویرزی، حدیث شریف کین
دی.

إذا حکم الحاكم فاجتهد فأصاب فله اجرات
وإذا حکم فاجتهد ثم أخطأ فله اجرام رواه البخاری

(۲-۱۰۹۲) مسلم (۲-۷۶) واللفظ للبخاری۔

کوئر ملا د مجتہدینو تشبیہ بہ دے مشرکینو سرہ ملہ
ورکولہ چہ دوی ہم مجتہدین وے، او پہ صبیحہ مسئلہ
ورقہ دوہ اجرو نہ او پہ غلطی ورقہ ہم یو اجرو میلادین
ط سخن شناس نہ دلبر اخطا ایست

کوئر ملا د تفسیر قرطبی حوالہ ورکریدہ او پہ ویکن
ٹے ہم دھوکہ کریدہ، پورہ عبارت کے نہ دے نقل
کریے، "لا تقربوا الصلاة" وائی۔ او "وانتم سکاری"
پر پردی۔ کوئر ملا کہ دزرہ ستر کے د رندے وکے،
نووی بہ، ولے دسر ستر کے د ہم رندے دی، ہم پہ
دغہ صفحہ دا ورپے عبارت د نہ لید و، متول عبارت
دادے۔۔۔۔۔

"قال علماءنا وقوة الفاظ هذه الآية تعطى
ابطال التقليد وذلك أن الله سبحانه
أخبر عن جهالة العرب فيما تحكمت فيما بأرائها
السفيهة في البعيرة والسائبة والوصيلة فاحتجوا
بأنه أمر وحده وأباهم فاتبعوه هم في
ذلك وتركوا ما أنزل الله على رسوله وأمر
به في دينه تعلق قوم بهذه الآية

فی ذم التقليد لذر الله تعالى الکفار باتباعهم
 لأبائهم فی الباطل واقتدائهم فی الکفر والمعصية
 وهذا فی الباطل صمیح ، اما التقليد فی الحق نال
 من أصول الدین وعصمة من عصم یلجأ إلیها
 الجاهل المقصر عن درک النظر واختلف العلماء
 فی جوازه فی مسائل الأصول علی ما یأتی واما
 جوازه فی مسائل الفروع فصمیح ۵

تفسیر قرطبی (۲ - ۲۱۱)

یعنی خوفہ عالما نو وئی دی ، چہ دا آیت تقلید باطلوی
 دے آیت پشان دانتہم دے۔ "واذا قیل لهم تعالوا إلی
 ما أنزل الله الآية..... او دائک چہ دعو جاملان
 دخیلے ناپوھے او بیوقوفے پہ وجہ سرہ د بعضو شارو
 لکہ بحیرہ ، سائبہ ، وصیلہ پہ بارہ کنی دحرام والی فیصلہ
 کری وہ ، او پہ دے دے دا دلیل ویراندے کرو ، چہ موثر
 پہ دے طریقہ خیل پلار نیکی موندلی دی ، پہ دے بارہ
 کنی دے ددوئی تابعداری اوکرہ ، او دالله پال حکم
 دے پرینودو ،

یعنی خلق (لکہ کونر ملا او دھنہ پیشوایان او متبیین)
 مترجم (دے آیت پہ وجہ سرہ دتقلید بدی بیانوی ،

تکله چه الله تعالى دکنارو دخپل پلارنیکه په باطل
اوناجائز کارکې اتباع ته او په گناه او کفر کېن ددوی
اقتداء ته بد وئیلی دی. دا په غلط او باطل کېن خوصمیه
ده (یعنی په باطل کېن اتباع او تقلید بدی بیانول) لیکن
په حق او صحیح خبره کېن تقلید کول ددین د اصولو
نه یو اصل دے. او د مسلمانانو د (غلطی نه) پرم کیدلو
یوه طریقه ده، چه جاهل او کوم سرے چه د اجتهاد
لیاقت او قابلیت نه لری هغه پرے عمل کوی.

او په ص ۲۱۲ ج ۳ باقده ۷۱۷۱.

فرض العامی الذی لا یشغل باستنباط
الأحكام من اصولها لعدم اهلیته فیما لا یعلمه
من امر دینه و یحتاج الیه ان یقصد العلم من
فی زمانه وبلده فیسأله عن فائزته فیمثل فیها
فتواه، لقوله تعالى: فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم
لا تعلمون، وعلیه الاجتهاد فی أعلم أهل وقته
بالبحث عنه حتی یقع علیه الاتفاق من الأكثر
من الناس، وعلی العالم ایضاً فرض ان یقلد عالماً
مثله فی فائزته خفی علیه فیها وجه الدلیل والنظر

تفسیر قرطبی (۲ - ۲۱۲)

عامی سرے چہ د اجتہاد قابلیت نہ لری پر هغه فرض دی
 چہ د خپلے زمانے او دخپل مینار لوئی عالم په باره کښ
 معلومات حاصل کړی، د مسئلې تپوس ترے اوکړی، او
 په هغه مسئله کښ د هغه په فتوی باندے عمل اوکړی، د
 الله پاک ارشاد دے که تا سو نه پوهیږی نو د علماؤ نه
 تپوس اوکړی، او په عالم باندے هم فرض دی، که په یو
 مسئله کښ ورته دلیل ښکاره نه شي، نو له خانه د دلوئی
 عالم نه تپوس اوکړی، او د هغه تقلید د اوکړی، اتښی غمناک،
 کونړ ملا! علامه قرطبی خو په عالم باندے هم تقلید
 فرض کړی، او ته دے د کلام نه په تقلید باندے رد ثابتو،
 هغه وائی، "من چمی سرایم وطنیوره کونړ ملا چمی سراید"
 تقلید په فروعی مسئلو کښ جائز دے، ټول اهل حق د
 قائل دی، او په عقائدو کښ نا جائز دے، او د اقسامه
 آیا تونه په عقائدو کښ د تقلید په رد کښ دی، حکم
 په عقیده کښ تقلید نشته.

اښور ابن عطیه هم د آیت په عقیدو کښ د تقلید
 په رد باندے عمل کوی، د دے آیت په تفسیر کښ
 ټیکی،

(بل نشیع ما الفینا علیه آیادنا)

اولو کان آباء هم لا یعقلون شیئاً ولا یمتدون
وقوة هذه الألفاظ تعطي إبطال التقليد، واجمعت
الأمة على إبطاله في العقائد ام

محرر الوجیز لابن عطیہ (۱-۲۳۸)

یعنی پہ عقیدہ کبن د تقلید پہ ناجائز کید و د قبول امت
اجماع دہ، کوثر ملا د عقیدے پہ یارو کبن نازل شوی
ایاتونہ پہ فروغی مسئلو حمل کوی، دا تحریف معنوی
دے، او تحریف بہ یہودیانو کوو کہ قرآن کریم پرے
شاہد دے۔

کوثر ملا صاحب! علامہ قرطبی مالکی عالم دے۔ د
امام مالکؒ تقلید کوی، او تہ تقلید تہ کفر وائے، نو
خہ شرم لرے او کنہ؟ چہ د مقلدینو اقوال و اقد سے کوے
او ہنہ ہم نیمکرے۔

سنن ترمذی او کورہ، حائے پہ حائے وائی "سألت
محمد بن اسماعیلؒ او پہ عللو کبن د امام بخاریؒ تقلید
کوی۔ نو ستا خہ خیال دے؟ دغہ شان شاہ ولی اللہؒ
پہ خپل کتاب "الانصاف" کبن امام بخاریؒ او امام
مسلمؒ تہ شافعیان، امام ابو داؤدؒ تہ حنبلی او امام
ترمذیؒ تہ د اسمحق بن راہویہؒ مقلد وائی، نو ستا

دے حضرتو پہ بارہ کین شہ خیال دے؟ لبر د خدا پہ
 اوویریزہ، پہ لبرہ ویراندے تیرہ دے زمانہ کین دحافظ
 ابن حجر عسقلانی نہ یاد ہفہ داستاذ علامہ عراقی نہ لوئے
 محدثین شولہ نوو۔ نن ہم د هغوئ پہ اصول حدیث کین
 لیکلی شوی کتابونہ پہ درس کین داخل دی، او درجالو
 د کتابونو نہ ئے توله دنیا استفادہ کوی، او داحضرات
 شافعیان و و، الحیر دا وے؟ دا حکم چہ د تقلید نہ بغیر
 کارگران دے، کوئر ملا تہ ہم تقلید کوے۔ مرہ هے
 ولہ خا نہ مجتہد جور کریدے۔ فرق دومرہ دے چہ تہ
 د شوکانی تقلید کوے، د پیر جہنل تقلید کوے، او موئرہ
 د خیر القرون د خالقو، یعنی دامام ابوحنیفہ تقلید کوو۔ حکم
 چہ دامام ابوحنیفہ د صحابہ کراموسرہ د ملاقات حافظ
 ابن حجر وغیرہ تول قائل دی۔ البتہ پہ روایت کین اختلاف
 کوی۔ نوموئرہ د خیر القرون د مجتہد تقلید کوو، او تہ
 د شر القرون د شوکانی زید شعی تقلید کوے۔

کوئر ملا بیا د "قافئ شوکان مددے" چغے وھی۔ لیکلی،

قال الشوکانی فی فتح القدیر ولی هذه الآیة من

الذم للمقلدین الخ

کوئر ملا مدرتہ د شوکانی زیدی شیعہ پہ خا ئے د سنیاؤ

د لوی معتبر عالم دین ابن عطیہؒ او بل قرطبیؒ حوالہ کرکړه
 چه د دے آیت تعلق په فروعی مسئلو کېن د تقلید سره ندے
 بلکه په عقیدو او هغه هم په باطلو عقیدو کېن د تعلق سره
 دے۔ کونړ ملا ته د شیعہ خبره خواخېله او د سنی خبره
 نه اخلې۔ خیر قاتله گناه نشته، غیر مقلدین هسے هم حان
 ته شیعہ کان وائی۔ غیر مقلد و حید الزمان وائی،
 "واهل الحديث شيعة على رضي الله عنه"م

(نزل الابرار فیہ)

یعنی اهل حدیث شیعہ کان دی، او په هدیه المهدیین
 کېن لیکي، "ما شیعہ کان علی مستیم"، یعنی موږ اهل حدیث
 شیعہ کان یو۔ نو که کونړ ملا د سنیا نو په حالے په
 شیعہ پسے روان وی، نو دا څه نو دے خبره ند ده،
 ایں خانه همه آفتاب است

د آیت "ولا تقف ما لیس لك به علم" نه د کونړ ملا
 استدلال غلط دے، ځکه که مقلد نه حان نه د کتاب و
 سنت خلاف څه مسئله جوړ ولے، نو بیا څو صحیح ده،
 لیکن مقلد خو د عالم چه هغه په کتاب و سنت پوهیږي،
 اقتداء کوي۔ نو مقلد د دے آیت لاندے راوستل د
 کونړ ملا نا پوهی ده۔

کونر ملا منجھن لیکي؟ او تقلید پہ اتفاق د علماؤ سر
 علم نہ دے ۱۹، کونر ملا صاحب دا عالم ان مقلدین و
 او کہ غیر مقلدین؟ لبر ددوی نو موہ خوبہ دا غیٹے
 وے، وے رجما بالغیب کوے؟ بلہ خبر اچہ کہ مقلد پہ
 دغہ مسئلہ پوہیدے نو وے بہ ئے دہل تقلید کولو، معلو
 شوہ چہ تقلید ہفہ وخت کوی، چہ دے مسئلے یاد دغہ
 مسئلے د دلیل علم ورقہ نہ وی، نو دا خود تقلید اثبات
 شو، رد نہ شو۔

کونر ملا لبر دا ہم او بنایہ چہ دا اتفاق او اجماع کلمہ
 شوے، او ماخذ ئے خہ دے، محکہ چہ ستا پہ نیزہ خود
 اجماع دپارہ د کتاب او سنت فہ ماخذ ضروری دے
 لکہ تا پہ ص ۳۸ لیکي۔ بل تا پہ ص ۵۵ باندی لیکي چہ د
 علماؤ قول حجت نہ دے، نو دلته ئے خنکہ حجت کنہے؟
 اخیر دا تضاد بیانی وے کوے؟

کونر ملا د تفسیر قرطبی حوالہ ذکر کریدہ، پہ ص ۱۸۸
 او بیا ئے پکبن خیانت کریدے۔ پورہ عبارت ئے نہ دے
 ذکر کرے، چہ حقیقت ترے معلوم نہ شی۔ دلته ئے
 بیا "لا تقربوا الصلاة" ذکر کرے، او "وانتم سکاری"
 ئے پریشودے۔ پورہ عبارت دا دے۔

التقليد ليس طريقاً للعلم ولا موصلاً له ، لا
 في الأصول ولا في الفروع وهو قول جمهور
 العقلاء والعلماء خلافاً لما يمكن من جهال الحشوية
 والتعلبية من أنه طريق إلى معرفة الحق ، وأن
 ذلك هو الواجب وأن النظر والبحث حرام ، ص ۲۲
 یعنی تقلید د علم لاره نه ده ، نه په اصولو (یعنی عقائدو)
 کین او نه په فروعو (فروعی مسئلو) کین . دا د عامو عقلمندو
 او عالمانو قول دے . سپوږم د بعضو غلطو فرقو نه چه
 صفوی وائی ، چه نه ، دا حق طرفته لار ده ، او صرف دا
 واجب ده . او (په کتاب و سنت کین) نظر کول ، او (د
 دلائل او مسئلو) لټون کول حرام دی . کونړ ملاخړط
 کشیده الفاظ پوښی دی ، چه په مطلق تقلید ترے
 رد او کړی . حالانکه دا په هغه چار دے ، چه صفوی
 د علم حصول او په کتاب و سنت ځان پوهه کول حرام
 گنړی . او صرف په تقلید اکتفاء کوی . خو که څوک
 د بحث او لټون قابلیت نه لری ، او د علم حصول عاجز
 نه گنړی ، او تقلید کوی ، نو دا خلق ترے مراد نه دی ،
 کونړ ملا د لټه بیا د علماؤ د قول نه دلیل نیسی ، او په
 ص ۵۵ باندی یکی چه دروئی قول محبت نه دے .

کونر ملا بیا خیلہ موروثی وظیفہ "ابن قیم درے" شروع کوی
 وائی، ابن قیم وائی چہ مقلد پہ علماؤ کین نہ شمار پیری، منہ
 اولہ خبرہ دادہ چہ دابن قیم وینا کوم شرعی حجت دے۔ تاخو
 عنوان ایسنودے وُو "ایاتونہ دتقلید پہ بدئی کین" اور اوہ
 کلمہ د شوکانی قول او کلمہ دابن قیم قول او کلمہ دنورو
 غیر مقلدینو قولونہ او ہغہ ہم نیمگری۔ کونر ملا ددوئی دا
 قولونہ ستاپہ نیزہ واقعی ایاتونہ دی او تا پیرے ایمان
 راوہ دے؟ عنوان خہ یکے اولاندے خہ ذکر کوئے
 او دا حکم چہ "دروغ گور حافظہ نباشد"
 بلہ داچہ دابن قیم دا قول نیمگری دے، پورہ ہغہ
 د قرطبی قول دے، او ہغہ اوس یو خو کر خے مخکین
 تیر شو، لہذا بیا پرنظر و اچوہ۔
 بلہ داچہ د کونر ملا پہ قول کین تضاد دے، دابن قیم
 قول دادے۔

"والعلم معرفة الحق بدليله"

او کونر ملا پہ خیل زعم کین حق دابن قیم او شوکانی
 پہ قولونو سرہ پیڑ بندل غواری گویا دابن قیم او
 شوکانی قول دلیل دے۔

د کونړ ملا په نيز د د شوکاني مقام

د شوکاني قول نقل کوي " کوم کتابونه چې مقلدینو په
مسلوکېښ بیکې دي، دا دین نه دے، "صنط مطلب دا شو
چې شوکانی څه ته دین او وائی. خو هم هغه به دین وی. ګڼه
هغه به دین نه وی. کونړ ملا صاحب ا شوکاني له داتهارقي
الله تعالی ورکړیده او که پیغمبر علیه السلام ؟ چې د شوکاني
قول د حق معیار دے. گویا څ

اذا قالت حذام فصد قوصا

فان القول ما قالت حذام

"کبرت کلمة تخرج من افواههم" کونړ ملا ته خو هم ولے
چې څه فتاوی لیکم، اوت د ابن تیم او شوکاني دوند مقلد
لے. بلکه شوکاني له د خدائے او د رسول مرتبه ورکوم،
ستا دا کتاب به د شوکاني په نظر کېن څنگه وی ؟ دین
کتاب به وی او که نور څه ؟

تنبیه :- کونړ ملا په تقلید او اتباع کېن
فرق کوي، او د آیت " بل تتبع ما ألفینا علیه آبادنا "

نه په تقليد رد کوي، وائي، "دامتضمن دي ترديد و تقليد
لره" ص ۱۹ کونړ ملا د لته خو صرف د اتباع ذکر دے، نو که
د تقليد ترديد ته آيت متضمن وي، نو اتباع ته هم متضمن
شو.

کونړ ملا "ابن قيم د دے" نه دوستو د ابن قيم قول نقل
کوي، چه کومه خبره په دليل سره ښکاره نه شي هغه
علم نه دے، گمان دے اوحق پر دے نه ثابتيږي ص ۱۱
داسې معلوميږي، چه په کونړ ملا کښ د انکار حديث
جراثيم موجود دي، دے هم په هندوستان کښ چه خومره
منکرين حديث تير شوي دي، هغوی اول اهلحديث
(غير مقلدين) وؤ. او بيا منکرين حديث، لکه اسلام جيراچپوري
وغیره، او مرزا قادياني چه په اول کښ اهلحديث وؤ،
د پيغمبري دعویٰ ئې اوکړه، معلوميږي، چه په کونړ ملا
کښ دغه د پلار ښک د انکار حديث جراثيم موجود دي
مونږه دا خبره منځکښ په حواله سره يعني د "تدريث
الراوي" ص ۲۵۱ په حواله سره ذکر کړيد، چه کله د حديث
د علتونو ماهر محدث ته او وئيل شي چه ته دے حديث ته
ضعيف وائے، په دے ستاسره څه دليل دے؟ نو هغه
دے هيڅ دليل نشي قائم کولے. لکه صيرفي يواشرفي ته

کہوتہ اووائی ، اوکہ درتہ اووائی چہ دلیل تھہ دے ؟ نو
 ہیٹہ دلیل پرے نشی ذکر کولے ۔ دا علم دے ، ہول اہل حق
 مے علم کنری ۔ اوہ کونر ملا دویتا مطابق علم نہ دے ، کونر
 ملا صاحب ! معلومیہری چہ پت پت پوٹ منکر حدیث تھہ ۔
 خو ہسے خان و پت کریدے ۔ خو " الاناء یترشح بما فیہ "
 کونر ملا د نواب صدیق حسن خان صاحب عبارت
 نقل کوی ۔ کونر ملا صاحب ! صدیق حسن خان خو پختہ
 غیر مقلد دے ۔ دودہ قول اخیر تھکہ حجت کنری ؟ او
 بل تہ خود علماؤ قول ہسے ہم دلیل نہ کنری ۔

کونر ملا صاحب ! نواب صاحب د " ترجمان الوہابیہ "
 نوم کتاب مصنف دے ۔ پہ ہتے کینے دے دانگریز دتک
 حلالو بنہ پورہ پورہ حق ادا کریدے ، لہ " ترجمان
 الوہابیہ " اوگورہ ۔ دداسے سری قول تہ وماندے
 کوے ۔ چہ وحید الزمان غیر مقلدوائی چہ صدیق حسن خان
 بہ ط " کعبہ دین مدے قبلہ ایمان مدے
 ابن تیم مدے قاضی شوکان مدے " وے

خیر کونر ملا د صدیق حسن خان صاحب پہ حوالہ دقاضی
 عضد قول نقل کرے ۔ چہ " مقلد دسرہ عالم نہ دے ، صا
 اولہ خبرہ دادہ ، چہ قاضی عضد مالکی عالم دے ، او مقلد

دے نو دده قول ئے خٹکھ نقل کرو، بلہ داچہ ستا سو پہ پیر
 تقلید شرک دے؟ نو دقا فی عضد تقلید مو ولے اوکرو،
 ما مخکنی ذکر کری، چہ د حدیث د علتونو ماہران صرف
 پہ شمار شہزاد اووہ کسان دی۔ (داد تدریب الراوی پہ
 حوالہ سرہ مخکن ذکر شو) اوباقی تمام محدثین پہ دے بارہ
 کبن د دے شہزاد اووہ کسانو تقلید کوی۔ نوایا دوی
 عالمان دی اوکنہ؟ او د قرطبی حوالہ مخکن تیرہ شو، چہ
 عالم بہ د خانہ دلوئی عالم تقلید کوی، موتہ خٹکھ وائے چہ
 مقلد عالم نہ دے؟ کوئر ملا! د یکیر فقیر مہ جوہر سیرہ،
 لہر سوچ او فکر خو کوہ۔

کوئر ملا د زمخشری قول نقل کریدے،
 "إِنَّ كَافَ لِلضَّلَالِ أُمَّ فَالتَّقْلِيدُ أُمَّ فَلَا جُرمَ
 إِلَا الْجَاهِلُ يُوْمُهُ" ص ۲

زمخشری معتزلی دے، خو کوئر ملا ئے بیا ہم تقلید کوی،
 خٹکھ چہ وائی، "اخواند لہ خوچہ پیٹی وی، کہ دخرے اوکہ د
 سپی وی"۔ کوئر ملا لہ خو رد پکار دے، دھرچا قول
 چہ وی۔ یعنی عدم تقلید د معتزلو مذہب دے، او
 کوئر ملا ہم اعتزال خو بنوی۔

کوئر ملا ویراندے یکی۔ "اتخذوا أحبارهم ورهبانہ

اربا پامن دون الله ص ۲۳ یعنی یہودیانو او عیسایانو پل
 عالماں د الله تعالى نه علاوہ پہ خدایانو نیولی وؤ،
 اولہ خبرہ دادہ، چہ دغہ یہودیانو او عیسایانو عالماں
 پہ دتورات او انجیل پہ مقابلہ کین له خانه احکام جو رول،
 او بیا بہ ئے وے چہ دا د خدا ئے له طرفہ دی۔ اودا کفر
 دے۔ او مقلدین د مجتہدینو تقلید کوی، چہ دھغوی د
 دینداری، تقوی او دیانت بتولہ دنیا قائلہ دہ، کونہ ملا
 پنچیلہ ہم ددے خبرے اقرار کوی، گورہ ددے خپل کتاب
 پہ سک باندے لیکي،

”اکثر خلق وائی، چہ امام ابو حلیفہ تابعی دی، او
 زمانہ د نبی علیہ السلام تہ نزدی دی، او دیر عابد
 وواو وغیرہ وغیرہ، نومونہ وایو چہ خولک د
 امام ابو حلیفہ د فضائلونہ منکر دی الخ ص ۱۷
 نو مسلمان پہ کافر باندے قیاس کول، ولے کونہ ملا داجائز
 کار دے؟ بلہ داچہ مجتہد تہ پہ غلطی ہم یواجر میلادری
 د بخاری پہ حوالہ سرہ مخکین تیر شو، ولے دیهودیانو او
 عیسایانو دغہ کسان مجتہدان وؤ، او دھغوی تہ بہ ہم
 پہ دغہ غلطو یواجر میلادری؟
 دریمہ خبرہ دادہ چہ کونہ ملا تہ لیکے چہ د آیت کریمہ

اگر کہ دیہود یا نو او نصاراو پہ رد کین نازل شوی وی،
 یکن دا اتفاق قانون دے،

العبرة لعموم اللفظ لا لخصوص السبب“
 اعتبار عام الفاظ لہ وی، شان نزول لہ نہ وی سزا
 نو دا او وایہ چہ دا آیت دے او کہ حدیث؟ دعما و قول
 خوشا پہ نیز د دلیل نہ دے، لکہ پہ صفحہ (۵۵) چہ دیکھی ری.
 ستا پہ نیز د خود دلیل صرف قرآن او سنت دے۔ پکار
 وہ چہ صفحہ آیت یا حدیث د نقل کرے وے چہ پہ صفحہ
 کین دا مراحت وے،

“العبرة لعموم اللفظ لا لخصوص السبب“
 او کہ دا دیو امتی قول وی، او د امتی قول منل ستاسو
 پہ نیز د تقلید دے او شرک دے، نو تا ولے دلتہ شرک
 اوکروہ او تاجہ،

“لست بعن سنن من کانت قبلکم“ بخاری (۲-۱۰۸۸)
 پہ مقلدینو حمل کوے، نو تہ پخپلہ ترے لاندے راغلے
 اوکنہ؟ بلہ دا چہ تہ پہ امت کین شامل ٹے اوکنہ؟ کہ
 شامل نہ ٹے، نو بیا خوشتا سرہ ہد و بحث تہ ضرورت
 نشہ۔ او کہ حان شامل کنرے، نو تا ولے دے حدیث
 مخالفت اوکروہ۔ “اتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسکم“

د امام رازی حوالہ ورکوی۔ وائی "امام رازی فرمائی کہ،
امام رازی شافعی المذہب دے، او مقلد دے، او مقلدستا
پہ نیزد نہ عالم دے او نہ مسلمان، نو بیا پہ کومہ خولہ تہ
وائے چہ امام رازی فرمائی۔

د دے آیت پہ ذیل کین دعدی بن حاتم رضی اللہ تعالیٰ عنہ
حدیث نقل کوے، خو لین بہ وکتلے وے چہ اہل علم حضرات
د دے شہ معنی اخلاقی، شاہ ولی رحمہ اللہ پہ خپل کتاب
"عقد الجید" کہن دابن حزم دقول جواب ورکولو پہ سلسلہ
کین لیکئی،

"و فی من یكون عامیا ویقلد رجلا من الفقهاء بعینه
یری انه یمتنع من مثله الخطأ وأن ما قاله صواب
الصواب البتة وأضم فی قلبه ان لا یترك تقلیده
وان ظهر الدلیل علی خلافه وما ذلک ما رواه
الترمذی عن عدی بن حاتم أنه قال سمعت رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم یقرأ اتخذوا احبارهم ورهبانہم
اریابا من دون اللہ قال انہم لم یكونوا یعبدونہم
ولکنہم کانوا اذا احلوا لہم شیئا استحلوه واذا
حرموا شیئا حرموہ" (عقد الجید ص ۶)

یعنی دابن حزم قول دہغه چا پہ بارہ کین صا دقیربی.

چہ ہفتہ پہ فقہاء و کبن د چا تقلید کوی، اودا خیال ئے
وی چہ لہ وہ نہ غلطی نہ شی کیدے، اودہ چہ خہ ویلی
دی ہم دغہ صحیح دی۔ اودا خبرہ ئے پہ زہرہ کبن وی۔ چہ
کچرے ددہ خلاف دلیل میلاؤ شی، نو بیا بہ ئے ہم تقلید
نہ پر پردہ۔ اودا داسے شوہ لکہ ترمذی د عدی بن حاتم رضی اللہ عنہ
نہ روایت کرے وائی، ماواوریدہ چہ نبی علیہ السلام آیت
"اتخذوا احبارهم ورهبانهم ارباباً من دون الله" لوستو
نو اوے فرمائیل چہ د خلقو ددوی عبادت نہ کولو، خو دے
احبار ورهبان چہ بہ خہ نہ حلال وے، دوی بہ ورتہ حلال
وے، اوچہ خہ نہ بہ ئے حرام وے، دوی بہ ہفتے نہ حرام وے۔
کوئر ملا کہ یوسرے واقعی داسے کوی، نو ہفتہ ددے
آیت اوحدیث مصداق کرچی۔ اوکہ خو دے دلیل قوت
نہ کوری۔ او پہ دلیل پیسے سخی، نو داددی آیت لاندے
راوستل ظلم وے۔

گورہ پہ مذہب حنفی کبن شوہرہ داسے مسائل دی چہ
د صاحب المذہب د قول پہ خائے د صاحبینو بلکہ تقریباً شاپار
خایہ صرف د امام زفری پہ قول فتوی ور کرے شوہرہ
دادلیل دے ددے خبرے، چہ ہونین امام د خطا نہ
معصوم نہ کنرو۔ اوکہ داسے شی، نو بیا خوداد بخاری

د حدیث صریح خلاف ورزی شوہ۔

کونر ملا پہ ص ۲۲ یا تدے بیا د شوکانی عبارت ذکر
 کریدے، عجیبہ دہ چہ کونر ملا مخکن و ٹیلی و و۔ چہ
 د تقلید پہ رد کن ایاتو نہ پیش کووم۔ او پہ خولہ لے کله
 د "ابن تیم مدرے ام" او کله د "قاضی شوکان مدرے ام" چنے دی
 کونر ملا کله د دوئی قول لہ ہم دایت مرتبہ ورکوی، او پہ
 ص ۲۲ باندے خوئے د شوکانی نہ خدائے جوہ کریدے،
 "اعوذ باللہ من هذه المخراة" چہ گنے شوکانی نہ دین
 اووائی، نوہم هغه بہ دین وی۔ کونر ملا دخیل ایمات
 تجدید اوکرہ، اوورسہ د نکاح ہم، کنی اولاد بہ د ہم
 ستا پہ شان وی۔

کونر ملا صاحب! لہز د شوکانی حالت خو بہ دکتے
 وے، چہ "نیل الأوطار" لے قول د مقلدینو خصوصاً
 د حافظ ابن حجر د اقوالو نہ دکتے، دہغه تحقیقات
 رافقل کوی۔ او دغه شان "ارشاد الفحول" لے اوکرہ،
 قول د مقلدینو د اقوالو نہ دکتے، کہ شوکانے پخپلہ
 مجتہد وے، او مقلد نہ وے، نو د نورو خلقو خصوصاً
 د مقلدینو اقوال د راغستلو غہ مطلب شوہ پردی تحقیقات
 باندے شان مجتہد کنول دادا سے دی، لکہ پہ پردی شعر

خیل کسر خیر و ل، بلکہ پستخانہ دیتے " پہ پردو غولو تہرونہ
اچول " وائی ۔

کونر ملا پہ ص ۲۵ ہاندے نیکی، " محترم و ورونو ققید کن
تاسو شہ فائدہ لیدی دہ، چہ واسے پری کلک شوی تے " الم ہم
دغہ خبرہ موہنہ کونر ملا تہ کوو، چہ کونر ملا صاحب و ابن تم
اوشوکانی پہ خبر و کین قاشہ موندلی دی، چہ ہر وخت و
" ابن تیم مدرے قاضی شوکان مدرے " چنے او تارے سورے دہرے
کمریدی، قالہ پکار وہ، چہ صرف او صرف آیت او یا حدیث
و ذکر کوئے، دیوامتی او غیر معصوم او زیدی شیعہ قول
و نہ ذکر کوئے، حکم چہ ستاپہ نیزد و غیر معصوم او امتی
قول اغسل شرک دے، نو کونر ملا خائے پہ خائے او
قدم پہ قدم شرک و لے کوئے ؟ او ددے دوو کسانو پہ قول
تولو مسلمانانو تہ کافرو لے دے ؟ دہرت مقام دے،
وسیعلم الدین ظالموا ای منقلب ینقلبون "

کونر ملا پہ ص ۲۵ ہاندے | **د کونر ملا غلطی**

آیت " ام حسبکم ان تدخلوا
الجنة ولم یعلم الله الذين جاہدوا منکم ولم یتخذوا
من دون الله ولا رسوله ولا المؤمنین وليجة " نقل کرے،
کونر ملا پہ دے آیت کین ہم لفظی غلطی کریدہ او ہم معنی

لفظی غلطی داچہ دسورۃ توبہ آیت ؎ دسورۃ آل عمران
 پہ آیت کین وردنہ کریدے، اوددؤو آیتونو نہ ؎ یو
 آیت جو رکریدے، دسورۃ توبہ آیت "أمر حسبتم أمت
 تترکوا ولما یعلم الله الذین الٰہ" دے۔ او معنوی داچہ د
 ولیجہ نہ دا بن تیم پہ روند تقلید کین پہ تقلید باندے د
 کوی۔ هغه وائی "وہم د کوم حائے او دب د کوم حائے
 خیر ی؟

دولیجہ "لفظ چہ پہ کوم آیت کین دے هغه پہ سورۃ
 توبہ کین دے۔ او مطلب ؎ دادے، چہ اے مؤمنانو
 ستا سوخہ خیال دے، چہ تاسو کہ ٹنگہ چہ یے (یعنی د
 مؤمنانو او منافقانو یو حائے او یوشان پاتے کیدہ) ہم دغہ
 شان بہ پرینودے شی، او هغه کسان چہ د الله پہ لار
 کین ؎ جہاد کرے وی، او د الله تعالیٰ او د هغه رسول او
 مؤمنانو نہ علاوہ بل خود ؎ پت دوست نہ وی نیولی،
 هغوی بہ د هغه خلقت نہ جدا کرے شی، چاچہ نہ جہاد کرے
 وی او نہ ؎ صرف الله تعالیٰ او د هغه رسول او مؤمنان
 پہ دوستی نیولی وی۔ یعنی ددوی پہ مینجکین بہ ضرور
 فرق کیوری۔

پہ دے آیت کین د منافقانو سرہ د دوستی کولو نہ منع

دہ، "ولیعۃ" پت دوست تہ والی، چہ دخیل زہرہ راز -
ورلہ ہنکارہ کوی۔

وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلِيْعَةً : اَي بَطَانَةً مِنَ الَّذِينَ يَصَادُونَ
رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُؤْمِنِينَ رَضَوَانِ اللّٰهِ عَلَيْهِمُ

تفسیر کشاف (۲-۱۴۸)

یعنی دلتہ دولیعہ نہ مراد در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
اود مؤمنانو دشمنان دی۔

آیت دتخہ پہ بارہ کبن دے، او
کونر ملا ترے دابن قیم پہ تقلید

ہوند تقلید

کبن تہ معنی اخلی۔ کونر ملا : دیتہ والی ہوند تقلید۔
تکہ تہ چہ دابن قیم او شوکانی کوے۔ توردے چہ پہ آیت
کبن د غلطی ہم اوکرہ، کونر ملا تہ دولیعہ معنی نہ دہ
معلومہ نو پہ دے باندے ستا حاشیہ آرائی تہ وتعت
اومقام نہ لوی۔ ہے د کاغذ ضائع کریدے۔

کونر ملا پہ صک حکایت نقل کوی۔ چہ یوخل یو
مولوی صاحب اولیے، چہ پہ ہدایہ کبن بنی مسئلہ شتہ
لیکن خرافات ہم پکبن شتہ۔ نو بل حنفی ملا سپین گیر
پہ مخ شپیرہ ورکرہ، چہ تہ د ہدایہ پورے خبرے
کوی۔ کونر ملا د حنفی ملا غصہ بے حایہ نہ وہ، ستا

ددغه بیهوده او یا وه کورور لهجه داسه وه چه دخپیره
 لا ئق و و، ثکله چه ستاده بے هوده ورور داسه هم و نیله
 شو، چه بڼه مسئله هم شته او ضعیف اقوال هم، نو تهیکه،
 د کتاب الله نه علاوه په هر کتاب کښ بڼه او صحیح خبره
 هم وی، او ضعیفه هم۔ که د حدیثو په کتا بونو کښ صحیح
 حدیث هم وی، او ضعیف هم، د دینه انکار یا پدے باند
 غصه کیدل فضول دی، لیکن خرافات لفظ و نیل د تهذیب
 نه بهر دی، خو ستاسو غوندے بد تهذیبونه دا خه ښکاري۔

کوثر ملا د تشبیه په معنی هم

نه پوهیږی

کوثر ملا په "ان الهدایة کالقرآن قد نسخت ما منقوا قبلها
 فی الشرح من کتب" باندے اعتراض کوی۔ اوله خبره
 داده، چه دا په مدحه کښ د غلو و قبیل نه ده۔ اطرافه
 المدح غلط کار ده، دا دیو کس خبره ده۔ مذهب نه
 دے، بله دا چه معلوم یږی، چه ته هله د تشبیه په معنی
 نه پوهیږی۔ په "زید کالاسد" کښ تشبیه په هر هرحه

کین نہ دے۔ او ددے مطلب دا نہ دے، چہ ہدایہ واقعی
قرآن دے۔ العیاذ باللہ !

” فان تنازعتم فی شئی
فردوا إلی اللہ والرسول

دکونر ملا اووم دلیل

ان کنتہ تؤمنون باللہ والیوم الآخر ذلک خیر
واحسن تأویلا “ کونر ملا وائی چہ تقلید د اللہ اور رسول
نہ ماسوی بل چاہے وریوۃ وائی، ص ۲۸۔

کونر ملا صاحب ! د لکیر فقیر نے، چہ ابن قم شہ اووائی
نوۃ پرے آما و سلنا وائے۔ نو تا دا خبرہ د اللہ او د
رسول نہ ماسوی د بل چاہے و لے واعستہ ؟ د آیت خلاف
د پخپلہ اوکرو، بلہ دا چہ ددے آیت نہ دامخکینینے آیت
پہ نظر رانغلو، او کہ نہ لہ سرہ د ہدو قرآن لوستے نہ دے
ددے آیت نہ پہ مخکینینی آیت،

” یا ایہا الذین آمنوا اطیعوا اللہ واطیعوا الرسول
واولئ الامر منکم “ (سورۃ نساء آیت ۵۹)

کین د ” اولی الامر “ د اطاعت حکم ہم شویدے، او ” اولی
الامر “ د اللہ تعالیٰ اور رسول نہ ماسوی دے۔ دغہ شان
آیت ”

فاستلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون “

کين دالله تعالى او رسول نه ماسوی خبره منل دی .

کونړ ملا صاحب ! ددے دواړو آیتونو په منځکین شخه
تضاد نشته ، ځکه چه مجتهد اجتهد هله کوی کله چه په یوه
مسئله کین نص موجود نه وی ، او تقلید هم په اجتهد دی
مسئلو کین کیږی ، نو کله چه په یو مسئله کین نص موجود وی ،
نو کتاب الله یا سنت رسول ته به مسئله رد کولے شی . او که
چرے په دے دواړو کین مسئله موجود نه وی ، نو بیا رد
کتاب الله او سنت رسول ته واجب نه دے .

علامه آمدی په " الاحکام فی اصول الاحکام " کین بکی ،

ولقائل ان يقول لا نسلم ان قوله تعالى (فردوه الی

الله ولسول) يدل علی الوجوب علی ما سبق تقریر ،

فالرد الی مذهب الصحابی لا يكون تركا للواجب وان

سلمنا أنه للوجوب و لكن عند امکان الرد وهو

ان يكون حكم المختلف فيه مبيّنًا في الكتاب أو السنة

وأما بتقدير أن لا يكون مبيّنًا فيهما فلا ونحن إنما

نقول باتباع مذهب الصحابی مع عدم الظفر بما

يدل علی الواقعة من الكتاب والسنة ام (۲-۲۰۲)

نکه څرنگه چه د صحابی مذهب ته هله رجوع کیږی ، کله چه

اختلافی مسئله په کتاب و سنت کین موجود نه وی ، دغه

شان کلمہ چہ مسئلہ پہ کتاب وسنت کین موجودہ نوی
نومجتہد طرفہ رجوع کیزی۔ کونز ملا صاحب! لہذا
پوہ کرہ، او دابن قیم روند تقلید پریندہ۔ "فردوہ الحب
اللہ والرسول" عام نہ دے او تہ عے عام کنڑے، داہلہ
دے کلمہ چہ حکم پہ دے دواہو کین موجود وی۔ او کلمہ
چہ موجود نہ وی، نو بیابہ "وا تتبع سبیل من اُتٰ اب الی
او" فاسئلوا اهل الذکر" باندے عمل کیزی، دھریو
آیت خیل خیل محل او مقام دے۔

"یوم نقب وجوہہم" **دکونز ملا اتم دلیل** فی النار یقولون یا لیتنا

أطعنا الله وأطعنا الرسول وقالوا ربنا أطلعنا

ساداتنا وکبراءنا فأضلونا السبیل " ص ۲۸

پہ ص ۲۹ دے علامہ آلوسی قول نقل کریدے،

"السادة الولاة والکبراء العلماء الذین لقنوه

الکفر وزینوه لهم" ص ۲۹

یعنی دسات نہ مراد حاکمان دی، او دکبراء نہ ہفہ

عالمان مراد دی چہ دوئی تہ بہ عے دکفر تلقین کولو،

او کفر بہ عے ورقہ منہ نیکارہ کولو۔ یعنی پہ دے آیت

کین دکفار و تا بعد اری مذمت بیان شویدے، او

مقلدان د مجتهد یتو چہ د هغوئ په تقوی او د یانت نول
د نیامتنقه ده، تقلید کوی۔ د ابن قیم دا قول،
”وهذا نص فی بطلان التقليد“

د کفارو د تقلید کولو او کفر اختیارولو په باره کین خو
صحیح دے، مگر دائمه مجتهدینو په تقلید د حمل
کول د صریح تحریف دے، کونړ ملا د صریح تحریف
ار کتاب کوی، قرآن کریم د محرف شی، د کونړ ملا پرے
خه پرواه نشته، خو چه غلطه نظریه دے ثابتہ شی، دا دے
د کونړ ملا په قرآن کریم باندے ایمان۔

کونړ ملا صاحب! دائمه مجتهدینو تقلید په دے معنی
سره کیری، چه دوی د کتاب و سنت شارحین کنړ لے کیری۔
ته د ابن قیم په وینا باندے د مجتهدینو اقوال د قرآن
کریم مقابل ولے کنړ دے۔

حضرت شاه ولی الله ؒ په خپل کتاب ”عقد الجید“ کین
لیکی۔

”فان اقتدینا بواحد منهم فذلك لعلمنا أنه

عالم بکتاب الله وسنة رسول الله

یعنی کمونږه د یو فقیه اقتدار کوو، نو دا صرف د دے

وچے چه د کتاب الله او سنت رسول عالم دے۔

کو نر ملا ! د مجتهد تا بعد از هم په دے وجه کیری،
 چه دے عالم دے۔ کئے بیا به یه د عالم او مجتهد په
 حائے د بل چا غیر عالم انتخاب کولو، نو د مسئلے د پښتني
 د پاره د عالم انتخاب صرف د دے وجه نه دے، او
 عالم د اقول د قرآن مقابل نه دے۔ بلکه دا هم د قرآن
 و سنت منل دی په واسطه سره، بغیر د واسطه نه هڅوله
 هم په کتاب و سنت باندے نشی پوهیدلے۔
 علامه شاطبیؒ لیکي،

”إذا ثبت ان الحق هو المعتبر دون الرجال
 فالحق ايضا لا يعرف دون وسائلهم بل بهم
 يتوصل اليه وهم الادلاء على طريقه ام

اعتصام (۲-۳۱۶)

یعنی کله چه دا خبره ثابت شوه چه اعتبار د حق دے،
 د خلقو نه، نو حق هم د خلقو د واسطو نه بغیر نه پیرولای
 کیری۔ بلکه هم د خلقو (عالمانو او مجتهدانو) په واسطه
 حق ته رسیدلای شی۔ او دوی د حق بنودونکی دی،
 کو نر ملا ته خو د ابن قیم او شوکانی نه بغیر د تقلید
 تحریف نشی پیرندے، او نور خلق منع کوے، معلومېږي
 د غیر مقلدینو کره چه والړه پیدا کیری، نو د هور په کیلا

کبن مجتهد جو پرشوے وی، او تقلید تہ سے ضرورت نہ
وی، نو کو نو ملا دابن قیم دا جواب دہ جواب نہ
دے۔

کو نو ملا یکی، نو دامقلد کہ
دکو نو ملا خط | پہ قرآن او حدیث پوھیڑی،

او تابعداری کوی، نو ہدایت والا شو، نو بیا مقلد
نہ شو، او کہ پہ قرآن او حدیث پوھیڑی۔ نو بیا دا
جاہل دی گمراہ دی دہہ پہ خپل اقرار سرہ، ص ۲۹

معلومیڑی چہ کو نو ملا مخطوط الحواس دے: "کما
یتخبطہ الشیطان من المنس" دکو نو ملا پہ دے عبارت
لبن خوریکار دے: "وائی کہ پہ قرآن و حدیث نہ پوھیڑی
او تابعداری اوکری نو ہدایت والا شو الخ او بیا یکی
کہ پہ قرآن و حدیث نہ پوھیڑی نو بیا جاہل دی گمراہ
دی۔ عجیبہ دہ چہ پہ قرآن و حدیث نہ پوھیڑی نو یو
حائے وائی، پہ تابعداری مقلد نہ شو، او بل حائے
وائی چہ جاہل دے گمراہ دے۔"

کوئی ملا دا خبرہ دے نہ دہ، بلکہ داسے دہ، چہ کہ
پہ قرآن و حدیث پخپلہ نہ پوھیڑی او دچا مجتهد
تابعداری اوکری نو ہدایت والا شو، او کہ پخپلہ ہم

١٤٨
١
٢
٣
٤
٥
٦
٧
٨
٩
١٠
١١
١٢
١٣
١٤
١٥
١٦
١٧
١٨
١٩
٢٠
٢١
٢٢
٢٣
٢٤
٢٥
٢٦
٢٧
٢٨
٢٩
٣٠
٣١
٣٢
٣٣
٣٤
٣٥
٣٦
٣٧
٣٨
٣٩
٤٠
٤١
٤٢
٤٣
٤٤
٤٥
٤٦
٤٧
٤٨
٤٩
٥٠
٥١
٥٢
٥٣
٥٤
٥٥
٥٦
٥٧
٥٨
٥٩
٦٠
٦١
٦٢
٦٣
٦٤
٦٥
٦٦
٦٧
٦٨
٦٩
٧٠
٧١
٧٢
٧٣
٧٤
٧٥
٧٦
٧٧
٧٨
٧٩
٨٠
٨١
٨٢
٨٣
٨٤
٨٥
٨٦
٨٧
٨٨
٨٩
٩٠
٩١
٩٢
٩٣
٩٤
٩٥
٩٦
٩٧
٩٨
٩٩
١٠٠
١٠١
١٠٢
١٠٣
١٠٤
١٠٥
١٠٦
١٠٧
١٠٨
١٠٩
١١٠
١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠
١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠
١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠
١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠
١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠
١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠
١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠
١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠
١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠
٢٠١
٢٠٢
٢٠٣
٢٠٤
٢٠٥
٢٠٦
٢٠٧
٢٠٨
٢٠٩
٢١٠
٢١١
٢١٢
٢١٣
٢١٤
٢١٥
٢١٦
٢١٧
٢١٨
٢١٩
٢٢٠
٢٢١
٢٢٢
٢٢٣
٢٢٤
٢٢٥
٢٢٦
٢٢٧
٢٢٨
٢٢٩
٢٣٠
٢٣١
٢٣٢
٢٣٣
٢٣٤
٢٣٥
٢٣٦
٢٣٧
٢٣٨
٢٣٩
٢٤٠
٢٤١
٢٤٢
٢٤٣
٢٤٤
٢٤٥
٢٤٦
٢٤٧
٢٤٨
٢٤٩
٢٥٠
٢٥١
٢٥٢
٢٥٣
٢٥٤
٢٥٥
٢٥٦
٢٥٧
٢٥٨
٢٥٩
٢٦٠
٢٦١
٢٦٢
٢٦٣
٢٦٤
٢٦٥
٢٦٦
٢٦٧
٢٦٨
٢٦٩
٢٧٠
٢٧١
٢٧٢
٢٧٣
٢٧٤
٢٧٥
٢٧٦
٢٧٧
٢٧٨
٢٧٩
٢٨٠
٢٨١
٢٨٢
٢٨٣
٢٨٤
٢٨٥
٢٨٦
٢٨٧
٢٨٨
٢٨٩
٢٩٠
٢٩١
٢٩٢
٢٩٣
٢٩٤
٢٩٥
٢٩٦
٢٩٧
٢٩٨
٢٩٩
٣٠٠
٣٠١
٣٠٢
٣٠٣
٣٠٤
٣٠٥
٣٠٦
٣٠٧
٣٠٨
٣٠٩
٣١٠
٣١١
٣١٢
٣١٣
٣١٤
٣١٥
٣١٦
٣١٧
٣١٨
٣١٩
٣٢٠
٣٢١
٣٢٢
٣٢٣
٣٢٤
٣٢٥
٣٢٦
٣٢٧
٣٢٨
٣٢٩
٣٣٠
٣٣١
٣٣٢
٣٣٣
٣٣٤
٣٣٥
٣٣٦
٣٣٧
٣٣٨
٣٣٩
٣٤٠
٣٤١
٣٤٢
٣٤٣
٣٤٤
٣٤٥
٣٤٦
٣٤٧
٣٤٨
٣٤٩
٣٥٠
٣٥١
٣٥٢
٣٥٣
٣٥٤
٣٥٥
٣٥٦
٣٥٧
٣٥٨
٣٥٩
٣٦٠
٣٦١
٣٦٢
٣٦٣
٣٦٤
٣٦٥
٣٦٦
٣٦٧
٣٦٨
٣٦٩
٣٧٠
٣٧١
٣٧٢
٣٧٣
٣٧٤
٣٧٥
٣٧٦
٣٧٧
٣٧٨
٣٧٩
٣٨٠
٣٨١
٣٨٢
٣٨٣
٣٨٤
٣٨٥
٣٨٦
٣٨٧
٣٨٨
٣٨٩
٣٩٠
٣٩١
٣٩٢
٣٩٣
٣٩٤
٣٩٥
٣٩٦
٣٩٧
٣٩٨
٣٩٩
٤٠٠
٤٠١
٤٠٢
٤٠٣
٤٠٤
٤٠٥
٤٠٦
٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠
٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠
٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠
٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠
٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠
٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠
٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠
٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠
٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠
٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠
٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠
٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠
٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠
٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠
٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠
٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠
٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠
٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠
٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠
٥٩١
٥٩٢
٥٩٣
٥٩٤
٥٩٥
٥٩٦
٥٩٧
٥٩٨
٥٩٩
٦٠٠
٦٠١
٦٠٢
٦٠٣
٦٠٤
٦٠٥
٦٠٦
٦٠٧
٦٠٨
٦٠٩
٦١٠
٦١١
٦١٢
٦١٣
٦١٤
٦١٥
٦١٦
٦١٧
٦١٨
٦١٩
٦٢٠
٦٢١
٦٢٢
٦٢٣
٦٢٤
٦٢٥
٦٢٦
٦٢٧
٦٢٨
٦٢٩
٦٣٠
٦٣١
٦٣٢
٦٣٣
٦٣٤
٦٣٥
٦٣٦
٦٣٧
٦٣٨
٦٣٩
٦٤٠
٦٤١
٦٤٢
٦٤٣
٦٤٤
٦٤٥
٦٤٦
٦٤٧
٦٤٨
٦٤٩
٦٥٠
٦٥١
٦٥٢
٦٥٣
٦٥٤
٦٥٥
٦٥٦
٦٥٧
٦٥٨
٦٥٩
٦٦٠
٦٦١
٦٦٢
٦٦٣
٦٦٤
٦٦٥
٦٦٦
٦٦٧
٦٦٨
٦٦٩
٦٧٠
٦٧١
٦٧٢
٦٧٣
٦٧٤
٦٧٥
٦٧٦
٦٧٧
٦٧٨
٦٧٩
٦٨٠
٦٨١
٦٨٢
٦٨٣
٦٨٤
٦٨٥
٦٨٦
٦٨٧
٦٨٨
٦٨٩
٦٩٠
٦٩١
٦٩٢
٦٩٣
٦٩٤
٦٩٥
٦٩٦
٦٩٧
٦٩٨
٦٩٩
٧٠٠
٧٠١
٧٠٢
٧٠٣
٧٠٤
٧٠٥
٧٠٦
٧٠٧
٧٠٨
٧٠٩
٧١٠
٧١١
٧١٢
٧١٣
٧١٤
٧١٥
٧١٦
٧١٧
٧١٨
٧١٩
٧٢٠
٧٢١
٧٢٢
٧٢٣
٧٢٤
٧٢٥
٧٢٦
٧٢٧
٧٢٨
٧٢٩
٧٣٠
٧٣١
٧٣٢
٧٣٣
٧٣٤
٧٣٥
٧٣٦
٧٣٧
٧٣٨
٧٣٩
٧٤٠
٧٤١
٧٤٢
٧٤٣
٧٤٤
٧٤٥
٧٤٦
٧٤٧
٧٤٨
٧٤٩
٧٥٠
٧٥١
٧٥٢
٧٥٣
٧٥٤
٧٥٥
٧٥٦
٧٥٧
٧٥٨
٧٥٩
٧٦٠
٧٦١
٧٦٢
٧٦٣
٧٦٤
٧٦٥
٧٦٦
٧٦٧
٧٦٨
٧٦٩
٧٧٠
٧٧١
٧٧٢
٧٧٣
٧٧٤
٧٧٥
٧٧٦
٧٧٧
٧٧٨
٧٧٩
٧٨٠
٧٨١
٧٨٢
٧٨٣
٧٨٤
٧٨٥
٧٨٦
٧٨٧
٧٨٨
٧٨٩
٧٩٠
٧٩١
٧٩٢
٧٩٣
٧٩٤
٧٩٥
٧٩٦
٧٩٧
٧٩٨
٧٩٩
٨٠٠
٨٠١
٨٠٢
٨٠٣
٨٠٤
٨٠٥
٨٠٦
٨٠٧
٨٠٨
٨٠٩
٨١٠
٨١١
٨١٢
٨١٣
٨١٤
٨١٥
٨١٦
٨١٧
٨١٨
٨١٩
٨٢٠
٨٢١
٨٢٢
٨٢٣
٨٢٤
٨٢٥
٨٢٦
٨٢٧
٨٢٨
٨٢٩
٨٣٠
٨٣١
٨٣٢
٨٣٣
٨٣٤
٨٣٥
٨٣٦
٨٣٧
٨٣٨
٨٣٩
٨٤٠
٨٤١
٨٤٢
٨٤٣
٨٤٤
٨٤٥
٨٤٦
٨٤٧
٨٤٨
٨٤٩
٨٥٠
٨٥١
٨٥٢
٨٥٣
٨٥٤
٨٥٥
٨٥٦
٨٥٧
٨٥٨
٨٥٩
٨٦٠
٨٦١
٨٦٢
٨٦٣
٨٦٤
٨٦٥
٨٦٦
٨٦٧
٨٦٨
٨٦٩
٨٧٠
٨٧١
٨٧٢
٨٧٣
٨٧٤
٨٧٥
٨٧٦
٨٧٧
٨٧٨
٨٧٩
٨٨٠
٨٨١
٨٨٢
٨٨٣
٨٨٤
٨٨٥
٨٨٦
٨٨٧
٨٨٨
٨٨٩
٨٩٠
٨٩١
٨٩٢
٨٩٣
٨٩٤
٨٩٥
٨٩٦
٨٩٧
٨٩٨
٨٩٩
٩٠٠
٩٠١
٩٠٢
٩٠٣
٩٠٤
٩٠٥
٩٠٦
٩٠٧
٩٠٨
٩٠٩
٩١٠
٩١١
٩١٢
٩١٣
٩١٤
٩١٥
٩١٦
٩١٧
٩١٨
٩١٩
٩٢٠
٩٢١
٩٢٢
٩٢٣
٩٢٤
٩٢٥
٩٢٦
٩٢٧
٩٢٨
٩٢٩
٩٣٠
٩٣١
٩٣٢
٩٣٣
٩٣٤
٩٣٥
٩٣٦
٩٣٧
٩٣٨
٩٣٩
٩٤٠
٩٤١
٩٤٢
٩٤٣
٩٤٤
٩٤٥
٩٤٦
٩٤٧
٩٤٨
٩٤٩
٩٥٠
٩٥١
٩٥٢
٩٥٣
٩٥٤
٩٥٥
٩٥٦
٩٥٧
٩٥٨
٩٥٩
٩٦٠
٩٦١
٩٦٢
٩٦٣
٩٦٤
٩٦٥
٩٦٦
٩٦٧
٩٦٨
٩٦٩
٩٧٠
٩٧١
٩٧٢
٩٧٣
٩٧٤
٩٧٥
٩٧٦
٩٧٧
٩٧٨
٩٧٩
٩٨٠
٩٨١
٩٨٢
٩٨٣
٩٨٤
٩٨٥
٩٨٦
٩٨٧
٩٨٨
٩٨٩
٩٩٠
٩٩١
٩٩٢
٩٩٣
٩٩٤
٩٩٥
٩٩٦
٩٩٧
٩٩٨
٩٩٩
١٠٠٠

دے گمراہ دے۔
دے مثال داسے دے۔ کہ پہ صحیح بخاری ص ۱۴۸
باندے و حضرت انس رضی اللہ عنہ روایت نقل کریدے
اور د حدیث دے، ددے پہ اخیر کتب دی،

وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي كُنْتُ

أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ فَيَقَالُ لَا دَرِيَّةَ وَلَا تَلِيَّةَ

ثُمَّ يَضْرِبُ بِمِطْرَقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ (الحديث)

یعنی کہ چہ پہ قبر کفن فرمیتے د کافر یا منافق نہ توہم
اوکری۔ نو وائی بہ چہ حہ نہ پیڑنم، ما بہ ہم صفہ
دے، کوم چہ بہ خلقو وے، نو دہ تہ بہ او ویلے شی
چہ نہ پمپلہ پہ قرآن پوہیدے، او نہ چا پسے تلے، نو یا
بہ ئے د او سینے پہ گروزو نو وہی۔ د بخاری پہ حاشیہ
پہ "لا دریت ولا تلیت"، باندی د بخاری د شرح ارشاد
الساری للقسطلابی نہ ددے مطلب ذکر کریدے "قوله
لا دریت ولا تلیت وأصله تلوت.... ای لا علیت
بنفسک بالاستدلال ولا تلوت القرآن أو البعنی لا
اتبع العلماء بالتقليد فيها يقولون الخ

(حاشیہ ۹ ص ۱۴۸ ج ۱)

یعنی نہ پچپلہ پہ قرآن پوہیدے، او نہ دے علماؤ تقلید کولو۔
 نوکوئر ملا چہ شورو نہ پچپلہ دے استدلال او استنباط استند
 ری، او نہ دے مجتہد تقلید کوی، نو دہغہ ہم دا انعام دے
 نوکوئر ملا نہ ہم دے کوزونو نہ تینلک شہ، حکم چہ نہ نہ
 مجتہد ئے او نہ پچپل رزم کین تقلید کوئے۔ تقلید خو کوئے
 خو صرف دا بن قیم او شوکافی۔ او ہغہ ہم پروند تقلید۔

”إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا
 دِکُونر ملا تہم دلیل | مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا رَأُوا

العذاب وتقطعت بهم الأسباب“

کوئر ملا تحریف مکوہ، دا دکفارو پہ پارہ کین دے، دکفارو
 پہ پارہ کین آیتونہ پہ مسلمانانو چسپان کول تحریف دے، او
 دا دیہودو طریقہ دے۔

بلہ دا چہ نہ خووائے چہ پہ تقلید او اتباع کین فرق دے،
 نو دا آیت ستاد رزم خلاف دے۔ کورہ دلہہ پہ دے آیت کین
 تقلید نہ دے ذکر شوئے، بلکہ دا اتباع ذکر دے، او نہ توئے
 دے پہ تقلید کوئے، نو نہ ہم مخہ پوہیدے، چہ پہ حقیقت
 کین تقلید او اتباع یوئے دے۔ صرف الفاظ جدا جدا
 دی۔ طر سخن شناس نہ دلبر اخطا اینجاست

کوئر ملا بیا دا بن قیم مددے ام” چنے شروع کردے، چہ

ابن تیم او ابو طر بن عبد البر دانی، چه داسے قسم ایا تونہ
 پہ قرآن کہن دیردی، او علماؤ پہ دے ایا تونو سرہ د تقلید
 پہ رد استدلال کریدے الخ ص ۳۲

کوثر ملا صاحب! دا علماء مقلدین و و او کہ غیر مقلدین
 اول دا وضاحت تالہ پکار و و۔ دومہ خبرہ دادہ چه اہل
 حق داسے قسم ایا تونہ پہ عقائد و کہن د تقلید پہ رد کہن
 ذکر کوی، حکمہ چه کفار و پہ عقائد و کہن د خپلو کافرانو
 مشرانو تابعداری کولہ۔ او د قرآن تابعداری مے نہ کولہ
 او پہ عقید و کہن د چا تقلید صحیح او جائز نہ دے۔ مخبر
 دا خبرہ تیرہ شوہ۔ باقی دیو مسلمان مجتہد پہ فروغی او
 اجتہادی مسئلو کہن د تقلید ہیخ یو عقائد انکار نہ کوی
 شاہ ولی اللہ پہ عقد الجید کہن دیکن۔

"باب تاکید الأخذ بهذه المذاهب الأربعة
 والتشديد في تركها والخروج عنها. أعلم ان في
 الأخذ بهذه المذاهب الأربعة مصلحة عظيمة و
 في الاعراض عنها كلها مفسدة كبيرة ونحن نبين
 ذلك بوجوه، ص ۵۳

یعنی دے خلوز و وارہ مذہبونو پہ اختیار و لو کہن
 دیر لوی مصلحت او لدینہ پہ اعراض او مخیر کر خولو

کښ د پیرلوی فساد دے، او دا خبره مونږ په څو طریقو سره واضحہ کوو، شاه صاحب ورپسے دا وجوه ذکر کړیدی، چه د مذهب اختیارول ولے ضروری دی، د تفصیل دپاره د کتاب او گورځی۔

”وَإِذَا قِيلَ لَهُم تَعَالَوْا
دکونړ ملا لسم دلیل | اِلٰی مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ
وَإِلٰی الرِّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ یُصَدُّونَ عَنْکَ صُدُودًا“

کونړ ملا دا هم په عقائدو کښ د تقلید په باره کښ دے، بله دا چه د مسلمانانو دپاره ”وَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِی شَیْءٍ فَرُدُّوهُ
إِلٰی اللّٰهِ وَالرَّسُولِ“ دا هله دے چه کله په کتاب یا سنت کښ دا اختلافی مسئله موجوده وی۔ کښه بیا رد واجب نه دے، بلکه اجماع یا د مجتهد قیاس ته به رجوع کولے کیري۔ منځکښ په دے خبره بحث تیر شو۔ کونړ ملا د ابن قیم لمن کلکه نیولے ده، چه ابن قیم ئے هر طرفته ریکارځي، دے ورپسے په پتو سترگوروان وی۔

”أَفَلَا یَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ
یوولسم دلیل | اَمْ عَلٰی قُلُوبٍ اَقْفَالُهَا“

کونړ ملا وائی، په دیکښ د مجتهد څه تخصیص نشته، مطلب ئے داشو، چه په عامی باند دے هم استنباط لازمی

دے، کونر ملا صاحب ! دا تکلیف مالا یطاق دے۔ او
 پہ دیکن عرج عظیم دے، معلومیری چہ قرآن کریم دا
 نہ دے ویلے، گورہ پہ سورۃ بقرہ کین اللہ تعالیٰ فرمائی،
 ”لا یكلف الله نفسا الا وسعها“

اللہ تعالیٰ خورج دھخہ د طاقت نہ زیات نہ مکلف کوی
 خو کونر ملا وائی چہ نہ مکلف دے۔ کونر ملا د قرآن کریم
 مقابلہ مکوہ، او دا اللہ تعالیٰ د حکم مخالفت مہ کوہ۔

”قل یا اهل الکتاب تعالوا
 الی کلمۃ سواء بیننا و بینکم“

دولسم دلیل

أَنْ لَا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ
 بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ص ۳۱

کونر ملا د ”لا یَتَّخِذُ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ“
 ترجمہ کوی۔ ”او یو بل بہ حاکمان او شارعان نہ جوہو کو
 بیوی دا اللہ نہ“ ص ۳۱ کونر ملا ! ارباب جمع درپ
 دہ اورب پہ معنی دساتندویہ دے۔ تا دا ”حاکمان“
 او شارعان ”دکوم لفظ ترجمہ اوکرہ۔

کونر ملا پہ ایا تو نو کین تحریف مکوہ، دلہ د شرک
 نفی دہ۔ چہ دا اللہ سرہ د خورج نہ شریکوی، او پہ کلام
 کین د چا خبرہ نہ منی۔

د سیوطیؒ د د رمنثور حواله د وکرے ده ، کونړ ملا
 علامه سیوطیؒ خوشافعی المذهب دے او مقلد دے ،
 او تقلید ستا په نیز شرک دے ، نو دده د قول نه استدلال
 څنگه کوی ؟ دغه شان د علامه آلوسیؒ د تفسیر روح
 المعانی حواله وړکړیده او آلوسیؒ حنفی المذهب دے ،
 مقلد دے ، لږ سوچ او کړه وائے څه او کوی څه ؟
 کونړ ملا داد مغبوط الحواس نیسے دی ، چه سر د
 سلفو په باره کښ په اعتماد شئ ، نو هغه هم ستا پشان
 کړے وړے وائی .

د روح المعانی حواله د وړکړیده ، مناسب کړم چه ټول
 عبارت نقل کړم . چه دا ته چه له دے آیت نه څه معنی اخلي
 دا صحیح ده ، او که موږ به چه څه وایو هغه صحیح دی .
 علامه آلوسیؒ یکی ،

(ولا يتخذ بعضنا بعضاً ارباباً من دون الله) ای لا
 يطیع بعضنا بعضاً فی معصیة الله تعالی . قال ابن
 جریر . ویؤیده ما اخرج الترمذی وحسنه من
 حدیث عدی بن حاتم وعن عكرمة ان هذا
 الا تمناذ هو سجد بعضهم لبعض ، وقيل هو مثل اعتقاد
 اليهود فی عزیر الله ابن الله واعتقاد النصارى فی

المسیح نحو ذلك ۱۵ روح المعانی (۱۹۳۰۳)

مطلب دادے، چہ شواہد د الله تعالیٰ پہ نافرمانیے کین دچا
اطاعت نہ کوی (محکمہ چہ لا طاعة لمخلوق فی معصیة المخلوق) ۱۶
دا خبرہ ابن جریر کویہ۔ او د عکرمہ نہ روایت دے، چہ وہ
اتخاذ مطلب دانسانانو یوبل تہ سجدے کول دی، او ویلے
شوی دی چہ دانکہ دیهودیانو او عیسائیو د حضرت عزیر
علیہ السلام او حضرت عیسیٰ علیہ السلام پہ بارہ کین عقیدہ
سائل دی، چہ کہنے دوئی (العیاذ باللہ) د الله تعالیٰ حامن و
کوثر ملا صاحب، آیت کریمہ د شراک د نفی پہ بارہ کین
او پہ باطلو عقیدہ و کین دچا د تقلید او اتباع د رد پہ بارہ
کین دے، مخکنی دا بحث تیر شویدے، چہ پہ عقیدہ و کین
تقلید نشته، تقلید صرف پہ فروعی اجتہادی مسئلو کین دے

دویم قسم د لیلونہ ۲۲

کوثر ملا اوس دویم قسم د لیلونہ ورا ندے کوی۔

عن جابر عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم حین استأثر
من فقال إنا نسمع احادیث من یهود تعجبنا أنتری
ان نکتب بعضها فقال أمتھوکون أنتم سماء تھوکت الیھود
والنصارى لقد جئکم بها بیضاء نقیة ولو کان موسی

حیا ما وسعه إلا اتباعی . ص ۳۳

کونر ملا پہ دے حاشیہ خیر وی " دیو حق پیغمبر تا بعداری
پس دراتلو د محمد رسول اللہ نہ حرام دہ انو دیو پیراوملا
چہ دھغہ خبرہ کبن احتمال دخطا اورسا دوارو دے تقلید
او تا بعداری شرنکہ جائز شوہ چہ بلا دلیلہ دھغہ خبرہ د
منے شلو ص ۳۴

مونر منکبن ذکر کبری و و ، چہ پہ غیر مقلدینو کبن دالکار
حدیث جراثیم موجود وی ، کونر ملا دھغہ جراثیمو نہ مجبور
دے ، او دھغہ ئے مجبورہ کوی . چہ دا سے خبرے اوکری ، چہ
لہ محدثینو نہ دخلقوا اعتماد پورتنہ شی ، علماء جرح و تعدیل
پہ چا جرحہ او ؟ چا تعدیل کوی ، او د کتاب و سنت نہ ویرہ
پرے ہیئر دلیل نہ وی ، او خلق ئے بیامم مثنی ، او تقلید ئے
کوی ، دغہ شان د حدیث د علتونو ماہر یو حدیث متہ
ضعیف وائی ، او . دلیل و رسرہ ہیئم نوی ، نکہ د تدرب الراوی
پہ حوالہ سرہ دا خبرہ منکبن تیرہ شوہ . کونر ملا دا غواہی
چہ دا سلسلہ ختمہ شی ، او حدیث د دے عظیمی ذخیرے نہ
خلق لاس اووینے . معلومیری کونر ملا یا خو پوخر منکر
حدیث دے ، او یا دروئی ایجنٹ - ٹککہ چہ لوی لوی محدثین
پہ دے مسئلو کبن لہ حان نہ د لویو محدثینو تقلید کوی .

بله خبره داده چه کونر ملا ته داهم پته نشسته چه دین
 موسوی منسوخ دے، اور دین محمدی ناسخ دے، دناسخ
 پہ موجود کئی کین پہ منسوخ چرتہ عمل جائز کیدے شی۔ باقی
 دامت محمدیہ دمجتہدینو تقلید نو داهم د دین اسلام
 تابعداری دے۔ او مجتہد ته د بخاری و حدیث پہ رنرا کین پہ
 غلطی ہم یواجر میلاد ویری۔

کونر ملا قیاس د اوکرو، او پہ ص ۴۵ او ص ۵۳ باندے
 قیاس ته گمراہی وائی، او بدی کے بیانوی، او پہ قیاس کین
 ہم خطا شوے، گویا پہ بدی کین د بدی اوکرو۔

کونر ملا مخکن لیکي۔ ”دویم دی کین اشارہ دے دی، ته چه
 شوق قرآن و سنت باندے اکتفاء لکوی، هغوی دیهودو او
 نصاراؤ پہ شان حیران او مشوش دی پہ خیل دین کین
 او دایقینی خبره دے، چه مقلدین خومره حیران او پریشان
 دی ص ۴۲۔ کونر ملا صاحب! پہ ایمان کے وایہ، دا اشارہ
 د حدیث دکومو الفاظو نه را اویستہ۔ لہر دے نشاندہی
 خو به دکرے وہ، باقی ستادایقین چه مقلدین حیران او
 پریشان دی، نو دا دگوزخر نه زیات اہمیت نه لری، ہاں!
 مقلدین پہ دے پریشانہ ضرور دی۔ چه دغیر مقلدینو
 پہ وجہ منکرین حدیثو ته تقویت رسمی، د سلفو ته اعتقاد

پورۃ کیری، او دخیل مذہوم حقا صدو او د پھر نہ دیسو
 دراتلو د پاره نکه دیهودو پہ قرآن کبن تحریف نہ ہم تیاریری
 کوثر ملا صاحب، د مقلدینو دا پریشانی ستاد پاره
 دہ، چہ دیودو پیسو د پاره د دوزخ اور لرونے کیری،
 ایمان پہ دوه پیسے خرٹوے۔

”أُتِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَجُلٌ فَقَالَ
 يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّا لَمَّا فَتَحْنَا

دویم دلیل

الْمَدَائِنَ أَصَبْتُ كِتَابًا فِيهِ كَلَامٌ مَعْجَبٌ قَالَ أُمُّ
 كِتَابِ اللَّهِ قُلْتُ لَا فِدَا عَا بِالْدَّرَةِ لِمَجْعَلٍ يَضْرِبُهُ بِهَا الْكُفَرَاءُ
 کوثر ملا ستاد دے اثر نہ بہ استدلال و تقلید پہ رد کبن
 ہلہ صحیح وے، کہ داموند نے شوے کتاب د مسلمانانو
 پہ ائمہ مجتہدینو کبن دچا کتاب وے۔ د خداے ظالمہ،
 تہ د غیر مسلمو کتاب د ائمہ مجتہدینو د کتا ہونو سرہ سموی
 یعنی کفر د اسلام سرہ برابر وے۔ قیاس و اوکرو، اوقیا
 تہ تہ بد وائے۔ اوقیا س د ہم غلط اوکرو۔ حکم چہ لہ مذایہ
 د خہ یرہ ترہہ نہ کیری۔ کوثر ملا پہ دے روایت باندہ
 حاشیہ خیروی۔ وائی ”واؤرہ لبز سوچ اوکرو، چہ صحابہ
 کرامو د قرآن و حدیث پہ مقابلہ کبن ہیٹہ کتاب لہ اعتبار
 نہ ورکولو، اوکرو عمرتہ چہ داسری ئے و ہلی دی پدی

خبره چه یو کتاب دملاته ئے توجه کری و دام ۲۵
 اوله خبره داده چه کونړ ملا داملا مسلمان وو او که
 کافر؟ بله داچه که دقرآن و حدیث نه علاوه بل د هیڅ
 یو ملا اگر که مسلمان وی، کتاب ته توجه ورکول حرام شی.
 نو د اصول حدیث او جرح و تعدیل د ایتول کتابونه په اولو
 لاهو کړه. دغه شان ته چه د ابن قیم او شوکانی کتاب ته توجه
 کوئ، یا خورک ستادی کتاب ته توجه او کړی. نو ستا اورده
 سری به څه حکم وی. ته اودغه سره دواړه په دورو د
 دملو قابل دی اوکنه؟ فتدبر.

کونړ ملا ^{مخبر} لیکلی "اوبیا فرمایلی دی، چه پخوانی امتونه په
 تقلید د ملایانو تباہ شوی دی ام ۳۶

کونړ ملا صاحب که پتاکبن واقعی درتئی برابر ایمان وی،
 نو او وایه چه داخل خط کشیده الفاظ د حضرت عمر رضی اللہ عنہ
 د کومو الفاظو ترجمه ده. او که تا د خانه جوړ کړی وی. اوده
 هم دغه شان، نو کونړ ملا دا تحریف دے، تحریف دیو
 کار وو. او هم ددی تحریف په وجه تباہ شوی دی، نو ته
 دهم دخپل آخرت فکر کوه. "من تشبه بقوم فهو منهم"

کونړ ملا مخکې لیکلی، چه مقلدین وائی، چه مونږه په
 قرآن و حدیث نه پوهیږو ملا کونړ ملا دا دهم له خانه

دروغ اودے او په دروغون سوی د خداکے لعنت ورپیږي،
مقلدین الحمد لله هم په قرآن پوهیږي، او هم په حدیثو پانده
والحمد لله علی ذلك،

کونړ ملا خپل علم ته دومره مه غره کیږه، د ابن حجر شافعي
د فتح الباري نه بغیر ستا مشران هم یو قدم مخکې نشي اغستې،
کونړ ملا که ښکر د خاربښت پیږي نو مونږ تیار یو.

کونړ ملا ښکې، چه په هدایه کېن احادیث اکثر موضوع او
ضعیف اوبے سته دی ۳۶. کونړ ملا دا ضعیف ورتنه
په حدیث کېن ویلې شوی. او که چا غیر معصوم امتی ورته
ویلې دی، ستا په نیزه خود علماؤ قول حجت نه دے. او
د ضعیفو روایتونو نه د پیر کم کتابونه خانی دی، که د تفسیر
کتابونه او کورې او که د حدیثو او که د تاریخ کتابونه. په
ټولو کېن ضعیف روایات شته، بلکه د حدیثو په بعضو کتابونو
کېن موضوع روایات هم شته. سنن دارقطنی راواخله نو
د ضعیفو روایتونو په شمار لویه سترگه شے. ابن ماجه مړه
د دے چه موضوع روایات پکېن دی خوبیا هم په صحاح سته
کېن شمار پیږي. خو سره د دے بیا هم ستا غوندے هیڅ یو
عقلمند په دے کتابونو خط تفسیر نه را کاږي. او در دی
په ټوکړی کېن ئے نه اچوی، غږ اړ کارانز تو اید و مردان چنین کتد،

کونر ملا پہ ص ۳۲ باندے لیکي۔ چہ مقلدین پہ مسئلو باندے
 دفعہی کتابونو حوالے ورکوی۔ کونر ملا، کوم کتاب چہ پہ
 مذهب کین معتبر وی، او مسئلے تے پہ ادله اربعہ باندے
 بناوی، دھتے حوالہ ورکول د کتاب وسنت نہ روکودا ق نہ
 گنولے کیری بلکہ داد دلا ملو اتباع دہ، لہر دخیلو مشرانو
 مولوی نذیر حسین دھلوی، چہ تہ تے د کتاب ”معیار الحق“
 حوالے ہم ورکوی، فتاویٰ نذیریہ اوکوره چہ دا حنا فود
 کتابونو دحوالونہ د کہ دہ، کہ دا گناہ وی نو ط
 ایں گناہیست کہ در شہر شمانیز کمنہ

لہرہ خیلہ ملن اوکوره،

پہ ص ۳۸ باندے د عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ روایت
 نقل کوی۔

لَا يَقْلُدَنَّ أَحَدُكُمْ دِينَهُ رَجُلًا خَانَ آمَنَ آمَنَ وَإِنْ

كُفَرَ كَفَرَ (الحديث)

کونر ملا کہ لہر د دی روایت پہ الفاظو غور کریوے، او
 کتے د وے ور تہ، نو د دے نہ بہ د خلقولہ دھوکہ نہ ورکولہ
 داروایت پہ عقائد و کین د تقلید سرہ متعلق دے، پہ اجتہاد
 مسئلو کین د تقلید سرہ متعلق نہ دے، حکہ چہ د عبد اللہ
 بن مسعود رضی اللہ عنہ پخیلہ داسے مسئلے شتہ، چہ پہ

اجتہاد مبنی دی اودایو دوه نه دی۔ چه درتہ تے ذکر کرم
نولا محالہ ستا د ذکر کرمی روایت تعلق د عقائد و سرہ دے،
د اجتہادی مسئلو سرہ نه دے، اپہ اجتہادی مسئلو کنن تعلید
د دے لاندینی حدیث نہ ہم معلوم پوری۔

”أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا ارَادَ أَنْ يَبْعَثَ
مَعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ قَالَ كَيْفَ تَقْضَىٰ إِذَا عَرَضَ لَكَ قَضَاءُ
قَالَ اقْضِ بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَىٰ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فِي
كِتَابِ اللَّهِ قَالَ فَبِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَالِ
فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا
فِي كِتَابِ اللَّهِ قَالَ اجْتَهِدْ بِرَأْيِ وَلَا آلَوْ فَضَرَبَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدْرَهُ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
وَفَّقَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَا يَرْضَىٰ رَسُولُ اللَّهِ
(رواه ابو داود و باب اجتہاد الرأى في القضاء ج ۳)

(طبع ایچ ایم سعید)

یعنی کہ چه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حضرت معاذ
رضی اللہ عنہ یمن تہ لیبر لو نو ورتہ تے او فرمایا کہ تاتہ
خہ مسئلہ در پینہ شی، نو پہ خہ بہ فیصلہ کوے ؟ ہف ورتہ
پہ جواب کنن او۔ ے چه پہ کتاب اللہ بالہ ے، رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم ورتہ او فرمایا کہ چرے پہ کتاب اللہ

کئی نے اوندے نو بیا؟ نو هغه اووے چه در رسول الله
 صلی الله علیہ وسلم د سنت مطابق به فیصلہ کووم۔ رسول الله
 صلی الله علیہ وسلم ورثہ او فرمائیل چه کہ در رسول الله صلی الله
 علیہ وسلم په سنتو کبی نه وی، او نه په کتاب الله کبی نو بیا؟
 نو هغوی اووے چه هغه به اجتہاد کووم، او پخپله راتی به
 فیصلہ کووم، نو رسول الله صلی الله علیہ وسلم د حضرت معاذ
 سینہ او تپوله، او اووے فرمائیل چه تمام تعریفونه هغه الله
 لرو دی چا چه دخپل رسول صلی الله علیہ وسلم استاذی لرو
 دایه کار توفیق او ستوان ورکړو، چه دا الله رسول ئے خوښوړی
 کوره په دے حدیث کبی د اجتہاد کولو او په رائے باندے
 د فیصلے کولو اجازت دے، او دین خلق به ئے منی او تقلید
 به ئے کوی، کنے بیا د لیرلو ضرورت هه شو؟ که د کونړ ملا
 غوندے عقلمند خبره او منلے شی نو په دیرو احادیثو کبی
 به تضاد پیدا شی۔

د کونړ ملا خیانت | کونړ ملا د عبد الله بن
 مسعود رضی الله عنه دغه
 حدیث نیمکرے ذکر کړو، او بیائے په لا تقربوا الصلاة باندے
 عمل او کړو، د پاره ددی چه تقلید ثابت نشی، ددی حدیث
 وړاند یسې الفاظ داسی دی،

”فان كان مقلدا لا محالة فليقلد الميت ويترك
الحق فان الحق لا تؤمن عليه الفتنة اهـ

سنن كبرى (۱۰-۱۱۶)

دحضرت علی رضی اللہ عنہ قول،
خاورم دلیل ”امیالك والاستثنان بالرجال“

یعنی خان سادات و سرود سنتونہ ص ۳۹ کونرملا دا اثر
ہم پہ عقائد و کین پہ تقلید باندے حمل کیری، کئے
بیا پہ د محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ددے قول
سہ پہ خہ کوے؟

”عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين

المهديين تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ“ (البخاري)

(رواه ابو داود باب لزوم السنة ص ۲۹، المعجم الكبير ص ۱۰۱)

یعنی تاسو حما او د خلفاء راشدینو سنت کک او نیسی، یعنی
چہ پری ئے نہ بز دی۔ کونرملا صاحب، پیغمبر علیہ السلام
خود خلفاء راشدینو پہ سنتوہم د عمل کولو حکم ورکوی، ولے
دا خلفاء راشدین پیغمبران و و، ولے داسری نہ و و؟ عقل
و نصیب شہ، کہ د حضرت علی رضی اللہ عنہ قول پہ عقائد و کین د
تقلید نہ پہ منع باندے او د پیغمبر علیہ السلام قول
پہ اجتہادی مسئلو کین پہ تقلید کولو باندے حمل شی،

نو د پیغمبر علیه السلام او د صحابی په قولونو کین په تضاد
راښی، لیکن ستا هغه مثال دے، چه وائی " اخوند له خوچ
پی وی، که د خړے او که د سپی وی" - ته ترے په تقلید باند
د کوے، اگر که د پیغمبر علیه السلام د قول سره متضاد شی.
امام طحاوی په شرح معانی الآثار
کین روایت کړے روایت دے.

پنجم دلیل

باب من أحرم بحجة وطاف لها قبل ان يقف بعرفة
أن عروة قال لاد بن عباس اضللت الناس يا ابن
عباس قال وما ذاك يا عروة قال تغتني الناس أنهم
إذا طافوا بالبيت فقد حلوا، وكان أبو بكر وعمر
بميسان ملبين بالحج فلا يزالان محرمين إلى
يوم النحر قال ابن عباس بهذا ضللتكم أحدكم عن
رسول الله صلى الله عليه وسلم وتحدثوني عن أبي
بكر وعمر ۳۹

یوسف عروه حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما ته
او ویل چه تا خو خلق گمراه کړل، نو حضرت ابن عباس
اووے چه اے عروه په څه شی باندے؟ نو عروه ورته
اووے چه ته خلایقو ته فتوی ورکوے په جواز د حج تمتع
او حال دادے چه ابو بکر او عمر حج تمتع نه کوله نو ابن عباس

او فرمایا، یہ دے خبرہ تا سو گمراہ شوئے چہ خہ درتہ
 د محمد رسول اللہ خبرے بیا نووم، او تا سو د ابو بکر او عمر
 خبرے پیش کوئی . کوئر ملا منکین لیکي نوھر کلمہ چہ د
 ابو بکر او عمر رضی اللہ عنہما قول او نعل د محمد رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم قول او نعل پہ مقابلہ کین نہ دے مقبول
 نو خاور امامان خور و ستو طبقہ والا دی . اتھی بلفظ کوئر ملا

کوئر ملا خلق دشمنی بنونہ بدگمانہ کوی

کوئر ملا ہے خلق د حضرت ابو بکر صدیق او حضرت فاروق
 اعظم رضی اللہ عنہما نہ بدگمانہ کوی، چہ کہنے دوی بہ د
 پیغمبر علیہ السلام د قول او نعل نہ خلاف کار کولو، او دے
 نشاندہی حضرت ابن عباسؓ او کرہ۔

کوئر ملا ستا پہ دے ہفواتو بہ شیعہ کمان خو خوشحال
 شی، خواہل السنۃ والجماعۃ پہ داسے خبر و نظریں والی،
 کوئر ملا معلوم پیری، چہ د زرہ دستر گویشان د دسر
 ستر کے ہم ہر نہ سے شوی دی۔ د شرح معانی الآثار نہ دے
 دسر خبرہ راوا غمستہ، او نورہ د پری بنورہ۔ او بیا پہ دے

خیل ذکر کری روایت کین رہم قطع و برید اوکرو، چه نہ
 شیخینو فضیلت نہکارہ نشی، اوخلق قرے نہ بدگمانہ شی،
 پہ دے روایت کین آخری الفاظ دادی "فقال عروة انك
 ابا بکر وعمر سافا اعلم برسول الله صلى الله عليه وسلم منك"
 (شرح معانی الآثار باب من اعلم بحجة وطائ لما قبل ان يقف
 بمرقة ص ۳۹۸)

یعنی حضرت عروہ ورتہ اووے چه حضرت ابوبکر او حضرت
 عمر ستانہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ بارو کین زیات
 پوہیدل، کونہ ملا داباب دیر او برد دے، کہنے چه قول
 م دلتہ نقل کریوے، اوستا داجہالت م خلقوۃ الم نشرح
 کریوے۔ خو بیامہ دایو شوخیرے بیکم، چه لوستونکوۃ
 حقیقت معلوم شی، اصل خبرہ دادہ، چه دحضرت ابن
 عباس رضی اللہ عنہما خیال داؤو، چه کلہ خولہ دحج احرام
 اوٹری، او طواف اوکری، نو حلال شو، کہ سوق ہدی
 لے کری وی اوکنہ؟ او دحضراتو شیخینو مذہب داؤو،
 چه تشوئے وقوف عرفہ نوی کری۔ ہسے پہ طواف سرہ
 نہ حلا لیری۔ او امام طحاویؒ پہ دلائل سرہ دشیخینو
 مذہب نہ ترجیح ورکریدہ۔ او من مباہم پتولہ دنیا پہ
 دی طریقہ باغدی حج کوی۔ او حضرت ابن عباسؓ چه

دخه نه استدلال کوي، امام طحاوي دغه مدلل جوابونه
د شيخينو له طرفه ورکړلي، نزيات تفصيل دپاره د طحاوي دا
قول باب کتل پکار دی.

کونړ ملا د لته نه حضرت ابو بکر د پيغمبر عليه السلام د قول
او فعل خلاف کړيدے او نه حضرت عمر د هغه په بغض شيخينو
کين مبتلا کړي. او قياسي د اوکړو، او قياسي ته د پخپله په
ص ۲۵ گمراهي ويلي ده. نو دخپل قول مطابق گمراه شوي او
هم د شيخينو په بغض کين مبتلا شوي، هغه لاري او اوخوښ
او د وې شوې.

نه خداي ملا نه رسال منم

شپږم دليل | قال ابن عمر الجاهل بن زيد انك

من فقهاء البصرة فلا تفت إلا

بقرآن ناطق او سنة ما ضمة به فانك إن فعلت

ذلك هلكت وأهلكت، ص ۱۰

کونړ ملا موږ هم دا وايو چه په قرآن کریم کين صراحتاً حکم
موجود وي، او يا په احاديثو کين صحيح صحيح او غير معارض
دليل موجود وي، نو استنباط او اجتهاد ته ضرورت نشته
ليکن که په دې دواړو کين نه وي، که د حضرت معاذ رضی الله
عنه په حديث کين د پيغمبر عليه السلام صراحت "فان لم تجد" تير

شو، نوبیا بہ مجتہدہ داللہ تعالیٰ وحکم

فاسئلوا اهل الذکر ان یمکنکم لاتعلمون

پہ وجہ سرہ رجوع کیہی۔ نو کو نر ملا، دا اثر د تقلید پہ
رد کن نہ دے، او د "قرآن قاطق" او "سنتہ ماضیہ" الہ
مونیہ پہ دے خبرہ شاہد عدل دی۔

کو نر ملا ! مونیہ پرے بنہ سوچ کریدے، خو تا پرے
سوچ نہ دے کرے، او پہ پتو ستر گورہ نقل کرے، او غلط
مراد د ترے اغستے، کو نر ملا مونیہ دشامی نہ قرآن
نہ دے جوہ کرے، دا خو تہ ئے چہ شو کافی زیدی شیعہ
لہ د خدا ئے مرتبہ ورکوی، چہ ہفہ خہ تہ دین او وائی، نو
ہفہ بہ دین وی، کنے نہ۔ بزہ خیلہ لمن او گورو۔ ط
ہم الزام ان کو دیتے تھے تصور اپنا نکل آیا۔

کو نر ملا پہ ص ۲۱ یکی، چہ دلائل د شرع د وہ دی۔ قرآن او
سنت ام نو کو نر ملا دا تہ بیا د ابن قیم او شو کافی زیدی
شیعہ او خو یز منداد اقوال ولے ذکر کوے ؟ ولے دام پہ
کتاب و سنت کن داخل دی خہ ؟

کو نر ملا مغبن یکی، اجہام او قیاس مستقل دلیل ندی
د قرآن و حدیث نہ راوتلی دی۔ ص ۲۲

کو نر ملا ولتہ والی چہ اجماع او

دکو نر ملا تضاد

قیاس دقرآن وحدیث نہ راوتلی

دی ص ۲۱ - او پہ ص ۲۵ باندے یکی "نوشو ک" چہ د قیاسونو

او آراء پسی روان دی نو هغه بہ گمراہ کیری - کو نر ملا ولے؟

شو ک چہ دقرآن اوحدیث نہ پہ راوتلی حکم باندے عمل

کوی نو را گمراہی ده؟ ولے دقرآن اوحدیث نہ گمراہی ثابتیری

العیاذ باللہ، دغه شان پہ ص ۲۵ باندے ویکلی دی،

دتابعینو علماؤ او تبع تابعینو علماء د تقلید رد صراحۃ کوی

اود تقلید او قیاس بدی بیانوی او کو نر ملا، کوم شے

چہ دقرآن وحدیث نہ راوتلی وی ولے د هغه بدی بیانول

جائز دی؟ تہ اخو ہم خان تہ مفتی وائے حکم چہ خیلے

فتاویٰ "فتاویٰ الدین الخالص" بار بار ذکر کوئے، نو

مٹا پدی بارہ کنی شہ فتویٰ ده. دقرآن وحدیث نہ راوتلی

شی تہ د بدو و سولو شہ حکم دے؟ اودیتہ گمراہی وکیل

او یا دا وکیل چہ دے پے پہ قلم سیمے گمراہ کیری، د

شہ حکم دے؟ بینوا توجروا -

بلہ خبرہ دادہ، چہ کو نر ملا والی، چہ قیاس او

اجماع مستقل دلیل نہ دے. نو کلمہ چہ یوشے دقرآن

وحدیث نہ راوتلی وی. او هغه تہ شو ک مستقل دلیل

نہ وائی، نو کوئر ملا دھغہ حکم ہم او بنایہ، چہ داسے سرے
مسلمان دے کنہ؟

بلہ داچہ کوئر ملا دا چا دیلی دی، چہ پہ قرآن و حدیث
صرف خلور وادہ امامان پوہیری، نور پورے ہیٹوک
نہ پوہیری۔ کوئر ملا دروغہ وایہ ددے ہیٹوک
قائل نہ دی، کچرے داسے وے نو بیا بہ دقرآن کریم او
حدیث درس ورکولو تہ ہدو چا توجہ نہ کولہ۔

ہاں! مونہر ددوئی دا اجتہاد قائل وُو، او مونہرہ شہ
تولہ دنیاے قائلہ دہ، خو معلومیری چہ تہ دا اجتہاد
د معنی او شرطونو نہ خبر نہ تے۔ داخوتہ تے چہ پس ظن
وخت پہ زبان حال شہ چہ پہ زبان قال سرہ کیا تے۔
کعبہ بن مدے قبلہ ایمان مدے
ابن تیم مدے قاضی شوکان مدے

یوسائل ابن عمرؓ تہ اوویل
دکوئر ملا اووم دلیل | تہ ولے حج تمتع جائز گنری
او ستا پلار بہ تریمہ منع کولہ، نو ابن عمرؓ اوویل چہ
کہ چیری زما پلار ترے منع کبری وی او محمد رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم کبری وی، نو د محمد رسول اللہ د خبری
اتباع بہ کولے شی او کہ زما د پلار، نو سائل اوویل

چہ بلکہ در رسول اللہ ﷺ و حکم او عمل تا بعد از بی
کولے شی الخ کوثر ملا منکین وائی، او گورہ صحابہ کرام
تہ چہ ثرناک و عمر قول پروردی - سرہ ددے چہ ہعہ
محدث او ملہم انسان دے، نو باقی مجتہدین خود
عمر رضی اللہ عنہ نہ دیر لا ندی درجہ والا دی، مکمل

کوثر ملا پہ دی ہد کما فی کتب
د کوثر ملا بد کما فی و ریت پریت دے، چہ کتب

اللہ مجتہدین د پیغمبر علیہ السلام و دین پہ مقابلہ کتب
یو متوازی او نوے دین پیش کوی، حاشا و کلا،

دائمہ مجتہدینو خبرہ صرف پہ دی حیثیت سرہ
اغستے شی، چہ دوئی و قرآن و سنت شارحین دی، کہ
اجتہاد دے صحیح وی، نو مثل دے پکار دی۔ او کہ معلوم
شی چہ غلطی دے کریدہ، یا د صحیح صریح غیر معارض
نص پہ مقابلہ کتب دے صرف رائے پیش کریدہ۔ نو
بیائے و قول اغستو هیثو قائل نہ دی۔

باقی د حضرت عمرؓ پہ بارہ کتب د عبد اللہ بن عمرؓ
الفاظ خوبہ و کتب دے، ہعہ وائی "أرایت إن کان
أبی نہی عنہ" کچرے زما پلا رتوے منع کریوی، اوس
دا کتل پکار دی، چہ حضرت عمرؓ و اتی د حیم تمتع نہ

منع کریدہ، نو امام ترمذیؒ ہم دے وہم داراے
دیارہ ور پسے جوخت د ابن عباس رضی اللہ عنہ حدیث
ذکر کرو،

”عن ابن عباس قال تمتع رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم و ابو بکر و عمر و عثمان و اول ما نفی عنہ
معاویۃ“ (۱۶۹-۱)

اوکلہ چہ و حضرت عمر رضی اللہ عنہ نہ تمتع کول ثابت دی، او
منع ترے ثابتہ نہ دہ، لکہ د ابن عمرؓ الفاظ،
”أرأیت ان کان ابی نفی عنہ“

ہم پدے دلالت کوی، نو بیا نہ و حضرت عمر رضی اللہ عنہ
قول پر پسندول راغلہ، او نہ پرے ستا قیاس کول صحیح
شو، سرہ دے چہ تہ قیاس تہ گمراہی ولے، خوبیا
دہم قیاس اوکرو، اوہنہ ہم پیوچ اوختو۔

کوئر ملا۔ دہور دامداد

دحلا لو دیارہ کم از کم و صحابہ

کوئر ملا تہ نصیحت

کرامو پہ بارہ کنن خو خلق مہ بدگمانہ کوہ۔ آخرت بہ و
تباہ شی۔

حدیث د ابن عمر دی چہ

مسلم ۳۵/۱ راوہی دی

دکوئر ملا اتم دلیل

”قال ابن عمر فبقول رسول الله صلى الله عليه وسلم أحق أن تأخذ أو بقول ابن عباس إن كنت صادقاً“ ص ۳۳

دارد و مثل دے ”ایک تیسرے و شرکار“

کوئٹہ ملا دخیل کتاب پہ ص ۳۹ باندی پہ دنی مسئلہ اول حضرت ابو بکر و حضرت عمر رضی اللہ عنہما یہ نام کرل، چہ کہنے ہنوی دپیغیر علیہ السلام دقول نہ خلاف قول کریدے، اود ابن عباس رضی اللہ عنہ قول در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دقول مطابق دے، اود لہ ہم دفعہ ابن عباس ہم دفعہ قول در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دقول خلاف گرحوئی چہ کہنے حضرت ابن عباس دپیغیر علیہ السلام خلاف قول۔ کوئٹہ ملا پہ یوہ مسئلہ دوہ صحابہ کرام مجروحہ کرل۔ اوشیعہ کان مے خوشحال کرل۔

دشو کافی پہ بارہ کنی راجی،

”فیہ شیئ من التشیع“

عجیبہ خبرہ

اود کوئٹہ ملا پشان بتول غیر مقلدین مے پہ پشو

سترگو تقلید کوی، او مولوی وحید الزمان صاحب دانی،
 "ماشیعہ کان علی مستیم" یعنی غیر مقلدین قبول شیعہ کانت
 دی، نو کونر ملا د حضرت عمر رضی اللہ عنہ پہ مجروح کولو
 نور شیعہ کان ہم خوشحالہ کری، او دخیل زیرہ تسلی ہم اوکری
 نوخہ د تعجب خبرہ نہ ده - کہ د صحابہ کرام و نومو نہ اخلی نو
 دا تقیہ ده - او شیعہ کان تقیہ کوی - د دے مسئلے پہ بارہ
 کن بحث مخلی تیر شو -

باقی پہ دے حدیث ورپے د کونر ملا تبصرہ نوخہ فضول
 ده، حکم چہ د قیاس بنیاد دے او غور زیدو، نو قیاس دے
 پخپلہ باطل شو -

عن ابی هريرة رضي الله عنه
 قال قال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم برهة بكتاب الله وبرهة
 بسنة رسول الله صلى الله عليه وسلم ثم يعملون
 بالرأى فإذا فعلوا ذلك فقد ضلوا، وسنن حسن
 ددی روایت الفاظ اوکوری، او د کونر ملا ترجمہ اوکوری.
 کونر ملا ترجمہ کوی،

تجہ د اامت بہ شہ مودہ پہ قرآن او حدیث عمل
 کوی، بیا بہ پہ قیاسونو او رأی باندی عمل شروع

کری، نو کله چه داکار اوکری نو یقیناً گمراه شول،
حالتکه ترجمه داسه نه ده بلکه داسه ده،

چه دامت به خه موده په قرآن کریم عمل کوی او
خه زمانه به په حدیث عمل کوی الخ

لدینه خودا معلومیږی چه خه موده به صرف په قرآن
کریم عمل کوی فقط، یعنی په حدیث به عمل نه وی، او خه
موده به صرف په حدیث عمل کوی، یعنی په قرآن کریم به
عمل نه وی۔ دروایت دالفاظو نه خو تقسیم معلومیږی
نو کوڼر ملا داخو استاد مشرانو روڼو منکرین حدیثو
دلیل شو، بله داچه دروایت الفاظ دی "هذه الامة"
خه استثناء تره نشته، نو ته په دی امت کښ شامل ئی
اوکنه؟ که ئی نو بیا خود دی پیشن کویئ مصداق
نه هم گرځی، او که په دی امت کښ ځان نه حسابوئ،
او ځان چرته دیهودو او نصاراؤ نه شمارئ، نو بیا ستا
سره بحث فضول دے۔

کوڼر ملا تاییکلی، وسنده حسن، دی حدیث
سند حسن دے، دا حسن ورته چا ویلی؟ ولته و
تقلید وئ اوکړو، او که له ځانه دے ویلی وی
نو ته د دے میدان سره نه ئی۔

گمراہی

کونہ ملا والی " نو خولک چہ دقیاسونو
 او آرا پیسے روان دی صفہ بہ گمراہ
 کیڑی، ص ۴۵. او کونہ ملا پہ مخہ لکیا دے قیاس کوی
 نو دخیل قول مطابق گمراہ شو۔ بل پہ ص ۴۶ باندے
 دیکلی، چہ اجماع او قیاس دقرآن او حدیث نہ راوتلی
 دی " او دقرآن وحدیث نہ راوتلی شی تہ گمراہی ریل
 پخپلہ گمراہی بلکہ کفر دے۔ نو کونہ ملا پخپل قول د
 خیرہ ہم گمراہ شواو ہم کافر۔ خسرالدنیا (حکہ چہ نکاح
 نے ختم شو) والآخرۃ (یعنی جہنم)

حدیث د عمر بن الخطاب

د کونہ ملا لسم دلیل

قال عمر ایٹاکم واصحاب الرائی فانهم اعداء
 السنن اعیتهم الاحادیث ان یحفظوها فقالوا بالرائی
 فضلوا واضلوا، ص ۴۶

کونہ ملا تاخو مخکن د حضرت عمر رضی اللہ عنہ پہ بارہ
 کین دا تاثر ورکریے، چہ گنے د پیغیر علیہ السلام د قول
 نہ خلاف کارے کریے، اگرچہ دا تاثر دہم باطل دے
 بلہ داچہ دا خبرہ ہلہ دہ، کلہ چہ پہ کتاب اللہ یا
 سنت نبوی کین حکم صراحتاً موجود وی، نو قیاس طرفہ

رجوع کول دھر پہ منکبن دیوہ بینکارہ کول دی، اودری
 ہیٹوک قائل نہ دی۔ لیکن کہ پہ کتاب وسنت کبر صراحتا
 حکم موجود نہ وی، نو پیا بہ دحضرت معاذ رضی اللہ عنہ
 دحدیث مطابق عمل کیوی، لکہ معکبن دا حدیث تیرشو،
 بلہ داچہ دحضرت عمر رضی اللہ عنہ پہ خپلہ رائے پاندے
 فیصلے خہ کے نہ دی۔ نولازمًا بہ تورے ہم دغہ مراد اغتے
 شی، لکہ مونزہ چہ وایو

دعبد اللہ بن مسعود
 رضی اللہ عنہ حدیث

دکونر ملا یوولسم دلیل

”أقرأكم وعلماءكم يذهبون ويتخذ الناس
 رؤسًا جهالًا يقيسون الأمور برأيهما“ ملا

کونر ملا ددے اولے مصداق خوتہ معلومیرے، چہ
 نہ دصحابہ کرام پریمبودہ اونہ دائمہ مجتہدین، اوجہ
 جاہل میرے خوک مشرکری، نودھغہ بہ ہم دغہ
 کاروی۔ اوائمہ مجتہدینوتہ لاتراوسہ چا جاہلان
 نہ دی ویلی، دادے پہ ائمہ مجتہدینو پاندے طنز
 دے، لیکن خیر ”وسيعلم الذين ظلموا اني منقلب يتقلبون“
 کونر ملا! ائمہ مجتہدینوتہ پہ بدو ویلو بہ دنیا کبر
 خو بہ خہ مالی فائدہ حاصلہ کرے، اوغیر مقلدین

کے حاصلوی ہم۔ خود آخرت فکر پکار دے۔

دحضرت معاذ

رضی اللہ عنہ حدیث

دکونر ملا دولسم دلیل

”اما العالم فان امتدی فلا تقلدوه دینکم

وان افتتن فلا تقطعوا منه ایاسکم“ ص ۴۷

کونر ملا وائی، یعنی د عالم تقلید نہ کوئی الخ۔ کونر ملا داپہ
عقیدہ وکن د تقلید منع ده، پہ اجتہادی اوفروعی مسئلوکن
نہ، حکم پہ دحضرت معاذ رضی اللہ عنہ حدیث مخکن
تیر شو، او دا پہ اجتہادی مسئلوکن د تقلید پہ جواز پہ
مضبوط دلیل دے، او کہ مطلقا د تقلید منع ترے مراد
وانغستے شی، نو کونر ملا، د اصول حدیث او د جرح و
تعذیل دکتا بونونہ بہ خلق لاس او وینئی۔

دکونر ملا دریم قسم دیلونہ

پہ رد د تقلید کن او صفہ دیلونہ اجماع رامت دین

اول دلیل

ترخلورے صدی پورے د تقلید

کری کن خوک نہ وونختی، د اد تقلید کری پہ ثلورہ

صدی کین خلقو رائج کره، ص ۴ کوئر ملا دلتہ وائی چہ تقلید
 پہ خلورمہ صدی کین شروع شو، اوپہ ص ۴۹ باندے فیکو چہ
 تقلید پہ ص ۲۸۲ کین پیدا شوے دے ص ۴۹ او حوالہ دے درک
 دہ دے پوری د کتاب "حقیقۃ الفقہ" دے پوری د کتاب
 د دروغو انسائیکلو پیڈیا دہ، پہ دی بہ چرکہ بیا بحث اوکرو
 صفہ وائی " دروغ گوراحتظہ ناشد " چہ دروغ نرن
 سری حافظہ نہ وی۔ پہ ص ۴۸ فیکو چہ تقلید پہ خلورمہ صدی
 کین شروع شو، اولتہ فیکو چہ پہ ص ۲۸۲ کین شروع شو۔
 کوئر ملا پہ درے او خلورو کین خہ فرق وی اوکے یوشے
 دے؛ دا خود کوئر ملا تضاد بیانی شوہ۔ بلہ داچہ کوئر ملا
 تاخو لہر مخکن بیکی " کہ شوک د اجماع دعوی کوی، نوہ
 اجماع د پارہ مآخذ بہ ضرور بیانی " ص ۴۸، اوپہ ص ۴۲ دیکو
 چہ قیاس او اجماع د قرآن و حدیث نہ راوتلی دی۔ یعنی د
 اجماع مآخذ ہم قرآن و حدیث دے۔ فوتالہ پکارو، چہ د
 قرآن و حدیث نہ د اجماع دلیل ورا ندے کرے وے، نو
 تاخو پہ اول سرکین د خیل قول خلاف اوکرو،
 "ویل للطفین اذا اکتالوا علی الناس
 یستوفون و اذا کالوهم أو وزنوهم یخسرون"
 کوئر ملا داخو د شعیب علیہ السلام د قوم عادت

دو، ته سکه دیهودیانو عادت خپلوے اوکله دشعیب
 علیه السلام دقوم، آخر داو له ؟

بل تالیکلې چه صحابه کرامو اجماع حجت قطعی ده، او
 د علماء اجماع ظنی ده. ص ۲۸، قاپه ص ۲۲ نیکلې چه دلائل
 د شرع دوه دی. کتاب الله اوسنت نبوی، اجماع اوتیان
 مستقل دلیل نه دے. نوستا په یزد اجماع غیر مستقل
 دلیل دے، نو ته غیر مستقل دلیل ولے پیش کوے ؟ بله
 داچه په اجماع د قطعی او ظنی حکم لکولے دے، که قطعی
 اوکله ظنی، دا د کتاب وسنت نه لکولے، ولے چرته یو
 آیت یا حدیث دل سے شته چه په هغه کتبی چه د صحابه
 کرامو اجماع قطعی ده او د نورو علماء اجماع ظنی ده. که
 داسے آیت یا حدیث وی نو دا آیت په کوم سورت
 کبن دے، او دا حدیث په کوم کتاب کبن دے، او که نه
 وی نو دا تاخو هم تقلید اوکړو، او صرف دلته نه په مخ
 د ابن تیم او شوکانی تقلید کوے، نو که هه دا او وایم چه
 د کفر هم صادق نه زنا را رسوا کن
 نو غلطه به نه وی.

کونړ ملا صاحب مونږ مخکبن هم نیکلې، چه تقلید له
 پخوا را سے را روان دے، د حضرت معاذ رضی الله عنه

حدیث و تقلید پوخ دلیل دے۔ بل شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ
 پہ خپل کتاب عقد الجید کین لکھی،
 "لأن الناس لم يزالوا من زمن الصحابة إلى أن
 ظهرت المذاهب الأربعة يقلدون من اتفق من
 العلماء من غير تكبير من أحد يعتبر النكاره ولو كان
 ذلك باطلا لأنكروه" ص ۵

یعنی خلق پہ دصحابہ کرامود زمانے نہ ترمذ اہل اربعہ
 د ظاہریدو پورے د چا عالم تقلید کولو۔ او پہ دے چا
 داسے سری نکیراورد نہ دے کرے، چہ دھغہ د نکیر
 اعتبار وی، او کہ چرے تقلید باطل وے، نو ضرور بہ
 پرے چا نکیراورد کریوے۔

نو کونر ملا ستا د اجماع دعویٰ اول خوبے مآخذہ
 دہ، نو معتبرہ نہ دہ۔ بلہ دا چہ اتفاقی ہم نہ دہ، د شاہ
 صاحب بیان یوحل بیا او کورہ چہ سترے داو غریبی
 خوچہ حوک پہ زور خپلی سترگی بند کری، نو ہغہ بہ
 شہ اووینی۔

د کونر ملا دویم دلیل اجماعی ^{۴۹} | د ابن تیمیہ
 عبارت
 ے نقل کریدے، اولہ خبر دادہ چہ کونر د خپلے وینا

مطابق د اجماع مآخذ بیان نہ کرو، بلکہ داچہ دابن تیمیہ
 خبرہ دتقلید خلاف نہ دہ۔ دہغوی دکلام خلاصہ دادہ
 چہ کلہ دیوامام قول دحدیث نبوی نہ خلاف وی، نو
 دغہ قول بہ دحدیث پہ مقابلہ کبی پرینبودے کیبری
 اولدینہ ہیثوث انکار نہ کوی۔ کلہ چہ دامام قول دمحییہ
 صریح غیر معارض حدیث نہ مخالف وی نو دا قول پہ پرینبو
 کیبری، او حدیث بہ اغستے کیبری، ٹکے چہ دامام قول پیغیر
 دقول پہ مقابلہ کبی اغستل دامام نہ پیغیر جو رول دی
 اوداسے کس دحضرت عدی بن حاتم رضی اللہ عنہ دحدیث
 مصداق گرجی۔ مثلاً پہ فقہ حنفی کبی داسے خومرہ مسئلے
 دی، چہ پہ ہفتے کبی دامام قول کہ دلیل پہ اعتبار سرہ
 گزورے وی، پرینبودے شویدے۔ اور صاحبینو اوہا
 دامام فر قول کہ دلیل پہ اعتبار سرہ مضبوط وی، اغستل
 شویدے۔ اوپکار ہم داسے دہ۔ ٹکے چہ اعتبار دلیل
 دقوت دے، د شخصیت نہ۔ کفی بیا خودا شخصیت پرستی
 شوہ۔ اعاذنا اللہ منہ، نو کوثر کہ ثروت داسے کوی،
 نو غلطہ کوی۔ لہ حانہ دروغ خومرہ جو پروہ، چہ تول
 مقلدین ہسے بدناموے۔

دشاه ولی اللہ رحمہ اللہ قول۔

دریم دلیل^{۵۲}

وَقَدْ صَحَّ اجْتِمَاعُ الصَّحَابَةِ كُلِّهِمْ

اولہم عن آخرہم واجماع التابعین اولہم عن
آخرہم واجماع تبع التابعین اولہم وآخرہم
على الامتناع والمنع عن أن يقصد احداً من قول
انسان منهم أو ممن قبله فیاخذ كلہ ام از عقد الجید
کو نر ملا صاحب! دشاه صاحب او ابن تیمیہ د قول مفاد
ہم یو دے، داخہ نوے خبرہ نہ دے۔ مونبرہم داوا یو
چہ کہ دچا قول دصحیح صریح او غیر معارض حدیث
نہ مخالف وی۔ نو ہفہ قول دہر چا چہ وی، ہفہ بہ
پرینودے شی، او صحیح حدیث بہ اغستے شی۔

کو نر ملا دشوکائی، حوالہ ور کریدہ۔

”اصل القرون الثلاثة لم یكونوا مقلدین“

اولہ خبرہ دادہ چہ شوکائی غیر مقلد دے، او دعدہ
تقلید مدعی دے، نو دہفہ قول ٹخنکہ پیش کوے، بل
زیدی شیعہ دے،

دویمہ داچہ داخبرہ دتاریخ پہ رنہا کین غلطہ دے، کہ
دشاه صاحب د عقد الجید پہ حوالہ سرہ داخبرہ تیرہ
شوہ، چہ تقلید دصحابہ کرامو دزمانے نہ شروع وو،

او دچا معتبر سړی نه پرې انکار ثابت نه دے ،
 کونړ ملا یکی ،

” اکثر خلق وائی ولی امی به تقلید نه کوی - نوڅه به
 کوی ؟ امی باندے فرض دی چه د لوی عالم پیسے
 اوگرځی او د قرآن و حدیث متعلق ترے تپوس اوکړی ۱۱
 کونړ ملا ! عقل و نصیب شه ، هم دغه تقلید دے ، نوڅه
 نه دی - ځکه چه امی نه خود قرآن په ترجمه پوهیږی او نه د
 حدیث په معنی پوهیږی - خو چه څه ورته عالم او وائی ، په
 هغه عمل کوی ، اوس داد عالم کار دے چه مسئله ورته
 معلومه وی او صحیح مسئله ورته بنائی ، او که مسئله
 ورته معلومه نوی اوله ځانه ورته څه بنائی ، ځان هم
 غرقوی او هغه امی سرے هم - لکه څنگه چه کونړ ملا د تقلید
 په باره کهن په دروغو ځان ډوب کړو ، او خلق هم ډوبول
 غواړی -

کونړ ملا ! ته وایئ چه ” لوی عالم پیسے کړځی ” امی سره
 پخپله څه معیار نشته ، چه دچا د علم زیا تے که پر وقلی ،
 اخیر نو دے به څرنگه پیژنی چه دا فلا نکه سرے لوی
 عالم دے ؟ ددی وضاحت دا ونکړو ، او دا ځکه چه که
 وضاحت وکړیوے ، نو تقلید به ترے ثابت شوے وے

تُحْكَمُ بِهِ دَا اُمِّي سِرِّي بِهِ دَنُورُ خَلْقُو بِهِ وَيِنَا سِرِهِ چِه
 فَلَائِكِي سِرِّي لَوِي عَالَم دِي هَغَه تَه لَوِي عَالَم وائی - او
 ظَاهِرِهِ خَبِرِهِ دِه، چِه دَدَغَه خَلْقُو سِرِهِ پَه دِي خَبِرِهِ حَه
 دِيل شَرِي نَشْتِه، تُحْكَمُ بِهِ تَه وَايِي چِه دَلَال دِشَرِع دِه
 دِي، صَگ نُونِه وَرِسِرِهِ حَه آيْت شَتِه اُونِه حَدِيث، اُونِه اِجْمَاع
 اُونِه قِيَاس، اَو بِيَايِي هَم دَا سِرِّي خَبِرِهِ مَنِي، نُو دَا عِيَن
 تَقْلِيد شَو - ط اَتَسَمُ الْخُرْقُ عَلَي الرَّاقِع

کونړ ملا مغکښ وائی " صحابه کرامو او تابعینو کښ هم
 امیان وو، هغوی د چا تقلید کړی دی هغه و ښایي، ص ۵۲
 کونړ ملا صاحب، د شاه ولی الله رحم الله د قول په اعتبار
 سره تقلید د صحابه کرامو د زمانې رایې بلا تکیر جاری
 اوساری وو. هغه یوکس دوه و، نو سړی به درته نوم
 اغښتې و، د لته خو ټول امت تقلید کوي. دا ا تاله
 پکار دی، چِه په دغه زمانو کښ دیو غیر مقلد او لامذهب
 نشاندې او کړی، چِه فَلَائِكِي غیر مقلد او لامذهب وو،
 او فَلَائِكِي فَلَائِكِي. تَه پخپله ذمه دلیل او ثبوت دېل په
 ذمه مه اچوه. اُمِّي صحابی د عالم صحابی تقلید کولو. او اُمِّي
 تابعی به د عالم تابعی.

کونړ ملا د ابن القيم د عبارت ترجمه کوي، لږ د خیانت

نمونہ گئے اوگوری۔

”وَكذلك ائمة التابعين و تابعوهم يصرحون بدم
القياس والنهي عنه“ ص ۵۳

د تابعینو علماء او د تبع تابعینو علماء د تقلید رد صراحتاً
کړی، او د تقلید او قیاس بدی بیانہ کړی، ص ۵۳
کونړ ملا دا خط کشیده الفاظ د ابن قیم د کومو الفاظو
ترجمہ ده، کوره کونړ ملا صاحب، تحریف مه کړه، دا د
یهودو کار دے۔

کونړ ملا تاخو په ص ۵۳ باندے بیکلی چه اجماع او
قیاس د قرآن و حدیث نه راوتلی، نو د قیاس مأخذ
قرآن و حدیث شوستا د قول مطابق، نو د قرآن و حدیث
نه در اوتلی شی بدی بیانول شه حکم لری؟ بدینوا بالکتاب
توجروا یوم الحساب۔

کونړ ملا د اعتصام شاطبی حواله ورکړیده، خو په دې
نه پوهیږی چه داده په حق کینی ده یا دده خلاف ده۔
په دې کینی دی،

”فالماصل أن تحكم الرجال من غیر الثقات، إلى
کونهم وسائل للحکم الشرعی المطلوب مشروعاً
ضلالاً“ ص ۵۴

مطلب دارے چه علماء او مجتہدین صرف د شرعی حکم معلوم لو
 دپارہ وسائل او ذرائع دی، او مطلوب صرف حکم شرعی دے،
 چه ددوی پہ وجه سرہ معلوم شی۔ داکسان پخپلہ مطلوب
 نہ دی۔ او دا ظاہرہ خبرہ دہ، چه خوف دیو عالم تقلید
 کوی، نو مقصد ئے صرف شرعی مسئلہ معلومول وی، صرف
 دفعہ کس ئے مراد نہ وی، نو کوثر ملا معلوم پیری چه تا
 ئے ترجمہ ہم صرف لدی وجہ نہ پر پینی دہ، چه عبارت
 ستا خلاف وو، او د تقلید اثبات ترے کید و، تاہے
 پہ خلقو درعب اچولو د پارہ خو ذکر کرو، ترجمہ د ئے
 او تکرہ۔

مؤنن د شاطبی د اعتصام حوالہ منکبن ذکر کریدہ، چه
 حق بغیر د خلقو نہ نہ پیژندے شی،
 کوثر ملا دابن حزم حوالہ وکریدہ، اولہ خبرہ داد ہ
 چه شوکانے او ابن حزم پخپلہ غیر مقلدین دی، او د
 عدم تقلید مدعیان دی، نو کوثر ملا ددوی خبرہ پہ
 نور چا خہ حجت نہ دہ، محکمہ چه مدعیان دی۔
 بلہ دا چه بہترہ بہ داوی، چه دابن حزم جواب دشاہ
 ولی اللہ پہ ژبہ د حجة اللہ البالغہ نہ ذکر کرو، نو دا بہ
 بنہ وی، شاہ صاحب پہ حجة اللہ البالغہ کبن یبکی۔

وَمَا يَنْبَغُ هَذَا الْمَقَامَ الْقَبِيحَ عَلَى مَسَائِلُ ضَلَّتْ
 فِي بَوَادِرِهَا الْأَفْهَامَ (كَفَهُمْ كَوْنُ مِلَّةٍ وَالشُّوْكَانِي ۱۲ رَأَى
 الْحُرُوفَ غَفْلَةً) وَزَلَّتِ الْأَقْدَامُ وَطَغَتْ الْأُقْلَامُ (كَفَهُمْ
 كَوْنُ مِلَّةٍ وَقَلَمُهُ ۱۲ رَأَى الْحُرُوفَ غَفْلَةً) مِنْهَا أَنَّ هَذِهِ الْمَذَاهِبَ
 الْأَرْبَعَةَ الْمَدُونَةَ الْمَحْرُورَةَ قَدْ اجْتَمَعَتْ الْأُمَّةُ أَوْ مِنْ
 يَعْتَقِدُ بِهَا مِنْهَا عَلَى جَوَازِ تَقْلِيدِهَا إِلَى يَوْمِنَا هَذَا
 وَلَوْ أَنَّ ذَلِكَ مِنَ الْمَصَالِحِ مَا لَا يَخْفَى لَا سِيَّمَا فِي هَذِهِ
 الْأَيَّامِ الَّتِي تَصَرَّتْ فِيهَا الْأَهَمُّ جَدًّا وَاشْتَرَبَتْ
 النَّفُوسُ الْهَوَى وَالْعَجَبُ كُلَّ ذِي دَأْيٍ بِرَأْيِهِ وَمَا
 ذَهَبَ إِلَيْهِ ابْنُ حَزْمٍ حَيْثُ قَالَ التَّقْلِيدُ حَرَامٌ
 انْمَا يَتَمَّ فِيمَنْ لَهُ ضَرْبٌ مِنَ الْجَهْدِ وَلَوْ فِي
 مَسْئَلَةٍ وَاحِدَةٍ مِنَ

(ص ۱۵۳-۱۵۵ ج ۱)

یعنی د ابن حزم دا خبره د مجتهد د پاره ده دامی د پاره
 نه ده - شاه صاحب وائی، چه د مذاهب اربعه په تقلید
 باندې د امت اجماع ده، او په دیکې دیرې فائده
 دی - او کونړ ملا وائی چه نه په دیکې نقصانونه دی
 بله دا چه شاه صاحب وائی چه په تقلید باندې د
 امت اجماع ده، او کونړ ملا په ص ۱۵۳ باندې یکی چه
 اجماع او قیاس د قرآن و حدیث نه راوتلی دی - نو

کونړ ملا د قرآن او حدیث نه راوتلی حکم خلاف ورزی
کول او هغه ته نقصان ده شته وئیل له حکم لوی؟ بیا وایې
بل شاه صاحب وایې چې تقلید زموږ د زمانې پورې
جاری ساری وو. نو دا خبره معلومه شوه چې مقصد
هندوستان کېن د تقلید خلاف د انگریز په اشاره شروع
شو.

په غیر مقلدیت کېن دومره ترقی او شوه چې مرزا قادیانی
پکېن د نبوت دعوی اوکړه، او اسلام جې پوری دیکېن د
حدیثو نه انکار شروع کړو، دادي د غیر مقلدیت فضائل
او د اېتول د کونړ ملا ته مبارک وی.

کونړ ملا مخکې لیکي "نو په اجماع سوه ثابت شوه چې
تقلید نشته دین کېن، د اړوستو پیدا شوی دی ۴۵
کونړ ملا دلته د اجماع دعوی کړیږه، او په ص ۴۸ لیکي
چې خوک د اجماع دعوی لري په یوه مسئله کېن نو د اجماع
د پاره څه ماخذ به ضرور بیا نوی، هسې د اجماع دعوی
صحیح نه ده ص ۴۹. او په ص ۵۰ لیکي چې دا اجماع
د قرآن و حدیث نه راوتلی ده، او کونړ ملا په دې ټول
بحث کېن د اجماع د پاره نه آیت پیش کړو او نه
حدیث. نو د کونړ ملا د خپل قول مطابق دا دعوی

باطلہ شوہ چہ تقلید نشتہ " او دگوزخر نہ شے زیات
حیثیت نشتہ ۔

دکونر ملاخلورم قسم دیلوانہ

کونر ملا داسے گوہرافشانی کوی یکی " دعلماء اقوال
دلیل نشی کیدی، صرف تائید دمسئلے پرے کیڑی مہ
کونر ملا شاید دتائید پہ معنی ہم نہ پوہیرے، شکہ چہ
نکہ شرنک چہ پہ دلیل سرہ مسئلہ ثابتیڑی، دغہ رنک
پہ تائید سرہ ہم ثابتیڑی، اوتائید پہ لغت کین دثابتولو
پہ معنی ہم راحی۔ مصباح اللغات کین دی " ایدہ تائید
وایدہ موایلہ - قوی کرنا، ثابت کرنا مہ مسئلے تہ قوت
پہ دلیل سرہ میلادیرزی، اوتائید ہم دقوی کولو پہ معنی راحی
نودلیل اوتائید یوہ معنی ورکوی۔ کونر ملا عقل دضیب
شہ، دعلم قول کلچہ پہ ادلہ اربعہ باندے بناوی، نو
دغہ قول تائید کیدے شی۔ او دالدی وجی نہ نہ
چہ کنی دا دفلانی قول دے، بلکہ پہ دی وجہ سرہ چہ
استناد شے دلیل نہ دے۔ بلکہ دا چہ کلہ دلیل نشی

جو پریدے او تائید د دلیل ہم مقصد دے، نو بیاتہ وے
 د علماؤ اقوال راجح کوے، او پیاد دا د و مرہ صنی وے
 ھے تورے کریدی، خپل وخت د ہم ضائع کریدی ھے او
 کاغذ ہم، او د "خسر الدنیا والآخرۃ" مصداق او کرخیگ۔
 کونر ملا لیکي " لیکن پہ دے مقام د علماؤ اقوال دیر
 قوی او عجیب تائید دی ھے، کونر ملا تائید خو پہ دلیل
 سرہ کیری، او کله چہ د علماؤ اقوال دلیل نشی جو پریدے،
 نو تائید بہ جتنگہ او کیری۔

خفتہ راجحتہ کے کند پیدار

کونر ملا لیکي " اوس د علماؤ اقوال پہ رد د تقلید
 کن راوړم ھے۔ کونر ملا عقل د نصیب ھے، رد پہ دلیل
 شرعی سرہ کیری۔ او تہ وائے چہ د علماؤ اقوال دلیل نشی جو پریدے
 نو د تقلید رد بہ پرے جتنگہ او کیری؟

کونر ملا وائی " تقلید نہ پہ عالم شتہ او نہ پہ امی باندے
 ھے، گویا د آیت کویمہ " فاستلوا اهل الذکر " نہ
 خالص انکار شو۔ کونر ملا ! امی خود سرہ پہ دلیل
 ھے و پو ھیروی نہ، خو چہ عالم ورتہ خہ او وائی ھخہ
 متی۔ نو د تقلید دے۔ او تہ نمر د کوئے نہ پناہ کوے

قال ابن عباس.....
 "ما من أحد إلا وهو

دکونر ملا اول دلیل ۵۶

ما أخذ من كلامه ومردود عليه إلا رسول الله
 صلى الله عليه وسلم ۵۶،

کونر ملا پہ دیکھن دچا اختلاف دے، داجیشیت دصاحب
 گنبد حضرت علیہ السلام دے، چہ دہفہ ہر ہر قول ماخذ
 دے، پہ امتیانو کین داسے خوک نشستہ، چہ دہفہ ہر
 ہر قول اغستے شوے وی، دہفہ صرف صفہ قول اغستے
 کیری، چہ دادلہ اربعہ نہ پہ یو دلیل سرہ بنا وی۔ نو
 کونر ملا ددے دتقلید درد سرہ خہ تعلق دے؟
 ددے خو صفا مطلب دادے چہ دمجتہد کوم قول
 پہ دلیل سرہ مضبوط وی۔ ہفہ پہ اغستے شی، کئی پر پیو
 بہ شی۔ او پہ مذاہب اربعہ کین ددے یو دوہ نہ ہیشمارہ
 مثالونہ دی، چہ کہ دصاحب مذہب قول د دلیل پہ
 اعتبار سرہ کمزورے وی، نو ہفہ پر یمنود لے کیری،
 او چہ دچا قول مضبوط وی پہ دلیل سرہ ہفہ اغستے
 کیری۔

باقی کونر ملا ستاد ابدگمانی چہ "مقلدین ددی دور
 دخیل امام یوہ خبرہ ہم نہ ضائع کوی، ملا ۵۷۔ نو

داستاد عتاد او تعصب مرضی دے، الله تعالى و دے
مرضی نه شفا درکری، چه هے اوتے بوته نه ولیه امین

وقال عبد الله بن

المعتز "لا فرق بين

دکونر ملا دویم دلیل مکہ

البهيمة تنقاد وانسان يقلد، " مکہ

کونر ملا تاخو اوس پہ مکہ یا ندے دے چه د علما و اقوال
دلیل نشی جوړیدے، اود لته د عبد الله بن المعتز قول
ته دلیل وائے. داو لے؟ دا حکه چه،
"دروغ گور حافظه نباشد"

عجیبه ده چه کونر ملا دیو انسان قول خومنی، اود دلیل
نه دے، او بیا ورته هم دلیل وائی، اود الله تعالى قول
"فاسئلوا اهل الذکر" چه قوی دلیل دے د تقلید
دپاره، هغه نه منی. لیکن خاں ته بیا هم اهل حدیث
وائی. دا خومره غت جرأت دے.

دلته ئے بیا دیو عالم قول ته دلیل

اووے، اود لے ئے په دے تهول

دویم دلیل

بحث کین کړیدی. خه به دکوم کوم نشاندھی کووم

لوستونکی و ورته ښه سوچ او کړی چه کونر ملا

وائی خه او کوی خه؟ اود لے کول دچا ښه ده؟ عیاں

راہ بیان ”

”قال سفیان بن عیینہ (کونر ملا داسے پیکے، ضمیمہ
”سفیان بن عیینہ“ دے) اضطجع ربیعة مقنعا و بکی
نقیل ما یبکیک ؟ فقال ریاء ظاہر و شهوة خفیة
والناس عند علماءهم کالصبیان فی حجور امهاتهم
ما نھوم انتموا و ما أمر و هم بہ انتموا “ م۵
کونر ملا داسے ترجمہ کوی ”

سفیان فرمائی چہ ربیعة رضی اللہ عنہ یوخل سریت
کرو، او تکیہ کے اول بزولہ او ژر لے، چا تپوش
او کرو چا و لے ژاہری ؟ نو هغه او ویل چہ ریاء
عامہ شوہ، او شهوت خفیہ - او خلق د علما و پیسے
داسے روان شول، نکہ ما شوم چہ د مور پیسے روان
وی، علماء چہ ورثہ خہ وائی هغه منی او د خہ نہ
چہ منع کوی منع کپری۔ او د دلیل خہ تپوش نشہ
کونر ملا عقل و نصیب شہ، پہ ترجمہ کیں د ہم خیل
عادت بنکارہ کرو۔ ”ریاء ظاہر و شهوة خفیة“ د ”بکی“
فاعل دے، یعنی خیلہ ریاء کاری او خیل پتہ خواہشونہ
م، ژہروی۔ یعنی مونزہ خومرہ پہ ریاء کیں اختہ دیو،
بل هغه وائی چہ خلق د عالمانو پہ مخکین داسے دی،

کله پچي د مور په غير کين چه څه ورته وائی هغه مني، او
چه د څه نه ئې منع کوي، نو منع کيږي، نو کونړ ملا د
عالمانو خبره خو منل پکار دي. د کونړ د اخیال د ښه، چه
خلق د د عالمانو نه مني، بلکه د جاهلانو د مني.

کونړ ملا په ایمان ته وایه د الفاظ یعنی "د دلیل پوس نشته"
د کومو الفاظو ترجمه او کړه؟ ولې دا تحریف نه دے؟
کونړ ملا مخکې لیکي "ربیعہ" د اشکایت کړی دی د مقلدینو
نه، مګر. کونړ ملا لږ به د کتلې وځي. چه ربیعہ څوک
دے او په کوم سنه کښ وؤ؟ بله دا چه دا د کوم ځای
نه ثابت شوه چه دا د مقلدینو نه شکایت دے.

کونړ ملا په چغو چغو لکيا دے
د کونړ ملا تضاد | کله وائی چه تقلید د څلورمې صدی
نه روستو شروع شویدے، او کله وائی چه په ۲۸۲
کښ شروع شویدے، او دلته وائی چه ربیعہ د مقلدینو
نه شکایت کوي مګر. که ربیعہ د مقلدینو نه شکایت
کوي، نو بیا خود کونړ ملا مخکینې چغو د کوز خرحشیت
هم نه لري، بلکه له دینہ معلوم کيږي چه تقلید په دویمه
صدی کښ جاری و ساری وؤ، لکه شاه ولی الله رحمه الله
وائی چه تقلید د صحابہ کرامو د زمانې راځي شروع دے.

حکے چہ ربیعہ و خاورے صدی نہ روستونہ دے تیر
شوعے۔

کونر ملا عقل و نصیب شہ ، داربیچہ صحابی نہ دے ،
دربیچہ نوم صحابی نہ دسفیان بن عیینہ سماع نشستہ
داربیچہ بن عبدالرحمن المعروف بربیچۃ الزائی دے۔
پہ بارہ کین ابن سعد وائی چہ پہ سنہ ۱۳۶ کین وفات
شوعے دے ، ابن حبان وائی چہ پہ سنہ ۱۳۳ کین وفات
شویدے ، ابوباسی (فی رجال البخاری) کین وائی چہ پہ
سنہ ۱۳۲ کین وفات شویدے۔ دتفیل و پارہ تہذیب
التہذیب (۲-۲۵۹) طبع حیدرآباد دکن اوکورو۔ پھر
دے دویکے صدی سورے دے۔ اور امام مالک شیخ
دے۔ نوکے دے دعتلدینونہ شکایت کوی ، نوکونر ملا
ستا دخالورے صدی اور دیریہ صدی ددعویہ خہ
حیثیت پاتے شو۔ دادے پہ خان پچیلہ گواہی اوکورو
چہ مخکنم خہ وئی و و ، غلط و و۔ بلہ داچہ داخو
پہ ربیعہ الرائی مشہور دے۔ اوۃ درائی دہمن کئے
نودہ قول دثنگہ نقل کرو۔

”وقال ایوب السختیاوی رحمہ اللہ

یسی تعرف خطاً معلوماً حق

خاورم دلیل

تجالس غیرہ، ص ۵

کو نرملا تہ خو وائی چہ دلیل و شرع دود دی، کتاب اللہ
 اوسنت نبوی ص ۴ نو دایوب سختیانی رحمہ اللہ داقول
 ستا پہ خیال آیت دے اوکہ حدیث؟ چہ تہ ورتہ دلیل
 وائے۔ بلہ داچہ پہ دیکبن د تقلید د رد خہ دی؟ ہاں
 ستاد ہوکہ پرے ختمیری، حکمہ چہ تہ وائے چہ تقلید د
 خلورے صدی نہ روستو شروع شوے دے، او ایوب سختیانی
 پہ س ۱۳۱ کنز وفات شویدے، اوگورہ تہذیب التہذیب
 (۱-۳۹۸) نو معلومہ شوہ، چہ ستا دا خبرہ چہ تقلید
 د خلورے صدی نہ روستو شروع شویدے سو فیصلہ غلطہ
 دہ۔ بلہ داچہ دایوب سختیانی د قول مطلب دادے
 چہ پہ اخذ حدیث کنز پہ یو شیخ اعتماد ندے پکار،
 بلکہ د مختلفو شیوخو نہ حدیث اغستل پکار دی، او
 دخیل استاذ غلطی سری تہ ہلہ معلومہ شی، چہ دیو
 بل استاذ سرہ کینی، کہ دا خبرہ خہ پتہ پناہ نہ دہ، دے
 مطلب دانہ دے چہ گئے دیو کس تقلید مہ کوہ۔ اوکہ
 بالفرض دا سے شی نو صرف تقلید شخصی بہ ترے مراد
 شی، مطلق تقلید بیا ہم ثابت دے۔ و هو المراد

پنجم دلیل | قال تتأد ان ابن سيرين حدث
رجلاً بحديث النبي صلى الله عليه

وسلم فقال الرجل قال فلان كذا وكذا فقال
ابن سيرين احذثك عن رسول الله صلى الله
عليه وسلم وتقول قال فلان كذا ۵

کونہ ملا، کلمہ چہ دیغمبر علیہ السلام صحیح مریم او
غیر معارض حدیث موجود وی، اودہغے پہ مقابلہ کن
خوک خیلہ رائے پیشی کوی، نو دہغہ ہم دغہ جواب
کوم چہ ابن سیرین رحمہ اللہ اوکرو، یہ دے خونہ
ہم ایمان دے۔

”قال ابو حنیفۃ اذا صح الحدیث
فہو مذہبی“ ۵

شپرم دلیل

کونہ ملا خبرہ ہم دغہ دہ، چہ کہ چاتہ صحیح مریم
او غیر معارض حدیث میل او شی۔ اود امام یادہرجا
چہ وی قول ددغہ حدیث مخالف وی، نو حدیث بہ
اغستلے کیڑی، اودغہ قول بہ پرینود لے کیڑی۔

نو کونہ ملا پہ دیکنی دتقلید رد لہ کومہ خایہ راغلو
بلہ دادہ چہ دے حدیث تہ بہ صحیح خوک والی آیات
یا حدیث اوکہ خوک امتی؟ اوکہ امتی ورتہ صحیح والی

نودھغه خبره منل خو بيا تقليد شو . نوہ تقليد ردلہ کومہ
راغے۔

وقال ايضاً " لا يحل لأحد أن يأخذ بقولنا
ما لم يعلم من أين أخذنا " ۵۸

کونر ملا، د عالم د حدہ پورے خود ا صہیح دے، خو امی
بہ داشتگہ معلوموی؟ بلہ دا چہ پہ ایمان ئے وایہ کہ دیو
حدیث پہ بارہ کین یومحدث اووائی چہ دا معلول دے
اود علت پہ بنوولو باندے قادرہم نہ فی، بیائے ہم
خلق دا خبرہ منی اوکنہ؟ سرہ ددے چہ د علت دماخذ
پتہ پخپلہ معلل تہ ہم نہ لبری، نوکونر ملا تہ بہ ئے خہ
معلوم کرے؟ اود غہ حکم ہم ددے قول،
" حرام علی من لم یعرف دلیلی أن یفتی بکلامی مؤدے
حککہ چہ دلیل معلومول د عالم کار دے۔ دامی کار نہ دے
بلہ دا چہ ددے دواہر قولونو نہ دتقلید منع نہ ثابتیری
بلکہ تقلید ترے ثابتیری۔ حککہ چہ " لا یحل لأحد أن
یأخذ بقولنا ما لم یعلم من أين أخذنا "، او " حرام علی
من لم یعرف دلیلی أن یفتی بکلامی " مطلب داشو، چہ
کہ خوق حما د قول دلیل اوپیژنی، نوہغه حما قولے
اغتے شی او فتوی پرے ورکولے شی، نو عالم بہ ئے

دلیل او پیڑنی او امی بہ شے د عالم نہ او تپوسی، نو کونر
ملا داخوعین اثبات تقلید شو، د تقلید رد ترے شنگہ نہ
کوے ؟

وفی رواية " فاننا بشر نقول القول اليوم ونرجع
عنه غداً وفي رواية ويحك يعقوب لا تكتب كل
ما تسمع مني فاني قد أرى الرأي اليوم وأتركه غداً
وأرى الرأي غداً وأتركه بعد غدٍ " ص ۵۹

کونر ملا دادے خا د طبیعت خبرہ او کورہ، کہ چرے پہ
دی باندی عمل شوے وے، نو نن بہ خوتبرہ کتابونہ د
کمزور و روایتونو او جرح و تعدیل نہ پاک وے۔ او کورہ
کہ یو محدث دخیل ذاق عناد او تعصب پہ وجہ سرہ
دچا پہ بارہ کنش خہ ویلی وی، نوشا کردانوے مغہ
ہم لیکلی دی۔ لکہ کتاب الجرح والتعدیل او کورہ، ابن
ابی حاتم دخیل پاد ر نہ تپوس کوی، اوچہ مغہ خہ اولاد
دے مغہ لیکلی، مثلاً د امام بخاری پہ بارہ کنشے ہم اوکل
چہ ابو زرعه او ابو حاتم امام بخاری پرینوردے وو۔
گویا د دوی پہ نیز د امام بخاری غوندی ہستی ہم
متروکہ وہ، دغہ شان عقیلی تہ او کورہ، چہ د امام بخاری
د استاذ علی بن المدینی پہ سیارہ کنش خہ وائی ؟ تردے

چہ امام ذہبیؒ ورتہ پہ میزان کین والی ،

” اَمَّا لَكَ عَقْلٌ يٰ اَعْقِلِي فَيَمْنُ تَتَكَلَّمُ “

عقیلی تہ دومرہ عقل ہم نہ لری ، داتہ دچا پہ بارہ کین
 گلیائے ؟ غرض داچہ دجرح و تعدیل پہ کتابونو کین
 پہ مشکله بہ داسے خوک وی چہ ہفہ دچا دحلے نہ ہم
 پاتے شوے وی ، او داخکہ چہ یومحدث بہ کله پہ غصہ
 کین دچا پہ بارہ کین خہ سختہ جملہ ویلی وی ، یا بہ ئے د
 خہ ذاتی عناد او تعصب پہ بنا با تدرے خہ ویلی وی ، او
 شاگردانو ئے دا هر خہ راجعہ کر ئیدی ، او کتابونہ ئے قری
 ولہ کری دی ، او اوس چہ خوک دجرح و تعدیل د کتابونہ
 گوری ، نو پہ سرے درد شی ۔ چہ یا اللہ داخہ دی ؟
 دوئی خو ہرود سرہ خوک معاف کرے نہ دے ۔

نو کوئر ملا کہ دامام ابوحنیفہؒ پہ دے قول عمل
 شرے وے ، نو صرف فقہی کتابونہ بلکہ دجرح و
 تعدیل د کتابونہ ہم دداسے متضاد روایتونو نہ پاک وے
 لیکن افسوس

تجری الرياح بما لا تشتهي السفن

نو کوئر ملا ! دا صورت حال صرف فقہی پہ کتابونو
 کین نہ دے ۔ بلکہ دجرح و تعدیل پہ کتابونو کین ہم دے ،

یو محدث یو راوی ته وائی " دجال من الد جاجله " بل به
 وائی " امیرالمومنین لی الحدیث "، یو به وائی چه لکه به
 بل به وائی ایضاً هو، " وے مونعم کوی ؟ یوحائے به وائی
 ثقة، بل حائے به وائی ضعیف، یوحائے به وائی " ولتق " بل
 حائے به وائی " مجمع علی ضعفه " سرے حیران پائے
 شی، دا صورت حال په مجمع الزوائد کنی دیرزیات دے
 ماد مجمع الزوائد دغه قول راویان چه جوچه پورے شویده
 یائے توثیق شویده، راجع کړیدی، او نوم یم ورله " الزائد
 لرجال مجمع الزوائد " ایښه - صرف مسوده ده - دیوران
 په باره کنی که خوځو قولونه راجع شی -

الغرض ! دا به دیره مینه وے که دامام اعظم ابوحنیفه
 رحمه الله په دے قول عمل شوے وے، والله هو الموفق

" اذا قلت قولاً يخالف

دامام صاحب بل قول کتاب الله وخبر الرسول

صلی الله علیه وسلم فاتركوا قولی " ۵۹

کونړ ملا صاحب، په دیکنی هم څه اختلاف نشته، په کوم
 قول چه د ادله اریجه نه څه دلیل نه وی - د هغه اغستل
 شخصیت پرستی ده، او کوم قول چه د دلیل مطابق وی، د
 هغه اغستل جائز دی - باقی د کونړ ملا دا خبره چه " دهر "

مسئلے دپارہ دقرآن وحدیث فتحہ دلیل پیدا کول منہ ، نو
 خان پوٹے کرہ چہ داہل السنۃ والجماعۃ پہ نیز دلائل شاور
 دی ، لا کتاب اللہ (۲) سنت نبوی (۳) اجماع (۴) قیاس
 اوہم دغہ ترتیب دے دلائلو پہ چل میٹکین ۔
 بلہ داچہ دا تعارض خو صرف عالم پیڑندے شی ، امی
 خو پرے نہ رمی ، ہغہ بہ خامنا تقلید کوی ۔

اووم دلیل | دامام مالک قول او اتم دلیل دامام
 شافعی قول داد وار دامام ابوحنیفہ
 دقول ہم معنی دی ، او پہ دیکین خہ اختلاف نشتنہ ،
 چہ دیغبر علیہ السلام یقول نہ دچا قول خلاف وی نو
 ہغہ بہ پریمنودے کیڑی ، او دیغبر علیہ السلام قول
 بہ اغستلے کیڑی ۔ او داہلہ چہ واقعی مخالفت موجود
 وی او دامام قول ہے دلیلہ وی ۔

تہم دلیل | قال الامام احمد بن حنبل " لا
 تقلدنی ولا تقلد مالک ولا شافعی
 ولا الأوزاعی والثوری وخذ من حیث أخذوا " ^۱
 کونہ ملا دا دہغہ چا پہ حق کین دے چہ ددوی ہومرہ
 علم لری نو بیا خو صبیح دہ ، خو چہ دچا دومرہ علم
 نہ وی ۔ یا بابا لکل امی وی ، نو ہغہ بہ خہ کوی ؟ اوولے

کو فرملا کہ د دے ائمہ کرامو ہومرہ علم لریے ؟ دا طو
 د حدیث دفن امامان وو، او دوی چہ خہ و بیای هغه
 ته هم مئے او مونزه هم، د دوی د قول خو لوی لوی معجزین
 تقلید کوی۔ خو ته خود و مره علم ته لریے۔ بلکه د دوی په
 خبر و هم نه پوهیږیے۔ چرته یو خو تکی په دایزده
 کړی وی، او خان دامام مالک، اوزاعی اوسفیان ثوری
 رحمهم الله په شان کنړیے۔ هغه والی "چیند خه دلوت
 سرته اوخته نو وے څه کشمیر م اولیدو"

دامام احمد رحمه الله دا قول،

"رأى الأوزاعي ورأى مالك ورأى ابى حنيفة
 كله رأى وهو عندى سواء وانما الحجة فى الآثار"
 بیا دا قول،

من رد حدیث رسول الله صلى الله عليه وسلم فهو

على شفا هلكة" ص ۶۱

بالکل اتفاق خبره ده۔ خه دا اختلاف کنیا نشترے
 نشته، اول دلیل کتاب الله دے، دویم دلیل سنت
 نبوی دے، دریم دلیل اجماع دامت ده، او که دانوی
 نو بیا به د مجتهد قیاس اورأى اغستلے کیرى، لکه
 خرنای چہ د حضرت معاذ رضی الله عنه په حدیث

کینی تفصیل تیر شو، خوځه وایم چه لدینه د تقلید څنگه
رد او شو.

اود امام احمد د اقول،

”خذوا علمکم من حیث أخذہ الأئمة ولا تقنعوا

بالتقلید فان ذلک عی فی البصیرة“ ص ۶۳

هم د مخکینی قول پشان دے. په دیکنی د تقلید نه
نه ده. بلکه د علمی ترقی تحریر دے، چه د علم هغه مقام
ته اورسئ کوم ته چه دا امامان رسیدنی وؤ. چه د
تقلید نه خلاص شئ. اودا خبره بالکل صحیح هم ده
او ښه هم ده. خو کونې ملا په ایمان ئے او وایه چه په دے
موجوده دور کین د دے امامانو هومره علم والا څوک
شته، داسے څوک شته چه په کونو خو پیریز ده بلکه چه
یو پښه سوه احادیث ورته یادوی، اودا نسخ او منسخ
علم ورته حاصل وی. لیز سوچ او کړه. هغه د اردو متل
دے ”په مننه اور سورگی دال“ مونږ هم وایو چه که په چا کین
داجتهاد شرایط موجود وی، هغه له تقلید جائز نه دے
کونې ملا یکی،

”وقال علی القاری فی شرح عین العلم“ ومن المعلوم

أن الله سبحانه وتعالى ما كلف أحدا أن يكون

حنفیًا او شافعیًا او حنبلیًا بل کلفہم ان یعملوا
بالسنة « ص ۳۳

یہودی یا نو بہ ہم
کونر ملا او دیہود و طریقہ

کونر ملا او ہم معنوی۔ کونر ملا د ملا علی قاریؒ پہ دی
عبارت کن دواہ طریقہ خیلے کریدی، لفظی تحریف
کے داکریدے، چہ پور عبارت کے نہ دے نقل کرے،
تھکے چہ پہ پور عبارت نقل کولو کن دیہود و طریقہ د
لاسہ وتہ۔ او داددہ خوینہ نہ ۵۵، پور عبارت
داعے دے،

”من تبع عالمی سالا، ومن المعلوم ان الله
سبحانه وتعالى ما كلف احدا ان يكون حنفيا
او مالكيا او شافعيًا او حنبليًا بل كلفهم ان يعملوا
بالكتاب والسنة“ ان كانوا علماء وأن يقلدوا

العلماء إذا كانوا من الجهلاء (شرح عین العلم ۱/۴۲۲)

کونر ملا داخط کشیدہ عبارت پرینے دے تھکے چہ
بیائے دھوکہ شکار کیدہ۔ بل کے معنوی تحریف ہم
کرے دے، تھکے چہ عبارت نہ تقلید ثابتیری، او کونر
ملا ترے پہ تقلید پاندے رد کوی،

۸ چہ دلاور است دزدے کہ بکف چراغ دارد
دریم تے دھوکہ کریدہ ، د صلیغے نمبرے ہم غلط و رکریدہ ،
او جلد نمبرے ہم نہ دے بیگے ، د دے دپارہ چہ خوک تے
اونہ مومی ، خود دھوکہ چر تہ پتہ پزی ، دغہ شان دامام
شعرانی قول ،

” والمذهب الواحد بلا شك لا يمتوى على كل احاديث
الشریعة إلا أن قال (کوثر داسے نقل کرے ، اوصیح
”إلى أن قال“ دے ، واللہ اعلم ۱۲ راقم الحروف) صاحبہ
إذا صح الحديث فهو مذهبي الخ ص ۶۳

یہ دیکھیں ہم شہ اختلاف نشہ ، خود تقلید رد ترے نہ کری
بلکہ اثبات ترے کری ، حکہ چہ اسی اُن قال صاحبہ ” د
مذہب پہ اثبات دلالت کوی ۔ د ” صاحبہ “ نہ مراد صاحب
المذہب دے ، بلہ داچہ دا صحیح بہ ورتہ خوک وائی ،
ولے دا تقلید نہ شو ۔ نو ظالمہ د تقلید رد پہ تقلید
کوے ۔

کوثر ملا لیکے ،

وقال مشاہ ولی اللہ (کوثر ملا دلتہ ہم دروغ اوی
حکہ چہ دا دشاہ ولی اللہ ” قول نہ دے ۔ بلکہ دشینہ
عزالدین عبدالسلام شافعی المذہب قول دے

شاہ صاحب دہ دیو قول مخکنی ذکر کرو، اودلستہ
 ئے بل قول نقل کوی، شاہ صاحب لیکي "وقال لم یزل
 الناس الخ ^{بیج ۱۵۵} کونر ملا ترے قال "کت کروی وچہ
 شاہ صاحب تہ ئے پہ دروغہ منسوب کیری ۱۲ (الم المردی)
 فی حجة الله البالغة "لم یزل الناس یسئلون من
 اتفق من العلماء من غیر تقييد لمذهب وانکار
 علی أحد من السائلین إلی ان ظهرت المذاهب و
 متعصبوها من المقلدین الخ ص ۳۷۷

کونر ملا د شیخ النجید السلام د قول نہ زیات نہ زیات
 د تقلید شخصی نفی کیری (اگوچہ دا قول ہم د تاریخ پہ
 رنہرا کین صحیح نہ دے) د مطلق تقلید نفی ترے نہ کیری
 اورغہ شان د ابوشامة قول،

"ينبغي لمن اشتغل بالفقه أن لا يقتصر على

مذهب امام"

ہم دامعنی لری، چہ دیو امام پہ فقہ د قناعت نہ
 کوی، نو د مطلق تقلید نفی ترے اونشوه۔ اصل خبرہ
 دادہ، چہ شاہ صاحب د ابن حزم د قول چہ تقلید حرام
 دے، جواب ورکوی، اووائی چہ دا دہغہ چا پہ بارہ کین
 دے، چہ دامام قول ورتہ د حدیث نہ مخالف معلوم

شی، او بیا ہم دامام قول اخلی او حدیث پر پیروی نہ
 نو داسے تقلید حرام دے۔ او پہ دیکھن ہیٹھ اختلاف
 نشہ۔ پہ کونر ملا کبن کہ واقعی درق برابر خہ دیانت
 وے۔ نو د شاہ صاحب پورہ قول بہ ئے نقل کریوے۔
 مونہر د حجة الله نہ د شاہ صاحب د اقول مخکبن ہم
 نقل کرے۔ اوس ئے بیا نقل کووم چہ د کونر ملا دیانت
 لوستونکوۃ معلوم شی۔

”ومما یناسب هذا المقام التنبیہ علی مسائل ضلت
 فی بوادیمہا الأنہام (کفہم کونر ملا) وزلت الأقدام ^{الاقلام} وطفئت
 (کقدم کونر ملا وقلہ) منها ان هذه المذاهب الأربعة
 المدونة قد اجتمعت الامة أو من یعتقد بہ منها
 علی جواز تقلید ہا الی یومنا هذا و فی ذلك من
 المصالح ما لا یحقی لا سیمما فی هذه الأيام ^{ج ۱۵۴}
 کورہ کوٹھملا د شیخ ابن عبد السلام کوم عبارت چہ نقل
 کریدے، صفہ پہ ص ۱۵۵ باندے راجی۔ او د عبارت پہ
 ص ۱۵۴ باندے دے۔ کونر ملا د اپر لیبینودو، او ص ۱۵۵
 ئے ہوپ اوٹھلو۔ یا خو کونر ملا پہ بنی ستر کہ پروند
 دے، حکم ص ۱۵۴ ورتہ نہ نیکاری، او ص ۱۵۵ ورتہ نیکاری
 او یا ئے د خیل نفس امارۃ بالسوء تقلید کریدے۔

کونر ملا اولے داخہ پہ آیت یا حدیث کبریٰ راغلی دی
 چہ ص ۱۵۴ قہ مہ کورہ صرف ص ۱۵۵ قہ کورہ، دغہ عبارت
 راواخلہ او د شاہ صاحب دا عبارت مہ رااخلہ؟ یا
 دا نفس امارہ فیصلہ دہ؟ ولے انصاف او دیانت دے
 نوم دے؟ فالی اللہ المشتکی۔

کونر ملا دابن قیم دا قول،
 "بل لا یصح للعالمی مذهب ولو تمذهب بہ فالعالمی
 لا مذهب لہ الخ ص ۶۳

نقل کریدے او پہ ص ۶۶ دابن عابدین دا قول نقل کری
 "واما الذمی فلا مذهب لہ بل مذهبہ مذهب
 مفتیہ" ام

اوہم دادابن قیم دا قول جواب شو، چہ دامی مذهب
 د مفتی فتویٰ دہ، یعنی د غیر مقلدینو عونددے لامذہبہ
 لہ دے، دابن قیم قول پہ غیر مقلدینو باندے بنہ چسپا
 کیڑی، چہ دوئی قول لامذہبہ دی، خہ مذهب نہ لری
 پہ مقلدینو باندے نہ، حکمہ چہ د مفتی قول د دوئی
 مذهب دے۔

کونر ملا د حبیب اللہ قندھاری قول پیش کریکے
 خود غہ ہم ہغہ دابن قیم نغمہ دہ۔ نورخہ نہ دی۔

باقی کو نر ملا چہ داوائی چہ "امی د د سلفو پہ شان شی"
 مکلا نو د شاہ ولی اللہ د عقد الجید پہ حوالہ سرہ دا
 خبرہ تیرہ شوہ، چہ تقلید د صحابہ کرامو د رور تہ
 شروع دے۔ او کو نر ملا چہ وائی چہ امی بہ دلوئی
 عالم نہ تپوس کوی، نو امی خو پہ دلیل نہ پوہیری،
 چہ عالم ورتہ خہ او بنائی، پہ ہنغے عمل کوی، او داعین
 تقلید دے۔ مجتہد چہ ورتہ خہ بنائی۔ دغہ دشریت
 حکم دے، نکہ شاہ ولی اللہ پہ عقد الجید کن بیکی،
 "وإذا تحقق عندك ما بيناه علمت أن كل حكم
 يتكلم فيه المجتهد باجتهاده منسوب إلينا
 صاحب الشرع، منہ"

کو نر ملا اوس کہ تہ ورتہ عمل بروایۃ الراوی وائے
 مکلا، او کہ تقلید۔ شے یو دے صرف دا اصطلاح فرق
 دے۔ ولا مناقشة فی الاصطلاح۔

داین قیم قول :

ومن هنا..... تبين الفرق بين تقليد العالم في

كل ما قال وبين الاستعانة بفهمه والاستفتاء

بنور علمه الخ مکلا

یعنی یوسرے دیو عالم تقلید کوی، او یوسرے دیو

عالم د فہم نہ مدد اخلی، او د ہغه د علم درنہ درنہ
 اخلی (مگویا پنخپلہ روتند دے ۱۲ راقم الحروف) نو ابن قیم
 وائی، چہ پہ دے دواړو کښی فرق دے، حالانکہ پہ
 دواړو کښی هیڅ فرق نشته، دواړه رانده دی-او
 د مجتهد د علم درنہ محتاجہ دی، نو فرق له کومه
 ځایه راغلو-

کونړ ملا د اعتصام شاطبی یو اوږد عبارت نقل
 کړیدے. ترجمہ ئے ورله نه ده کړی، چہ عام خلق ئے
 په حقیقت پوئے نشی. او وائی چہ دا عبارت عجیب
 سوچ غواړی ص ۶۹ څه د امام شاطبی د دے عبارت
 خلاصه را نقل کوم، او کونړ ملا د پرته سره دخپلو
 ملګرو سوچ اوکړی.

”کله چہ د شریعت د یو عالم تقلید اوشی او خلق
 ئے حکم اومنی. نو دا صرف د دے د جے نه چہ دے
 د شریعت عالم دے، او د شریعت مطابق حکم کړی
 څه دبله وجہ نه د ده تقلید نه کوی، او دا عالم
 په حقیقت کښی د رسول الله صلی الله علیه وسلم
 او د الله تعالی حکم رسولونکے دے، د عالم تقلید
 صرف د هغه د عالم کیدو په وجه سره کیږی، چہ

ابن جوزی دے چہ پہ روایا تو کین یاخو دومره تشدد
کوی، چہ دصیحیح مسلم روایت ہم پہ موضوعاتو کین
ذکر کوی، او پخپله دے دا حال دے چہ کتاب دے دھوم
احادیثونہ خولہ پخولہ دلک دے۔ دغہ شان حال دے پہ
زاد المسیر کین ہم دے، او "الوفاء" کین ہم۔ بل ابن
جوزی پخپله حنبلی المذهب دے، کہ تقلید ناجائز دے
فوپخپله ولے کوی، داخود "أتأمرون الناس
بالبر والتقوى أنفسكم" مصداق جو پریدہ
شو۔

بلہ داچہ شیطان خو پخپله غیر مقلد دے، هغه خو
خلق غیر مقلدیت ته راروی، هغه پخپله تقلید نه دکرے
(منکن داخبره تیره شوی، چہ تقلید او اتباع مفہوم
یودے) فونور ہم غیر مقلدین جو پروی، گویا
ہم توڑو پے، میں منم تم کو بھی لے ڈوبینگے

کوثر ملائیکی "اکثر خلق وائی چہ امام ابوحنیفہ تابعی
دی او زمانہ دنی علیہ السلام ته نزدی دی، او دیر
عابدو او وغیرہ وغیرہ نوموئزہ وایوچہ خولک د
امام ابوحنیفہ دفنائلونہ منکر دے بیاخو
پہ اتفاق دمسلمانانوسرہ اویسی قرنی اوسعید بن

المسيب او حسن بصرى د امام صاحب نه غوره دى، بيا
خوپكار دى چه د هغوى تقليد د او كړه شى، كه
كو نه ملاقه د اهم پته نشته چه د يو عالم تقليد كله كيږي؟
شاه ولي الله په عقد المجيد كېن ليكي،

”واذا تعين الاعتماد على اقوال السلف فلا بد ان يكون
اقوالهم التي يعتمد عليها مروية بالاسناد الصحيح
او مدونة في كتب مشهورة وان يكون مخدومة بان
يتبين الراجع من محملاتها وتخصص عمومها في
بعض المواضع ويقتيد مطلقها في بعض المواضع
ويجمع المختلف فيها ويبين علل احكامها والا لم
يصح الاعتماد عليها وليس مذهب في هذه الازمنة
المتأخرة بهذه الصفة الا هذه المذاهب الاربعة
الاهم الا مذهب الامامية والزيدية وهم اهل
البدعة لا يجوز الاعتماد على اقوالهم، وثانيا
قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اتبعوا سواد
الأعظم ولما اندرست المذاهب الاربعة الحققة
الا هذه الاربعة كان اتباعها اتباعا للسواد الأعظم
والخروج عنها خروجا عن السواد الأعظم“

یعنی کله چه دا خبره متعینه شوه چه د سلفو په اقوالو
 به اعتماد کېږي. نو د ضروري دی چه د دوی اقوال په
 صحیح سند سره روایت کړی شوی وی، یا په مشهور
 کتابونو کېن جمع کړی شوی وی، او د اهم ضروري ده
 چه د دغه اقوالو په موتملا توکین را بڼ قول ښکاره کړی
 شوی وی، او په بعضی ځایونو کېن د عموم تخمیس هم
 شوی وی، او په بعضی ځایونو کېن د مطلق تقید هم
 شوی وی، او که اقوال مختلف وی نو د هغه جمع او تطبیق
 هم شوی وی، او د دے د احکام علل هم بیان شوی وی
 کنی بیا پر دے اعتماد صحیح نه دے. او په دے آخری زمانه
 کېن سیوا د مذاهب اربعه نه بل مذهب په دی صفت
 سره موصوف نشته. ها! سیوا د امامیه اوزیدیه
 د مذهبونو نه، خو د اخلق چوکۍ بدعتیان دی، د دی
 وجه نه د دوی په قول اعتماد جائز نه دے.

دویمه خبره دا چه رسول الله صلی الله علیه وسلم
 فرمایلی چه تا سود سواد اعظم (لوی جماعت) تابع داری
 کوی، او کله چه د دے څلورو مذهبونو نه علاوه نور صحیح
 مذهبونه ختم شول نو د دے څلورو وارو مذهبونو تابع داری
 د سواد اعظم تابع داری ده، اوله دینه وتل د سواد اعظم

نہ وتل دی۔ لکہ کوئر ملا چہ وتے دے۔

نو کوئر ملا عقل د نصیب شه۔ دابا چہ د کو مو حضراتو
نومو نہ اغستی دی، ولے ددوی مذہب نہ پہ دے دول
موجود دی؟ اوکہ سنوی نو خان خور د سواد اعظم
نہ ایستے دے نور خلق مہ او با سہ۔

محترم مولو ستونکو! کوئر ملا! پخیلہ خود شاہ ولی اللہ
د قول مطابق د سواد اعظم نہ وتلے دے، تا سو ہم او یا کی
ہو یا دے ہم دغہ بزبان حال وائی، ط
ہم تو لاوے ہیں صنم تم کو بھی لے ڈو میں گے
لہذا خیل دوست د بہمن او پیڑ نی۔

اوس کوئر ملا د تقلید نقصانات بیانوی مے

کوئر ملا وائی چہ پہ تقلید کین نقصان دے، او امام
الہند حضرت شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ پہ خیل کتاب عقد الجید
کین بیک، چہ پہ تقلید کین دیوخت مصلحت دے، او
د تقلید پہ پرینود و کین دیوخت فساد دے، مناسب

دادی، چہ اول و شاہ صاحب رحمہ اللہ قول و تقلید و
 فائدہ پہ بارہ کین ذکر کرم، چہ خلقوتہ معلومہ شی۔ چہ
 کوثر ملا شومرہ و تلبیس ابلیس نہ کار اغیستہ، دشاہ صاحب
 و کتاب نیمگوی عبارتوںہ قتل کوی او خلقو لہ داد ہو کہ
 درکوی، چہ مکنے شاہ صاحب ہم و تقلید مخالف دے
 چہ دلاور است دزدے کہ بکف چراغ دارد
 شاہ صاحب پہ عقد المجید کین لیکے۔

باب تاکید الأخذ بهذه المذاهب الأربعة والتشديد
 في تركها والخروج عنها - اعلم أن في الأخذ بهذه
 المذاهب الأربعة مصلحة عظيمة وفي الاعراض عنها
 كلها مفسدة كبيرة ونحن نبين ذلك بوجوه،
 احدها أن الأمة اجتمعت على أن يعتمدوا على السلف
 في معرفة الشريعة فالتابعون اعتمدوا في ذلك على
 الصحابة وتبع التابعين اعتمدوا على التابعين
 وهكذا في كل طبقة اعتمد العلماء على من قبلهم
 والعقل يدل على حسن ذلك، لأن الشريعة لا يعرف
 إلا بالنقل، والاستنباط والنقل لا يستقيم إلا بان
 يأخذ كل طبقة عن قبلها بالاتصال ولا بد
 في الاستنباط أن يعرف مذاهب المتقدمين لذلك

يخرج من اقوالهم فيخرق الاجماع، ويبني عليها
ويستعين في ذلك بمن سبقه، لان جميع المناجاة
كالصرف والنفو والطب والشعر والحداثة والنجارة
والصباغة، لم يقتصر لأحد إلا بما لزمت أهلها وغير
ذلك نادر بعيد لم يقع وان كان جائزًا في العقل،
وإذا تعين الاعتماد على اقوال السلف فلا بد
من أن يكون اقوالهم التي يعتمد عليها مروية
بالأسناد الصحيح أو مدونة في كتب مشهورة و
ان يكون مخدومة بأن يبين الراجح من محتملاتها
وتخصص عمومها في بعض المواضع وتقييد مطلقها
في بعض المواضع ويجمع المختلف فيها ويبين علل
احكامها وإلا لم يصح الاعتماد عليها وليس مذهب
في هذه الأزمنة المتأخرة بهذه الصفة إلا هذه
المذاهب الأربعة، اللهم إلا مذهب الإمامية و
الزيدية وهم أهل البدعة لا يجوز الاعتماد على
اقاويلهم.

وثانيا قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اتبعوا سواد
الأعظم ولما اندرست مذاهب الحق إلا هذه
الأربعة كان اتباعها اتباعًا للسواد الأعظم والخروج

عنها خروجا عن السواد الأعظم -

وثالثها أن الزمان لها طال و بعد العهد وضيعت
الأمانات لم يجر أن يعتمد على أقوال العلماء السوء
من القضاة الجورة والمفتين التابعين لأهلهم
حتى ينسبوا ما يقولون إلى بعض من اشتهر من
السلف بالصدق والديانة والأمانة أما صريحا
أو دلالة وحفظ قول ذلك ولا على قول من لا يذكر
هل جمع شروط الاجتهاد أولا فاذا رأينا العلماء
المحققين في حفظ مذاهب السلف عسى أن

يصدقوا في تخريبها تهم على أقوالهم واستنباطهم
من الكتاب والسنة، وأما إذا لم نر منهم فهيها
وهذا المعنى الذي أشار إليه عمر بن الخطاب رضي الله
عنه حيث قال : يهدم إلا سلام جلال المنافق
بالكتاب، وابن مسعود حيث قال : من كان

متبعاً فليتبع من مضى اه (عقد الجيد از ص ۵۳ تا ۵۸)

شاه صاحب بیکی چه دایاب په مذاهب أربعة باندے
دعمل کولو دتاکید او ددے په پریښودو اوله دینه
دو تلو د سخت ممانعت په یار کښ دے - په دی پوه
شه (کونړ ملا! عقل د نصیب شه ته هم ځان پوهی کړه)

چه ددی مذهبونو په اختیارولو کین دیر لوی مصلحت
 دے او دیره لوی فائده ده، اولدینه په منځ گرځولو
 او پرېښودو کین دیر غټ نقصان دے، او دا خبره
 به موږ په دلاشلو سره واضحه او ظاهره کړو،
 اول داچه ټول امت په دے خبره اجماع کړېده
 چه د شریعت د پیژندلو په باره کین به په سلفو یا نډی
 اعتماد کولے شی، لکه څرنکې چه تابعینو په صحاب
 کرامو، او تبع تابعینو په تابعینو یا نډے اعتماد کړے
 وو، دغه شان د هرے یوے طبقے عالمانو په مخکینو تیرو
 شوو عالمانو یا نډے اعتماد کړېدے، او عقل هم دی
 خبرے ته ښه وائی، ځکه چه شریعت د نقل او استنباط
 نه بغیر نه معلومېږی، او نقل په هیڅ بل یو صورت
 کین درست او صحیح نشی پاتے کیدے، سیوا د دینه
 چه هره طبقه د مخکینی طبقے نه په متصل سند سره
 واخلي، او په استنباط کین د متقدمینو د مذهب
 پیژندل ضروری دی، د پاره د دے چه نه د دوی د
 قولونو نه بهراوځی، او نه دا جماع خلاف اوکړی، او دا
 هم ضروری دی، چه د متقدمینو د مذهب په بنیا د
 باندے د خپل مذهب بنیاد کېږدی. (شاه ولی الله رحم)

بل حائے لیکنی چه امام ابوحنیفهؒ دخیل مذهب بنیاد
 دحضرت ابراهیم ثعلبیؒ په مذهب باندے ایښودے ده
 راقم الحروف) او داستنباط په مسئله کین د معتقد مینونه
 اعداد وغلې، حکه چه هرڅومره فنون چه دی، لکه علم الفنون
 شو، یا نحو یا طب یا شحریا اینگری (آهنګری) یا ترکانږی
 یا رنگسازی، دا هیچا ترهغه نه دی ایزده کړی، ترڅو چه ځه
 ددے فنونو د ماهرینو سره ښه کافی وخت نه وی اړول
 او دهغه شاګردی ځه نوی کړی، او بیا ښاګردی نه دی
 فنونو حاصلیدل ناشونی خبره ده، داسے چرے نه ده شوک
 اګر که عقلاً دامن دی، خوشوی نه دی (او کونړ ملا دای
 چه هرچاله الله تعالی عقل ورکړیدے، ځان پوهه کولے شی
 او د تقلید ضرورت نشته، کونړ ملا په ایمان ځه وایه، چه
 ترڅو د نجومیر یا داسے بله څه رساله نوو ویلے نومبتلا
 خبر د پېژنده، چه مبتدا څه بلا ده او خبر څه شے ده
 کونړ ملا دیده باید څ

گر نښه بروز شب پرېوېشم

چشمه آفتاب را چه گناه ۱۲ راقم الحروف

او کله چه دا خبره اومنلے شوه، چه د سلفو په اقوالو به
 اعتماد کېږی، اوس د سلفو هغه اقوال چه په هغه به اعتماد

کپڑی۔ دھن دپارہ دا ضروری دی چه په صحیح سند
 سره روایت کرے شوی وی، یا په مشهور و کتابونو کښ بیکه
 شوی وی، او دا هم ضروری دی چه په دغه ټولو باندے
 کار شوے وی، داے چه په دے اقوالو کښ کوم قول راجح
 وی۔ دھن وضاحت شوی وی، او په بعضو ځایونو کښ
 د دے د عموماً تو تخصیص شوے وی، او په بعضو ځایونو
 کښ دے مطلق مقید شوے وی۔ (الغرض چه د ترجیح الراجح
 او تنقید مطلق عمل پرے شوی وی) او د دی د حکمونو
 علتونه ښوولے شوے وی۔ که داے نه وی، نو بیا په دی
 اقوالو اعتماد صحیح نه دے، او په دی اخیری زمانو کښ
 په دی صفت سره متصف سیوا د مذاهب اربعه نه بل
 یو مذهب نشته۔ پاں د امامیه اوزیدیه مذهب کید
 شی، خودوی چونکه بدعتیان دی، نو د دوی په اقوالو
 باندے اعتماد جائز نه دے۔ (شوکانی هم زیدی شیعہ دے
 او کونړ ملا دے په پتو سترگو په اقوالو باندے اعتماد
 کوی۔ تردے چه شوکانی او وائی چه دا کتاب د شریعت
 دے نو دوی دے منی، او که او وائی چه نه دے نو دوی
 هم وائی نه دے، که کونړ ملا په صفا بیکلی، نو بس
 دیته وائی روند تقلید چه کونړ ملا دے کوی)

دویم: داچه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی دی چه
 تاسو د سواد اعظم (لوی جماعت) تا بعداری کوئی. اود دی
 مذاہب اربعہ نه علاوه نورچه خومره دینتینی مذہبونه وی
 هغه ختم شوی دی، نو د دے مذاہب اربعہ اتباع د سواد
 اعظم اتباع ده، اوله دینه وتل (که کونړ ملا اود هغه منکرچه
 وتلی دی) سواد اعظم نه وتل دی.

دریمه: داچه دیره او بده زمانه تیره شوه د خیرالقرن
 نه خلق دیرلرے وتل، او امانتونه ضائع شول، نو دا جائز
 نه دی، چه د ظالمانو قاضیانو اود هغه مفتیانو چه هغوی
 دخپل خواهش تابع وی د هغوی په قول د اعتماد او کرے
 شی، دوی خپل قولونه صراحتاً یا دلالتاً په سلفو کین هغه
 چاته منسوب کوی، چه مشهور وی، د پاره د دے چه دوی
 دا قول په داسے چل محفوظ پاته شی، په داسے خلق و اعتماد
 جائز نه دے، اود هغه چا په قول هم اعتماد جائز نه دے، د
 چا په باره کین چه مونږ ته دا معلوم نوی، چه آیا په ده کین
 د اجتہاد شرائط موجود وواوکنه؟ اوس که مونږ اودینو
 چه د المحققین علماء دی، او د سلفو په طریقہ باندے روانه
 نو دوی که د سلفو د اقوالو نه تخریجات (مسئله راویستل)
 کوی، اود قرآن و سنت نه استنباط کوی، نو دوی تصدیق

کیدے شی، او کہ چرے داسے نہ وی، نو بیا چرے ہم ددوی
 تصدیق نشی کیدے، او ہم دی خبرے تہ حضرت عمر رضی
 اللہ عنہ پہ خیل دے قول کن اشارہ کریدہ، او ویلی تے
 دی چہ و قرآن مجید سرہ دمنافق جھکڑہ د اسلام دیوالونہ
 نرووی، او حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ ویلی
 دی کہ خوٹ تقلید او اتباع کوی نو د سلفو تقلید او اتباع
 و کوی۔ او

محترم مولو ستونکو تاسو د تقلید د فائدے پہ بارے کنی
 دشاہ خیرے واوریدے، چہ ددی مذاہب اربعہ نہ پہ
 وقلو کنی غت نقصان دے، او د سواد اعظم نہ وقل دی
 او کونر ملا وائی، چہ نہ پہ تقلید کنی نقصانات دی۔ راجی
 چہ اوس د کونر ملا د ذکر کرو نقصانوں و حاج واخلو،
 چہ د کونر ملا پہ دی خبر و کنی خومرہ صداقت دے ؟

کونر ملا وائی | **د کونر ملا اول نقصان** | چہ پہ تقلید سرہ

عقل ضائع کیڑی سکے کونر ملا ماخولا تر اوسہ دلامد
 پہ دنیا کنی دچا د عقلمندی نہ دی واوریدی، البتہ دی
 خلاف شتہ۔ خومرہ مقلدین دی، چہ دنیا د مغوی
 علومو تہ محتاجہ دہ، د شاہ ولی اللہ پہ نیز د غو د

صحاح ستہ مؤلفین ہم مقلدین دی۔ دصحیح بخاری غت
 شارحین اوکوره قول مقلدین دی۔ مثلاً کرمانی شانی
 دے۔ ابن حجر عسقلانی شانی دے، دودہ فتح الباری تہ
 دنیا محتاجہ دہ، ارشاد الساری والد شافعی دے، علامہ تھاکری
 والد حنفی دے، لامع الدراری والد حنفی دے، دغہ شان
 دصحیح مسلم شارحین، لکہ ابی اونووی وغیرہ قول مقلدین
 دی،

کونڑ ملا دانہرست دیرا ویزد دے، دلالت د ذکر کولو
 نہ دے، چہ بتا دادروغ خلقوتہ الم نشرح شی۔ چہ مقلدین
 زیات عقلمند دی، اوکہ دا شتر بے مهار غیر مقلدین؟
 بھر حال کونڑ ملا دا خبرہ ہم ستاد بی عقلی دلیل دے
 اوہم دتاریخ نہ دجہل۔

”أفلا يتدبرون

القرآن أم على

دکونڑ ملا دویم نقصان

”قلوب اقفالها“

کونڑ ملا وائی، چہ ولے دا حکم مونہر تہ نہ پو شوے
 صرف مجتہدینو تہ شوی صلا کونڑ ملا کہ دمقلدینو
 دادعوی دے، چہ پہ قرآن صرف او صرف مجتہد
 غور او فکر کوی۔ نور خوارق نہ، نو بیا پہ تا ویلے۔

موبزه خو وایو چہ کونر ملا راشہ نہ ہم پہ دے "واقعہ
 سبیل من اناب الی" او "فاستلوا اهل الذکر" باندی
 غور او کرہ، خو تہ ورتہ نہ تیار ریزے۔ خود مقلدینو
 دسرہ داد عوی نہ دہ، ہاں دومرہ خبرہ دہ، چہ د
 اجتہاد او استنباط لیاقت پہ ہر چا کبن نہ وی، مصحابہ
 کرامو تعداد خومرہ وُو۔ او پہ ہخوی کبن د مجتہدینو
 تعداد خومرہ وُو؟ ہریو مجتہد نہ وُو، سرہ د دے چہ
 تہلو د پیغمبر علیہ السلام نہ اخذ کریدے۔ گورہ پہ چرچہ
 و تعدیل یا علل حدیث کبن دھر محدث قول معتبر نہ وی۔
 بلکہ شوکسان دی، چہ د ہخوی قول خلق اخلی۔ اگر
 چہ د محدثینو تعداد بے شمار دے۔ دغہ شان پہ قرآن
 کریم پوہیدل او د استنباط اہل کیدل دوارہ جدا
 جدا خبرے دی۔ خو کونر ملا پہ دے خبرہ پوہیدو
 لہ عقل پکار دے۔ او پہ دی بارہ کبن ستاسو سُد م تہ
 شین دے۔

کونر ملا وائی پہ

تقلید کبن دانسان

دکونر ملا دریم نقصان

نہ حق پتہ پاتے کیوں ص ۷۷۔ کونر ملا پہ خان نور خلق
 قیاس کوی۔ پخپہ ترے دشوکافی او ابن قیم پہ ہر وند

تقلید کین حق پت پاتے دے، نو پہ نور و ہم دایہ کمانی
کوی، حالانکہ

سار پاسان راقیاس از خود مگیر
گرچه ماند در نوشتن شیر و شیر

کو نر ملا منگین ییکی "یوه مسئلہ بہ حق وی لکن مقلد
بہ صفہ نہ منی، حکہ دودہ امام پرے قول نہ دے کرے
بلکہ صفہ خبرہ بہ دہ تہ معلومہ ہم نوی۔ ص ۳۱

کو نر ملا دایہ ہم دروغ اووے، او پہ خان و قیاس
اوکرو۔ حکہ چہ کہ مسئلہ و صحیح صریح غیر معارض حدیث
نہ ثابتہ وی، نو دھتہ نہ منلو سوال نہ پیدا کیڑی، او
تہ دآیت "فاسئلوا اهل الذکر" نہ صفا منکرے۔

منگین ییکی "زما یو خاص ملگری چہ امی دی دیوملا
نہ تپوس اوکرو، چہ پہ مانعہ کین او بزی پتول خرنلہ
دی صفہ اوویل جائز دی۔ حکہ عورت نہ دے، زما ملگری
ور تہ اوویل چہ ولی حدیث و بخاری او مسلم او مشکاة
(۱-۷۲) کین خوراجی (ولیس علی عاتقہ منہ شیئ) منی
علیہ السلام فرمائی چہ یوکس و موزنم نکوی پہ دایہ
حال کین چہ او بزی منکارہ وی۔ نوملا اوویل چہ
داخوماتہ نہ دی معلوم ص ۳۲۔

دکونر ملا پہ یوحائے کبن خود ہو کے :

غیر مقلدینو اکثر دا عادت دے ، چہ لہ خانہ د دروغو مثالونہ
جو روی . کونر ملا ہم کیدیشی چہ پہ دی خیل پدری میراث
باندی ئے مل کرے وی ، شوخو حایہ ئے پکبن دھوکہ کریدہ ،
(۱) اول داچہ سائل تہ ئے امی اووے ، اوامی ہفہ تہ

وائی ، چہ پہ ہیٹر نہ پوہیڑی ، نہ پہ لفظی ترجمہ پوہیڑی
اونہ لوستلے شی ، کہ دا سرے واتتی امی وے ، نو دہ تہ دجاری
اومسلم او بیا دہشکاة دصفے ورتہ شکہ پتہ اونکیدہ ؟

(۲) دویمہ داچہ تافیکلی چہ ملا ورتہ اووٹیل چہ جائز دی
نودہفہ جواب د حدیث موافق دے ، نو تا پرے شکہ دا
حاشیہ اوخیڑولہ چہ ہفہ اووے چہ ماتہ نندی معلوم ؟

(۳) دریم داچہ تا اوستادی خاص مگبری پہ سوال کبن
دھوکہ کریدہ ، شکہ چہ "لیس علی عاتقہ منہ شی" پہ ہفہ صورت
کبن دے ، چہ کلہ صرف یو خادروی ، اوہفہ ئے لہ خانہ
چاپیرہ کرے وی ، دا د پرتولک سرہ متعلق نہ دے . ولے
کونر ملا تہ کہ چرتہ پہ یو پرتولک کبن مونم کوے ، نودہفہ
یوہ پنیٹہ پہ اوہرو باندے را اچوے ؟ فتدبر
کونر ملا کہ تہ داے کوے نو داخوہ یوہ عجیبہ تماشہ

وی۔ چہ کونر ملا صرف پرتولک اغوستے وی تمیہے
 نہ وی اغوستے، مونم کوی، او دپرتولک شہ حصہ
 پہ او برو اچولی وی، شاہیے کونر ملا، ط
 ایں کاراز تو آید و مردان چنین کنند

(۴) خلورمہ داچہ کونر ملا پہ او برو باقدے داچولو
 وجہ نہ وہ ذکر کرے، اود مشکاة ہم پہ دغہ صفحہ ہم پہ دغہ
 الفاظو "لیس علی عاتقہ منہ شی" باندی یوولسم نمبر حاشیہ
 دہ، او پہ دیکن ددی وجہ ذکر کریدہ، چہ کہ خادر دھا
 نہ چاپیر کری، او شہ حصہ پہ او برو نہ وی نو دھا
 د خوئید ویرہ دہ، او دبر بندید ویرہ دہ، گورہ پہ دی
 حاشیہ کنی دی۔

"هو عدم الاشتغال المذكور فانه على تقدير عدمه

لا يضمن أن يكشف عورته" الخ

نو کونر ملا پہ یو خائے خلور دھو کے کریدی، اودا خہ
 چہ د عقل کے دے۔ ط

بم الزام انکو دیتے تھے قصور اپنا نکل آیا

کونر ملا پہ تلہیس ابلیس کنی بنہ ہرندے دے۔

دکونر ملا خلورم نقصان : کونر ملا دانی

په تقليد کښ انسان د نبی علیه السلام د اتباع نه محرومه
شي ست، کونړ ملا اوس پدې خپل دريم خبر نقصان کښ
داخلورد هوکے چه د اوکړے، ولې دا په حديث کښ راغلي
چه هميشه دروغ وايه او د هوکے مڼه د پيرے کوډ، فاضل
ماشت.

کونړ ملا ليکي چه په تقليد کښ انسان د نبی علیه السلام
د اتباع نه محروم شي..... ځکه چه مقلد په يو خبره عمل
کوي ست، د کونړ ملا په نيزد په يوه خبره عمل کول د
اتباع نه خلاف ده. يو الله منل، يو دين منل، يو قرآن
منل، ټولې يوه يوه خبره ده، گويا د کونړ ملا په نيزد
په يوه خبره ټينگيدل د اتباع نه خلاف دی. بلکه دوه
خبرے منل او درې درې خبرے منل اتباع ده. باقي
د نبی کریم صلی الله عليه وسلم د صحيح صحيح او غير معارض
حديث په مقايله کښ د چا خبره منل، نو دا خبره يوڅو
کرته ذکر شوه، چه دا جائز نه ده.

د کونړ ملا پنځم نقصان :

کونړ ملا ليکي چه د

تقليد په وجه په لسم يا شلمه حصه د دين عمل کيږي

تک کہ چہ دیو امام سرہ خو ٲٲول حق نہ وی مسکے،
 کوٲر ملا بز دا او وایہ چہ دا حکم و خشکے او بز ولوچہ
 پہ لسمہ یا شلمہ حصہ ددین عمل کیٲی؟ اوّل خوبہ
 د داوٹیلے وے، چہ ددین دومرہ حصے دی، حصے ۶ د
 متعین کری وے، ہیا بہ د پہ مثال سرہ پہ لسمہ عمل
 بنوولے وے، چہ گورہ دا ددین لسمہ حصہ دہ، دوی
 پہ دی لسمہ حصہ عمل کوی۔ او دا تھہ حصے دین پرپرہ
 دا تھہ حصے بہ دے بیان کریوی۔ او دغہ شان بہ وشل
 حصے بنوولے وے، چہ دا ددین شل حصے دی، مقلدین
 پہ دی شلمہ حصہ عمل کوی، او دا نولس حصے پرپرہ
 دا نولس حصے بہ د متعین کریوے، خو کوٲر ملا ہے
 رجّا بالغیب کوی۔ او پہ مخہ جی۔

بلہ دا چہ کوٲر ملا وائی، ”پہ لسمہ یا شلمہ حصہ؟
 نو پہ دے کین ہم شک شو، چہ پہ لسمہ حصہ عمل کیٲی
 او کہ پہ شلمہ؟ شک وجہ بہ د خوولے وے۔

بلہ دا چہ پہ جرح و تعدیل کینی او علل حدیث کینی
 د معد ثینو تقلید کیٲی۔ او هر خوک ٹے کوی۔ نو دے
 حساب پہ د ہم گولے وے چہ دا ددین پہ خومرہ حصہ
 عمل شو؟

کونړ ملا لیکي "مثلاً دامام ابوحنيفه سره ټوله
 ذخيره د حديثو خو نه وه، ځکه هغه وخت کين کتابونه
 نه وو مټۍ - کونړ ملا د کتابونو نه که صحاح سته مراد
 وي، نو دا واقعي چه نه وو - او بيا دامام ابوحنيفه څه
 خصوصيت دے، د دغه زمانے د پيچا سره دا نه وو -
 خو د هر عالم خپله خپله جمع کړه ذخيره موجود وے
 کونړ ملا ستا د دے هيارت نه دا انکار حديث بد بورای
 ځکه چه ستا مشران روڼه منکرين حديث هم دا وائی،
 چه حديث په خير القرون کين نه وو مدون شوی، دا
 روستنو خلکو له ځانه جوړ کړيدی - او صحاح سته
 والا چونکه اکثر عجميان دی، نو ستا دا روڼو ديتنه
 غي سازش وائی - الغرض ستا دا خبره ستا په جهالت
 او د عقل په نقصان باندی دلالت کوی - ځکه چه د
 تدوين حديث مسئلے ته قری نقصان دسی -

د کونړ ملا شپږم نقصان :-

کونړ ملا وائی چه د تقليد په وجه سره په تحريف
 کين واقع کيږی مټۍ - کونړ ملا تحريف خو ستاسو
 پدري جائيداد دے، په دیکين څراغ ستاسو سره

نشی شریک کیدے، نور پر پردہ، بز دے خیلو تحریفونو
 تہ د نظر اوکڑہ، ستاد تحریفونو خو غوغے منکین تیرے
 شوی دی، اولد راحی بہ۔

دملا علی قاریؒ پہ عبارت کین د تحریف حق ادا کریدے
 اوپہ او بڑہ بخادر راجو لو پہ مسئلہ کین د معنوی تحریف
 کسے۔

کو نر ملا د مشکاة شریف د حدیث حوالہ ورکریدہ۔ یکی
 حدیث کین راحیؒ لکہ مشکاة (۱ - ۱۵۵) چہ بنی علیہ السلام
 فرمائی چہ کلہ حیوان پردی فصل کین فساد اوکری، نو کہ
 د شیپے ئے دا کار اوکرو نو د حیوان مالک یہ ذمہ دار وی،
 او کہ دورخے ئے اوکرو، نو د فصل مالک بہ ذمہ دار وی،
 احناف وائی چہ د اسی نہ دہ د شیپی وی کہ دورخے ضمان
 نشہ بہ مالک د حیوان یا ندے سکے

کو نر ملا د عقل خود کے دے، خود ستر گو نظر د جوہر
 ہم نہ لہزی، یا د لہ قصده خان پروند کریدے، قادیان
 کو مہ مسئلہ چہ راغستی دہ۔ ہم ورسہ ورسے دلیل
 د بخاری او مسلم وغیرہ موجود دے۔
 دھدائے پورہ عبارت داسے دے،

”ولو انفلتت الدابة فأصابت مالا أو آدميًا“

لیلا او نهاراً لا ضمان علی صاحبها لقوله علیہ السلام
 "جرح العجماء جبار" ہدایہ اخیرین باب جنایۃ
 البھیمة (۲ - ۶۱۱) طبع مجتبیٰ -

یعنی کہ خاروے او تنبتیدو، او دچا مال کے نقصان
 کھوپائے خوٹک او چتولو، دورے وی او کہ دشیے نو د
 خاروی پہ مالک باندے تاوان نشتہ، او دلیل کے د
 پیغبر علیہ السلام واحدیت دے، حضرت ابوہریرہ
 رضی اللہ عنہ نہ روایت دے، پیغبر علیہ السلام فرمائی،
 "العجماء جبار، والبرجبار والمعدن جبار"
 وفي الركاز الخمس

واحدیت پہ صحیح بخاری کتب پہ ۱۲۹۹ نمبر باندے، پہ
 صحیح مسلم کتب پہ ۱۴۱۰ نمبر باندے، قرمذی کتب
 پہ ۶۴۲ نمبر باندے دے، دغہ شان دا حدیث پہ
 نسائی، ابن ماجہ، مسند احمد کتب ہم دے، او امام محمد
 پہ خیل کتاب الآثار کتب ہم ذکر کریدے -

کو نو ملا کہ چہ خاروے او تنبتی او نقصان او کری
 نو مالک تہ کے نسبت لشی کیدے - ہاں ! کہ دشارکی
 مالک ورسرہ وی - او خاروے نقصان او کری، نو د
 تفصیل پہ ہدایہ کتب ورا ندے تیر شوے دے -

بلہ واجہہ د پیغمبر علیہ السلام د فرمان "العجماء جبار" مطلق دے۔ مخہ قید پکینی نشته۔ اوکہ داعیہ اولشی نو بیا بہ د مشکاة دوغہ حدیث چہ تا ذکر کریدے، اود بخاری اومسلم وغیرہ ددی حدیث بہ منیٰ کنین تعارض راشی، کونر ملا تا دلتہ د بخاری اومسلم حدیث پریشے دے اواحناف پہ دوار و حدیثونو عمل کوی۔ اود دوار و پارہ جدا جدا محمل لتوی۔ چہ تعارض راشی۔

بلہ واجہہ تاجہ دا ترجمہ کریدہ "اوکہ دورے اؤکرو نو فصل خاوند بہ ذمہ داروی صکے" دا حدیث د کوموالفائو ترجمہ دے؟ او فصل د خاوند خون نقصان اوٹو، نو ذمہ داری بہ پرے چالہ راجی؟ کونر ملا یرہ پہ ایمانے او وایہ چہ تحریف نہ کوے اوکہ مقلدین؟ مہرہ لبز خیل گریوان کنی خواوگورہ، ۵ اتنا نہ بڑھاپا کی دامن کی حکایت

کونر ملا لیکي

چہ د تقلید پہوے **د کونر ملا اووم نقصان**

سے د حق پرینودونکی جو پیری صکے کونر ملا پہ دے خیل شیپزم نمبر نقصان کنی حدیث "العجماء جبار" تا پرینودو، کہ مونزہ؟ ولے دا حدیث حق نہ دے۔ او تا ترے ستر کے پتے نہ کرے؟ کنی تا بہ اعتراض نہوے

کرے۔ کونر ملا د تقریر ترمذی عبارت حوالہ ورکریدہ۔
 اودا حوالہ دغه شان بقول لامذہبہ ذکرکوی۔ اود مند
 پوهیدو په وجه سره غلط اعتراض کوی۔ عبارت دادے،
 "فالحاصل أن مسألة الخيار من مهمات المسائل
 وخالف فيه ابو حنيفة الجمهور..... وكذلك
 قال شيخنا بترجيح مذهبه وقال . والحق والانصاف
 أن الترجيح للشافعي في هذه المسئلة ونحن مقلدون
 يجب علينا تقليد امامنا ابی حنيفة" ص ۷۰

دکونر ملا دا خیال دے، چه دلته صاحب تقریر د خصوصو
 په مقابلہ کبن تقلید له ترجیح ورکریدہ، خود کونر ملا
 دا خیال غلط دے، ځکه چه که کونر ملا دا بحث د سره
 کتلے دے، یا خولک دا ټول بحث اوکوری، نو په دسی باره
 کبن به ورته حقیقت معلوم شی، چه دامام ابوحنیفه
 استدلال هم د حدیث نه دے،

"المتبايعان بالخيار مالم يتفرقا"

او امام شافعی هم د دسی حدیث نه استدلال کوی، اختلاف
 په دیکبن دے، چه د تفرق نه مراد تفرق بالأقوال دے
 لکه امام ابوحنیفه چه وائی۔ اوکه تفرق بالابدان دے
 لکه امام شافعی چه وائی، نو دامام ابوحنیفه مذهب

خبر پہ قیاس باندے مبنی نہ دے، بلکہ ہم ہدی حدیث میاندی
بناد دے۔ اختلاف د "مالہ یفرقا" پہ معنی کین دے، اوکورد
دکونر ملا ددی ذکر کری عبارت نہ منکین عبارت دے۔
"نحن لا نرتکب خلافا الحدیث بل نختلف قیاس

الشافعی و قیاسہ لیس بحجة علینا"

بل پہ دی عبارت "وقال الحق والانصاف" د قال فاعل شاه
ولی اللہ دے۔ نو د عبارت مطلب داشو، چہ شاه صاحب
اگرچہ داوائی خو موثرہ د شاه صاحب مقلدین نہ یو، د
دامام ابوحنیفہ مقلدین یو، اودا عبارت بالکل صحیح او
د تیرشوی پورہ بحث سرہ موافق دے۔ واللہ هوالموفق
کونر ملا دلته د حق نہ اعراض نشته بلکہ د مسئلہ پہ حد
بامندی بناد دے۔ قالہ پکار دی چہ د تعصب او عداوت
پتے دسترگونہ پرا نیزے، اودا بحث مکمل او گورے او
ورسره دامام طحاوی شرح معانی الآثار او گورے، نو
سترے ہ درنراشی۔

کونر ملا وائی، چہ
د تقلید پہ وجہ

دکونر ملا اتم نقصان

سری پہ تنگی کین واقع کیڑی، دین کین دیر خستہ
دی کن د تقلید د هغه فراخی مقلد معرومہ شی، مثلاً جمع

بین الصلاتین شته بعضی مقلدین تری محروم دی۔

جواب :- کونر ملا کہ ستا غرض د عرفات او مزدلفہ پہ موقع جمع وی، نو هغه مونر هم کوو، او کہ ستا غرض جمع بین الصلاتین من غیر خوف ولا مطر وی، لک د ابن عباس رضی اللہ عنہما پہ روایت کین چہ دی، نو ددی حدیث پہ بار کین امام ترمذی د کتاب العلال پہ سر کین بیکی، چہ په دی حدیث باندی د هیچا عمل نشته، او وائی ماددی علت ذکر کربیدے۔

(۲) کونر ملا بیکی، دار که د طواف مونم هر وخت کیری بعضی مقلدین تری محروم دی۔ مثلاً

جواب :- کونر ملا د غلط بیانی نه کار مه اخله۔ مقلدین هم د طواف مونم کوی، خو په اوقات مکروهه کین نه۔ عجیبه ده چہ په مکروهه اوقاتو کین د مانعہ نه د منع صحیح احادیث وارد دی۔ خو غیر مقلدین پرے غور هم نه کروی۔ مثلاً

(۱) عن ابن عباس قال شهد عندی رجال مريضون وأرضاهم عندی عمران النبی صلی اللہ علیہ وسلم نهی من الصلاة بعد الصبح حتی تشرق الشمس

ول بعد العصر حتی تغرب ام صبیح بخاری (۱-۸۲) باب الصلاة بعد الفجر حتی ترتفع الشمس

(۲) عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
لا تعزروا بصلاتكم طلوع الشمس ولا غروبها قال
وحدثني ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه
وسلم إذا طلع حاجب الشمس فأخروا الصلاة حتى
ترتفع وإذا غاب حاجب الشمس فأخروا الصلاة
حتى تغيب الله
بخاری (۱-۸۲)

(۳) عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم
نهى عن بيعتين وعن لبستين وعن صلاتين نهى
عن الصلاة بعد الفجر حتى تطلع الشمس وبعد العصر
حتى تغرب الشمس إلى بخاری (۱-۸۳)

(۴) عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم
قال لا يتحرى أحدكم فيصل عند طلوع الشمس
ولا عند غروبها إلى بخاری (۱-۸۲)

(۵) أبو سعيد الخدري يقول سمعت رسول الله صلى الله
عليه وسلم يقول لا صلاة بعد الصبح حتى ترتفع الشمس
ولا صلاة بعد العصر حتى تغيب الشمس إلى بخاری (۸۴)

په دی حدیثونو کښې د عمر د راختو او د عمر د پریوتوپه
وخت کښې او د عمر د مانځه نه روستو د عمر د راختوپور
او د مانځو د مانځه نه روستو د عمر د پریوتوپور د

مانعہ نہ منع شویده، لہ دے وچے نہ مونز وایو کہ ثواب
 پہ دی اوقاتو کین دطواف نہ قارغ شی نو دطواف موغ
 و پہ دی وخت کین نہ کوی، بلکہ خرنک چہ پہ دی حدیث
 کین دی "فأخروا الصلاة" موغ دروستواکری، نو کوونز
 ملا واپہ حدیث باندی عمل دے محرومہ کیدل نہ دی۔ خو
 چونکہ دا حدیث ستادرای نہ خلاف دی حکہ ہد ورتہ
 گورے ہم نہ۔

(۳) کوونز ملائیکی "دارنگہ وتر پہ یورکعت مشتہ، دارنگہ
 پنہ او اوہ اوٹہ ہم مشتہ۔ او بعضی مقلدین قری محروم
 دی نہ۔

جواب :- کوونز ملا پہ دیکین ستا خیل عمل شہ دے؟
 گورہ تاسود حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا و حدیث چہ پہ
 ہنہ کین در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دتہجد و دمانعہ
 ذکر دے۔

"ما کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یزید
 فی رمضان ولا فی غیرہ علی احدى عشرة رکعة
 یصلی اربعاً فلا تسأل عن حسنہن و طولہن ثم
 یصلی اربعاً فلا تسأل عن حسنہن و طولہن ثم
 یصلی ثلاثاً ثم یم" بخاری (۱-۱۵۴)

اوتاسو ترے اتہ رکعتہ تراویح مراد اخلی۔ دا حدیث
 امام بخاری دتہجد و پہ ابوابو کینی ذکر کریدے۔ اوتاسو
 وائے چہ نہ پہ رمضان کینی ترے تراویح مراد دی۔ دا
 بحث پہ خیل خائے دے چہ ستاسو استدلال ددینہ صحیح
 دے اوکنہ؟ اوس تہ خیل نقصان تہ اوکوره، تہ وائے
 چہ وتر یورکت شتہ نو بیا خوبکاری چہ تراویح دس
 رکعتہ شی، تہ وائے چہ وتر پنچہ ہم شتہ۔ نو دیوولسو
 نہ چہ پنچہ لرے کرے نو شپہ پاتے شو۔ نو پکاری
 چہ تاسو کلہ تراویح شپہ رکعتہ ہم اوکری۔ تہ وائے
 چہ وتر اوہ رکعتہ شتہ، نو دیوولسو نہ چہ اوہ لرے
 کرے، نو خلور رکعتہ پاتے شو، نو پکاری چہ تاسو
 خلور رکعتہ تراویح ہم اوکری۔ تہ وائے چہ وتر نہ
 رکعتہ ہم شتہ، نو دیوولسو نہ چہ نہ لرے شی، نو
 دوہ پاتے شو، نو پکاری چہ تاسو دوہ رکعتہ تراویح
 ہم اوکری، یا خود دی حدیث نہ استدلال مہ
 کوئی، چہ تراویح ترے مراد دی، او یا بیا کلہ دس
 رکعتہ کلہ شپہ رکعتہ کلہ خلور رکعتہ او کلہ دوہ کوئی۔
 ہلہ بہ مو پہ دی حدیث یا ندی عمل صحیح شی، والا فلا،
 بل پہ دی حدیث کینی خلور خلور رکعتہ پہ پر دکلوزکر

دے۔ او تاسو هم تراویږ دوه دوه دځته کوئ، نو عمل هو
 سراسر ددی حدیث خلاف دے، او په حدیث باندی
 دخل نه محرومه یئ.

(۳) کونړ ملا یکی "و تری په سورلی جائز دی، بعضی مقلدین
 وائی چه ندی جائز ده"

کونړ ملا مسئلہ اختلافی ده، دواړه طرفه دلائل شته.
 موږ په دیکن سختی نه کوو، کونړ ملا دا په ولې اونه
 وېل چه د غیر مقلدینو په نیرد د سفر شرعی مقدار درک
 مهله دے. اوس که خوځ (نکه په کلر او پانډو کین) درک
 مهله په فاصله او دس ماتی له لار شې، نو هم د روزه
 خوری، یعنی د خان سره د په لوبنی کین خوراک اوږی،
 او هم د تمرکوی. موره د غیر مقلدینو احترام دے، او مقلدین
 ترے محرومه دی.

د کونړ ملا مهم نقصان | کونړ ملا یکی "د
 تقلید په وجه سړی

د تحقیق نه محرومه کیږی، دے کونړ ملا! ماخو تراوسه
 ستاڅه تحقیق اونه لید و... د دین ټیم درکے قاضی شوکان درک
 چنے و... کله دابن ټیم په لښ پورے څانگه اوکله د
 شوکانی په چنے پورے د که دا تحقیق وی، نو دا دتا

تہ مبارک شی۔ کونر ملا لہن تاریخ اوکوریہ چہ دمقلینو
دمحققینو اندازہ درتہ اوکلی۔ صرف یوحافظ ابن حجر
عسقلانی چہ شافعی المذهب دے۔ تہ اوکوریہ، چہ ستاشوگا
ترے ہم خوشہ چینی کوی، او امیر صنعانی دے ہم۔ بلکہ قول
خلق۔ کہ تہ عقل لرے نو دایو مثال درلرہ کافی دے۔
تکہ چہ دپسنتو متل دے "عقل لہ اشارہ اوکم عقل لہ کوتک"

کونر ملا لیکلی، چہ د

دکونر ملا لسم نقصان

تقلید پہ وجہ سری

پہ بدعت کینس واقع کینری تکہ چہ دیر خلق تقلید فرض
او واجب کینری ملے کونر ملا کہ تقلید تہ واجب اول
بدعت دے، نو دا بدعت ستاسو شیخ انکل مولوی
نذیر حسین صاحب ہم کبریہ دے، ہفہ پہ معیار الحق
کینری لیکلی "قسم اول واجب ہے اور وہ مطلق تقلید ہے۔ ص"
۵ ایں گنا بیست کہ در شہر شمانیز کتند

اوشاہ ولی اللہ ورتہ ہم واجب وائی، نو بیاتالہ د
شاہ صاحب اقوال نقل کول جائز نہ دی، تکہ چہ ستا
دقول مطابق ہفہ ہم پہ بدعت کینری واقع شو، والام
لینس کڈ لک،

کونر ملا مخکین لیکلی "تقلید پہ خلورہ صدی کینری پیدا

کونر ملا تا خود ایوب سختیانی^{کین} په باره کښ وئیلی چه هغه
 د مقلدینو نه ډاگه کوی. او حال دا دے چه ایوب سختیانی^ک
 د دویمې صدۍ سرے دے. نو ستا د وینا مطابق خو په دویمې
 صدۍ کښ تقلید نه وو، نو کله څنگه او شوه. هسے کونر ملا چرته
 پېشن گوئی خونه وه، چه د دویمې صدۍ سرے د خلورے
 صدۍ د خلقونه کله او کړی، فتفکر و تدبر.
 بل د شاه صاحب حواله تیره شوه چه تقلید د صحابه کرامو
 په زمانه کښ هم وو.

د کونر ملا یوولسم نقصان ۸-

کونر ملا لیکي "که تاسو فکر او کړی، نو احادیث نبوی د
 فقه د استعار لاندی راغلی دی. کوم حدیث چه دقیقه
 سره سمون خوري هغه منی الخ ملک. کونر ملا په فقه کښ
 د ادله اربعه نه ثابت احکام ذکر وی، او فقه د ادله اربعه
 د شرح حیثیت لری، ځان له څه مستقل حیثیت ئے نه
 دے، چه ته ئے د حدیث مقابل کنړی، د استاغلاظ فهمی یا
 کچر فهمی ده، نور څه نه دی، هاڼ اوس مخکښ تیر شووچې
 تاوئیلین چه د طواف موندځ په هر وخت کښ جائز دے.
 همویا په اوقات مکروهه کښ هم جائز دے. او د بخاری

دغه څلور حديثونه چې ستاد راځي موافق نه وو، نو همدلته
دورته اوهم نه کاځه. څر

اين کار از تو آيد و مر دان چنين کنند

د کونړ ملا دولسم نقصان :-

کونړ ملا ليکي "د تقليد په وجه تعصب او ضد په
خلقو کين عام شي ص" کونړ ملا د بخاري دغه څلور
حديثونه چې په اوقات مکروهه کين د مانع نه پکين
ممانعت د ځي، د تعصب په وجه مونږ پر پيښوده او که
تا؟ ويره بايد

کونړ ملا مخکين ليکي "د يو غير مقلد وژل د سلوکافرو
د وژلو نه بهتر دي ص" - کونړ ملا خبره داده چې غير
مقلدين په خلقو کين اختلاف او انتشار پيدا کوي،
تردي چې دفع الميدين نه کولو والا ته کافرواني، نو
د شراونساد خورولو والا په باره کين په حديث شريف
کين راځي،

"عن عرفة قال سمعت رسول الله صلى الله عليه
وسلم يقول انه سيكون هنات وهنات فمن
اراد ان يفرق امر هذه الامة وهي جميع فاضلوا

بالسيف كائنا من كان، رواه مسلم۔

وعنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم
من أتاكم وأمركم جميع على رجل واحد
يريد أن يشق عصاكم أو يفرق جماعتكم
فاقتلوه، رواه مسلم اه مشكوة شريف كتاب الأمانة
(منك)

ددى علاقے تہول خلق دامام ابوحنيفہؒ پہ تقلید
باندی جمع وو۔ غیر مقلدین راغلہ او پہ دوی کین
ئے انتشار پیدا کرو، نو کونر ملا کہ داسے خوٹ
تا سوسرہ کوی، نو داخو پہ حدیث باندی عمل شو۔
تہ پہ حدیث باندی پہ عمل ولے خفہ کیڑے، البتہ
تراوسہ داسے شوی مندہ۔ او داسے غازیان لا پیدا
شوی نہ دی۔ کیدیشی چہ طالبان پہ کونر کین داغزا
اوکری۔ واللہ هو الموفق۔

دکونر ملا دیار لسم نقصان :-

کونر ملا لیکی، دتقلید پہ وجہ پہ امت کین تفرقے او
دلے جوڑے شوے صک کونر ملا، کہ دلے دتقلید پہ
وجہ سہ جوڑیدے۔ نو بیا پہ غیر مقلدین نو کین خو پکار

وہ چہ صرف یوہ دلہ وے او بیسی۔ خو پہ غیر مقلید شو
 کین خومره دلی دی۔ (۱) خوک خاں تہ اہلحدیث
 وائی۔ (۲) خوک خاں تہ سلفی وائی۔ (۳) خوک خاں
 تہ لحدی وائی (دانسیت محمد جونا گڑھی تہ دے)
 (۴) خوک خاں تہ غرباء اہلحدیث وائی، (۵) خوک
 خاں تہ حزب اللہ وائی (۶) خوک خاں تہ جماعتہ غیر
 المسلمین وائی (ددی دلے مسعود صاحب مٹکینی پہ
 غرباء اہلحدیث کین وو، بیاورلہ امارت خوند ورکرو،
 خاں لہ تے نوی دلہ جماعتہ غیر المسلمین جوہ کرہ
 اوردی امیر جوہ شو) اوس جماعتہ غیر المسلمین ہم
 دوہ دلے شو، ابو جابر دامانوی پکینی خالہ خیل
 باتینگر خرخوی۔ اود اتھول یوبل تہ گمراہ وائی، اود
 وٹلو قابل تے گنری۔ دغریاء اہلحدیث دامام بیعت
 چہ کومو غیر مقلدینو نہ دے کرے، دغریاءو پہ نیرد
 دھغوی نکاح وغیرہ صحیح نہ دے۔ اوتھول گویا ثابت
 النسب نہ شو۔ نوکونر ملا لہ دخیل کورخبرخو
 بہ داغستے وے۔

کونر ملا لیکے۔ یو بدعتی ملا امام بخاری تہ مبتدع
 ویلو سکے۔ کونر ملا امام بخاری تہ مبتدع وٹیل

پہ اسمان تَکَل دی، او خوک چہ پہ اسمان تَوکی، نو
ہم دھغہ پہ مخ بہ راپریوزی، کہ یوسے بکواس اوکری
نوغہ تولو تہ منسوب کول سراسر بے انصافی دہ۔

دکونر ملا خوار لسم نقصان :-

کونر ملا لیکے "تقلید د انسان بصیرت او عقلمندی
ختموی، ص ۷۸۔ کونر ملا داستا سو وظیفہ دہ۔ دمقلدینو
د بصیرت او عقلمندی د احوال دے، چہ دروی پہ بعضے
کتابونو چہ ترخو دے مازغہ نہ وی شنہ شوی۔ لکہ،
شرح جامی د عبد الرحمن جامی حنفی، کافیہ د ابن حنا
مالکی۔ سلم العلوم او مسلم الثبوت د محب اللہ بھاری
حنفی، شرح مواقف د میر سید شریف حنفی، او شرح
مقاصد د تفتازانی شافعی، او تحریر د ابن ہمام حنفی،
د ایسے نور دیر شے کتابونہ دی۔ نو پو صیری پرے ہم
نہ، ہغہ بہ کوم خرووی چہ دی کسانو تہ بے عقلہ او بے
بصیرتہ اووائی۔ سیوا دھغہ کس نہ چہ ہغہ پچیلہ د
بصیرت او عقل نہ عاری وی۔

کونر ملا وائی تقلید علم ندی، بلکہ بے علمی دہ ص ۷۸۔
د اہم دکونر ملا بے علمی او بے بصیرتی دہ، ابن الصلاح

شافعی دے، ابن کثیر شافعی دے، سیوطی شافعی دے،
 زین الدین عراقی شافعی دے، ابن حجر شافعی دے،
 سخاوی شافعی دے، ابن عبد السلام شافعی دے، ابن
 تیمیہ حنبلی دے۔ ددوٹی نیکہ چہ ومنتقی الأخبار
 مؤلف دے حنبلی دے، ابن قدامہ حنبلی دے، ابن
 رجب حنبلی دے، ابن عبد الہادی حنبلی دے، یحییٰ بن
 معین امام الجرح والتعديل حنفی دے، یحییٰ بن سعید
 القطان حنفی دے، عبد اللہ بن مبارک حنفی دے،
 ابن ہمام حنفی دے۔ دایمے جے شمارہ کنسان دی چہ
 پہ ذکر کولو بہ عے خوٹو جلدہ کتاب جو پرشی۔ داول
 مقلدین دی، دوئی تہ بے علمہ، صرف جاہل او
 بے علمہ سرے ویلے شی، دانسان پچہ ور تہ بے علمہ
 نشی ویلے۔

دکونر ملا پنخلسہ نقصان :-

کونر ملا یکی۔ تقلید سری کسالی کوی اوسستوی
 یے صے کونر ملا مونز خرچرتہ پہ تقلید کنی دا
 ندی لیدی، حال کہ چرتہ تہ بے سمت کرے تہ نو دالتا
 ذاتی تجربہ وی۔ دا ضروری نہ وہ چہ پہ نور دہم دے

اوشی۔ ط کارپا کان راقیاس از خود منگیر

دکونر ملا پنجم قسم عقلی دیلونه^{۷۸}

کونر ملا، تاخو په صفحه ۲۲ بیکلی چه دلائل د شرع دوه دی، کتاب الله او سنت نبوی۔ اوس عقلی خبرونه د دلیل په کوم دلیل سره اووے؟ یا داستا خپله خوښه ده، چه ته څه ته دلیل او وائے هغه به دلیل وی۔

کونر ملا وائی صحیح عقل هم یو عظیم دلیل دے دے دے کونر ملا دا قول په هم د صراحت و تصریح نه خلاف دے کونر ملا په خبرو کښی تضاد دے، او د حقیقت دے، چه صحیح عقل د الله پالو لوئی نعمت دے، چه چاله ئے ورکړی، نو هغه بیا ستا په شان متضاد خبره نکوی۔ او د "یتخبط الشیطان من المسی" کیفیت پرے نه طاری کیږی۔

دکونر ملا اول پیوس:-

کونر ملا وائی چه ته د امام ټولے خبره منی که بعضی

۴۸۔ کونر ملا مونڙ هغه خبرے منوچہ دادله اربعہ نہ
 پہ یو دلیل سرہ ثابتہ وی۔ باقی دامام صاحب داقول،
 ”لا یعمل لأحد أن یأخذ بقولنا ما لم یعلم من
 این أخذناہ“ ص ۴۹۔

نو کونر ملا دام مجتهد دپارہ کیدیشی۔ دعتلہ دپارہ
 نہ۔ اوکہ دایہ شی، نو بیا بہ تا تہ ہم گرانہ شی۔ مخین د
 تدریب الراوی پہ حوالہ سرہ تیر شو، چہ کلہ معلل تہ پہ
 خپلہ ہم دعتلہ پتہ نہ لگی۔ اوخہ دلیل پرے نشی قاعول
 او بیا ہم وائی چہ داحدا یث معلول دے، لکہ حیرانی چہ
 یو سکے تہ کوپتہ او وائی۔ اوخہ دلیل پرے نشی پیش
 کولے، نو کونر ملا کہ دایہ شی۔ نو تہ بہ دللہ دغہ علت
 خہ او پیشرنے؟ چہ دسرہ پہ ظاہر کین وجود نہ لری۔
 بیا پکار دہ چہ ددی ^{مطل} محدث داقول وانہ غیستہ شی۔ حکم چہ
 علت معارضہ مولے مشکل دی۔ مونڙ صرف د دلیل تابع
 یو د شخصیت نہ۔

د کونر ملا دویم پیوس :-

”المجتهد یخطئ ویصیب“ کونر ملا وائی، پہ دے سو
 ستا قول دین پہ شک کین شو، ص ۴۹ کونر ملا تانہ بخاری

ہفت حدیث چہ مخکنیں پہ حوالہ سرہ تیر شو، چہ مجتہد کہ
غلطی اوکری نو پہ ہفتہ ورتہ ہم ثواب میلا ویری کہ داسے
وے، لکہ کونر ملا چہ وائی۔ نو بیا بہ د مجتہد تہول دین چہ
شک کین وُو، خو د کونر ملا پشان یو عقلمند ہم داسے د
مقل خبرہ نہ دہ کری، ہفتہ حدیث دادے۔

”عن عمرو بن العاص أنه سمع رسول الله صلى الله
عليه وسلم يقول: إذا حكم الحاكم فاجتهد فأصاب
فله اجران وإن حكم فأخطأ فله اجران رواه البخاري
وسلم وابوداؤد والنسائي وابن ماجه واحمد. كذا في
نصب الراية على هامش الهداية (۲-۱۳۵) طبع مجدد
دلته پیغمبر علیہ السلام داسے نہ دی فرمائی چہ دخطا
پہ صورت کین بہ تے تہول دین پہ شک کین شی۔
دغہ شان دحضرت معاذ رضی اللہ عنہ حدیث،

”عن معاذ أن رسول الله صلى الله عليه وسلم لما بعثه
إلى اليمن، قال له كيف تقضي إذا عرض لك قضاء؟
قال اتضي بكتاب الله قال فإن لم تجد في كتاب الله؟
قال فبسنة رسول الله، قال فإن لم تجد في سنة
رسول الله ولا في كتاب الله؟ قال اجتهد رأيي
ولا ألو، فضرب رسول الله صلى الله عليه وسلم

صدره وقال الحمد لله الذي وفق رسول الله لما
يرضى رسوله ام رواه ابوداؤد والترمذی .

نصب الراية طبع جديد (۲-۱۲۵)

كونر ملا، او كوره دلتہ حضرت معاذ رضی اللہ عنہ پیغمبر
علیہ السلام تہ وائی، چہ خہ بہ اجتہاد کووم - او مجتہد پہ
بارہ کنن " یخطئ ویصیب " ظاہرہ خبر دہ، خوبیا ورثہ
ہم پیغمبر علیہ السلام دا اونہ فرما ییل چہ دا اجتہاد پہ سرور
کنن خوستا تول دین پہ شک کنن شو - بلکہ د خوشمائی اظہار
کے پرے او کرو، كونر ملا تہ دارجہا بالغیب ولے کوئے؟
او د پیغمبر علیہ السلام تہ زیات ہو بنیاد ولے جو ریچ؟
لہر خیل عاقبت تہ فکر او کرہ - پیغمبر علیہ السلام ورثہ
دام اونہ فرما ییل چہ خوک ستا پہ اجتہاد عمل کوی، دھن
تول دین پہ شک کنن شو -

د كونر ملا ددی تقریر نہ معلوم پڑی، چہ دا اجتہاد منکر
دے - او اجتہاد د حضرت معاذ رضی اللہ عنہ ددی حدیث
نہ ثابت دے، نو دا د حدیث نہ انکار شو -

د كونر ملا دریم تیوس :-

كونر ملا وائی، چہ بغیر د تقلید نہ پہ دین باندی عمل

کيد يشى منہ - او مونږ وايو ڇه هرگز نشي کيد ۛ
په خو و جو هو سه ۛ

(۱) د قرآن کريم د قراءتو نو په باره کي د قاريانو تقليد
کول، ځکه ڇه مونږ براه راست د پيغمبر عليه السلام نه خو
قرآن کريم نه دے اور يدے

(۲) د قرآن کريم په معني باندې پوهيدل، په دې باره
کي د مفسرينو تقليد کول.

(۳) قرآن کريم د الله تعالي آخري کتاب گنل. او په
ديکي د سلفو تقليد کول، ځکه ڇه مونږ د نزول په وخت
کي نه وو.

(۴) د حديثو په باره کي د محدثينو تقليد کول، ڇه دا
واقعي د پيغمبر عليه السلام حديث دے.

(۵) د محدثينو تقليد کول د حديث د صحيح کيدو
يا ضعيف کيدو په باره کي ځکه ڇه مونږ نه د صحيح او
ضعيف تر هغه پته نه لکي. تر څو ڇه مو د محدثينو اقوال
نه وي کتلي. او غير مقلدين خود الهاني په پتو سترگو تقليد
کوي.

(۶) د آيت يا حديث منسوخ کيدو يا نه منسوخ کيدو
په باره کي د مفسرينو او محدثينو تقليد کول.

(۷) دراوی دثقه کیدو یا ضعیف کیدو په باره کښ د
محد ثینو تقلید کول -

(۸) په علم الصرف کښ د علم الصرف د عالمانو تقلید کول.
(۹) په علم النحو کښ د نحو د عالمانو تقلید کول، ترڅو
چه درخی شیعہ تقلید پکښ کښی -

(۱۰) د فصاحت او بلاغت په باره کښ د دې فن د ماہرینو
تقلید کول -

غرض دا چه هغه کوم حائے دے، چه کونړ ملا تہ پکښ
د بل محتاج نه ئے او د هغه تقلید نه کوئے، نو بغیر د تقلید
نه په دین نه پوهه راتلے شی، او نه پرے عمل کیدے شی.
نو کونړ ملا لږ خپل حال او کوره، چه ترخوږ د ابن قیم او
شوکانی امداد او تعاون نه وی حاصل کړے. او د دوی
همسا د په لاس کښ نه وی اغستے. یو قدم هم نشے تلے،
هغه مثل دے "کارغه غول خوری او مینوکه خندی"

کونړ ملا هم تقلید کوی او هم چغے وهی چه تقلید تہ ضرورت
نشته "لم تقولون ما لا تفعلون"، کونړ ملا که تہ په دی
خپله وعده کښ واقعی رښتینے وی. نو قایه ځان له اصول
حدیث او د صرف او نحو قواعد پخپله جوړ کړے وے. د
بل چا خوشه چینی به د نه کولے، خو ځ

در کفر ہم صادق نہ زنار رارسوا مکن

دکونر ملاخلورم پیوس :-

کونر ملا اوتے بوتے والی۔ یکی حدیث وقرآن ستا امام صاحب تہ ضرورت لری، اوکہ ستا دامام خبرے قرآن و حدیث تہ محتاجہ دی صت، کونر ملا دیا کلا نو خبری مہ کوہ، ہر مسلمان کتاب و سنت تہ محتاج دے، کتاب اللہ اوسنت نبوی دیا محتاج نہ دی، خہ حیران یم چہ زاسہ قسم بیکارہ خبرے ستا خولے نہ ٹنگہ راجی، اوکہ چاہد کتاب اللہ تفسیر یا حدیث شرحہ دیکلی، نوولے کونر ملا ستا پہ خیال کتاب اللہ اوسنت نبوی دی مفسرینو اوشارحینو تہ محتاج وؤ؟ چہ تہ پرے خپلہ دے وقونے دا تبصرہ لیکلی، چہ امام صاحب نہ تفسیر لیکلے او نہ حدیث شرحہ مونر امام ابوحنیفہ مجتہد منو، او دمجتہد دیارہ دتفسیر او حدیثو شرح لیکلو شرط ستانہ مخکن بل ہیث یو عقلمند نہ دے لیکلے۔

دکونر ملا پنجم پیوس :-

کونر ملا داپنم سوال دم دخلورم سوال پشان خرافات

دی، کوثر ملا، دلائل شرعیہ محتاج الیہ وی۔ محتاج نہ وی۔
 بل کوثر ملا عقل و نصیب شہ، قاتلہ داپتہ ہم نشہ چہ
 تقلید پہ کو مو مستلو کین کپڑی، کہ چرے دا درتہ معلوم
 وے، نو تا بہ چرے ہم داسے پوچ خبرے نہ کوئے۔
 سخن شناس نہ دلبر اخطا اینجاست

کوثر ملا شپن مرتپوس :-

کوثر ملا واٹی "کتابونہ دفعہ حنفی قول صحیح دی او کہ
 قول غلط ص ۸۱۔ کوثر ملا دارنگہ سوال ستا مشران رونہ
 منکرین حدیث اکوی، ستاسو دواہ و منشاء یوہ دہ کوثر ملا
 قول احادیث ہم صحیح نہ دی۔ ضعیف، منکر او شاذ پکن
 ہم شتہ بلکہ موضوع پکن ہم شتہ، او صحیح او حسن پکن
 ہم شتہ۔ گورہ صحیح بخاری دویم جلد کتاب التفسیر کین
 "باب قول اللہ تعالیٰ نساء کم حرثکم فأتوا حرثکم انی
 شتتم" لاندی امام بخاری د حضرت عبد اللہ بن عمر
 رضی اللہ عنہما حدیث نقل کریدے، چہ د دینہ د بنی
 سرہ وطنی فی الدیر یجی دشنا د طرفہ کور والے دے۔ او
 حہ وایم چہ کوثر ملا ثما دا خیال دے، چہ تا بہ ہم بخاری
 پہ دی حدیث عمل نوی کرے۔ دغہ شان د تفسیر پہ

کتابونو کین هم داسے دیرے کمزورے خبرے شته. په
 خپله د غیر مقلد وحید الزمان په کتاب "منزل الأبرار من
 فقه النبی المختار" کین بیشمار کمزورے او بے دلیل
 مسئلے شته. سره د دے چه ستا وحید الزمان ورته
 د پیغمبر علیه السلام فقه وائی. العیاذ بالله
 نو کونړ ملا کمزورے خبرے په حدیثو کین هم شته تفسیرونو
 کین هم او فقه په کتابونو کین هم، خوستا غوندے یو
 عقلمند هم په ټولو باندی خط تنسیخ نه دے رابښکې. بلکه
 په "خذ ما صفا ودع ما کدر" باندی عمل کوی.

د کونړ ملا اووم ټپوس :

دا ټپوس هم د کونړ ملا د جهالت کرشمه ده، څکه چه دی
 غریب ته دا پته نشته، چه تقلید په کومو مسئلو کین کیږي؟
 که ورته معلوم وے، نو چرے به ئے هم دانه وے چه
 "نه په تقلید کین په ټول دین عمل کوے او که په بعضی
 دین الخ ص ۸۳. کونړ ملا اول حقیقت معلوم کړه، بیا
 ټپوسونه کوږه.

د کونړ ملا د جهل انتها ته اوکوړه، لیکي "چه دامام صاحب
 فقه خود وه حصے صاحبینو ورا نه کړیده، څکه په اکثر و

مسئلو کین دوی د امام نه خلاف کړی دی ص ۸۲
 د صحابه کرامو په خپله کین په مسئلو کین اختلاف
 شته. خود کونړ ملا غوندې یو هم د عقل نه خلاص دا
 خبره نه ده کړې، چه فلا نکی صحابی د فلا نکی صحابی نه
 ورا نه کړیده، د مجتهدینو په مین کین اختلاف شته، په
 دیرو مسئلو کین، خود کونړ ملا غوندې یو عقلمند هم دا
 نه دی ویلی، چه فلا نکی مجتهد د فلا نکی مجتهد فقه ورا نه
 کړیده. د مفسرینو د آیات په تفسیر او په اعراب کین
 اختلاف شته، خو هیچا هم دا نه دی ویلی، چه فلا نکی
 مفسر د فلا نکی مفسر تفسیر ورا نه کړیده. کونړ ملا عقل
 د نصیب شه. خبره ته لږ سوچ کوه. هر څائې کین خپل
 غرابیز خوئی مه ښکاره کوه. گوره د امام مسلم د امام بخاری
 یا امام علی بن المدینی سره په معنعن حدیث کین خوره
 اختلاف ده، خو یو په شرمه هم دا نه دی ویلی چه امام
 مسلم د امام بخاری یا ابن المدینی حدیث خراب کړه.
 کونړ ملا نیکی چه مقلدین د بعضو مسئلو نه معرومه دی،
 ص ۸۳. انشاء الله تعالی د دی جواب به په خپل ځائې
 باندې راشي.

دکونر ملا اتم پیوس :-

کونر ملا لیکي "ته تقلید په عالم باندی فرض کوی او که
ای باندی او که په دواړو باندی ص ۸۳ - کونر ملا موشن
وایو چه تقلید په ای باندی لازم دے ، په عالم هم لازم دے .
او کونر ملا که ته وائے چه داد "ان کنتم لاتعلمون" نه
خلاف دے - نو کونر ملا حه وایم چه په ایمان ئے وایه
ته دعلل حدیث په حه شدید باندی آکاه ئے ، ولے تاته
تمام راویان او په صغوی جرح و تعدیل لفظ په لفظ معلوم
دی او یاد دی - او په دی جرح و تعدیل کین د هیچا محتاج
نه ئے - ولے ته صرف ، خو ے او بیان وغیره په تمامو تفصیلاتو
باندی آکاه ئے او چاته محتاج نه ئے - ولے ته دمنسوخ
آیاتونو او احادیثو اود ناسخ آیاتونو او احادیثونو
په تفصیل سره آکاه ئے - او داهر حه د پخپله معلوم کړیدی
چاته محتاج نه ئے ؟ که داسے وی ، نو واقعی پتا تقلید نشته
او که چرے داسے نه وی اود غسے ده هم ، نو د "ان
کنتم لاتعلمون" نه ته هم بهر نه ئے - مړه نه خو د ابن تیم
او شوکانی او دیوسف جے پوری نه بغیر یو قدم هم نشه
اغستے ، نه هم وائے چه حه "ان کنتم لاتعلمون" کین داخل نه یم -

کوئز ملائیکی "علم خود پیری مرتبے لری ص ۸۳ کوئز ملا دغہ
مرتبے خوبہ و نہوولے وے کنہ، چہ پتہ لکیدے چہ پہ دی
مرتبے والا تقلید شتہ او پہ دی نشتہ ۔

کوئز ملائیکی "خود خانہ بہ تقدیرونہ جو روی ص ۸۴
کوئز ملا ٹمونہ ہم ستانہ دغہ سوال دے، چہ دعلم
مرتبے خومرہ دی، ہغہ بیان کرہ او د خانہ بہ تقدیرونہ
نہ جوہوے، بلکہ د کتاب و سنت نہ بہ مے بنایے۔ حکم چہ
تہ دبل نہ ٹنگہ سوال کوے، بل لره ہم د حق شتہ، چہ
ستانہ ہم ستا پہ معیار ٹپوس او کری۔

د کوئز ملا یوہ مضحکہ خیزہ خبرہ :-

کوئز ملائیکی "او کہ پہ امی باندی فرض وی، نو دچا
تقلید پری فرض دی۔ دامی خومذہب نشتہ ص ۸۴
کوئز ملا گورہ تہ لامذہبہ مے۔ او د این قیم او شوکانی
قدم پہ قدم تقلید کوے، نو ستا د اقول پخپلہ ستا خلا
دے، فافہم و تدبر ۔ باقی امی تہ لامذہبہ چا ندی ویلی
بلکہ د مفتی قول د ہغہ مذہب دے۔ لکہ مخکن حوالہ
تیرہ شوہ، لامذہبہ صرف تہ مے ۔

د کونړ ملا تېم پيوس :-

کونړ ملا ليکي "تاسو مقلدين او غير مقلدين
 ټول دا وائې چې د نص په مقابلې کېن نه قيا من له اعتبار شته
 او نه راځي د مجتهدينو ته الخ ص ۸۳. کونړ ملا د غير مقلدينو په
 باره کېن د خبره صحيح ده. خود مقلدينو په باره کېن د سوره
 ظن او بدگمانۍ ده. ځکه چې مقلدين د صحيح او صحيح نص
 په مقابلې کېن خپله راځي نه پيش کوي. د ستاسو کار

کونړ ملا اوس دفعې خلاف مثالونه ذکر کوي

(۱) امام صاحب وائي چې ايمان نه زياتېږي او نه کمېږي.
 او په قرآن کریم کېن دي "لين دادوا ايماناً مع ايمانهم" ص ۸۵
 کونړ ملا عقل د نصيب شه. دامسئله اختلافي ده. اهل علم
 حضرات وائي. چې دا اختلاف صرف صوري اختلاف دے،
 حقيقي نه دے. ځکه چې احناف د ايمان د کمۍ بېشې نه انکار
 د کميت په اعتبار سره کوي. او محدثين هم د دې انکار نکوي،
 او که بېشې د کيفيت په اعتبار سره مني، او محدثين هم د دې

قائل دی۔ نو اختلاف صوری دے حقیقی نہ دے، ایمان
 پہ کمیت کین کے زیاتے تھک نہ راجی۔ چہ پہ مؤمن بہ کین
 کے زیاتے نہ راجی۔ عقل و نصیب شہ دا تھ اختلاف نہ دے۔
 (۲) کونر ملا وائی "فقہ کین راجی۔ چہ پہ اودس کین
 نیت سنت یا مستحب دی۔ او حدیث د بخاری (۱-۲) کین
 راجی (انما الأعمال بالنیات) ہر عمل کین نیت ضروری دی
 مٹ۔ کونر ملا د حدیث پورہ تقدیر کہ د بیان کرے وے
 نونہ بہ پچھلہ دھوکہ شوے وے، اونہ بہ د نور خلق
 دھوکہ کری وے۔ مونر وایو چہ د حدیث تقدیر دادے
 "انما ثواب الأعمال بالنیات" اوس کہ چا نیت اوکرو
 نو ثواب ورتہ ہم میل د شو، او کہ نیت گئے او نکرو، نو
 اودس گئے او شو، طہارت ورتہ حاصل شو۔ او کونر
 ملا کہ متا دا خیال وی، چہ بغیر د نیت نہ ہیٹ یو عمل
 نہ موجود پری، نو دا ستاد کم عقلی او نا پوہی کرشمہ دے،
 پہ نور وے مہ ورتیہ۔ گورہ کونر ملا کہ تہ پہ اودس کین
 گئے او باد در نہ لاری، نو ستانیت نہ وی خودا عمل اوٹی
 او اودس د مات شی۔

(۳) کونر ملا لیکے "فقہ کین راجی، شرح وقایہ ۱/۶
 ہدایہ ۱/۲ کین چہ اودس عبادت نہ دے، وسیلہ دے،

اونبی علیہ السلام فرمائی: ”الطهور شرط الایمان“ مسلم ۱/۱۸۸،
مشکاۃ ۱/۳۸۔ چہ اودس نیمہ حصہ دے، نو آیا ایمان عبارت
نہ دے؟ ص ۸۵۔

وہدایے عبارت دے ”ولنا أنه لا يقع قربۃ الا بالنیۃ“
یعنی چہ قرخوپہ اودس کین نیت نہ وی شوے، نو عبارت
نہ جوہیری، اوس دہدائے عبارت تہ اوگورہ اوکونر ملا
ترجمے تہ اوگورہ، دخیل موروئی عادت مطابق دے دلہ
ہم خیانت کریدے۔ اور شرح وقایے عبارت دا سے دے،
”بجلاف الموضوع إذ لیس فی عبادة مقصوده بل شرع
شرطاً لجواز الصلاة“

یعنی اودس لکہ دمانعہ مقصودی عبارت نہ دے، او دا
ظاہرہ خبرہ دے، گورہ کہ یوسرے صرف اودس کوی،
اونکے موئے نہ کوی۔ نو دی سری تہ ہیئر ثواب نہ میلایو
نو شرح وقایہ کین دی، چہ مقصودی عبارت نہ دے۔
اوکونر ملا لیکی چہ عبارت نہ دی۔ پہ یو مسئلہ کینے
دوہ خایہ دھوکہ کریدہ۔ باقی حدیث ”الطهور شرط
الایمان“ دا ترجمہ چہ اودس دا ایمان نیمہ حصہ دے، غلطہ
دے۔ محکمہ چہ اودس دمانعہ دیارہ فرض دے۔ ارشاد
باری تعالیٰ دے ”یا ایہا الذین آمنوا إذا قمتم إلى الصلاة

فاغسلوا وجوهكم أليتها - او دا ظاهره خبره ده - چه مونث
 چه اودس ورله صرف ذريعه ده - مونث ته ثوك دايمان
 نيمه حصه نشي وييله - نو اودس به شكه دايمان نيمه شي
 ملا على قارى رحمة الله عليه دمشقاة به شرحه كين بيكي
 "قال النووي أصل الشطر : النصف ، قيل معنى شطر
 الايمان أن الاجر في الوضوء ينتهي إلى أجزء الايمان ،
 قلت وفيه نظر ظاهر - لأن ثواب الصلاة التي من
 جملة شروطها الوضوء ، لا يقال أنه نصف ثواب
 الايمان بل جميع الاعمال لا يصلح أن يكون نصف
 الايمان الاعلى معتقدا فاسد للمعتزلة والخوارج ...
 كيف ويتوقف صحة العمل على الايمان دون
 العكس فهو اصل في الجملة فلا يكون مساويا للقرع
 ابداً مع أنه كالعلامة على تحقق الايمان ام

مرقات (١-٣١٨)

مخبر بيكي ،

"قال زين العرب" تبعاً لغيره : المراد هنا بالايان
 الصلاة ، قال الله تعالى "وما كان الله ليفيع ايمانكم"
 اي صلاتكم الى بيت المقدس ، واطلق الايمان
 عليها لأنها أعظم آثاره واشرف ثائجه والنوار

اسرارہ، وجعلت الطهارة شرطها لأن صحتها
 باستجباب الشرائط والأركان والطهارة اقوى
 الشرائط واطهرها فجعلت كأنها لا شرط سواها
 والشرط شرط ما يتوقف عليه المشروط اه

مرقات (۱-۳۱۹)

کونر ملا کہ اودس دایمان نیمہ دے، نوکلہ چہ تہ ہے اودے
 شے۔ او اودس دے مات شی، نو نیم ایمان بہ در نہ تلی وی۔
 داستا ہم عجیبہ ایمان دے، چہ پہ تیز پوسکے الوزی،
 کونر ملا اوس پوہہ شوم داتاسو چہ واپے چہ ایمان
 کمیری اوزیا تیزی۔ نوددی بہ ہم غالباً دغہ وجہ وی۔
 چہ تیز یا پوسکے واپچی، نو نیم ایمان در نہ لاپشی۔
 (۴) کونر ملا نیکی "ہدایہ ۱/۱۱۱ کن راحی چہ مسع د
 غلورے حصے دسر فرض دہ۔ او حال دادے چہ اللہ تعالیٰ
 فامسحوا برؤسکم وئیلی دی۔ او بنی علیہ السلام دائما بہ
 تبول مسع کویدہ صلا

جواب :- کونر ملا ! دا دائما داترحمہ پہ حدیث
 کن دکوم لفظ دہ؟ بلہ داچہ دحضرت مغیرہ بن شعبہ
 رضی اللہ عنہ پہ حدیث کن راحی،

"ومسح بنا صیته وعلی العمامة وعلی خفيه" (۱/۱۳۳)

شاید کوثر ملا دنیا میں ترجیح پہ قبول سر مسح کوی، او داد
 جہالت نبیہ دہ۔ حکم چہ ناصیہ دتندی حصے تہ وائی، اودس
 خاورمہ حصہ تری جو پیری۔ کوثر ملا وائی، دا پہ نیم حدیث
 عمل دے، نوغہ وایم، چہ کوثر ملا پہ پتکی مسح دکتا سب اللہ
 نہ خلاف دہ۔ حکم چہ آیت کین دی۔ "وامسحوا برؤسکم" پہ
 سر مسح کوی، او پہ پتکی مسح پہ سر مسح نہ دہ۔ اود حضرت
 انس رضی اللہ عنہ د روایت نہ را اشکال ختمیری۔ چہ پیغمبر
 علیہ السلام پہ سر مسح داسے اوکرہ چہ پتکے ئے دسر نہ لورے
 نکرو، لاس ئے دپتکی نہ دتنہ کرو او مسح ئے اوکرہ۔ یعنی
 راویانو روایت بالمعنی کریدے۔ او پہ عمامہ مسح ئے ترے
 مراد اغتسے دے۔

حضرت انس رضی اللہ عنہ روایت پہ ابوداؤد کین داسے دے
 "قال رأیت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یتوضأ
 وعلیہ عمامة قطریة فأدخل یدہ من تحت العمامة
 فمسح مقلد رأسہ ولم ینقض العمامة"
 یعنی لاس ئے دپتکی نہ لاندے کرہ، پتکے ئے وراں نکرو، او
 دسر پہ ہومنی حصہ ئے مسح اوکرہ۔
 نو کوثر ملا دا پہ نیم حدیث عمل نہ دے، دامتا دہم او
 عقل قصور دے، چار نسبتیا ویلی دی۔ ۴

وكم من عائب قولاً صحيحاً

وأفتى من الفهم السقيم

کونړملا عقل د نصیب شته، خوږ په نیزد سر د خلوړ مے
حیمے مسح فرض ده، او د ټول سر مسح سنت ده۔

(۵) کونړملا لیکي "هدایه ۱/۱۱۱ کښ دی چه مسح په پټای
فرض ده ص ۸۶۔

جواب ۱۔ روږ و اوّل هدائے عبارت اوگوری، او
بیا د کونړملا په عقل او نهم باندی ماتم او کړی، هدایه کښ
دی۔

"و يجوز المسح على الجباثر الخ"

کونړملا د "يجوز" ترجمه په فرض سره کوی، دا خو ئے مبلغ
علم دے، او په هدایه باندی افتراء۔ معلوم پوری چه د کونړ
ملا په نیزد جواز او فرض یوشے دے، **إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**
(۶) کونړملا لیکي "هدایه کښ راسخی چه د دري خلونه
زیات اوبه اچول اندامونو باندی شته او جابژدی، او
حدیث صحیح د ابو داؤد و ترمذی مشکاة ۱/۲۴۱ کښ راسخی
"فقد تعدى وأساء وظلم" ص ۸۶

جواب ۱۔ نیز د هدائے عبارت اوگوری او د کونړملا
ایمانداری اوگوری۔ هدایه کښ دی،

”وتكرار الغسل إلى الثلاث لأن النبي صلى الله عليه وسلم توضأ مرة مرة وقال هذا وضوء لا يقبل الله تعالى الصلاة إلا به وتوضأ مرتين مرتين وقال هذا وضوء من يضا عف له الأجر مرتين، وتوضأ ثلاثاً ثلاثاً وقال هذا وضوئي ووضوء الأنبياء من قبلي. فمن زاد على هذا ونقص فقد تعدى وظلم، والوعيد لعدم رؤيته سنة ١٥

کوئرملا قادا ترجمہ ”دری خلونہ زیات او بہ اچول اندامونہ باندی شتہ او جائز دی“ دھدایے د کو مو الفاظو کپیڈہ، ہدایے والا صرف دومرہ و شیلی دی، کہ یوسریے داسنت نہ گنری، نو وعید دھغہ دپارہ دے۔ اوس کہ یوسری شکی مزاج وی۔ ہغہ داسنت گنری۔ خود وہم دازالے دپارہ ئے درے خلونہ زیاتے او بہ استعمال کرے، نو ہغہ دی وعید لاندی نہ راجی، لکہ این ہام وائی۔ کوئرملا داسنت صورت دے۔ عام قانون نہ دے۔ کوئرملا تحریفہ کوہ، دادیہود یا نو کار دے۔

کوئرملا حدیث پہ مطلب ہم نہ دے پوہہ شوے، د ”فقد تعدی وأساء وظلم“ ترجمہ کوی، چاچہ زیادت اوکرو، پہ دری خلونو زیاتی وکرو او بدی وکرو او ظلم

۸۷۱ کے اوکرو مکہ احوال دادے، چہ "فقد تعدی وأساء وظلم" صرف زیادت طرفتہ راجع نہ دی، بلکہ نقصان طرفتہ ہم دی۔ ٹکے چہ ددی نہ منکین الفاظ دی "فمن زاد علی هذا ونقص" نو وعید صرف پہ دری پانڈی زیادت طرفتہ نہ دے راجع، بلکہ ددینہ کم تہ ہم راجع دے، احوال دادے چہ پیغمبر علیہ السلام یوخل ہم وینخلی او دوه خله ہم، تکہ دحدیث پہ ابتداء کین دی، اوکونز ملا دیہود یا نو دعادت مطابق معنوی تحریف کوی، خو خان بیا ہم اہلحدیث کنہری۔

(۷) کونز ملا بیک چہ ہدایہ ۴۳/۱ کین دی، چہ کہ پہ کوہی کین کوثر اولویدہ، نوخلو یسبت بوکی بہ او باسی۔ داہوئے مسئلے قرآن یا حدیث یا پہ اشارو دصحابہ کرامو کین شتہ ؟ ۸۷۱

جواب ۱۔ کونز ملا عقل و نصیب شتہ، دکوہی پہ بارہ کین دصحابہ کرامو او تابعینو نہ آثار شتہ۔

(۱) عن علی رضی اللہ عنہ إذا سقطت الفأرة والدابة

فی البئر فأتزحها حتی يغلبک الماء او

(۲) عن الشعبي فی الطیر والسنور وغوہا یقع فی البئر

قال یأزح منها أربعون دلوا او

شعبی د کبار و تابعینو نه دے ، هغه وائی که په کوهی کین مرغی
یا پیشو پریوته نو خلویسنت بوئی به ترے اوباسی ۔

(۳) عن الشعبی..... الدجاجة تقع فی البیر قال یزید

منها سبعون دلوًا او کما فی شرح معانی الآثار للامام

الطحاوی باب الماء یقع فیہ الخیاسة (۱-۱۴) مطبوعه مصر

کونړ ملا داد خانه تقدیرونه جوړول نه دی۔ عقل و نصیب

مشه ، لږ د تعصب پټی دسترگونه راپرانیزه ،

مگر نه بیند بروز شب پره چشم

چشمه آفتاب را چه گناه

(۸) کونړ ملا د حوض په مسئله اعتراض کړیدے ۸۵

جواب :- مسئله داده چه په کھوا بون کین پلیتی

او غور زیږی۔ نو پلیتیږی۔ او که په زیاتو کین او غور زیږی

نونه پلیتیږی ، احنافو د ده در ده قول صرف د خلقو

د اسانتیا د پاره اختیار کړیدے ، حدیث شریف دے ۔

“یسرُوا ولا تعسروا“

اودا سے څه مقدار پکار دے چه خلق پرے به آسان

پوهه شی ، چه داریا ته دی ، دا که دی ، پخپله د غیر مقلدینو

په نیز د خو که چا د اوبو په منگی کین متیازے او کړے نو

نه پلیتیږی ، ځکه چه دوئی وائی ، چه تر خود اوبو خوند

رنگ نہ وی بدل شوے، او بہ نہ پلٹیری، او کہ یہ منگی
 کنی ورنہ اس یا مینے یا غواگو سے بڑے متیازے او کوئے،
 نو مزد و دسرو پلٹیری نہ، عکہ چہ ددی خنار و متیاز
 ددوٹی پہ نیزہ پا کے دی، او خنیکے شی۔

(۹) کوثر ملا پہ ماء مستعمل باندی اعتراض کریدے،
 او حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا پہ حدیث تے قیاس کریدے،
 ”چہ ما او پیغمبر علیہ السلام بہ دیو لونبی نہ غسل کولو“
 جواب :- کوثر ملا ! اول دماء مستعمل تعریف
 او پیڑ نہ، بیائے ہلہ قیاس کوہ، او تاخو پہ ص ۴۵ باندی
 قیاس تہ گمراہی و بیوی وہ۔ دماء مستعمل د تعریف نہ
 جاہل تے، او ہم د خیل قول مطابق گمراہ شوے۔

(۱۰) کوثر ملا پہ نبیذ تمر باندی اعتراض کریدے
 جواب :- د علامہ ابن ہمام رحمہ اللہ پہ فتح القدیر
 کنی لیکے، چہ امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ د نبیذ التمر مسئلے
 نہ رجوع کریدے۔ اور رجوع د حدیث د ضعف او اضطراب
 پہ وجہ شوبہ۔ کذا فی اعلام السنن۔

نو کہ چہ مسئلہ مرجوع عنہا وہ۔ او مسئلہ مرجوع
 عنہا د منسوخ پہ حکم کنی وہ، نو نہ دی عمل شستہ،
 او نہ تے دفاع ضروری وہ، نو بحث تہ پورے ہم حاجت

نشتہ .

(۱۱) کونر ملا لیکي "مسح علی الخفين دپاره اوه شرطونه بیان شوی دی، نو شرط خو په درجه د فرض کښی وی. ص ۸۸
 جواب :- کونر ملا لږ دغه شرطونه خوبه د بیان کړی وے. چه اوه کوم شرطونه دی. او که د موزے تعریف نه پترنه نو بیا "سلام علیکم الخ بل ته وائے چه شرط خو په درجه د فرض کښی وی، کونر ملا د امسله د کوم آیت یا حدیث نه رااوښسته، لږ هغه آیت یا حدیث خوبه دے بیا کړیو. او که له ځانه د اووے، نو ته خو وائے چه، "آیاد ځانه تقدیرونه جوړول جائز دی اورواکړی الخ ص ۸۸، نو بیا په نورو خلقو ځله الزام کلوے، او که د چا تقلید وکړیده، نو تقلید ته خو ته نا جائز وائے. "ویل للمطفین آلیه .
 (۱۲) کونر ملا لیکي "هدایه کښی دی ولا يجوز المسح علی العامة" او محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په پټکی مسح کړیده، مسلم (۱/۱۳۴)

جواب :- الله پاک فرمائی "وامسحوا برؤسکم" د آیت تقاضا داده چه په سر مسح اوشی، او د مغیره بن شعبه رضی الله عنه د حدیث نه په پټکی د مسح جواز معلومیدی، د آیت او حدیث په منځ کښی تعارض دے

اود تعارض حکم دادے، چہ دو وارو پہ منہ کنن تطبیق
 راشی، کئی آیت بہ اغیستہ شی۔ او حدیث بہ پرینورے
 شی۔ حکم چہ آیت پہ حدیث باندی مقدم دے۔ او کہ پہ
 احادیثو نظر و اچوے، نو معلومی پری، چہ دا پہ عمامہ مسم
 نہ وہ بلکہ عمامہ کے پہ سروہ، اولاس کے دپتکی نہ دنہ
 کرو، اوسے اوکرہ۔ لکہ حضرت انس رضی اللہ عنہ
 پہ روایت دا بوداؤد کین دی۔

”عن انس بن مالك قال رأيت رسول الله ﷺ
 عليه وسلم يتوضأ وعليه عمامة قطرية فأدخل يده
 من تحت العمامة فمسح مقدم رأسه ولم ينقص
 العمامة له“
 البوراءور باب المسح على العمامة (۱-۱۹)

کونر ملا وائی دا حدیث ضعیف دے۔ خودائے ندی
 نبوولی چہ دے حدیث تہ اللہ تعالیٰ ضعیف ویلی یا
 پیغیر علیہ السلام؟ او کہ چا امتی ورتہ ضعیف ویلی وی
 نو داخو تقلید شو، او تقلید تہ کونر ملا ناروا وائی۔
 بلہ داچ دوی حدیث قاید پہ مرسل حدیثو نو کین
 ہم شتہ۔

(۱) عن عطاء بن رسول الله صلى الله عليه وسلم توضأ
 فمسح العمامة ومسح مقدم رأسه او قال فامسح

هذا مرسل وقد روينا معناه موصولاً في حديث
المغيرة بن شعبة ^{هـ} السنن الكبرى (١ - ٦١)

(٢) عن ابن جريج قال أخبرني عطاء قال بلغني أن
النبى صلى الله عليه وسلم كان يتوضأ وعليه العمامة
يؤخرها عن رأسه ولا يجلها ثم مسح برأسه فأسال
الماء بكف واحد على اليأسوخ قط ثم يعيد العمامة
^{هـ} مصنف عبد الرزاق (١ - ١٨٩) مصنف ابن أبي شيبة (١٨٠١)

(٣) أخبرنا مالك قال بلغني عن جابر بن عبد الله أنه
سئل عن العمامة فقال لا حتى يمسح الشعر الماء
..... قال محمد ومحمد أناخذ لا يمسح على الخمار
ولا العمامة ، بلغنا أن المسح على العمامة كان
فترك وهو قول أبي حنيفة وعامة فقهاءنا ^{هـ} مطاً
امام محمد " باب المسح على العمامة والخمار " ص ٤

مولانا عبد الحى رحمه الله وهو طأ به حاشية كنى يكي،
" قول بلغنا " لم نجد إلى الآن ما يدل على كون
مسح العمامة منسوخاً ، لكن ذكرنا ان بلاغات
محمد مسندة فلعل عنده وصل بالاسناد ^{هـ}
او د علامه خطابی قول في نقل كريد ^{هـ} ، والى ،
وقال الخطابی فرض الله المسح على الرأس والحديث

فی مسح العمامة محتفل للتأویل فلا یترک المقتضی

للمحتفل امر من

کونز ملا وائی۔ "مونز وایو چا منسوخ کره۔ محمد رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم نہ خوروستہ بل نبی ندی راغلی امر من
معلومیری چہ کونز ملا قادیانی طرفتہ مایل دے، دا
لا تراوسہ ہیچا نہ دی وئیلی، چہ کئے نسخ لہ دبل پیغمبر
رائل ضروری دی، قادیانی نے دجہاد دمنسوخیدو دعوی
کوی۔ اوشاید کونز ملا ورثہ میلان لری۔ کئی خومره احادیث
دی، چہ منسوخ دی، دحازمی او ابن شاہین کتابونہ
او کورہ، خومره منسوخ احادیث ئے ذکر کریدی، اودا
ئے نہ دی وئیلی، چہ داد نبی علیہ السلام نہ العیاذ باللہ
روستوبل نبی راغلی وڈ، او هغه منسوخ کریدی۔ د
نسخہ دیارہ دبل نبی دراتلو قول پہ مسلمانانو کین
بل چا نہ دے کرے۔ معلومیری د کونز ملا پہ ختم نبوت
یانندی ایمان نشته۔ "کبرت کلمۃ تخرج من افواہہم"
(۱۳) کونز ملا وائی "ہدایہ ۵۰/۱ کینی دی چہ پہ
تیم کینی استیعاب شرط دے۔ او حدیث د بخاری
۴۸/۱ کینی راسی، ۔ ۔ ۔ چہ مخ او ورغوی مسح کرہ
دا کافی دی ص ۱۹۔

جواب ۱- کونړ ملاکه د بخاری په حدیث کښی استیعاب
 نشته، نوڅه او شو، په یو بل حدیث کښی خو شته کڼه -
 علامه ابن همام په فتم القدير کښی لیکي،
 "روی الحاكم والدارقطني عن جابر بن عبد الله عن
 النبي صلى الله عليه وسلم قال التيمم ضربة للوجه وضربة
 للذراعين إلى المرفقين، قال الحاكم صحيح الأسناد
 ولم يخرجاه وقال الدارقطني رجاله كلهم ثقات
 اه فتح القدير طبع جدید (۱ - ۱۲۹)

ابن همام وائی، د بخاری حدیث به هم په دی حدیث باندی
 حل کولای شئ.

(۱۲) کونړ ملا وائی "هدایه ۶۲/۱ کښی راغی، چه ځین
 که مده دری ورځې اوزیاته نس ورځې، اودا اندازو
 هیڅ صحیح حدیث کښی نه ده راغلی الخ ص ۸۹

جواب ۱- په دی باره کښی مرفوع احادیث هم
 شته لکه نصب الراية کښی دی، خو ضعیف دی، اوموقوف
 هم شته اوصحیح دی، اوموقوف د صحابی چه مدرک
 بالعقل نه وی، دمرفوع په حکم کښی وی، کوره موقوف
 دای.

(۱) روی الدارقطني عن أنس قال هی حائض

فہما بینہا و بین عشرة فاذا زادت فہر مستحاضة
(۲) وروی ایضاً..... عن عثمان بن أبی العاص قال
لا تكون المرأة مستحاضة فی يوم ولا یومین
ولا ثلاثة حتی تبلغ عشرة فاذا بلغت عشرة ایام
كانت مستحاضة .

(۳) وقال ایضاً..... أن عثمان بن ابی العاص الثقفی
قال الحائض إذا جاوزت عشرة ایام فہی بمنزلة
المستحاضة تغتسل وتصلی، وعثمان هذا صحابی.
(۴) وسعید بن جبیر اثر -

وقال ایضاً..... عن سعید بن جبیر الحیض ثلاثة
عشر وأُسند مثله عن سفیان -

یہ دی سلسلہ کنی اگرچہ مرفوع احادیث ضعیف
دی، خود دینہ دومرہ خیر معلومیہ دی، چہ داتقدیر
او اندازہ بالکل ہے اصلہ اوچے سندہ نہ دہ۔ نکہ د
کوئی ملاچہ زعم یا ظل دے، بلکہ شخہ نہ شخہ اصل ورلہ
شخہ -

ابن ہمام نیکی -

"فہذہ عدۃ احادیث عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم
متعدۃ الطرق وذلك یرفع الضعیف الی الحسن

والمقدرات الشرعية مما لا تدرك بالرأى
 فالموقوف فيها حكمه المرفوع، بل تشكك النفس
 بكثرة ما روى فيه عن الصحابة والتابعين
 إلى أن المرفوع مما أجاد فيه ذلك الراوى
 الضعيف، وبالجملته فله أصل في الشرع اه
 فتح القدير (۱۶۵-۱)

دکونر ملا نہ تیوس :-

کونر ملا مونبر خود اقل او اکثر اندازہ پہ دی
 موقوفو او حسن لغیرہ احادیثو باندی بناد کریده،
 تہ وایہ ستاسو کرہ حقہ حال دے؟ تولہ میاشت حیض
 وی، او کہ ہلدو دسرہ حیض نہ وی۔ بینوا بالبرہان۔
 (۱۵) کونر ملا پہ اقل مدت طہر باندی اعتراف
 کوی، چہ داد حدیث نہ ثابتہ نہ دہ ص ۸۹۔

جواب :- ہدایہ والا خود ابراہیم غنی قول
 اغستہ دے، ابراہیم غنی تابعی دے، او ثقہ دے، دغہ
 شان دیرینی ہارون قول "استحب الطہر خمس عشرۃ امسن ذاک
 (۱۴۳-۱) باب اقل الطہر، اغستہ دے۔ کونر ملا تہ اوایہ
 چہ ستاسو پہ فیروزے حقہ مقدار شتہ اوکنہ تول عمر

طهروی - حیض پکین هد و د سرو دی نه ، لبر خیل دلیل خوردم
اومبایه -

(۱۶۱) کونر ملا لیکى هدایه ۴/۱ کین دی - چه نهاست کله موزی
ته ور سیری ، نو که لوندوی نو مکلوسوه نه پاکیری - او که وچ
وی نو پاکیری ، او بنی علیه السلام دافرق ندی کوی ص

جواب - حضرت عائشه رضی الله عنها نه روایت دے
"قالت كنت افرق المني من ثوب رسول الله صلى
عليه وسلم اذا كان يابساً وأمسحه أو اغسله شئت
المحيدى اذا كان رطباً ثم القدير (۱ - ۱۹۷) حسن
اخرجه البوعوانة في صحيحه ۲۰۴/۱ ، ۲۰۶ ، كافي الإراء
والدارقطني ۱۲۵/۱ والبيهقي ۴۱۷/۲ كافي نصب الرأى
۲۰۹/۱ كلهم من حديث عائشة واسناده حسن ام
صامش نزع القدير طبع جديد (۱ - ۱۹۷)

د حضرت عائشه رضی الله عنها د حدیث په وجه وچ اولوند
کین فرق شته ، او کونر ملا وائی هیڅ فرق نشته ، ط
په بین تفاوت راه از کجا تا کجا

(۱۶) کونر ملا لیکى " هدایه ۴/۱ کین دی - چه د قدر درم
په مقدار و انسان د غتی کند کئی سرو هوتو جابزدسه او
قرآن فرمائی (و ثیابك فطهر) نو د آیت مطلق دے ص

جواب ۱۔ کوثر ملا دروغ والی، چہ دا آیت مطلق ہے،
 کہورہ کہ معیان پہ گندگی کینی، اریبا دانسان پہ جامو
 باندی کینی، نو ہیٹوٹ ہم دجامو دپلیتیدو اودھے
 نہ دویتلو قائل نہ دی، اوداد تہول امت پہ اتفاق سرہ
 معاف دی۔ نو آیت مطلق ٹھکے شو؟ ہوں کہ غیر مقلدین
 ردی قائل وی، نو نشم وٹیلے۔ گئے یو عقلمند ہم ردی
 قائل او قاعل نہ دے۔

اہل خبرہ دادہ، چہ کلہ انسان دغٹ اودس ماقی
 نہ دوستو صرف پہ کانہی یا لوٹہ باندی اودس وچ کڑی
 او او یہ استعمال نہ کڑی۔ نو پہ لوٹہ یا کانہی باندی صرف
 دغہ خائے وچ خوشی، خو کہ دا وبو صفائی پرے اونٹی،
 اودغہ خائے ددرہم پہ مقدار وی، نو قدر الدرہم کناہ
 دہ ددغہ خائے نہ۔ ہوں کہ غیر مقلدین دا تعبیر نہ
 خنبوی، نو بیا پہ موہنر وایو، چہ کہ دغیر مقلدینو د
 کوئے پہ مقدار نجاست لکھ لے وی، او اوئے نہ ویتلو،
 نوموئے کیری، خودا تعبیر راتہ بنہ نہ بنکاری۔
 ابن ہمام بیکی،

ووجه قولنا ان مالا يأخذہ الطرف کوقع الذبا
 فخصص من نص التطہیر اتفاقا فخصص ایضاً۔

قدر الدرهم بنص الاستنجاء بالحجر او فتح القدير (۱/۴۳)
 او یہ عنایہ شرح ہدایہ کینی دی،

”قالمراد بقدر الدرهم موضع خروج الحدث
 قال النخعي استنجوا ذكر المقاعد في مجالسهم
 فكنا عنه بالدرهم ووجه الأخذ ما قال صاحب
 الأسرار أن النبي صلى الله عليه وسلم قال من
 استنجى فليوتر ومن لا فلا حرج عليه ولا استنجار
 هو الاستنجاء فيثبت أن الاستنجاء غير واجب
 بالحجارة ولا حرج في ذلك فعلم أنه سقط حكمه لقلة
 النجاسة وأن ذلك القدر عفو، وما ثبت أن
 الصمابة كانوا يكتفون بالأحجار في الاستنجاء
 وذلك لا يزيل النجاسة حتى لو جلس المستنجي به
 في الماء القليل نجسه فاكتفاءهم به دليل على أن
 القليل من النجاسة عفو“

غناية على ما شئ فتح القدير (۱/۴۳، ۴۴)

تنبیه

بلہ داچہ کو مزید ملد وائی چہ آیت مطلق
 سے۔ نو دا مطلق ورتہ چا وئیلی؟ پدے ئے نہ تھے آیت
 پیش کریدے، او نہ ئے پرے حدیث۔ دا خود اصول

فقہ اصطلاحات دی، او د اصول فقہ کو تو ملا قائل نہ دی
نو د تقلید رد ہم کو ی۔ او تقلید ہم کو ی، دیتہ والی تضاد
بیانی۔

نو کو تو ملا د مسئلہ پہ ہنہ ضعیف حدیث چہ پہ نصب الرأۃ
کینی ذکر دے با ندی نہ دہ بناء، بلکہ پہ قیاس سرہ ثابۃ دہ،
او د اقیاس بالکل صحیح دے۔ نہ صاحب الہدائے د غلطی
ذکر کرے، او نہ ترجمہ ابن ہمام استدل کریدے۔

(۱۸) کو تو ملا لیکي "ہدایہ ۱/۸۸، کینی راجی، چہ استنباح
کول سنت دی کہ پہ ابو بوی او کہ کانزو، او نبی علیہ السلام
کہہ پرینودی ہم دہ منہ۔

جواب ۱۔ د ہدائے عبارت دادے۔ "الاستنجا سنة
لأن النبي عليه السلام واظب عليه ويجوز فيه الحبر ومقام
مقامه يسعه حتى ينقيه او (۱-۸۸) کو تو ملا پہ ایمان
ہے اویا یہ، چہ د غلط کشیدہ الفاظ د ہدائے د کو مو الفاظ
ترجمہ دہ، پہ ہدائے دروغ و لے وائے۔ بلہ دا چہ ہدایہ
والا دلالت ملو دا ابو ذکر کرے ہم نہ دے، پہ ابو بوی
وینماو مسئلہ ئے روستو ذکر کریدہ "و غسل بالماء افضل
۱ (۱-۸۹)

بل کو تو ملا لیکي چہ "مر د و جوب پبارہ وی ام منہ

کونړ ملا ! دا په کتاب الله کښ راغلی او که په حدیث کښ ؟ گوره قرآن کریم کښ دی "وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاَصْطَادُوا" یعنی کله چه د حج نه فارغ شئ نو ښکار کوئ، که امر د وجوب دپاره وی. نو بیا خو په هر حاجی باندی ښکار فرض شو، او که نه وائے چه دلته امر د وجوب دپاره نه دے، نو د افرق خو نه په کتاب الله کښ شته او نه په حدیث کښ. او که دچا امتی قول د راغستے وی، نو بیا خو مقلد شوے، او حال دادے، چه د تقلید خلاف نکيائے کتاب لیکے. نو دا تضاد بیانی شوه ؟

بله دا چه مواظبت دلیل دے د سنیت. اوست هغه نه وائی، چه کله ئے پر یښودی هم وی، ځکه چه که چرے هم پر یښودلے شوے نه وی، نو دا علامت د وجوب، او دا خبره د کونړ ملا د اوولسم غیر اعتراض په جواب کښ تیره شوه، چه لږ نجاست معاف دے.

دلته مطلق استیفاء نه ده مراد، بلکه کانړی او اوبه جمع کول افضل دی، او که صرف اوبه استعمال کړی، لکه د حضرت انس رضی الله عنه د حدیث د بخاری نه معلومېږی، او کانړی پر یږدی نو هم جائز دی، یا صرف په کانړو استیفاء او کړی او اوبه پر یږدی نو هم جائز دی.

دانه چه هلو و دسره استنجام پریزدی، په اویووی اوکه
په کاپزو -

(۱۹) کونړ ملا لیکي "هدایه ۸۱/۱ کبن دی، چه داسپینین
آخري وخت په مثلینو ختمیږي، او په احادیثو کبن راځي،
چه په مثل اول ختمیږي ص ۹۱
جواب ۱۱۱ ابن همام لیکي -

"عن ابی هريرة عنه صلى الله عليه وسلم إذا اشتد
الحرّ فأبردوا بالصلاة فإن شدة الحر من فيح جهنم
رواه الستة، وانفرد البخاري بحديث السعيد الخدري
أبردوا بالظهر، لم فتح القدير (۲۲۰/۱)
(۲) حضرت ابوذر غفاري رضی الله عنه حديث دے -
عن أبي ذر قال كنا مع رسول الله صلى الله عليه
وسلم في سفر فأراد المؤذن أن يؤذن للظهر فقال
النبى صلى الله عليه وسلم ابرد ثم أراد أن يؤذن فقال
له أبرد حتى رأينا فيئ التلؤلؤ فقال النبى صلى
الله عليه وسلم إن شدة الحر من فيح جهنم فإذا اشتد
الحر فأبردوا بالصلاة ابو بخاري (۷۷/۱)

اودا ظاهره خبره ده چه تلؤل یعنی پکله پرته وی
دلالت دے نه وی، اود پولو سوری په مثل اول کبن نه

منکارہ کیڑی، نو ددی دوارو حدیثونو نہ معلومیری
 چہ پہ مثل اول باندی دما سپنن وخت نہ ختمیری۔
 باقی پاتے شوامامت جیریل علیہ السلام، نو ہفتہ
 متقدم دے او دارو ستنے دے۔ نو دپیغیر علیہ السلام
 عادت مبارک تاخیر کول وو۔

(۳) حضرت عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہما حدیث دے۔
 من ابن عمر عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم مثلكم
 ومثل اهل کتابین کمثل رجل استأجر اجراء فقال
 من يعمل لی من غدوة إلی نصف النهار علی قیراط
 فعملت الیہود ثم قال من يعمل لی من نصف
 النهار إلی صلاة العصر علی قیراط فعملت النصارى
 ثم قال من يعمل لی من العصر إلی أن تغیب الشمس
 علی قیراطین فأنتم هم۔ فغضب الیہود والنصارى
 فقالوا مالنا اکثر عملاً و اقل عطاء الہ

بخاری باب الاجازة (۲۲۱)

پہ دی حدیث کبن دا اہل کتابو عمل دیر دے او اجر
 ئے لہ دے۔ او ددی امت عمل لہ دے او اجر ئے
 دیر دے، او دا اہل کید یشی چہ دما سپنن وخت
 پہ مثل ثانی باندی ختم شی۔ نو د نصاراؤ عمل بہ دیر

شی، حکم چہ وقت سے دیر شو، اوکے چورے پہ مثل اول باندی
ختم شی، نو دینصاراؤ وقت ددی امت دو وقت نہ زیات
نہ شو، بلکہ ورسوہ برابر شو، الغرض ددی حدیث نہ معلوم پیری
چہ دما سپہین وقت پہ مثل اول نہ بلکہ پہ مثل ثانی ختم پیری
واللہ اعلم وعلما اتم و احکم۔

(۲۵) کوثر ملا لیکسی "ہدایہ ۸۶/۱ کنز دی، چہ دما بنام
لما نَحْنُ نہ مخکن نفل مکروہ دی، او حدیث کنز دی۔ صلوا
قبل المغرب، بخاری ۱۵۴/۱۔

جواب :- کوثر ملا صاحب (اوسے خواہے کوثر
دہم فتح شو، طالبانو پرے قبضہ واپس لو، اوستا ملگرو
قرے پہ قیامتہ خان خلاص کرو، والحمد للہ علی ذلک
الراقم غفرلہ ۲۲ جمادی الاولیٰ ۱۴۱۷ھ) دلتہ بل حدیث
ہم شتہ، دھغے نہ ولے مترکے پتوسے؟ حدیث شریف داؤد
"لا تزال امتی بخیر أوقال علی الفطرة ما لم یؤخروا

المغرب إلى أن تشتبك النجوم، رواه البراء بن رزین (۱۷۱)
عن سلمة بن الأكوع قال كنا نصلی مع رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم المغرب إذا توارت بالحجاب
أخرجہ بخاری و مسلم، نصب الرایہ طبع جدید (۳۱۸/۱)
ولفظ أبي داؤد "كان النبي صلی اللہ علیہ وسلم

یعنی المغرب ساعۃ تغرب الشمس إذا غاب حاجبها

نصب الراية (۳۱۸/۱)

یعنی سم دھڑ پر یوں تو سر سے دھاننام ہوئے کولو، بلکہ
داچہ کو نہ ملا چہ کوم حدیث "صلوا قبل المغرب" اور
کریڈے، ہم ددی حدیث نہ معلوم میری، چہ دا دو رکعت

سنت نہ دی، کور ددی حدیث پہ اخیر کین دی
"عن عبد الله بن مغفل قال قال رسول الله صلى

عليه وسلم صلوا قبل المغرب ركعتين صلوا قبل المغرب
ركعتين قال في الثالثة لمن شاء كراهية أن

يتخذها الناس سنة، متفق عليه، مشکاة (۱۰۴/۱)

یعنی پیغمبر علیہ السلام پہ دیم حل او فرما ئیل چہ دچا
خوبہ وی، نو او دے کوی۔ او داے حکم او فرما ئیل
چہ خلق نے سنت او نہ کر خوی۔ او مستقل عادت نے
جو نہ کری۔ نو دا حدیث پخپلہ پدی خیرہ دلالت
کوی، چہ دا دو رکعت سنت نہ دی، او ہم دغہ وجہ
دہ چہ پدی باندی دصحابہ کرامو عمل نہ وؤ۔

سنن ابی داؤد کین دی -

عن طاووس قال سئل ابن عمر عن ركعتين قبل المغرب

فقال ما رأيت أحدا على عهد رسول الله صلى الله

عليه : وسلم يصليهما ورخص في الركعتين بعد

العصر ، (۱ - ۱۸۲)

یعنی دپیغمبر علیہ السلام پہ زمانہ کین ماہیتوث نہ دی
لیدی چہ دادوہ رکعتہ بہ عے کولہ ، اودغہ شان دمازیکر
نہ روستو دورکعتہ ، وحضرت جابر رضی اللہ عنہ روایت
دے ۔

”عن جابر رضی اللہ عنہ قال سألتنا نساء رسول اللہ

صلی اللہ علیہ وسلم هل رأیتن رسول اللہ صلی اللہ

علیہ وسلم یصلی رکعتین قبل المغرب ؟ فقلن لا الخ

نصب الراية (۱ / ۱۳۱)

ابراہیم غنیؒ وائی چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

اوشیخینو یہ دادوہ رکعتہ نہ کول ۔

”قال کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و

ابا بکر رضی اللہ عنہ وعمر رضی اللہ عنہ لم یكونوا

یصلونہما “ قلت ورجالہ ثقات ۔ نصب الراية (۱ / ۲۴۲)

نوگویا پہ دی حدیث نہ دپیغمبر علیہ السلام عمل شتہ

نہ دصحابہ کرامو ۔ نوگوئر ملا چرتہ متروک احادیث

راوہری ، اودخیل غیر مقلدیت بناء پرسی کوی ۔ اوپیغمبر

علیہ السلام او صحابہ کرامو عمل تہ ہلو وگوری نہ حکہ

چہ غیر مقلد ہے، کونر ملا موئن ورتہ مکروہ دھانہ
نہ وایو، بلکہ دیپنمبر علیہ السلام اور صحابہ کرام و عمل
خلاف پہ وجہ ورتہ مکروہ وایو۔

(۲۱) کونر ملا لیکے "چہ ہدایہ کبن دی چہ دخطیے
پہ وخت کبن دوه رکعتہ موئن نہ کیربی، اوحدیث و مسلم
کبن راحی، چہ بنی علیہ السلام فرمائی،
"إذا جاء أحدكم يوم الجمعة والإمام يخطب فليركم
ركعتين وليتجوز فيهما،، ص ۹۱

جواب :- کونر ملا دتھی احادیث بالکل نظر انداز
کری، عجیبہ دہ، چہ پہ اوقات مکروہہ کبن دموئن
پہ بارہ کبن دتھی احادیث ہم شاقہ غور زوی، لکہ د
طواف درکتونو پہ مسئلہ کبن پرے ہم بحث تیر شو
اور دلہ ہم دتھی دحدیث نہ بیخی سترے پتوی۔

صحیح مسلم کبن دی۔

"عن سعيد بن المسيب أن أبا هريرة أخبر أن
رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا قلت
لصاحبك أنصت يوم الجمعة والإمام يخطب
فقد لغوت أو مسلم (۱-۲۸۱)

یعنی دخطیے پہ وخت کبن تھی عن المنکر ہم قاجاز دے،

او ہم دری نہیں داھا دیشو پہ وجہ سرہ د صحابہ کرامو پہ دی
حدیث باندی عمل نہ وؤ۔ امام نوویؒ لیکي،

قال القاضي: وقال مالك والليث والبخاري والثوري
وجمهور السلف من الصحابة والتابعين لا يصليها وهو
مروى عن عمر وعثمان وعلى وحجتهم الامر بالانصات
للامام او نودی شرح مسلم (۱/۲۸۴)

کوئر ملا دلته ہم یو متروک حدیث راغستے دے، او صحابہ
کرام او جمہور امت پرے مجروحہ کری۔ کوئر ملا عقل و
نصیب شہ، دا اعتراض د صرف پہ احنافونہ دے، بلکہ پہ
صحابہ کرامو باندی ہم دی۔

(۲۲) کوئر ملا لیکي، ہدایہ ۱/۸۴ کئی دی چہ اذان کئی
ترجیع نشہ..... احوال دا چہ ترجیع قولی حدیث کئی
راغلی دے، مشکاة ۱/۶۳ ص ۹

جواب۔ حضرت بلال رضی اللہ عنہ پہ مدینہ منورہ کئی
دپیغیر علیہ السلام مؤذن وؤ۔ او ترجیع بہ سئے نہ کولہ کہ
ترجیع ضروری وے، نو پیغیر علیہ السلام بہ ورتہ فرمائی
وے چہ ترجیع کوہ، خود ایسے شہ ثابت نہ دی، بل ملک
النازل من السماء پہ اذان چہ د عبد اللہ بن زید بن عبد اللہ
پہ روایت سرہ ثابت دے، او د تأذین پہ باب کئی اصل

سے پہلے کہنے ہم ترجیح نشہ، لہٰذا دی وجہ علماء د
حضرت ابو محمد ورہ رضی اللہ عنہ و احادیث پہ خصوصاً تو کہنے
مٹھاری، کہ داسے اونٹنی، نو بیا بہ تعارض راشی،

(۲۳) کونو ملا لیکے، ہدایہ کہندی۔ چہ تثویب مستحب
ہے، او حدیث د ابو داؤد کہنے دی چہ بدعت دی۔ ص ۹۲

جواب۔ کونو ملا ہدایہ کہنے دے د سحر د مانعہ د پارہ
تثویب تہ مستحب و ٹیلی دی۔ او پہ ابو داؤد کہنے د عبد اللہ
بن عمر رضی اللہ عنہما د غہ حدیث چہ تاور تہ اشارہ کریدہ،
د ماسپہنچین یاد مازگیر د مانعہ د پارہ تثویب سرہ متعلق
دے۔ مگر روایت الفاظ داسے دی،

عن مجاہد قال كنت مع ابن عمر فتوب رجل في
الظهر او العصر قال اخرج بنا فان هذه بدعة
باقی پہ نور و موعظونو کہنے تثویب موعظ پہ نیز د ہم بدعت
دے۔ لکہ د حضرت علی رضی اللہ عنہ روایت دے۔

”روى أن علياً رأى مؤذناً يثوب في العشاء فقال
اخرجوا هذا المبتدع من المسجد، وعن ابن عمر مثله
بذل البهيو و شرح سنن ابی داؤد (۴/۱)

باقی د سحر د مانعہ د پارہ تثویب فواصل خبرہ دادہ، چہ
د تثویب اطلاق پہ اقامت باندی ہم کیڑی، او پہ اذان

کین " الصلوة خير من النوم " باندی ہم کپڑی ۔

پہ بذل المجہود کین دی ،

" هو العود إلى الأعلام بعد الأعلام ويطلق على

الاقامة وعلى قول المؤذن في اذان الفجر الصلوة خير

من النوم وكل من هذين تثويب قديم ثابت من

وقته صلى الله عليه وسلم إلى يومنا هذا او

بذل المجہود شرح ابی داؤد (۲۰۶/۱)

نو کو نہ ملا دلیل د خاص دے او دعوی د عامہ دے۔ او

دائضاد د عقل د فتور پہ وجہ سرد دے ۔

تنبیہ :-

کو نہ ملا ! ستاسو پہ نیزد خود صحابی

قول حجت نہ دے ۔ لکہ شو کافی چہ وائی ، او دلنہ تا دابن

عمر رضی اللہ عنہ د قول نہ دلیل نیولے ۔ کو نہ ملا ! وائیے

یوخہ او کوئی بلخہ ، ہفہ د اردو ژبے متل دے " ہاتھی

کے دانت کھانے کے اور دکھانے کے اور " تہ ہم دھاتیں پہ طریقہ

روان ئے ۔ ۴ بریں عقل د دانش بیا یہ گریست

(۲۴) فقہ کین راحی چہ د ماہنام اذان او اقامت کین

وقفہ نشہ ۔ او حدیث د بخاری کین راحی " ما بین کل اذانین

صلوة " او بیا فرمائی " صلوا قبل المغرب الخ ص ۹۲

جواب ۱- که د کونړ ملا مطلب داوی اچہ نفس وقفہ
نشته، نو دا دروغ دی، او که دا ئے مطلب وی چه د مابینام
د مانجہ نه مخکښ نقل کول، نو په دی مسئلہ د کونړ ملا د شلم
اعتراض په جواب کښ تفصیل تیر شو،

په داچہ د "ما بین کل اذانین صلاة" نه د مابینام د مانجہ
استثناء د حدیث نه ثابت ده، نصب الراية کښ دی،
"عن حبان بن عبيد الله العدوي ثنا عبد الله بن بريدة
عن أبيه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
إن عند كل اذانین رکعتین ما خلا المغرب"؛

سنن الدارقطني (۲/۲۶۲) سنن البيهقي (۲/۶۶۴)

ورواه البزار في مسنده وقال لا نعلم رواه عن ابن
بريدة إلا حبان بن عبد الله وهو رجل مشهور من
اهل البصرة لا بأس به، انتهى كلامه

نصب الراية طبع جديد (۲/۱۲۵)

او دغه شان په عمدة القاری شرح بخاری کښ هم دی (۵/۱۳۸)
پاتے شود بیعتی اعتراض، نو د امام بزار په مقابل کښ
د هغه دا اعتراض څه خاص وزن نشته -

(۲۵) فقه کښ راځي د صبا راخو نه مخکښ اذان
نشته دی، او بخاری کښ دی "باب الاذان قبل الفجر" (۱/۸۶)

جواب :- کوثر ملا عقل د نصیب شته ، که د دی حدیث
نه د پیشمنی یا تمجد و د پاره اذان مراد وی ، او هم د غه تر
مراد ده ، نو په دیکنی شه اختلاف نشته . او که د سحر
د مانعه د پاره اذان تره مراد اخله ، نو دا د غلط فهمی ده .
ځکه چه اذان د دی د پاره وی چه خلقو ته معلوم شی
چه د مانعه وخت شو . او د وخت نه مخکې په اذان
کینی د مقصد نه تر سره کیږی . بله دا چه که د سحر اذان
تره مراد واغیسته شی . نو بیا به د نورو احادیثو سره
متعارض شی . گوره ابو داؤد کینی دی .

(۱) عن ابن عمر أن بلالاً أذن قبل طلوع الفجر فأمره
النبي صلى الله عليه وسلم أن يرجع فينادي ألا إن
العبد قد نام زاد موسى فرجع فنادى أذان العبد
قد نام ، ابو داؤد (۱-۴۹) طحاوی (۱/۸۳)

(۲) عن بلال أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال
لا تؤذن حتى يستبين لك الفجر وما يدريك هذا ،
ابو داؤد (۱/۴۹)

په دی موضوع نور هم ډیرے حوالے شته . د ټولو په
ذکر کولو خبره اوږد کیږی . او اطمینان د پاره دا هم کافی
دی .

(۲۶) کونړ ملا لیکي ، هدا په ۹۳/۱ کښ دی ، چه د زنانه پوندی د خلور می حیس نه که ښکاره شوه ، نو مونږ ته کیږی . او حدیث د ابوداؤد کښ راځی ، چه ښکاره طرف د ښپو پتول هم ضروری دی ، پاتې لا پوندی الخ ص ۹۲ جواب :- کونړ ملا پندونه پوندی وائی ، خدک خبر چه دا لغت ته له کومه راویستو ؟

پوندی - کیدیشی چه کونړ ملا په پوندو قیاس کړی وی . چه د ښو شاته پوندی وائی ، نو پندونه به پوندی وئیل کیږی . کونړ ملا په لغت کښ قیاس نه چلیږی عقل د نصیب شه .

کونړ ملا تا چه د ابوداؤد د کوم حدیث حواله ورکړیده ، نو دا موقوف دے ، او موقوف ستاسو په نیز دخت نه دے ، په مشکاة کښ د دی حدیث ذکر کولو نه روستو لیکي " و ذکر جماعة وقفوه علی أمر سلمة أم مشکاة (۱/۳) او د مزید تفصیل د پاره نصب الراية (۱/۳۷۵) طبع جدید او کوره چه سترگې د یخنی شی . کونړ ملا داسه استدلال کوی چه پخپله پری عقیده نه لری . بله دا چه کونړ ملا ستاسو په نیز د خو ورون هم عورت نه دے . ځکه چه بخاری شریف کښ دی .

” قَالَ أَنَسُ بْنُ خُسْرٍ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ
 لَحْظِهِ ” الْحَدِيثُ بِمَحَارِي بِأَبٍ مَا يَذْكُرُ فِي الْفَخْذِ (۵۳/۱)
 اوکله چه ورون عورت نه دے، او ورون تر سپو غز
 پوری وی، او دا ظاہرہ خیرہ دہ چه د پیغمبر علیہ السلام
 حکم دنارینہ اوزنا نہ قبول د پارہ دے۔ نو اوس تاسو
 چه دغاری پہ دی حدیث باندی عمل کوئی۔ نو تر بنوئے مر
 جائکے اغوندی او کہ شککہ؟ باقی مونہ دا نہ وایو، چه
 پنہی د بیکارہ کوی، بلکہ دا وایو چه کہ پہ مانجھ کبر
 اتفاقاً بیکارہ شوہ۔ نو مونہ را کر خول پرے نشستہ۔
 (۲۷) کوئر ملائیکی ” ہدایہ ۹۵/۱ کیں دی، چه برہنہ
 سری بہ پہ ناستہ مونہ کوی، اور کوئے او مسجد بہ پہ اشارہ
 کوی، اوحال دادے چه پہ دی خبرہ خہ دلیل نشستہ صلا
 جواب۔ کوئر ملا معلوم پیری کہ دزرہ سترگی
 د پندی دی، دس سترگی د ہم پندی دی۔ ہدلے والد
 پہ دی مسئلہ باندی دصحا بہ کرامو عمل ذکر کریدیے،
 وائی، ” هَكَذَا نَعْلَمُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 (۱-۹۵) پہ دی بارہ کینی پہ نصب الراية کینی دا اشارہ
 ذکر کریدی۔

(۱) عَنْ عُرْمَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ الَّذِي يَصْلِي

فی السفینۃ والذی یصلی عربیاً یصلی جالساً

(۲) عن یحییٰ بن مهران قال سئل عن علی عن صلاة العربیان

فقال إن کان حین یراه الناس صلی جالساً وإن کان

حین لا یراه الناس صلی قائماً

(۳) معمر عن قتادة قال إذا خرجت من البحر عراة

فأقم أحد صلواتی فعدا وکان امام معهم فی الصف

یومئذ ایماذ امام نصب الراية طبع جدید (۳۶۸/۱)

بله داچه کونړ ملا ستاسو په نيزد که دامام کونه بر بنډه وي،

نوم مونږ ته کيږي، که د عمرو بن سلمه په حديث مشکاه (۲/۱)

کينډی. او دوی حديث نه ته استدلال هم کوي.

اوس کونړ ملا ستا خپله خوښه ده، که په بر بنډه کونه

په ولاړه مونږ ورکوي، او امامت کوي او که په لاستی

باندي، ستا خوښه ده. دغه شان ستاسو په نيزد ښه هم

امام جوړيدی شي، نو کونړ ملا که چرته يوه غير مقلده

ښه دغه شان په بر بنډه کونه امامت ورکوي، نو جواز به

لري او که؟ بېښوا توحيروا. حکم چه ته خو هم ځانته

د مفتی نسبت کوي، او وائې چه "فتاویٰ الدين الخالص"

ليکم.

(۲۸) کونړ ملا ليکي، هدايه ۹۶/۱ کينډی راځي، په خوله

نیت ویل پنہ کار دے، او حال دادے چہ محمد الرسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم او صحابو او تابعینو دا کارندی کوی مرہ
جواب۔ کوثر ملا تا سوچہ پہ خول نیت نہ وایئے، نو
معلومیری چہ پہ کونہ یہ ئے وایئے، بل تالہ پکارو، چہ د
حدیث نہ د مانعہ د نیت پورہ طریقہ منوولی وے، چہ مثلاً
دما پنہین د مانعہ نیت بہ ٹھنکے کوی۔ فرض او وخت بہ یکین
یادوی اوکنہ؟ دا قولے خبرے بہ د حدیث نہ ثابتے
کرے وے، چہ او گورہ ددی حدیث نہ پہ صراحت سرد
د مانعہ د نیت طریقہ معلومی، باقی حدیث "انما
الاعمال بالنیات" نو ددی نہ صرف نیت خوشا بتیری
د نیت طریقہ ترے نہ معلومی، گورہ داودس، تیمم او
د مانعہ طریقہ د حدیثو نہ ثابتے دی، تالہ پکارو چہ
د نیت طریقہ د ہم د حدیث نہ ثابتہ کریوے۔ کئی بیا
بہ مونز دا وایو، چہ کوثر ملا پہ خولے نیت نہ وائی، پہ
کونہ ئے وائی۔ باقی پاتے مشوہ دا حنا فو پہ نیز د نیت
طریقہ نو ہنہ پہ ردالمحتار او فتم القدیر او بحر کین پہ
تفصیل سرہ ذکر دہ۔

(۲۹) ہدایہ ۱/۱۳ کین راجی، چہ دا اللہ اکبر پہ نئے
خدا بزرگ ووائی یا اللہ اجل ووائی نو دا جائز دی

۹۳، کوثر ملا وائی چه داسے ثابت نہ دی۔

جواب :- کوثر ملا عقل د نصیب شد، د اکبر معنی او پیر نہ
سورہ یوسف کہی دی " فلما رأینہ اکبر نہ " او مفسرین ددی
معنی کوی " اُی اعظمہ " نو اکبر پہ معنی د اعظم دہ، نو هر هذ
لفظ چه هغه د الله تعالى په عظمت دلالت کوی۔ په هغه سوره
افتتاح صحیح کیږی۔ کوره د قرآن کریم الفاظ دی " و ذکر اسم
ربه فصلى " او " وربك فکبر " د دینہ هم د معلوم کیږی
چه د تعظیم په هر لفظ سره موثّر کیدیشی۔ او د حضرت ابو العالیۃ
رحمہ الله نه روایت دے،

"عن أبي العالیة أنه سئل بأي شيء كان الأنبياء
عليهم السلام يستفتحون الصلاة؟ قال بالتوحيد
والتسبيح والتحليل وروى عن الشعبي قال بأي شيء
من أسماء الله تعالى افتتحت الصلاة أجزأه، وروى
عن إبراهيم النخعي إذا سبّح أو كبر أو همل أجزأه في
الافتتاح" معارف السنن شرح ترمذی (۵۴۰۱)

کوثر ملا ولے " خدا یز رگ است " لفظ ستا په نیزد د الله
تعالی په عظمت یا ندی دلالت نہ کوی، بیکن ددی با وجود موثر
وایو چه داسے ویل جائز دی۔ او " الله اکبر " ویل غوره
او بهتر دی۔

(۳۰) کونو ملا یکنی "هدایہ ۱۰۶/۱ کین دی چه امام مبه
ربنا لك الحمد نه وائی، او حدیث کین راسخی چه نبی علیه السلام
به لوستله ص ۹۳

جواب و کونو ملا عقل د نصیب شه کوره بخاری او
اومسلم کین دی.

"إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لَنْ حَمْدَهُ فَقُولُوا رَبِّنا
لَكَ الْحَمْدُ"

یعنی کله چه امام سمع الله لمن حمده او وائی، نو تاسو ربنا
لك الحمد او وائی. او د دینہ تقسیم معلومیری، او کوره
بخاری حدیث نمبر ۴۹۶ او مسلم حدیث نمبر ۴۰۹ او تقسیم
د شوکت منافی دے، نو ددی وجه مونزو وایو، چه دغه
حدیث د ابوهریره رضی الله عنه د منفرد د پاره دے، او دا
د امام د پاره، چه د دواړو په منیخ کین تقارض ختم شی،
بله دا چه ابن الهمام رحمه الله نقل کړی، چه امام صاحب
نه داروایت هم شته، چه امام به د وایو وائی.

"وفي شرح الأقطر عن أبي حنيفة رضي الله عنه
يجمع بينهما الإمام والمأموم أو فتح القدير طبع جديد

(۳۰۵/۱)

نوهو د دسره غه اختلاف پاتې نه شو.

”عن ابن عباس قال امر النبي صلى الله عليه وسلم أن
يسجد على سبعة أعضاء ولا يكف شعرا ولا ثوبا
الوجه واليدين والركبتين والرجلين“ بخاری (۱۱۲/۱)

کونر ملا عقل ۲ نصیب شد۔ کہ چرے پوزہ او تندے دوارہ
جدا جدا اندامونہ او کترے شی، نو بیا بہ دا اندامونہ او نہ
بلکہ اے بہ شی۔ گورہ دی حدیث کہن دی۔ تندے دوارہ لاسونہ
درے شو، او دوارہ رنگمان، پنچہ شو۔ او دوارہ پیسے، نو
اووہ شو، پہ دی دوارہ حدیثونو کہن دی پوزی ذکر نشتنہ،
او کہ پوزہ مستقل اندام و کترے شی، نو بیا اندامونہ
اے جو پیری۔ پاتے شوه دا خبرہ چہ دا بن عباس رضی اللہ
عنہما پہ حدیث ”واشار بيده على أنفه“ بخاری (۱۱۲-۱) کہن
پوزے تہ اشارہ، نو دا حکم چہ پوزہ دتندی سرہ نزدے دہ
او کہ دلے اونشی نو بیا بہ اندامونہ اووہ نہ بلکہ اے بہ شی،

کونر ملا د بخاری حوالہ ہم ورکریہ | **د کونر ملا دھوکہ**
اودا دھوکہ ترے ورکری، چہ کہن

”ليسجد معك أنفك“ حدیث پہ بخاری کہن ہم شتنہ، اودا صرف
دھوکہ دہ او دروغ دی۔ دا حدیث صرف پہ سنن کبری د
بیہتی کہن دے۔

د کونر ملا تحریف :- کونر ملا دخیل عادت نہ مجبور

دے، دلتے پکن لفظی تحریف کر دے، د حدیث الفاظ
دادی "ضع انک لیسجد معک" اوکونر ملائکی "لیسجد
معک انک"

بلہ داچہ دا حدیث مرفوع نہ دے، بلکہ مرسل دے۔ امام
ترمذی وائی چہ دامرسل دے، اود لا مذہب و دنیا کین
مرسل حجت نہ دے۔ نوکونر ملا، نہ ترے پہ بل باندی خنک
حجت قانٹوے؟

(۳۲) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱/۱۸۱ کین دی، چہ کہ
سجدہ کین لا سونہ اوزنگونہ اوچت کرل او صرف بیہی
اوتندی دی اوگولو نوہم سجدہ کیری۔ او دامسئلہ غلط
دہ۔ او دا عادتہ ممکنہ نہ دہ الم ص ۹۲

جواب۔ کونر ملا عقل و نصیب شہ، مسئلہ دا سے
نہ دہ، چہ کئی یوسیے و قصدا لا سونہ یا زنگونہ نہ بڑی،
بلکہ دامطلب دے، چہ کہ چرے دا سے اوشی، نوہونمٹے
کیری اوکہ نہ؟ نو وائی کیری۔ مثلاً یوسیے دے دھفہ
لا سونہ نشہ، اوفہ سجدہ کوی، یا چارل لا سونہ تہری
وی، یعنی مکتوف وی۔ لکہ د عبد اللہ بن عباسؓ پہ حدیث
دا ابو داؤد (۹۵-۱) کین دی۔ نو سجدہ دے کیری اوکنہ؟
یا دیوسی زنگنان خوبز وی۔ اونہ دے شہ گولے، نوہونمٹے

ئے کپڑی کنہ؟ کوثر ملا ترے د خپل عقل مطابق د صورت
 اچیتے دے، چہ لاهم ئے لاسونہ پورۃ وی، اوهم ئے زکونہ،
 نو د عادتۃ محال دے۔ کوثر ملا پہ غلط محل یا ندی عبارت
 مہ محل کوہ، ترخو چہ ئے صحیح محل متعین کیدے شی۔

(۳۳) کوثر ملا اعتراض کوی، ہدایہ ۱/۱۱۱ کین دی، چہ
 روستنو رکعتونو کین فا تھ لوستل مستحب دی، او حدیث
 کین راحی چہ "لا صلاة لمن لم یقرأ بفاتحة الكتاب" ۹۴
 جواب۔ د حضرت علی رضی اللہ عنہ نہ روایت دے،
 "عن علی أنه قال اقراء فی الاولیین وسبع فی الاخرین"
 رواہ ابن المنذر عیضاً ام حاشیہ صیح البخاری (۱۰۷/۱)

کوثر ملا دا اثر د خلورم خلیفہ راشد حضرت علی کرم اللہ
 وجہہ دے۔ او د پیغمبر علیہ السلام صحابی دے۔ دوی نہ
 معلوم یوی چہ پہ اخیرنی رکعتونو کین فا تھ لوستل ضروری
 نہ دی، کوثر ملا تا د حضرت ابو قتادہ رضی اللہ عنہ پہ
 حدیث کین د لفظ "کان" نہ پہ دوام استدلال کریدے
 خو پہ دی کھائے کین د پسند خو بیڈی دے، او سر د لاندی
 را پر یوتے ئے۔ امام نووی رحمہ اللہ د مسلم پہ شرح کین
 لیکے۔

"ولا تفترو بقولها کان فان المختار الذی علیہ"

الأكثر والمحققون من الأصوليين أن
لفظة كان لا يلزم منها اللدوام ولا التكرار وإنما هي
نعل ماض يدل على وقوعه مرة، فإن دل الدليل
على التكرار عمل به وإلا فلا تقتضيها بوضعها الم
نودي شرح مسلم (۱/۲۵۳)

کونر ملا عقل د نفیب شه ابن حان پوهه کړه، که چرې دې
حدیث په اخیرې رکعتونو کې د فاتحې په لزوم اودوام
باندې دلالت کولې، نو یو خلیفه وایي چې د دې حکم څنگه
ورکولو، چه صرف تسبیح او وایې، کونر ملا د صحابہ کرامو
نه حان هوښیاره جوړوه - بله دا چه مخونې په نيزد
لے لوستل افضل دی، فرض نه دی -

(۳۳) کونر ملا وایې، هدايه ۱/۱۱۱ کېن دې چه تورك
په اخیره تعده نشته، او حدیث د بخاری کېن راځي چه
شته، او کوره مشکوٰۃ ۱/۴۵ - ص ۹۲

جواب :- عقلمند کونر ملا دلته دوه قسمه حدیثونه
راځي. د بخاری د حدیث نه تورك ثابتیږي، او د
سمرة بن جندب رضي الله عنه د حدیث،
”نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن الإقعاء
والتورك في الصلاة، رواه الحاكم في المستدرک

والیهقی کنز العمال (۲-۱۰۲) واستناد المستدرک

صحیح علی قاعدة کنز العمال اه اعلاء السنن (۳-۱۰۲)

نه دتورک منه معلومی ری .

دغه شان و حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا نہ روایت دے .

”وكان يفرش رجله اليسرى وينصب رجله اليمنى

نصب الراية طبع جدید (۱-۲۹۱) وروی البخاری فی

صحیحه (باب الأذان باب ۱۳۵) ورواة مالك فی

المعلاة حديث (۵) بلفظ ” إنما سنة الصلاة أن

تنصب رجلك اليسرى وتثنى اليسرى اه وروی

الترمذی عن وائل بن حجر، قال قدمت المدينة،

قلت لأظنن إلی صلاة رسول الله صلى الله عليه وسلم

فلما جلس ” یعنی للتشهد “ افترش رجله اليسرى وضع

يده اليسرى علی فخذه اليسرى ونصب اليمنى، اه وقال

حديث حسن صحيح اه . نصب الراية طبع جدید (۱-۲۹۲)

ددی حدیثونو نہ معلومی ری، چه سنت طریقہ افتراش نہ

تورک نہ دے . ددی وچه نہ صاحب الهدایہ والی، چه

تورک دعد او بورا والی په حالت معمول دے . داسے

په دواړو حدیثونو کښی جهم راغله، او کوثر ملا بقل و

نصیب شه، ته خو یو حدیث اخلی او بل داسه پرېږکي،

که چه د سره هلو و حدیث نه وی. د یته وائی نفس پرستی،
او تعصب. اللهم أرنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه،
کوثر ملا کوره په بخاری کین د عبد الله بن عمر رضی الله
عنهما نه روایت دے.

”عن عبد الله بن عبد الله أنه أخبره أنه كان يرى
عبد الله بن عمر يترجم في الصلاة إذا جلس ففعلته
وأنا يومئذ حديث السن نهما في عبد الله بن عمر
وقال إنما سنة الصلاة أن تصب رجلك اليمنى وتثني
اليسرى نقلت إناك تفعل ذلك فقال إن رجلاي لا
تجلاقي أو صحيح بخاری (۱-۱۱۴)

په دې حدیث کین هم افتراش ته سنت و یلی شوی دی، کوثر
ملا سنت طریقه هم دغه و انتراش طریقه ده، کومه چه احتاف
یکوی، او بی. حکه چه دوی طریقه په سنت کیدو بامندی
په حدیثونو کین تصریح شوی ده.

(۳۵) کوثر ملا لیکي هدایه ۱/۱۲۰ کین دی، چه امام
به دهر اولنی رکعت اوږد کوی او خورو مونځونو کین به یی
یوشانته کوی، او حال داده چه حدیث کین راخی چه په ټولو
مونځونو کین به اول رکعت اوږد کوی، بخاری ۱/۱۴، مسند
جواب ۱- فتح القدیر کین دی.

فان تلك الاطالة معتبرة عند ابى حنيفة والمعتبرة
اكثر من ذلك القدر، وقد قدرت بأن يقرأ في الأولى
بمئس وعشرين وفي الثانية بتمام الأربعين الخ
فتح القدير طبع جديد (۱-۳۳۳)

دکونر ملا دروغ بی فروغ :-

کونر ملا لیکي "پہ تہولو موخونو کبی بہ اول رکعت او برد
کوی، بخاری (۱-۱۰۷) لہزد بخاری حدیث او کوری۔
"ان النبي صلى الله عليه وسلم كان يطول في الركعة
الأولى من صلاة الظهر ويقصر في الثانية ويفعل
ذلك في صلاة الصبح او بخاری (۱-۱۰۷)

پہ دی حدیث کبی صرف درو ویدی دما سپین او سمر
دما نغہ ذکر دے۔ او کونر ملا وائی۔ چہ دتہولو موخونو
ذکر دے، معلومیری، چہ کونر ملا خوپورے دروغ
نہ وی ویلی، دودھی ہے نہ مضیری۔ گویا دروغ دہ
لہ دیون اپ کار ورکوی، پہ سیون اپ کبی خوبیا
ہم ادرتے وی، او کونر ملا پکبی ادرتے ہم نہ کوی۔
(۳۶) کونر ملا اعتراض کوی چہ ہدایہ ۱۲۰/۱ کبی
دی، چہ د سورنوتو تعین دما نغہ لپارہ مکروہ دی، او

حدیث کینی د سورتونو تعین د بعضی مونخونو لپاره ثابت دی، لکه سوره اعلی او غاشیه د جمعې په مائحه کینی، وگوره مشکوٰۃ ۹۴/۱ نو ص ۹۵

جواب :- کونړ ملا عقل د نصیب شم، په حدیث کینی دا یی څه صراحت نشته، چه هم صرف دغه سورتونه به لولی. نور به نه لولی، نو تعیین له کومه راغی. په مختلفو مونخونو کینی د پیغمبر علیه السلام د قرأت نقشه څه دا ست غونډه ده.

د سحر مونخ :-

- (۱) عن جابر بن سمره قال كان النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ في الفجر بقا والقرآن المجيد ونحوها
- (۲) عن عمرو بن حريث أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ في الفجر والليل إذا عسعس.
- (۳) عن عبد الله بن السائب قال صلى لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم الصبح بمكة فاستفتح سورة المؤمن.
- (۴) عن أبي هريرة قال كان النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ في الفجر يوم الجمعة بآتم تنزيل في الركعة الأولى وفي الثانية هل أتى على الإنسان.
- (۵) عن أبي هريرة قال إن رسول الله صلى الله عليه

وسلم قرأ في ركعتي الفجر قل يا أيها الكافرون وقل هو الله
أحد

او دار سجود سنتو په باره کښي دي .

(٦) عن ابن عباس قال كان رسول الله صلى الله عليه
وسلم يقرأ في ركعتي الفجر قولوا آمنا بالله وما
أنزل إلينا والتي في آل عمران قل يا أهل الكتاب تعالوا
إلى كلمة سواء بيننا وبينكم .

د ايم د سجد سنتو په باره کښي دي .

د ما سپڅلي مومن :-

(١) عن أبي سعيد الخدري قال كنا نحضر قيام رسول
الله صلى الله عليه وسلم في الظهر والعصر فحضرنا قيامه
في الأوليين من الظهر قدر قراءة آلم تنزيل السجدة .
(٢) عن جابر بن سمرة قال كان النبي صلى الله عليه وسلم
يقرأ في الظهر والليل إذا يغشى وفي رواية بسبح
اسم ربك الأعلى .

د ما زيگر مومن :-

عن أبي سعيد الخدري وحضرنا في
الركعتين الأوليين من العصر على قدر قيامه في
الأخريين من الظهر الخ

دما بیتام موئخ :-

(۱) عن جبیر بن مطعم قال
سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقرأ في المغرب
بالبطور۔

(۲) عن ام الفضل بنت الحارث قالت سمعت رسول الله
صلى الله عليه وسلم في المغرب بالمرسلت عرفا۔

دما سختن موئخ :-

(۱) عن جابر..... فأقبل
رسول الله صلى الله عليه وسلم على معاذ فقال يا معاذ
أنتان أنت اقرأ الشمس وضعتها والضمي والليل
إذا يغشي وسبح اسم ربك الاعلى۔

(۲) عن البراء قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ
في العشاء والتين والزيتون۔

داد مشكاة (۱-۷۹، ۸۰) نہ دیغیر علیہ السلام دہونونو
فقتہ دہ، چہ پہ مختلفو وختونو کینے مختلف سورتنو
لوسٹلی دی۔ داسی نہ دی، چہ صرف یو سورتے متعین
کہے وی، چہ ہم صرف ہفتہ بہ لوی، بل بہ نہ لوی۔ لکہ چہ
دکونہ ملا ظن فاسد دے۔ لکہ احناف وائی، چہ پہ دی
دول دسورت تعین ثابت نہ دے۔ فتح القدیر کین دی،

”قال الطحاوی والاسیجانی هذا اذا اراده حتما یکره
 غیره، اما لو قرء للتیسیر علیہ أو تبرکاً بقراءتہ صلی اللہ
 علیہ وسلم فلا کراهۃ لکن بشرط أن یقرأ غیر ما اعیانا
 مثلاً یظن الجاهل (نکہ کوہر ماد) أن غیر ما لا يجوز
 فتح القدیر (۱/۳۴۴)

کوہر ماد پہ دی مسئلہ کین د تلیسی ابلیسی نہ کار اغتے دی
 (۳۷) امامت د پارہ شرطونہ ص ۹

جواب ۱۔ دا خبرہ صمیم دہ، چہ حُئے کتابونو د امامت
 د پارہ بعضی داسے شرطونہ لکریکیدی، چہ د کتاب وسنت
 نہ ثابت نہ دی، بلکہ ذکر کولے ہم نامناسب دی، د
 کتاب اللہ نہ سیوا بل داسے کتاب نسبتہ چہ پہ ہنے کین
 کمزورے مسئلے ذکر نہ وی، د عقلمند سری داکار دے،
 چہ پہ ”خذ ما صفا ودع ما کدر“ باندی عمل اوکری، خو
 د کوہر ملا د طریقہ خوبنہ نہ دہ، یعنی د عقل پہ لارہ
 تل ٹی خوبنہ نہ دی، حُکہ ئے اعتراض اوکرو، او غیر متنبہا
 اقوال ئے ذکر کرہ، د کتاب اللہ نہ سیوا بل داسے کتاب
 دیو کم کوزوی، چہ پہ ہنے کین غلطیا ئے او نامناسب خبر
 نوی۔ یوازے دفتے کتابونہ نہ دی۔ پہ ہر قسم کتابونو
 کین داسے غلطی شستہ، پچیلہ د غیر مقلدینو کتاب

”قول الا بوار من فقه النبی المختار“ دوحید الزمان صاحب
 کتب بی شمارہ غلطے او حیا سوزہ مسئلے شتہ، چہ ذکر کولو
 قابلے نہ دی، بلکہ گورہ د بخاری جلد ثانی کتاب التفسیر
 کتب ”باب قول اللہ تعالیٰ نساء کم حرثکم فأتوا حرثکم
 اُنّی شتتم“ کتب امام بخاری حدیث راوہی چہ لدینہ
 د بنیٰ سرہ و طوفی الدبر مواد دہ، حالانکہ پہ دی باندی
 پہ حدیث کتب لعنت را غلے۔ بل حدیث ”إنا الماء من الماء“
 بالاتفاق منسوخ دے، او امام بخاری ہم ذکر کرے او ہم
 ئے قائل دے۔ پہ تفسیر و نو کتب ہم داسے کمزورے خبرے
 شتہ، گورہ تفسیر قرطبی ثومرہ مشہور تفسیر دے، او
 پہ دیکنی دی، ”وقد قال الأصبغ من علمائنا يجوز له أن
 يلحس بلسانه“ تفسیر قرطبی (۱۲/۲۳۲) یعنی دھاوند
 د پارہ د بنیٰ شرمکاه سہیل جائز دی، او حہ وایم چہ
 کونر ملا تا بہ ہم چرے پہ دی مسئلہ عمل نوی کرے، او
 مسئلے بہی نوی۔ یا د غیر مقلدینو پہ کتاب ”فقه محمدی“
 کتب دی۔ چہ منی پاکہ دہ، او پہ یو روایت کتب خوپل
 ئے ہم جائز دی، او حہ وایم، چہ کونر ملا تا بہ ہم چرے
 خوپرے نہ وی۔ خود کمزورے مسئلے ہر حالے شتہ۔

ایں گناہیست کہ در شہر شمانیز کتد

کونر ملا ! مونڙ دامام ابوحنيفهؒ دفتي اتباع کوو، د هرچا قول چه ترڅو پر ښه د ادله اربعه نه څه دليل نه وي، نه ئي اخلو، اگرکه د حتمي فتي په کتابونو کېنې ښه ذکر کړي وي.

(۳۸) کونر ملا اعتراض کوي چه هدايه کېنې دي، چه ږوند او غلام پيسې مونږ مکروه د ښه ص ۹۶

جواب :- کونر ملا عقل د نصيب شه، په ږوند پيسې د مانع د کراهت وجه په کتاب کېنې ذکر ده، خو تابه سترگو د تعصب پټه کلکه تړلې دي، څه درته ښکاري نه، او ښه لکياي چه "بيا به داسې د ښې وؤ چه څوک ځان د نجاست نه نشي ساتلې ص ۹۶. کوره هدايه کېنې دي.

"والأعمى لأمنه لا يتوقى النجاسة (۱/۱۲۲)

يعني د کراهت وجه دا ده چه ږوند ښه د نه ليدو په وجه سره ځان له گندگي نه نشي پچ کولې، نو کيدېشي چه جاي ښه پليته شوي وي. او س که د ږوند سره خادم وي، يا بل څوک چه په لاره ښه د گندگي نه پچ کوي، نو د کراهت د منتفی کيدو سره کراهت هم منتفی شو. او مونږ ورپه بغير څه د کراهت نه جائز د ښه. او د غلام سره هم علت موجود د ښه " لأمنه لا يتفرغ للتعلم (۱/۱۲۲)

یعنی غلام د آقا د خدمت نه د نه اوز کاریدو په وجه سره
د علم حاصلو ته نشی قا رغیدے۔ لیکن که غلام عالم فاضل
وی، نو بیا هیڅ کراحت نشته۔

(۳۹) کونړ ملا نیکی، هدایه ۱۳۳/۱ کین دی چه زناډو
دپاره یواځے جماعت مکروه دے، او حدیث دا یو داؤد کین
دی چه محمد رسول صلی الله علیه وسلم ام ورقه دیو محلی امام
گرځولی وه الخ ص ۹۶

جواب :- کونړ ملا عقل و نصیب شه، دا حدیث
ضعیف دے، او کوره په دی حدیث یا ندی حاشیه ۱۸
ابو داؤد طبع لیچ ایمر سعید۔ ځکه چه ددی حدیث په سند
کین ولید او عبد الرحمن بن خلاد ضعیف راویان دی، او کور
حاشیه مذکوره نو د ضعیف حدیث نه د استدلال کړیدے۔

د کونړ ملا دروغ :-

کونړ ملا وائی، چه رسول الله صلی الله علیه وسلم ام ورقه
دیو محلی امام گرځولی وه۔ او حال دا دے، چه په دی
حدیث کین "د محلی امام گرځولی وه" الفاظ هډو د سره
شته هم نه۔ دا پکین کونړ ملا د ځانه دس کړیدے۔ کونړ ملا
ته وایه تا پدی حدیث یا ندی عمل کړیدے که نه، او بڼه و د

معلى امامه جوړه كړيده او كنه ؟
 (۴۰) كونه ملاواى - هدايه ۱۲۳/۱ كين دى، چه د
 معصوم مديز مونځ نه كيږي، او حديث د بخاري مشكاة
 ۱۳۰/۱ كين راځي چه عمر بن سلمه داو كالوپه عمر كين كړي
 ده ص ۹۷ -

جواب به اوله خبره داده چه دا د پيغمبر عليه السلام
 په حكم سره نه وه، او نه داسي روايت شته چه پيغمبر
 عليه السلام ته پته لگيدلى وي، او پيغمبر عليه السلام پرې
 خاموشه پاته شوى وي - بله دا چه ستر عورت ضروري
 ده، او په دى حديث كين راځي -

”وكانت على بردة كنت إذا سجدت تقلصت
 عنى فقالت امرأة من الهي ألا تظنون منا است
 قاركم الم“
 مشكاة (۱۳۰/۱)

واى خايو خادر وو، چه سجده به م كوله نو هغه به خا
 نه او خويږيدو - او خه به بر بند شوم، نو د محله يوه
 شته خلقوته اوه، چه تاسو څو ښه نه دخپل امام شومگ
 ولې نه پتهوئى - نو كونه ملا اوسى كه تاسو په حديث
 عمل كوئى - نو كونه به بر بند وئى، كنى بيا خو په نيم
 حديث عمل شو، ”أفتؤمنون ببعض الكتاب والم“

ہمدغہ وجہ دہ چہ دسنن نسا ئی پہ حاشیہ کنی پہ
حدیث باندی لیکلی دی،

”فعلوا ذلك باجتهاد هم لم يطلع النبي صلى الله
عليه وسلم على ذلك“

اوس پہ دی بارہ کنی دامت و مشرانو فتوی اوکورہ۔

(۱) عن ابن مسعود قال لا يؤم الغلام حتى تجب
عليه الحدود ام اعلاء السنن (۴ - ۲۶۸)

(۲) عن ابن عباس قال نهانا أمير المؤمنين عمر أن
يؤم الناس في المصحف ونهانا أن لا يؤم إلا
المعتم ام اعلاء السنن (۴ - ۲۹۹)

(۳) عن عمر بن عبد العزيز قال لا يؤم من لم يحتلم
ام اعلاء السنن (۴ - ۳۰۰)

کونر ملا ! د عمرو بن سلمة رضی اللہ عنہ دا واقعہ دصحابہ
کرامونہ پتہ پناہ نہ وہ، خودوی درینہ استدلال
نہ دے کرے، بلکہ یہ تا بالغ پسے دمانحہ نہ ٹے منع کرید۔
نو تہ دصحابہ کرامونہ خان ولے ہونبیار کنہ ہے؟
مقل و نصیب شہ۔

دکونر ملا تضاد بیانی :- کونر ملا پہ ۲۹

اعتراض کن وائی چہ "بیا اقتداء بالصبيان راغی قد برده"
 او پچیلہ د عمرو بن سلمہ رضی اللہ عنہ د اوو کالو پہ عمر
 بن د امامت نہ استدلال کوی، ولے دا اقتداء بالصبيان
 نہ دہ۔ صحیح خبرہ دہ۔" دروغ نگرا حانظہ نباشد"

(۴۱) کونز ملا د محاذاة پہ مسئلہ باندی اعتراض
 کوی، ص ۹۷

جواب: د محاذاة د پارہ مصنف د احادیث پیش
 کریدے۔ علامہ قاسم بن قطلوبغا پہ "منیۃ اللامعی" کن لکے
 "قلت ذکرہ رزین العبرری من حدیث حلیفۃ و
 عبسۃ، نقلہ ابن الأثیر فی جامع الأصول فی المواعظ
 والرفائق ام منیۃ اللامعی فی آخر نصب الراية طبع
 جدید (۵-۵۵)

اودغہ شان د عبد اللہ بن مسعود نہ پہ مصنف عبد الرزاق
 کن روایت دے۔ او پہ فتح القدیر کن دی۔

"رجالہ رجال الجماعة (۱-۳۱۲) ام اعلام السنن (۴/۲۵۴)
 اودا مسلمہ قاعدہ دہ۔ چہ د صحابی موقوف غیر مدرک
 بالعقل د مرفوع حدیث پہ حکم کن وی، او احنافو د محاذاة
 بنیاد پدی باندی ایسنے دے۔ پہ دی مسئلہ کن نور آثار
 ہم شدہ۔"

(۱) عن الحارث بن معاوية أنه ركب إلى عمر بن الخطاب يسأله عن ثلاث خصال
 قال ربما كنت أنا والمرأة في بنا مضيق فتحضر الصلاة فان صليت أنا وهي كانت يجذا لي فان صلت خلفي خرجت من البناء قال تستر بينك وبينها بثوب ثم تصلي بجذا لك إن شئت، الحديث رواه أحمد مجمع الزوائد (۱-۷۶) اعلام السنن (۳-۲۵۳).

(۲) عن ابراهيم بن رجل يكون بينه وبين الإمام حائل قال: عن مالك بن ميمون بين الإمام طريق أو ناسا أم كتاب الأشار للإمام محمد ص

(۳) عن ابراهيم قال إذا صلت المرأة إلى جانب الرجل وكان في صلاة واحدة فسدت صلاة أم كتاب الأشار ص

ابراهيم نخعی تابعی دے، اولدینہ مخکنی آثار صحابہ کرام و دی، او د صحابی موقوف غیر مدرك بالعقل حدیث د مرفوع حدیث پہ حکم کن وی، اوس راشہ د کونر ملا قریب کو تہ او کورہ،

والی " کہ دا حدیث تہ یو محقق عالم تہ پیش کوی

نوہفہ بہ نے دسرہ مرفوعاً اونہ پیڑنی مک ۹۷

کونر ملا ورتہ ہم حدیث وائی۔ اوہم دیہودو پشان اتر
کوی، چہ داگنے لہ خانہ جوہر کرے شویدے، حالانکہ حوالے
نے تیرے شوے۔ بلہ داچہ کونر ملا تہ محقق چاہا تہ وائے
کہ دھان پشان محقق یادوے، چہ ہر وختہ دشوکانی
دغہ ستی۔ فو بیاتھیک دہ، اوکہ نہ وائی محقق یادوے
نودا عبدالرزاق نقل کرے، دامام بخاری استاذ، اوہن
ہام اوہن قطربغا نقل کریدے، اوہدوئی دمحقق کیدو
اہل علم قائل دی۔ باقی پاتے شوہ د مرفوع کیدو خبرہ
نوہونیز وایوچہ دامعنی موہو دے۔ او پاتے شوہ
دہنخو د صف مسئلہ نودا بچو بچو تہ معلومہ دہ چہ دیو
نہ بہ روستواو دریبزی، پجرے جمات تہ حاضرے شی۔

(۳۲) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱/۲۶ کن دی، چہ معذہ

پیسے مونخ نہ کیبزی، اوہد یث کین راسی "یوم القوم
أقرأهم لکتاب اللہ ص ۹۱۔

جواب ۱۔ کونر ملا عقل د نصیب شہ، صاحب الہدایہ
د دی مسئلہ د پارہ حدیث "الإمام ضامن" نقل کریدے
او وائی۔

"والشیء لا یتضمن ما ہو فوقہ" والامام ضامن

معنی تضمن صلاة المقتدی (۱-۱۲۶) اوحدیث "الإمام
ضامن" ابو داؤد، ترمذی، ابن ماجه، او مسند احمد
بنی دے۔ تفصیل نصب الراية طبع جدید (۲-۵۷) بنی
او کورہ۔

عقل مند کو نور ملا وائی، تاسو "یوم القوم اقرأهم لکتاب اللہ"
پہ مطلق و لے عمل نہ کوئی، کو نور ملا عقل و نصیب شدہ اول
خود احادیث مستدل نہ دے۔ مستدل "الإمام ضامن"
دے، بل دا حدیث مطلق نہ دے، گورہ کہ چرے قہ
ہم قاری ئے، او باد در نہ تلی وی، پسکئی و اچولی وی
نواکر کہ نہ قاری ئے۔ خو پتا پسے مونخ نہ کیبری۔ بلہ
داچہ داقرأ نہ أعلم مراد دے۔ لکہ امام محمدؒ پہ
کتاب الآثار بنی وائی "کات اقرأهم أعلمهم"، او پہ
دی دلیل و حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ امامت و
پیغمبر علیہ السلام پخیل مرض وفات بنی حضرت
صدیق اکبرؓ مانخہ نہ مخکش کرو۔ سرہ د دے چہ
و حضرت ابی بن کعب رضی اللہ عنہ پہ بارہ بنی و
"أقرأ" الفاظ راغلی دی۔ کو نور ملا عقل و نصیب شدہ،
"یوم القوم اقرأهم الم" د "من احق بالإمامة" د
مسئلے سرہ متعلق دے۔ او تہ ئے د معذور پہ مسئلہ

کبن راوری، ح

بریں عقل و دانش بیاید گریست

اوپیا لا خان پہ محققینو کبن ہم شماری، د تحقیق نہ د
درجہ رسم۔ مولا ناروم رحمہ اللہ پہ مثنوی کبن یکی چہ
یوسری استنجا کولہ، او دا دعا "اللہم ارحنی راحۃ
الجنة" نے لوستلہ، یو ہل سری واؤریدہ نو ورستہ

نے اووے، ط

گفت شخصے ورد خوب آوردہ

لیک تو سوراخ راغم کردہ

پہ کونر ملا ہم صفہ کا نہ شویدہ۔

(۴۳) کونر ملا وائی "ہدایہ ۱۲۶/۱ کبن دی، چہ

دمفترض پہ متنفل پیے دارنگہ دبل فرض مونو والا
پیے مونو نہ کیروی، او حدیث د بخاری ۹۲/۱، مشکاة

۱۳/۱ کبن دی، چہ کیروی مشا

جواب د۔ کونر ملا عقل د نصیب شہ، احناف د بخاری

د دی حدیث "انما جعل الإمام لیؤتم بہ فلا تختلفوا علیہ"

رواہ البخاری و مسلم، نصب الراية طبع جدید (۵۲/۲) نہ

استدلال کوی، اوس کہ امام یو مونو کوی، او مقتدی

بل، نو دا اختلاف دے، او د دی حدیث پہ وجہ سے

منع دے، باقی د حضرت معاذ رضی اللہ عنہ حدیث نہ
استدلال کو مؤثرہ و ایو کہ حضرت معاذ رضی اللہ عنہ
پہ پیغمبر علیہ السلام پسے فرض مونع کولو، او بیائے قوم
تہ مونع ورکولو، او دادوئی نفل و، او کوثر ملا ترے
پہ اقتداء المفترض خلف المتفل با ندی استدلال کوی،
نومؤثرہ و ایو چہ بیا پہ صلاة الخوف کنی ولے دودلے
جودیری۔ نیم مونع یو دلے تہ اونیم بلے دلے تہ ورکوی،
بیا خوبکار وہ چہ یوسے دلے تہ حان لہ مونع ورکوی
وے، او بلے دلے تہ حان لہ۔ نو دسرہ ہلو داتلہ راتلہ
پہ پکنی نہ کیدہ۔ اوسرہ ددے صلاة الخوف ہم پہ دی
دول مشروع دے۔ ہرے دلے تہ بہ نیم نیم مونع ورکوی،
او کہ چرے حضرت معاذ رضی اللہ عنہ دپیغمبر علیہ السلام
سرہ فرض مونع کولو، او بیائے قوم تہ د مونع ورکولو
پہ وخت د فرضونیت کولو، نو بیا داد حدیث ابن عمر
" لا تصلوا صلاة فی یوم مرتین " رواہ الطحاوی وابن
حزم۔ نہ خلاف راحی۔ نو کیدیشی چہ حضرت معاذ
رضی اللہ عنہ پہ پیغمبر علیہ السلام پسے نفل کول، او قوم
سرہ مونع فرض۔ باقی دا چہ پہ بعضے روایا تو کمن راحی
"ھی لہ تطوع ولہم فریضة"، نو دا زیادت ثابت

نہ دے، سیوا و امام شافعیؒ نہ، او کید پیشی چہ داددوی
اجتہاد وی۔ واللہ اعلم

(۴۴) کوثر ملا اعتراض کوی، ہدایہ ۱/۳۰۱ کین دی
کہ یہ تشہد کینی چا (کہ کوثر ملا) یاد و اچول، او یائے اوخند
نوموتوئے اوشو ص ۹۹

جواب ۱۔ (۱) دعید اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ نہ روایت
دے۔

”عن عبد اللہ بن عمر قال قال رسول اللہ صلی
علیہ وسلم إذا أحدث الرجل وقد جلس في آخر
صلاة قبل أن يسلم فقد جازت صلاة أو تركها (۱/۴۲)
(۲) دعید اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ موقوف حدیث دے۔
”وقال فإذا فعلت ذلك أوقضت هذا فقد تمت
صلاتك إن شئت أن تقوم فقم وإن شئت
أن تقعد فاقعد، رواه الطحاوی (۱۶۳-۱) ابوداؤد (۱۲۹-۱)
دا اگر کہ موقوف دے، خو یہ حکم دہر فوع کینی دے، حکم
چہ غیر مدرک بال عقل دے، ددینہ معلوم پیری چہ تشہد
وئیل یا دومرہ شیبہ کینا ستل ہم کافی دی، اونور خہ
زیاتی پرے نشتہ، کہ کینا ستونو ہم بنہ او کہ کینہ ناستو
نوم ہم بنہ، کوثر ملا یو حدیث تہ گوری اودنورو نہ

سترے پتوی، کوئر ملا ددی دا مطلب نہ دے، چہ تہ
 سلام پہ حائے باد اچوہ، بلکہ مطلب ئے دادے چہ
 پھرے دا سے اوشی، او باد در نہ لاریشی، نو موغ داوشو
 اوکنہ؟ نو ددی حدیث نہ معلوم پیری چہ موغ داوشو
 راگر حوال ئے نشہ۔ باقی ستا دا خبرہ چہ حدیث نشہ
 نو دا دروغ دی۔

(۲۵) کوئر ملا اعتراض کوی، چہ ہدایہ (۱ - ۱۳)
 بن دی چہ حوک دسر پہ مانعہ ولا روی، او غریبے
 را وختلو نو موغ ئے فاسد شو۔ او محمد رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی، "فلیتم صلاۃ، بخاری ۴۹/۱،
 مشکاة ۱/۱۱ او دا قیاس پہ مقابلہ دنص کبی دے ص ۹۹
 جواب۔ کوئر ملا عقل و نصیب شہ۔ پہ دی وخت
 کبی د مانعہ نہ منع راغلی دہ،

"عن عقبۃ بن عامر الجہنی یقول ثلاث ساعات
 کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ینہانا ان
 نصلی فیہن أو ان نقبر فیہن موتانا حین تطلع
 الشمس حتی ترتفع و حین یقوم قائم الظہیرۃ حتی
 یمیل الشمس و حین تغیب الشمس للغروب حتی
 تغرب" رواہ مسلم (۱ - ۲۷۲)

باقی ستا دا خبرہ چہ دامنغ د نفاونونہ راغلو دہ، نو
داستا د جہالت کرشمے دی، اوہل پہ دی تقييد ستاسہ
ہيخ دليل نشته، چہ دامنغ صرف دنوافلونہ دہ، د
عامو مونخونونہ نہ دہ، کہ خہ دليل درسہ وے، نو
تابہ بنوولے وے، خو خہ شتہ دے نہ۔

کونر ملا عقل د نصیب شہ، اوقات مکروہہ دود
قسمہ دی۔ یوہغہ چہ هيخ مونخو پکبن جائز نہ دے،
ہغہ دا دری وختونہ دی، چہ د عقبہ بن عامر رضی اللہ
عنہ پہ حدیث کبن تیر شو۔ او دویم ہغہ چہ صرف نوافل
پکبن منع دی۔ قضاء پکبن منع نہ دی۔ او ہغہ د حضرت
عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہما پہ دی حدیث،
”أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ
الصُّبْحِ حَتَّى تَشْرُقَ الشَّمْسُ وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرِبَ“
رواہ البخاری باب الصلاة بعد الفجر حتى ترتفع (۸۲-۱)

کبن دی، کونر ملا عقل د نصیب شہ، تہ دیو حدیث
مطلب دہل نہ ٹا بتوے، گو یا ولتہ دہم دہولداروم
د قول ط گفت شخصے ورد خوب آورده
لیک تو سوراخ را گم کرده
مطابق کار کوییدے۔

(۴۶) کونر ملا اعتراض کوی، ہدایہ ۱۳۲/۱ کبی
دی۔ چہ پہ مانعہ کبی چا سہوا خبری اوکری، نومونج
ماسد شو، او حدیث کبی راجی چہ بنی علیہ السلام خبری
کری دی، بخاری او مسلم ۲۱۲/۱ ص ۹۹

جواب :- مونر وایو چہ دا حدیث منسوخ دے، نو
کونر ملا وائی۔ ولے تہ بل پیغمبر راجے ؟ د کونر ملا دا خیال
دے، چہ د نسخہ د پارہ د بل پیغمبر ضرورت دے۔ د نبی
کریم صلی اللہ علیہ وسلم پہ قول باندی فشی منسوخ کیدے
کونر ملا کور دوران شہ، خانہ ورنکہ شہ، چرتہ تادیانے
خونہ تے، کمئے نواوایہ چہ بیا درسہ پہ بل انداز
خبرے اوکرو۔ کونر ملا ستا دا اعتراض خو پہ پیغمبر
علیہ السلام باندی راجی، چہ ہفوی پہ مانعہ کبی دخبرو
نہ منع کریدہ۔ اوگورہ امام نووی د حضرت معاویہ بن
الحکم رضی اللہ عنہ پہ حدیث باندی دا حصہ باب تری
دے "باب تحویم الکلام و نسخ ما کان من اباحتہ"
نو بیا خوشتا دا اعتراض پہ امام نووی باندی ہم
شو، چہ ہفتہ دا خیل "ارشادات" ورو باندی کرے
د حضرت معاویہ بن الحکم رضی اللہ عنہ حدیث دا دے۔
عن معاویہ بن الحکم السلی قال بینا انا اصلی مع

رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا عطس رجل من
 القوم فقلت يرحمك الله فرماني القوم بأبصارهم فقلت
 واكمل أميأه ما شأكم تنظرون إلي فجعلوا يضربون
 بأيديهم على أفخاذهم فلما رأيتهم يصمتونني كنتي
 سكنت فلما صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فبأني
 وأمي ما رأيت معلما قبله ولا بعده أحسن تعليما منه
 فوالله ما كهرني ولا ضربني ولا شتمني ثم قال إن
 هذه الصلاة لا يصلح فيها شيء من كلام الناس
 إنما هو التسبيح والتكبير وقراءة القرآن الم مسلم (٢٠٢-١)
 أو بل حديث ر عبد الله بن مسعود رضي الله عنه ،
 عن عبد الله قال كنا نسلم على رسول الله صلى الله
 عليه وسلم وهو في الصلاة فيرد علينا فلما رجعنا من
 عند النجاشي سلمنا عليه فلم يرد علينا فقلنا يا رسول
 الله كنا نسلم عليك في الصلاة فترد علينا ، فقال
 إن في الصلاة شغلا ١ مسلم (٢٠٢-١)
 دغه شان د زيد بن ارقم رضي الله عنه حديث ،
 "كنا نتكلم في الصلاة يكلم الرجل صاحبه وهو إلى
 جنبه في الصلاة حتى نزلت "وقوموا لله قانتين"
 فأمرنا بالسكوت ونهينا عن الكلام ١ شرح ترمذي (٢٠٢-١)

نو کونہ ملا پہ مانعہ کین ذخیر و اترو نہ منع ہم پہ آیت
 سرہ شویده، اوہم پہ حدیث سرہ، اود حضرت زید او د
 حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہما د حدیث نہ ہم دامعایی
 چہ مخبین پہ مانعہ کین خبرے اتروے کول جائز وے، او
 بیا منع شوے، نو دامنہ ہم د اللہ تعالیٰ پہ حکم اوہم د محمد
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پہ قول سرہ شویده، ریل
 پیغمبر راتلو تہ ضرورت نشته۔ ستا پہ ہسے قادیانے خویش
 شوے وی، خو واورہ، قادیانے کذاب او د جال دے۔ ظاہر
 چرتہ قادیانے نشے، پیرو پہ د چپہ شی،

باقی د مسلم شریف ص ۲۱۱ باندی د عبد اللہ بن مسعود
 رضی اللہ عنہ د حدیث نہ استدلال، نو ظاہرہ وادہ چہ دا خبرے
 اتروے د مانعہ نہ روستو شویدی۔ او گورہ شرح نووی (۲۱۶)
 دا حکم چہ د تعزیم و احادیثو سرہے موافقت راشی، گئی
 بیا بہ پہ احادیثو کین بنکارہ تعارض راشی۔ بلہ دا چہ د
 غیر مقلدینو پہ نیزد د صحابہ کوامو عمل حجت نہ دے، لکہ
 شوکانے چہ وائی، نو کونہ ملا تہ پہ کو مو سترگو ترے
 استدلال کوے؟

(۴۷) کونہ ملا اعتراض کوی، چہ ہدایہ ۱۳۶/۱ کین لکھی
 چہ خولہ امام لہ فتعہ ورکری، او صفہ بل آیت تہ نقل شی

نو دفتہ ورکونکی مونہ فاسدی پڑی..... او احادیث کین راہی
چہ نہ فاسدی پڑی، مشکاة ۵۳/۱ مت ۱

جواب ۱۔ داحنافو پہ نیزد مفتی بہ قول دادے، چہ نہ
دفتح ورکونکی مونہ فاسدی پڑی او نہ دامام • دہدایہ مسئلہ
مفتی بہ قول نہ دے، بلکہ مرجوح قول دے، متاوی شامی کین دی،
”قوله (بخلاف فتحة على إمامه فإنه لا يفسد مطلقاً
لغاتم و آخذ بكل حال) أى سواء قرأ الإمام قدر ما تجوز
به الصلاة أم لا ، انتقل إلى آية أخرى أم لا ، تكرر الفتح
أم لا هو الأصح ام رد المحتار (۱-۶۲۲)

او پہ البحر الرائق شرح كنز الدقائق کین دی،
”فصار الحاصل أن الصحيح من المذهب أن الفتح على
إمامه لا يوجب فساد أحد لا الفاتح ولا الآخذ مطلقاً
في كل حال ام البحر (۲-۶)

او کلہ چہ صحیح او مفتی بہ مذهب دادے، چہ پہ فتحہ
ورکولوسہ دھیچا مونہ نہ فاسدی پڑی، نو مذهب د حدیث
شریف مطابق او موافق دے، کونر ملا عقل و نصیب ستہ
اعتراض لہ کوئے کوئے ؟

(۴۸) کونر ملا اعتراض کوی* ہدایہ ۱۴۲/۱ کین دی،
چہ وتر درے رکعتہ دی، او یورکعت و تر نشتہ، او حدیث

يكن راعى " من احب أن يوتر بواحدة فليفعل " مشكافاً (١٣)

مت

جواب :- وتورد في ركعته رى، دليل .

(١) عن عائشة قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم لا يسلم

في ركعتي الوتر (سنن نسائي)

(٢) عن عائشة قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم

يوتر بثلاث لا يسلم إلا في آخرهن ، نصب الراية (١١٥/٢)

(٣) عن عائشة : أن النبي صلى الله عليه وسلم كان

يقرأ في الركعة الأولى من الوتر بقائمة الكتاب وبسم

اسم ربك الأعلى ، وفي الثانية بقل يا أيها الكفرون

وفي الثالثة بقل هو الله أحد والمعوذتين . رواه

أصحاب سنن الأربعة وابن حبان في صحيحه ،

نصب الراية (١ - ١١٥)

(٤) روى الطحاوى عن ابن عباس قال كان رسول الله

صلى الله عليه وسلم يوتر بثلاث يقرأ في الأولى بسم الخ

(٥) عن سعيد بن عبد الرحمن بن أبي رزي عن أبيه أنه صلى مع

رسول الله صلى الله عليه وسلم الوتر فقرأ في الأولى

"بسم الخ" وأخرجه عن علي وعمران بن حصين نحوه

وأخرجه النسائي والترمذي وابن ماجه .

(۶) قال النووي في الخلاصة بإسناد صحيح عن أبي اسحق
عن سعيد بن جبیر به أن النبي صلى الله عليه وسلم كان
يقرأ في الوتر "بسم الله اسم ربك الأعلى وقل يا أيها
الكافرون وقل هو الله أحد في ركعة ركعة أو وسكت عنه
الترمذي ، نصب الراية (۲-۱۱۶)

(۷) عن مسور بن مخزومة قال دفنا أبا بكر فقال عمراني لم أوتر
فقام وصفنا وراءة فصلی بنا ثلاث ركعات لم يسلم
إلا في آخرهن ، أو نصب الراية طبع جديد (۱/۱۶۷)
ددی قبول نه صرف دری رکعت معلوم میری -

باقی پاتی شو یورکعت و تر ، نو داین عمر رضی الله عنهما حدیث
دع

"أن رجلاً سأل النبي صلى الله عليه وسلم عن صلاة
الليل فقال مثنى مثنى ، فإذا خشيت الصبح فصل ركعة
يوترلك ما صليت ، قال معناه صل ركعة مع ثنتين
قبلها ، وتتفق بذلك الأخبار ، أو نصب الراية (۱-۱۱۷)
یعنی دشیپه دوه دوه رکعت مو تر کوه ، چه دهباد ختروخت
نزدی شی ، یورکعت بل او کوه ، نو دایورکعت به ددینه
مخکینی دوه رکعت و تر کوی - داسه به قبول احادیث جمع شی
اوکه دگون ملا مطلب واغسته شی ، نو بیا به په احادیثو

کین تعارض راشی، دزیات تفصیل دپاره معارف السنن
شرح ترمذی کتل پکار دی۔

عجیبه نوبه ۲- غیر مقلدین دپشکال دچیند خو

په شان ټول کال تراڼ تراڼ کوی، او وائی چه وتریورکت
ده. او چه رمضان راشی، نو بیا د حضرت عائشه رضی الله
عنها ددی حدیث،

”سئل عائشة كيف كانت صلاة النبي صلى الله
عليه وسلم في رمضان فقالت ما كان رسول الله
صلى الله عليه وسلم يزيد في رمضان ولا في غيره
على إحدى عشرة..... ثم يصلي ثلاثاً،

. بخاری (۱۵۲/۱) مسلم (۲۵۲/۱)

نه په اته تراو ویا ندی غلط استدلال کوی، او وائی چه په
دی یوولسو رکعتونو کین اته رکعت تراویع او دری رکعت
وتردی. او حال داده، چه تراویع صرف په روژه کین
وی دروژمه نه علاوه په بله میاشت کین تراویع نه وی.
دا حدیث د تمجیدو په باره کین ده، او دوی وائی چه نه
تراویع تره مراد دی، حالانکه دا دیو حدیث نه هم ثابت
نه دی، چه یومونو و په روژه کین تراویع وی او په بله

میاشت کین و تعجد وی، دغه مثال په دی خبره هم د هیڅ
 یو حدیث نه دلالت موجود نه ده، چه ټول کال پخه دی
 چه د تر یو رکعت دے، او په دوژه کین درے رکعت، ولے
 کونړ ملا په ایمان ے وایه، په دی دواړو خبرو ستاسو سره
 څه حدیث شته؟ که ایمان در پکین وی، نو اوښایه. دا
 تاسو تصور من دخپله منشاء او خوا هشی تابع کړی نه دی،
 او ځان ته لا اهل حدیث هم وایه. ط
 برعکس نهاده نام رنگی کافور

(۴۹) کونړ ملا وائی، هدایه ۱/۱۴۷ کین دی چه دأته
 رکعت نه زیات نیت ترل جائز نه دی، او حدیث د مسلم
 ۲۵۵/۱ کین دنه رکعتو نیت ثابت دے ملا
 جواب :- حدیث شریف کین راځی،

”من کذب علی متعمدا فلیتوا مقعده من النار، رواه مسلم
 او په بعضی حدیثو کین د تعجد قید هم نشته، کونړ ملا په پیغمبر
 علیه السلام دروغ وائی، او د دی حدیث نه مترگی پتوی
 چه د لغو په پیغمبر علیه السلام دروغ دی، کونړ ملا د مسلم
 شریف د کوم حدیث نه چه استدلال کوی. د هغه عبارت
 دا دے ”ابو سلمة أنه سئل عائشة عن صلاة

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہمیشہ غیر ان حدیثا

تسع رکعات قائماً یوتر منہن

اوددی لاندی امام نوویؒ یکی "کذا فی بعض الاصول
منہن وفی بعضہا فیمن وکلاھا صحیح ام نووی مع مسلم (۱/۵۵۸)

دکوتر ملا دروغ :-

کوتر ملا دخیل عادت مطابق پہ دی حدیث کتب دوه دروغ
ویلی،

- (۱) یو داچہ پہ دیکبن دانشتہ چہ دا تہول نہہ رکعتہ پہ
یونیت سرہ وُو، اوکوتر ملا وائی چہ پہ یونیت سرہ وُو۔
- (۲) دویم داچہ پہ دیکبن دری رکعتہ وترو ہم ذکر دے۔ وترو
جدا مونع دے اوتھجد جدا، اوکوتر ملا ترے یو مونع
مراد اعلیٰ، ع قیاس کن زگلستان من بہار مرا

- (۵۰) کوتر ملا اعتراض کوی، ہدایہ ۱/۱۳۸ کتب دی،
چہ چا نقل مونع مات کرو، نو قضاء پرے واجب دے۔
..... او منی علیہ السلام فرمائی "الصائم المتطوع امیر
نفسہ ان شاء صام وان شاء افطر صائم
جواب :- کوتر ملا عقل د نصیب شہ، د حدیث

”المتطوع أمير نفسه الخ مطلب دادے، چہ دھنہ
 خوبنہ دہ کہ روزہ کوی او کہ ماتوی ئے، پہ دیکہن دقضاء
 نفی نشتہ، حکم چہ قضاء ہم پہ دی حدیث پیسے ور پیسے
 د حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا د حدیث نہ ثابتہ دہ۔
 ”فقلت حفصة يا رسول الله إنا كنا صائمتين فرض
 لنا طعام اشتھیناه فأكلنا منه فقال اقضيا يومنا
 آخر مكانه او
 مشکاة (۱-۱۸۱)

د کونر ملا انصاف :-

کونر ملا خہ پہ سترگو پروند نہ دے، چہ د مشکاة ہم
 ددغے صفی نہ ”الصائم المتطوع أمير نفسه الحديث
 وینی، او ہم پہ دغہ صفیہ او ہم پہ دغہ حدیث پیسے
 ور پیسے دقضاء دا حدیث نہ وینی، بنہ ئے وینی، خو
 دزرو سترگی ئے ہندی دی ”فانما لاتعمی الأبصار وکن
 تعمی القلوب الذی فی الصدور“ او دوئی انصاف ہم
 دیتہ وائی۔

(۵۱) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱۲۰/۱ کبی راجی، چہ
 تاباخی کبی جواب پہ لاس ہم نشتہ او حدیث کبی راجی
 چہ تا سو اشارہ کوئی پہ مانجہ کبی مشکاة ۹۲/۱ حدیث

ابن مرفی اللہ عنہ ص ۱۱

جواب :- کوئی ملا عقل و نصیب نہ ، اشارہ سلام
 نہ دے ، محکمہ چہ د سلام حان لہ الفاظ دی " السلام علیکم"
 نو اشارہ سلام نہ دے ، دویمہ خبرہ و اچہ پہ دی حدیث
 کبی دی - چہ یوسری مونی کو لو حضرت ابن عمر رضی اللہ
 عنہ پرے سلام و اچولو ، ہفہ د سلام جواب و رکرو . نو
 ابن عمر ورتہ اووے ، چہ کلا تا سو مونی کوئی ، او شول
 دربان دے سلام و اچوی ، نو خبری د نہ کوئی (یعنی پہ
 خولہ سرہ د سلام نہ وائی) صرف اشارہ د کوئی - او اشارہ
 خبری نہ دی نو مونی پرے نہ ماتیبری ،

کوئی ملا ہلو د حدیث پہ مطلب نہ دے پوہہ شوہ ،
 نو کوئی ملا د حدیث غلط مطلب بیان کرو ، بلہ و اچہ
 پہ پیغمبر علیہ السلام باندی عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ
 عنہ سلام اچولے ، او د سلام جواب لے نہ دے و رکریے .
 نو د پیغمبر علیہ السلام نہ پہ مانعہ کبی د سلام جواب
 ثابت نہ دے ، بلکہ منع ترے ثابتہ دہ . حکم چہ سلام
 کلام الناس دے ، او پہ دی سرہ مونی ماتیبری - د
 عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث د کوئی ملا د
 شہر خلویں ہم اعتراض پہ جواب کبی تیر شویدے -

(۵۲) کوثر ملا اعتراض کوی اهدایہ ۱۴۵/۱ کین دی، چه
 به لما نحه کین به پلتي کینا مسئل مکروه دی، او حدیث کین راجح
 چه نبی علیه السلام پلتي سره مونم کویدی، مستدرک الحاکم
 ۲۵۸/۱، ابن ابی شیبہ ۲/۲۱۹ ص ۱۱

جواب :- کوثر ملا عقل و نصیب شه، د عذر به حالت کین
 چه شکله ممکن وی، کینا سته شی، بغیر له عذر نه د نبی علیه السلام
 به تعدیه کین د ناسته طریقہ افتراش وه۔ نکه ستا د خاور دین
 اعتراض به جواب کین بحث تیر شو، او هلته مونم د عبد الله
 بن عمر رضی الله عنهما حدیث د بخاری په حواله سره به پرت
 د کینا ستونه د منع د پاره نقل کویدی، اوس کے درتہ
 بیا نقل کووم۔ امام بخاری پرے باب ترکی "باب سنة
 المجلس في التشهد" یعنی په تشهد کین به شکله کینے؟ په
 پرت اوکه په افتراش۔

"عن عبد الله بن عبد الله أنه أخبره أنه كان يرى عبد الله
 بن عمر يتربع في الصلاة إذا جلس ففعلته وأنا
 يومئذ حديث السن فتخافني عبد الله بن عمر وقال
 إنما سنة الصلاة أن تنصب رجلك اليمنى وتثنى
 اليسرى فقلت إنك تفعل ذلك فقال إن رجلا
 لا تحملا في" صحیح البخاری (۱۱۳/۱)

یعنی عبد اللہ بن عبد اللہ وائی، چہ ما بہ عبد اللہ بن عمر لیدو
 چہ پہ مانعہ کنبہ پہ پہ پرت باندی کینا ستو، نو ماہم داسے
 اوکریل، اوخہ پہ دی وخت کنبہ حوان ووم۔ نوخہ عبد اللہ
 بن مر (پہ پرت کینا ستونہ) منع کرم۔ او اوئی فرمائیل چہ
 سنت دمانعہ دادی چہ خپلہ بنی پینہ اودروے، او
 گسہ پینہ اوغوروے، نو ماور تہ اووے، چہ تاسوچہ
 داسے کوئی (یعنی پہ پرت کینی) نو هغوی اووے چہ خما
 پینے خا بوجہ نہ پور تہ کوئی (یعنی د عذر پہ وجہ سہ دے
 نشم کینا ستے، نوخہ پہ پرت کینم)

کونر ملا پہ دی حدیث کنبہ سخت طریقہ افتراش بنوولی
 شویدہ، او پہ پرت کینا ستل پہ عذر محول دی، خو عقل
 ینصیب شہ تہ د عذر حالت پہ غیر حالت عذر باندی
 محمول کوے۔ او دغہ شان پخپلہ ہم دھراط مستقیم نہ
 لرے لے، او کو شش کوے چہ نور ہم دھان پشانت
 بے لارے کرے، گویا

ہم توڑوے ہیں منم تم کو بھی لے لڑیں گے

(۵۳) کونر ملا اعتراض کوئی چہ ہدایہ ۱/۱۳۵ کنبہ
 دی چہ قنوت پہ و ترو کینی واجب دی، او حال دادے
 چہ نبی علیہ السلام پہ خپل عمر کنبہ قنوت یوحل یاد وہ خلہ

ویلی دی، او اکثر صحابہ کرامو بہ نہ ویل ملا
جواب ۱۔ کوئر ملا دعویٰ نہ ویل کربیدہ، او
دیل ئے پرے نہ دے ورائدے کرے۔ او دابن ہمام رحمہ اللہ
د قول نہ ئے پہ عدم وجوب دلیل نیولے۔

کارغہ غول خوری او منبوکہ تختہ دی ۱۔

کوئر ملا ہم پہ تقلید رد کوی۔ او ہم د مقلدینو د قول نہ
استدلال کوی، کوئر ملا وائی چہ اکثر صحابہ کرامو بہ
نہ وے۔ د کوئر ملا شاید اخیال دے، چہ پہ یومئلا
یولا کہ خلیفہ زورہ صحابہ کرامو عمل کرے وی، نوہلہ
بہ ثابتہ وی۔ مکنی نہ بہ وی، حالانکہ کہ دیو صحابی نہ
ثابتہ وی نوہم دلیل گرخی۔ د عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ
عنہ نہ ثابت دی۔

كان عبد الله في السنة كلها في الفجر يقف في الوتر

كل ليلة قبل الركوع، أخرجه ابن أبي شيبة،

اعلاء السنن (۷۹۰۶)

(۵۴) کوئر ملا وائی، ہدایہ ۱/۱۴۷ کین دی، چہ

قرأت دی پہ دو رکعتونو کین، او حدیث کین راحی، چہ

” لا صلاة إلا بفاتحة الكتاب ”۔

جواب بر " لا صلاة الا بفاتحة الكتاب " خبر واحد،
 اور خبر واحد نہ فرضیت نہ ثابتی، بل داچہ یومیل
 حدیث کین راجی " لا صلاة الا بقراءة " کلمہ چہ پہ اولنو
 دو رکعتونو کین قرأت او شو، نو مونم او شو۔ مونن
 پہ نیرد یاندی وقرات فرض والے دقرآن کریم پہ دی آیت
 " فاقرأوا ما تيسر من القرآن " مرہ دے، اولدینہ دامتہ
 معلومیری، چہ قرأت پہ کومور کعتونو کین فرض دے، نو
 دصحابہ کرامو دعمل نہ مونن وایو، چہ پہ اولنو رکعتونو
 کین فرض دے، گورہ عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ پہ
 پہ آخری رکعتونو کین قرأت نہ کولو،

" ان عبد الله بن مسعود كان لا يقرأ خلف الامام
 فيها يجهر فيه وما يخفت فيه من الأولين ولا في
 الآخرين وإذا صلى وحده قرأ في الأولين فاتحة
 الكتاب وسورة ولم يقرأ في الآخرين بشيء اه
 (رواه الامام محمد في الموطا)

دا حدیث اگر چہ موقوف دے خو پہ معنی د مرفوع
 کین دے، حکم چہ غیر مدرک بالعقل دے۔
 بلہ خبرہ دادہ چہ " لا صلاة الا بفاتحة الكتاب " نہ
 صرف فاتحہ ثابتی، نو بیا پکار دہ چہ غیر مقلدین

د په ټولو رکعتونو کې یې صرف فاتحه لولې. او که وایي، چه د
مسلم په روایت کې "فصاعدا" او یا بل څه د "وما زاد"
الفاظ راغلي دي، نو موږ به وایو، چه تاسو بیا په اخیری
رکعتونو کې په دې ولې عمل نکوي؟ او د فاتحه سره سورت
ولې نه لولئ؟ فافهم و تدبر

(۵۵) کونړ ملا وایي، هدایه ۱/۱۵۲ کې دې چه چار
سحر او مازیکر او ما بینام مونږ وکړو ځانله، بیاجمع او دریډه
نوجمع په نکوي. او حدیث کې راځي..... چه پدې مونږونو
کې به جمع کوي، مشکاة ۱/۱۳۰ - ص ۱۲

جواب :- حدیث شریف کې دې :- "باب الصلاة بعد
الغیر حتی ترتفع"

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْغَمْرِ
حَتَّى تَشْرُقَ الشَّمْسُ وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرِبَ (مصحح البخاري ۸۷/۱)
په دې حدیث کې د مازیکر او سحر د مانځه نه روستو د ثوابو
نه منع شویډه، نو د جواز حدیث د دې سره معارضه ده
او دغې حدیث قولي ده، پاتې شوه د ما بینام مونږ، نو
د دارقطني په روایت کې د ما بینام استثناء هم موجود ده.
"عن ابن عمر أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا صَلَّيْتَ
فِي أَهْلِ بَيْتِكَ ثُمَّ أَدْرَكَتْ فَصَلِّهَا إِلَّا الْغَيْرَ وَالْمَغْرِبَ" (ترغاب و ترغیب ص ۱۰۳-۱۰۴)

نود سحر او ماز یگر د مانجۀ نه روستو د نفلو نه منع د
 بخاری په حدیث کینی، او د مانیام د مانجۀ نه روستو د
 نفلو نه منع د دارقطنی په حدیث کینی شویده. نو کونړ ملا
 عقل د نصیب شه، دا خورقه په احنافو نه بلکه په دی حلیثو
 اعتراض کوے.

(۵۶) کونړ ملا وائی "هدایه ۱/۵۲ کینی دی، چه د
 سمر جمع و لایه وی، نو سنت په کوی، او حال دا چه نبی
 علیه السلام فرمائی "إذا أتممت الصلاة فلا صلاة المكتوبة"
 ص ۱۰۲.

جواب ۱- د سحر د سنتو په باره کینی چه خومره تاکید
 راغلی، دومره د نورو سنتو په باره کینی نه دے راغلی.
 ددغه وجه نه د صحابه کرامو دا کوشش وؤ، چه داپاتے
 نه شی.

"من عبد الله بن أبي موسى قال جاءنا ابن
 مسعود والإمام يصرلي وصلي ركعتي الفجر إلى
 سارية ولم يكن صلي ركعتي الفجر" رواه عبد الرزاق
 اعلاء السنن (۹۸۰۴)

په دی باره کینی نور هم آثار شته. موئن په خپل کتاب
 "د پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم موئم" کینی نقل کویږی.

کونر ملا تہ د صحابہ کرامونہ خان ولے زیات پوصہ
گنرے؟ بلہ داچہ د "ولاد رکعتی الفجر" د روایت راوی
یحیی بن نصر مختلف فیہ دے، نو د کونر ملا استدلال
صحیح نہ شو۔

(۵۷) کونر ملا وائی، چہ ہدایہ ۱۵۵/۱ کین دی،
چہ ترتیب پہ قضاء موخو نو کین ساقطین ی پہ فوت
د شپہ و موخو نو سرہ، او پہ دی دلیل نشہ صلا۔
جواب: د الله پالہ ارشاد دے، "وما جعل علیکم
فی الدین من حرج" او قضاء موخو نو چہ شپہ و تہ
اورسی نو کثرت پکین راشی، او د کثیر پہ قضاء کین
د ترتیب خیال سائل گران دی۔ نو حکم ترتیب ساقطین
کونر ملا، لہٰذا پہ ایمان لے وایہ، چہ ستا سو پہ
نیزد کہ چاہہ قصد سرہ یو خو موخو نو پرینودہ، نو
ترتیب خو پرینودہ نفسی قضاء پرے شہ اوکنا؟

(۵۸) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱۵۸/۱ کین راخی
چہ کہ چا جہری موخو پہ پتہ او پتہ پہ جہری ولوست
نو سجدہ پرے لازمیری، او حدیث د بخاری ۱۰۵/۱ کین
راخی، چہ نبی علیہ السلام بہ د ماسپینین پہ مانعہ کین

ہم بہ یو یا دوہ آیا تو نہ کلمہ کلمہ جہری کری، او سجدہ
سہوہ یی نہ دہ کری۔ ص ۱۰۲

جواب :- کونر ملا عقل د نصیب شہ۔ د کلمہ کلمہ لوستو
نہم دامعلومیری چہ د پیغمبر علیہ السلام عام عادت
انفاء و، او دا کلمہ کلمہ د پارہ د تعلیم و، چہ خلقتو
نہ پتہ او لگی، چہ پہری موغٹ کینہم قرأت شتہ، او چونکہ
پہ پتہ لوستلئے عام عادت و، اولدینہ وجوب
ثابتیری۔ او د واجب پہ ترک کولو سجدہ سہوہ لازمی
دغہ رنک جواب پہ سری موغٹ کین د جہر کولو ہم دے۔

(۵۹) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱۵۹/۱ کین دی، چہ
ثوٹ لما نعتہ کین پنم رکعت نہ پا خیدہ، او قاعدہ اخیرہ
ئی کری وہ نو واپس رشی او سجدہ سہوہ راو کری او
کہ قاعدہ اخیرہ یی نہ وہ کری، او پنم رکعت لے او کرو
نو موغٹ لے فاسد شو، او حدیث د مسلم ۲۱۲/۱ کین راغی،
قید د قاعدی معتبر نہ دی۔ ہر جائے چہ وی واپس کیری
بہ او سجدہ سہوہ بہ کوی ص ۱۰۱

جواب :- کونر ملا عقل د نصیب شہ، د مسلم حدیث
پہ اخیرہ قعدہ کین پہ نہ کینا ستو دلالت نہ کوی۔ بلکہ

ظاہرہ دادہ، چہ تعدہ اخیرہ ئے کبری وہ، او پنم تہ پانچہ
 نوپہ داسے حال کین موئن ہم وایو چہ مونم نہ فاسدیری
 حکہ چہ تعدہ اخیرہ فرض وہ، او ہغہ ئے کبریہ۔ پاستے
 شوہ داخبرہ، چہ تعدہ اخیرہ ئے نہ وی کبری او پنم
 رکعت ئے اوکرو، نو مونم ئے فاسد شو۔ داصرف
 انا فونہ دسفیان ثوری رحمہ اللہ ہم مذہب دے۔
 اوکورہ ترمذی کین وائی۔

”وقال بعضهم اذا صلى الظهر خمسا ولم يقعد
 في الرابعة مقدار التشهد فسدت صلاته وهو
 قول سليمان الثوري وبعض اهل الكوفة، ترمذی
 (۱-۹۰) باب ما جاء في مسجد في السهو بعد السلام
 والکلام۔

بلہ داچہ شپیم رکعت میلا وھل خہ واجب نہ دی ہلا
 کین دی،

”ولو لم يضم لاشئ عليه لانه مظنون او هداية ۱۵۹-
 اوپہ بدائع الصنائع کین دی۔

والأولى أن يضيف إليها ركعة أخرى ليصير ثغلا ثم

معارف السنن (۳-۲۹۵)

نود شپیم رکعت میلا وھل بہتر دی خہ فرض یا واجب

نہ دی۔ نو اعتراض د کومہ رائے۔

(۶۰) کوثر ملا والی، ہدایہ ۱۶۰/۱ کتب دی، چہ سری پہ
فیل عمر کتب یوئل شک کتب واقع شی، نو لونی ہم پیرتہ
راکھوی حال داچی پہ دی مسئلہ شہ صحیح حدیث
نشتہ ۱۰۳۔

جواب :- د حضرت عبادة بن الصامت رضی اللہ عنہ حدیث
دے۔

(۱) "عن عبادة بن الصامت أن رسول الله صلى الله عليه
وسلم سئل عن رجل سها في صلاة فلم يدركم صلى؟
فقال ليعد صلاته، وليسجد سجدة تين قاعدا، رواه
الطبراني في الكبير و اعلاء السنن (۱۴۷/۴)

د حدیث اکوچہ منقطع دے، خود د خیر القرون منقطع دے
او قبول راویان دے ثقہ دی، فو شہ بالک نہ لری۔

(۲) عن يميونة بنت سعد أنها قالت أفتنا يا رسول الله
في رجل سها في صلاة فلا يدرككم صلى؟ قال ينصرف
ثم يقوم في صلاة حتى يعلم كم صلى، الحديث اعلاء السنن (۱۴۷/۴)
(۳) عن سعيد بن جبير عن ابن عمر أنه قال في الذي لا يدرك
كم صلى أثلاثا أو أربعاً قال يعيد حتى يحفظ وفي لفظ
ابن سيرين عنه أما أنا إذا لم أدرك صليت فاني أعيد

جواب :- مونڙه خو وایو، ڇه داسی ڇو ٿک رکوع
 او سجده نشی کولے، او قیام ذریعہ ده د رکوع او سجود
 لقیام ترے ساقطیری۔ خو کوٺر ملا ته وایه ستاپه نیز
 به داسی ٿکله مونڙ کوی ؟ پکار وه ڇه قاده دیت نه
 دغه طریقہ ثابتہ کریوے، نو بیا که د اعتراض کولو نو
 ٿپک وه، ولے تاخو هغه نص نه دے ذکر کریے، ڇه د
 هغه په مقابلہ کین مونڙ په راڻی عمل کریوے وی، هسے بوس
 بادوے۔ اود ۴ گفت شخصے ورد خواب اورده
 لیک تو سوراخ را گم کرده

مصدق جوړ شوے ٿے۔

(۶۲) کوٺر ملا وائی، هدايه ۱/۱۶۲ کین راڻی ڇه یو
 سری بیمار وی او په اشارہ مونڙ کوی، او وسط د لماغہ
 کین جوړشی، نو دالمونڙ ٿے فاسد شو، او حال دادے ڇه
 الله تعالی فرمائی "فاتقوا الله ما استطعتم" نو داپه کوم
 دلیل فاسد شو۔ ص ۱۰۲

جواب :- کوٺر ملا عقل د نصیب شه، په دی مسئلہ
 کین آیت یا حدیث یا اجماع نشته، ٿکله دلته احنافو
 په قیاس ڇه دلیل شرعی دے، عمل کریدے، ٿکله ڇه د اهل
 السنة والجماعة په نیز دلائل د شرع څلور دی۔

(۱) کتاب اللہ (۲) سنت نبوی (۳) اجماع امت (۴) قیاس
 او قیاس دلتہ دادے ہے اشارہ پورہ سجدہ یا رکوع نہ دے۔
 او کہ خرمن لے ہے اشارہ کوئی نکی پسے د رکوع کو و نکی اقتداء
 صحیح نہ دے، داسے بنا ہم صحیح نہ دے، یہ نصب التوایہ کنز دے۔
 "لأنه لا يجوز اقتداء الراعي بالمومي فكذلك البناء" (۱/۲)

کو نہ ملا عقل و نصیب شہ، دلتہ دامتہ ہے دلیل یعنی قیاس
 باندی بناء دے۔ او کہ دے جائے ہے دلیل نشتہ، نوتہ و
 قیاس منکر ہے، حکم دے ہے دلیل نشتہ۔ باقی د آیت
 "فاتقوا الله ما استطعتم" ددی مسئلے سرہ ہیثم تعلق

نشتہ، دلتہ بیاد مولانا روم داقول دریاد دوم۔

گفت شمعے ورد خواب اور دے

یک تو سوراخ را گم کرد دے

(۲۳) کو نہ ملا غیر سی، ہدایہ ۱۶۳/۱ کین دی ہے

سورة حج کین دوم سجدہ نشتہ، احوال داچہ احادیثو

کین راحی، چہ داسجدہ موجودہ دے، او گورہ مشکاة ۱۳۱/۱

جواب دے د سورة حج د دوو سجدو بارہ کین چہ ثومرہ

احادیث راحی، قول ضعیف دی۔

(۱) أفضلت سورة الحج على سائر القرآن بسجدة تين

رواه ابو داؤد، قال الترمذی اسنا دے لیس بالقوی

نصب الراية طبع جديد (۲-۱۸۶)

(۲۱) بل دا بودا و دا و ابن ماجه په روايت سره "وفي الحج مسجدتان"
او کونړ ملا په مشکوة د دې حديث حواله ورکړېده. ابن ددي
حال او کوره، د دې روايت يو راوي عبدالله بن منين د ده.
دا ضعیف د ده.

"قال عبد الحق في احكامه، وعبد الله بن منين لا يحتج
به، وقال ابن القطان، وذلك لجهالة فانه لا يعرف
روى عنه غير الحارث بن سعيد العتقي وهو رجل لا
يعرف له حال، فالحديث من اجله لا يصح"

نصب الراية طبع جديد (۲-۱۸۶)

د کونړ ملا دا خبره هم ناکامه شوه.

(۶۴) کونړ ملا بيا ترغز پېړۍ، هدايه ۱/۱۶۶ کېنږي
په مذه د سفر ۱۵ ورځې ده، او حال داچې د نبي صلي الله عليه وسلم
څخه نقل ندې کړې شوي، او دا بن عباس نه ۱۹ ورځې
نقل کړې شويدي، مشکاة ۱/۱۱۸، ص ۱۰۴

جواب د کونړ ملا عقل د په کمپډه خوړلې ده،
دا بن عباس رضي الله عنهما حديث لږ بيا او کوره.
"من ابن عباس قال سافر النبي صلى الله عليه وسلم
سفرًا فأقام تسعة عشر يومًا يصلي ركعتين ركعتين"

مشکاۃ ۱/۱۱۸.

او د دینہ صرف دا معلومیری . چه پیغمبر علیہ السلام د غلۃ
 نولس ورځے دیره وؤ، او دوه رکعتہ مونځ به ئے کولو، دینہ
 د اکوم ځایه ثابتہ شوه . چه مدت د اقامت نولس
 ورځے ده . او که ستا د ازعم ته صحیح کنیزے ، نو بیا د مشکاۃ
 هم په دغه صفحہ د حضرت انس رضی اللہ عنہ د احادیث .
 "عن أنس خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم من
 المدينة إلى مكة فكان يصلي ركعتين ركعتين حتى
 رجعنا إلى المدينة، قيل له أقمتم بمكة شيئا قال أقمنا
 بها عشرًا ، متفق عليه، مشکاۃ (۱/۱۱۸)

ولے نه پیش کوی، او نولس ورځے مدت اقامت ثابتو،
 لس ورځے ولے نه ثابتو؟ څه خو وایم چه ستا په شان
 هیڅ یو عقلمند د دی حدیث نه مدت اقامت نه وثبات
 کړی، د دینہ صرف د غلۃ د پاتے کیدو مده او قصر معلومیری
 کونړ ملا ستا څه خیال دی، که چرې پیغمبر علیہ السلام
 د غلۃ میاشت پاتے شوئے وې، نو قایه څه وې چه
 گنی د اقامت مده یو میاشت ده . بل پیغمبر علیہ السلام
 دغه ځایه د اقامت نیت نه وؤ کړی . بلکه د طائف
 په محاصرہ وؤ، یا د هوازن سره په جنگ وؤ، او په

فی صبا کین روانیدونکے وو، نو د دینہ ستاد اخیال
 نہ ثابتی بی۔

تثبیہ :- مسئلہ دم مدت اقامت دہ، او کوئی
 مکہ والی مدۃ سفر طر چوں ندیدند حقیقت را انسا نہ زردند
 طر فان كنت لا تدري قتلك مصيبة
 وان كنت تدريها لمصيبة اعظم

طر و كرم من عائب قولاً صحيحاً

و آفته من الفهم السقيم

داعنا نو د دلیل یہ بارہ کین علامہ زیلعی رحمہ اللہ والی

"قوله وهو ما شور عن ابن عباس وابن

عمر رضي الله عنهما والأثر في مثله كالخبر، قلت

أخرج الطحاوي عنهما قال إذا قدمت بلدة وأنت

مسافر وفي نفسك أن تقيم خمسة عشرة يوماً

أكمل الصلاة بها وان كنت لا تدري متى تظعن

فأقصرها، وروى ابن أبي شيبة في مصنفه أن ابن

عمر كان إذا اجمع على إقامة خمسة عشر يوماً أتم

الصلاة، وأخرج محمد بن الحسن في كتاب الآثار

نصب الراية طبع جديد (۲-۱۹۰)

لو یغیر علیہ السلام چه دخلتہ قصر کولو، منو معلومی بی

چہ واقامت تیت ے نہ وؤکرے .

وغیر مقلدینو مذہب -

غیر مقلدین وائی چہ اقل مدت سفر درے میلہ دے نہ
وایم چہ بیا خود غیر مقلدینو ہرہ ورخ اختیار دے ، کہ
دروژے پہ میاشت کین بہر غولولہ ٹی (حضور صا پہ
دیہاتو کین حکم چہ پہ باند و کین خلق پہ کورونو کین
تقی نہ جوہروی ، او قضاء حاجت نہ لرے ٹی پیغیر
علیہ السلام ہم دا عادت مبارک وؤ چہ قضاء حاجت
لہ بہ دیر لرے قلو "أبعد فی المذہب" (نور وژہ ہم
خوری ، او تصر ہم کوی ، ہرہ شپہ دہ د شوقدر ہرہ
ورخ دہ داختر -

(۶۵) کونر ملا وائی ، ہدایہ ۱/۱۶۸ کین راحی ، چہ
دجمی لمونخ صرف پہ مبارک کین کیبری ددی
شرطونو ہیث دلیل و قرآن و حدیث نہ نشتہ -
جوابک ۱- حضرت عبداللہ بن عباس رضی اللہ
عنہما حدیث دے -

"أول جمعة جمعت بعد مسجد النبي صلى الله عليه
وسلم بجوانثا وهي قرية من قرى البحرين ، رواه البراء

جراثا دیر روستو فتح شوے، او ددینہ مخکنی نورے
 ملاتے ہم فتح شویدی۔ بیا ہم د مسجد نبوی نہ علاوہ
 سیوا د جراثا نہ پہ بل ہیثم یوحنا ئے کین ہم د جمعے
 مونخ نہ دے شوے، آخر داو لے؟ کہ پہ هر حائے
 کین د جمعے مونخ کیدے شوے، نو بیا د جراثا خہ
 تخصیص شو،

پلے شوہ دا خبرہ چہ جراثا تہ قریہ وئیلی شویہ
 نو ددینہ دا لہ ثا بتییری چہ کئی دا چرتہ باندہ پاکلوته
 وو۔ پہ قرآن مجید کین دی۔

”لولا منزل هذا القرآن على رجل من القرين عظیم“
 دلته د قرینین نہ مکہ مکرمہ او طائف مراد دی۔ او دا
 باندہ کونہی نہ دی، یا دا آیت،

”واسئل القرية التي كنا فيها“

دلته د قریر نہ مراد مصر دے، او دا باندہ پاکلوته
 نہ وو، بلہ دا چہ پیغمبر علیہ السلام د هجرت پہ
 موقع تقریباً شوارس ورخے پہ قباء کین دیرہ وو، او
 د جمعے مونخ ئے هلته نہ د کرے، چہ مدینے منورے
 تہ را غل نو جمعہ ئے شروع کرہ۔ نو کہ پہ کلو کین
 جمعہ کیدے، نو بیا پہ ئے هلته جمعہ کریوے۔

بل دبخاری ددی باب -

”باب من أين يؤتى الجمعة وعلى من تجب
 لقول الله تعالى إذا نودي للصلاة من يوم الجمعة
 وقال عطاء إذا كنت في قرية جامعة فنودي للصلاة
 من يوم الجمعة فحق عليك أن تشهدها.....
 وكان أنسى في قصره أحياناً يجمع وأحياناً لا يجمع
 وهو بالزاوية على فرسخين“

نہ ہم دامعلومی، چہ جمعہ ہر جائے نہ کیڑی، حکم
 نے عطاء رحمہ اللہ قول نقل کریدے۔

کوئٹہ ملا دقریۃ جامعۃ معنی آخر ستاپہ نیز د خہ
 وہ؟ مونیر خواترے دامعنی اخلو، چہ دژولد وضررت
 تقریباً ہول سامان پکنی میلادویڑی۔ نہ ئے خہ معنی
 کوئے؟

امام بخاری رحمہ اللہ مخکنی دحضرت عائشہ رضی اللہ
 عنہا حدیث نقل کرے۔

”قالت كان الناس ينتابون الجمعة من منازلهم

والعوالي الخ بخاری (۱۲۵/۱)

یعنی خلق بہ دعوالی نہ مدینے منورے تہ دجمعے مانجھ
 نہ وار پہ وار راتلہ یعنی ہول بہ نہ راتلہ، کہ چرے جمعہ

پہ دوئی فرض وے، نو بیا بہ نمبر پہ نمبر وے راتلہ؟
 ٲٲٲل پہ جمع وے نہ راتلہ؟ یا ئے هلته خان لہ وے
 جمعہ نہ کولہ؟ دا ٲٲٲل هرثہ پہ دی دلالت کوی،
 چہ جمعہ هرثا ئے کین نہ کیری۔ زیات تفصیل موسن
 پنچل کتاب ”دیغیر خدا صلی اللہ علیہ وسلم مونچ“ کین
 ذکر کویدے، دلته پہ دے اکتفاء کوو۔

(۶۲) کوئر ملا اعتراض کوی، فقہ کین راجی چہ
 امام د قد قامت الصلاة وخت کین شروع کوی۔ او
 نبی علیہ السلام بہ پس د اقامت نہ شروع کولہ ۱۵
 جواب۔ د دی خبری مونبر ہم قائل یو، چہ امام
 د قد قامت الصلاة نہ پس نہ بلکہ د اقامت کیدو
 نہ پس شروع کوی، لپار د دی چہ اقامت کوونکے
 ہم د امام د قرأت شروع کولونہ مخکین ثناء او ویلے
 شی کہ امام د قد قامت الصلاة سرہ شروع او کرہ، نو
 کیدیشی چہ اقامت کوونکی تہ د ثناء و میلو موقع پہ لاس
 ورفشی۔

(۶۳) کوئر ملا وائی، ہدایہ ۱/۱۴۱ کین دی، چہ مہی
 پہ ورج کین چا دما سپینین مونچ وکرو کور کین اوھیٹ

عذر نہ وی، نو جائز دی، صرف مکروہ دی۔ ۱۵۱،
جواب۔ کوئر ملا، تاچہ ترخو پورے دروغ نہ
وی وئی یا دختہ تعریف نہ وی کرے، دودھی د نہ
هضمیری، کوئر ملا ترجمہ و غلطہ کریدہ، دھدایہ
عبارت دادے۔

”ومن صلى الظهر في منزله يوم الجمعة قبل
صلاة الإمام ولا عذر له كره ذلك وجازت
صلاته“

یعنی کہ چا پہ کور کئی دجمعے پہ ورخ بے لختہ عذر نہ
دامام دمانحہ نہ مخکنی حان نہ دما سپنن موئم اوکرو،
نودا ددہ لپارہ مکروہ دی، اوموئمے اوشو،
کوئر ملا لبرے خیلے ترجمے تہ بیا اوکورو، دلته دکرافت
نہ حرام مراد دی، ابن ہمام رحمہ اللہ وائی۔

”لا مبد من كون المراد حرم عليه ذلك (۶/۲)
نو کوئر ملا تہ ٹنگہ وائیے، چہ دا جائز دی، صرف مکروہ
دی۔ دا لفظ ”صرف“ دھدلے دکوم لفظ ترجمہ دہ؟
باقی دا حرام حکہ دی، چہ دجمعے موئمے پرینودو،
او دما سپنن موئمے حکہ اوشو، چہ دما سپنن موئم
اصل دے، اوجمے تہ دجمعے پہ ورخ بدل دہ۔ ددی

خبری دلیل دادے، چہ کہ دچا نہ دجے مونٹ پتے شی یعنی
 وقت ترے لاپرشی، یا نا وقتہ کری، او مونٹ ترے اوشی،
 نو دا سہے بہ قضا کوی او کہ خان لہ ادا مونٹ، نو دے
 بہ دما سپہین مونٹ کوی،

بل و حدیث "قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا
 زالت الشمس وكان ظل الرجل كطوله إلخ رواه مسلم
 نہ ہم معلوم پیری چہ اصل ما سپہین دے، کو نو ملا تاجہ
 کوم حدیث ذکر کریدے۔

"الجمعة حق على كل مسلم في جماعة"
 داعام نہ دے، حکہ چہ مریض او مسافر ترے د اہل
 السنۃ و الجماعۃ پہ نیز مستثنی دی، بل تا دلفظ
 "حق" ترجمہ "فرض" کریدہ۔ دا د لہ خانہ کریدہ،
 حکہ چہ حق پہ معنی د ثابت راحی، د فرض پہ معنی تا حکہ
 اغنیے؟ او یا د دچا تقلید کرے، او تقلید تہ تہ ناجائز
 واسطے۔

در کفر ہم صادق نہ زنا را رسوا کن

(۶۸) کو نو ملا وائی، ہدایہ ۱/۱۴۱ کن راحی چہ
 کوم شخص دجی د مانعہ پہ تشہد کن شریک شو، نو
 دجے مونٹ بہ صرف پورہ کوی۔ او محمد رسول اللہ

صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی "من ادرك من المجرعة ذكعة فليصل
 اخرى ومن فاتته الركعتان فليصل اربعاً، مشکاة ۱/۱۲۴ ص ۱۱۶
 جواب :- کونہ ملا حاطب یل دے، دیتہ نہ کری
 چہ سوہتے گئے پہ لاس کبن را اوچت کرو، او کہ مار
 خو گیا دے۔ کونہ ملا لبز خو بہ د کتلے وے، چہ دا
 حدیث دا استدلال قابل دے او کہ؟ خود کونہ
 ملا پری شہ؟ ہفہ متل دے۔ اخوند لہ خوچہ پیٹی
 وی، کہ د خرے او کہ د سپٹی وی، کونہ ملا لہ خو
 بس اعتراض مقصد دے، خیر،

اوس لبز د کونہ ملا ذکر کرنی حدیث حال
 او چکوری۔

علامہ ابن حجر رحمہ اللہ پہ خپل کتاب تلخیص
 الخبیر" کینی پہ ۴/۱ باندی حدیث نمبر (۵۹۳) لاندی
 ددی حدیث قول طرق ذکر کریدی، او دیامنی
 نہ قول ضعیف دی۔

قال ابن حبان في صحيحه انها كلها معلولة
 وقال ابن أبي حاتم في العلل عن أبيه "لا أصل
 لهذا الحديث وإنما المتن" من ادرك من الصلوة ركعة
 فقد ادركها وذكر الارقطني الاختلاف فيه في علله

وقال الصحيح من ادرك من الصلاة ركعة وكذا قال
العقيلي والله اعلم اه تلخيص الحبير (۱ - ۴۰)

کونہ ملا ستا پہ نظر صرف معلول او ضعیف احادیث راجحی پس
کونہ ملا د تلخیص الحبیر د اصنفہ ضرور او گورہ چہ ترکی
در نہا شی۔ کونہ ملا وائی چہ حدیث " ما أدركتم فصلوا وما
فاتكم فاقموا " حدیث " من ادرك من الجمعة ركعة لم يسه
متعارض دے، کونہ ملا عقل د نصیب شد، تعارض د داسے
دو و نصونی پہ مینم کین راجحی، چہ د قوت پہ اعتبار سم
برابر وی، او حال د ادی چہ ستاد دی ذکر کبری حدیث
پہ بارہ کین د ابن ابی حاتم د اقول " لا أصل لهذا الحديث "۔
تیر شو، نو غیر ثابت او بی اصل حدیث د ثابت حدیث سم
حککہ متعارض کید دے شی۔ شاہ کونہ ملا مخکین غریب زہ۔

(۶۹) کونہ ملا وائی " ہدایہ ۱/۲۱ کین دی، چہ داخر موعہ
واجب دے، او حال د اچہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
پہ سفر کین نہ دے کرے، نو خوفک واجب شو، ص ۱۶
جواب۔ کونہ ملا عقل د نصیب شد، پہ سفر کین نہ کول
د ادیل پیار د دی چہ پہ صافر باندی داخر موعہ نشہ
گورہ عام موعہ فرض دے خو نفساء او حائضہ ترے مستثنیٰ

دہ، دغہ شان و قیام پہ حالت کبن دپیغبر علیہ السلام د
اختر موغ نہ پریبنودہ، دوجوب دلیل دے، اوپر سفر
کبن نہ کول پہ مسافر مافی عدم وجوب دلیل دے، کونہلا
بزخان پوسٹے کمرہ۔

(۷۰) کونہلا وائی، ہدایہ ۱/۲۷۲، کبن دی، چہ دختر
موغ کبن دھر تکبیر سر رفع الیدین شتہ، اوحال واجہ
محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ نہ دی نقل شوی،
ص ۱۶۔

جواب :- عن عطاء عن ابن جریج قال قلت لعطاء
یرفع الامام یدیه کلما کبر هذه التکبیرة الزیادة
فی صلاة التکبیر قال نعم ویرفع الناس ایضاً اه
مصنف عبدالرزاق (۳-۲۹۷) وفی سنن الکبری للبیہقی
ورویا عن ابن جریج عن عطاء أنه قال یرفع یدیه
فی کل تکبیرة الخ (۲-۲۹۳)

عطاء رحمہ اللہ تابعی دے، او دا ظاہرہ خبرہ دہ، چہ داخبرہ
دوئی لہ سماع نہ بغیر فشی کولے، باقی باقی شود رکوع
نہ مخکبں اور وستور رفع الیدین، نو مو بنز وایو چہ دا
ثابت ضروری، خودوام پرے ثابت نہ دے، حکم چہ
دایہ ہیخو صحیح حدیث نشتہ، چہ لہ دغہ نہ دامطوبی

چہ گئی پیغمبر علیہ السلام دارفع الیدین ہمیشہ کریدی،
 گورو پہ ولاہے متیازے کول دصباح ستہ نہ ثابت دی
 خوست نہ دی، ٹکے چہ دوام پرے ثابت نہ دے، لکہ
 حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا وائی، چہ کہ چاد اووٹیل چہ
 پیغمبر علیہ السلام بہ پہ ولاہے متیازے کولے، نوربتیا
 ئے مہ کنزہ، اوہالباً غیر مقلدین ئے ہم سنت نہ کنزی،
 ٹکے غیر مقلدین ہم شاید نربیعے ہمیشہ پہ ولاہے
 متیازے نہ کوی۔ یا پہ مانجھ کنن ماشومہ جینی اوچٹول
 اوپہ اوپر وکینول دحدیث نہ ضرور ثابت دی، خوست
 نہ دی، ٹکے احناف وائی چہ دارفع الیدین سنت نہ دی۔
 ناصرالدین البانی پہ خیل کتاب "صفة الصلاة"
 کنن لیکي، چہ دمسجد و رفع الیدین دلسو کسو صحابہ
 کرامونہ ثابت دے، بیکن غیر مقلدین دارفع الیدین
 نہ کوی، اوہال داچہ داد مالک بن الحویرث رضی اللہ
 عنہ دحدیث نہ ثابت دی پر سنن نسائی کنن۔ او کہ
 حاکم اووائی چہ نسائی رحمہ اللہ دمسجد و رفع الیدین
 نہ روستو باب تہ لے "باب ترک ذلك" نوموسنن
 وایوچہ دغہ شان درفع الیدین دحدیث دذکر کولو
 نہ روستو "باب ترک ذلك" تہ لے، او دعبد اللہ بن

مسعود رضی اللہ عنہ حدیث ہے عدم رفع الیدین پہ بارہ
 کبنی راوی ہے دے، عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ نہ روایت
 دے، ہفوی چہ بہ خوک اولیدہ چہ دھر کینا ستوپاسیلہ
 (لی کل خفض و رفع) کبنی بہ ہے رفع الیدین کول، نو پہ
 گتو بہ ہے ویشتاو، حکہ خو مونز وایو، چہ کہ چرے حضرت
 عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ د غیر مقلدینو د ارفع الیدین
 لیدلے وے، نو دوئی بہ ہے سٹکسار کوی وے۔ غیر مقلدین
 پہ دی باب کبنی خو مرہ دروغ والی، تفصیل خمونز کتاب
 ”دیغبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم موئم“ کبنی او گوری۔

(۷۱) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱/۵۸ کبنی دی، چہ پہ
 صلاۃ الکسوف کبنی دوہ رکوع نشستہ، حکہ دوی راوی
 عائشہ دہ اوزنانوۃ حال پورہ معلوم نہ وی۔ او حال
 دادے چہ حدیث د بخاری ۱۲/۱ کبنی راحی چہ نبی علیہ السلام
 دوہ رکوع کوی دی، پہ ہر رکعت کبنی او دا حدیث عائشہ
 او ابن عباس دواہ و نقل کریدی مٹا۔

جواب۔ کونر ملا عقل و نصیب شہ، دوی جواب
 صرف دانہ دے، کوم چہ تا نقل کریدے۔ بلکہ احناف
 والی، چہ د کسوف پہ بارہ کبنی مختلف روایات راغلی

دی، گورہ پہ صحیح بخاری کہن دی،

عن أبي بكرة قال خسفت الشمس على عهد رسول الله

صلى الله عليه وسلم فخرج يجر رداءه حتى انتهى إلى

المسجد وثاب الناس إليه فصلى بهم ركعتين.....

ورواه النسائي وقال فيه صلى بهم ركعتين كما تصلون

لنصب الراية طبع جدید (۲-۲۳۶)

گورہ پہ دی حدیث کہن مراعت دے، چہ دوہ رکعتہ نے اوکرہ

کہ ٹنگہ چہ تا سودوہ رکعتوہ کوی، پہ دیکہن پہ ہر رکعت

کہن ددو و رکوع ذکر نشہ، بلکہ پہ عام موعہ بانندی حوالہ

دہ، دفعہ شان و حضرت سمرہ بن جندب رضی اللہ عنہ حدیث

نہ چہ ابو داؤد، نسائی، امام احمد او حاکم روایت کریدے

ہم معلوم پیری، او گورہ نصب الراية (۲-۲۳۵)

احناف والی چونکہ دا اولے حل و اولدینہ مخکین دکتی

واقعہ نہ وہ پیہنہ شوی، او پہ دی مانعہ کہن پیغبر علیہ السلام

قیام او رکوع او سجدہ ^{تول} دیر او پردہ کری وک، کیدیشی چہ بعضے

خلق و اخیال کرے وی چہ پیغبر علیہ السلام سرپورہ کری

وی، اوچہ کتلی نے چہ صفوی خولا دفعہ شان پہ رکوع کہن دی

اوبیا واپس رکوع نہ تلی وی، او روستو خلقو ترے دوہ

رکوع مراد اغستی وی، او ددی خیال تائید د سمرہ بن جندب

رضی اللہ عنہ د حدیث نہ کیجی، لکہ د نصب الراية پہ حوالہ
 سرہ ذکر کرے شو، باقی د کوثر ملا دا ویٹا چہ دا حدیث
 حضرت عائشہ او حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہما د وار و نقل
 کرے، شہ فائدہ نہ ورکوی۔ حکم چہ حضرت ابن عباس رضی اللہ عنہما
 وروکے و، او وارہ او زائدہ پہ روستنی صفونو کین وی پہ ورنہ
 کین نہ۔

کوثر ملا پہ بعضی احادیثو کین د درے رکوعو ہم ذکر راحی لکہ
 ابو داؤد کین، تہ هغه ولے نہ یاد وے؟ ولے د غہ حدیث نہ وے؟

(۷۲) کوثر ملا وائی ہدایہ ۱/۱۷۵ کین دی، چہ پہ صلاۃ
 کسوف کین قرأت جہری فشتہ، او حدیث د بخاری کین راحی چہ
 شتہ ۱۲۵/۱۰۷ -

جواب :- کوثر ملا، د حضرت سمرہ بن جندب رضی اللہ عنہ پہ
 حدیث کین راحی "لا نسمع له صوتاً" نصب الراية (۲/۲۳۵) یعنی بغير
 عليه السلام موبو تہ مونخ راکرو، مونزے آواز نہ ادرے
 یعنی قرأت کے پہ زور نہ وے۔ حکم مونز وایو چہ کہ چا
 پہ زورہ او وے نو ہم صحیحہری او کہ روئے او وے نو ہم
 صحیح دی د وارہ طرفتہ احادیث شتہ -

(۷۳) کوثر ملا وائی، ہدایہ ۱/۱۷۶ کین دی، چہ پہ صلاۃ کسوف

کبن خطبه نشسته، او حدیث و بخاری کبن دی چه شته مکتب
 جواب: کونر ملا عقل د نصیب شه، دا خطبه نکه د جمعے
 یاد اختر خطبه نه وه، وجه دا وه چه کله نورتنلار اونیو، او
 پنخوا د خلقو عقیده دا وه، چه نمر یا سپوږمئې چه تندر نیسی
 داد چالوئې سری په مرلې دامی کپړی، او په دغه وخت کبن
 د نبی کریم صلی الله علیه وسلم خوی حضرت ابراهیم رضی الله
 عنه وفات شوه وو، نو خلقو دا گمان کوو، چه کبن دا د
 ابراهیم رضی الله عنه د مرلې په وجه سره دی، نو پیغمبر علیه السلام
 خلقو ته تقریر او کړو او اوئې فرمایل چه دا د چا د مرلې په
 وجه سره نه کپړی، دا څه مستقلة خطبه نه وه، نو سنت نه شوه

(۴۳) کونر ملا وائی، هدایه ۱/۱۶۶ کبن دی، چه امام صاحب
 فرمائی، چه استسقاء (کونر ملا هم دا به یکله بحال دا چه دا
 لفظ استسقاء دے استسقاء نه دے، فتنه - راقم الحروف) کبن
 مورخو نشته او حال دا چه محمد رسول الله صلی الله علیه
 وسلم کپړیدی. بخاری ۱/۱۳۶، مشکاة ۱/۱۳۱ مکتب -

جواب: کونر ملا عقل د نصیب شه، اول خود د هوکه
 دا کپړیده، چه پوره خبره د نه ده کپړی، هدایه کبن دی،
 "لیس فی الاستسقاء صلاة مسنونة فی جماعة فان صلی

اناس وحدانا جاز۔

یعنی یہ جہ سرہ مونٹ سنت نہ دے، ثلکہ چہ د پیغمبر علیہ السلام
نہ یونیم حل مونٹ ہم ثابت دے او صرف دعا ہم۔ نہ دی
وچہ نہ مونٹ یہ جہ سرہ سنت نہ دے، کوئی ملا پتہ نشہ
چہ نہ سنت معنی ہم پیڑنے او کہ نہ؟ یہ بخاری او مسلم
دواہ و کبی و حضرت انس رضی اللہ عنہ حدیث دے، یہ
دیکھن صرف دعاہ، مونٹ پکبن نشہ۔ او گورہ نصب اللہ
(۲۴۶/۲) انومونز و ایو چہ کہ چا مونٹ او کرو نوہم صحیح
دہ، او کہ چا صرف یہ دعا او استغفار یا ندی اکتفا او کرو
نوہم صحیح دہ دواہ خبرے ثابت دی۔ نوہ ثلکہ دیو
خبرے اثبات کوے او د پلرد۔

(۷۵) کوئی ملا وائی، دارنگہ امام صاحب وائی، چہ
خطبہ یہ استسقاء کبن نشہ، او منی علیہ السلام و بی
دہ، ص ۱۰۷۔

جواب :- کوئی ملا د حدیث نہ ہم انکار کوی، گورہ
د عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہما کو حدیث نہ چہ یہ
استسقاء کبن مونٹ ذکر دے، ہم یہ ہننے کبن د خطبہ
د حقیقت ذکر دے۔

قال خرج رسول الله عليه وسلم مبتذلاً متواضعاً

متضرعاً حتى أتى المصلی فلم یخطب خطبتکم هذه

..... قال الترمذی حدیث حسن صحیح امر

نفس الراية (۲۳۴-۲)

یعنی دا خطبه شه مسنونہ خطبه نہ وہ .

(۴۱) کونز ملاوائی، ہدایہ ۱/۱۶۶ کینی دی۔ چہ استنکار

کینی قلب الرواء نشته، او پیغیر علیہ السلام خادرا روی

دی صلاً،

جواب :- اولہ خبرہ خودادہ چہ مذهب دادے

چہ قلب رواہ شتہ، یعنی امام بہ خادرا روی، او کونز

ملا داتا ثرورکوی، چہ کینی مطلق قلب رواہ شتہ، داسے

دھوکہ کریبدہ، اودا سنت نہ دی، ٹککہ چہ پیغیر علیہ السلام

دایسے دنیکی فالٹی دیارہ کریو، شہ دعبادت پہ طور

نہ و، او سنت هغه وی چہ دعبادت پہ طور اوشی،

اودنیک فالٹی دیارہ دیل دادے، چہ امام زیلعی رحمہ

اللہ وائی۔

"قلت قد جاء ذلك مصرحاً به في مستدرک (۱-۳۲۶)

من حدیث جابر وصححه وفيه " وحول رواه ليقول

القطط وكذلك رواه الدارقطني في سننه وفي الطوال

للطبراني من حدیث أنس ولكن قلب رواه لکي يقلب

القطر الزنفسب الرايه (۲-۲۵)

باقی د کونړملا د او بیل فضول دی، چه هغه که په هر نیت
اروی دی، دامت د پاره سنت عمل شو، بلکه چه په صحاح
سته کین په ولایه متیازے کول ثابت دی، او غیر متیازے
عے هم سنت نه کږی، او تر شیعے په ولایه متیازے
نه کوی، ولے کونړملا وایه کنه، تا په کور کین د سنت
شروع کړیدی؟

(۷۷) کونړملا وائی، هدايه ۱۷۸/۱ کین دی، چه د
مړی په غسل کین مضمضه او استنشاق نشته، او حدیث
کین راخی "ومواضع الوضوء منها" ۱۰۸

جواب: د بخاری په حاشیه نمبر ۱ - کین دی، چه د "مواضع
الوضوء منها" ^{الثانی} د ام عطیه رضی الله عنها نه دی - بلکه د
هغوی نه، د راوی حفصه بنت سیرین دی،

"ومواضع الوضوء منها" متا زاده حفصه فی روایتها

من ام عطیه عن اخيها محمد او حاشیه بخاری (۱۷۸/۱)

هم دغه وجه ده چه په نفرو روایتونو کین دا الفاظ
نشته، د مثال په طور د عبد الله بن عباس رضی الله عنها
حدیث په مشکاة ۱۲۳/۱ کین او کوره -

عن ابن عباس قال ان رجلا كان مع النبي صلى الله

عليه وسلم فوقصته ناقة وهو محرم فمات فقال
رسول الله صلى الله عليه وسلم اغسلوه بماء و
سدر وكفنوه في ثوبيه الخ

په ديکني د "مواضع الوضوء منها" الفاظ نشته، دغه
شان د حضرت ام عطيه رضي الله عنها نه د محمد بن
سيرين رحمه الله روايت اوکوره.

"عن محمد عن أم عطية قالت توفيت ابنة
النبي صلى الله عليه وسلم فقال لنا اغسلنها ثلاثا
او خمساً الخ بخاري (۱۶۸۰۱)

په ديکني هم "مواضع الوضوء منها" نشته، لکه غرنه
چه د بخاري ۱۶۸/۱ دعا شي ع په حواله منکني تير شو.
او ددي معقول جواب داده، چه د مضيفه واستشاق
په صورت کني د هري دخوله نه او به واپس راويتل
گران دي.

(۷۸) کونړ ملاواي، هدايه ۱۴۹/۱ کني راخي چه
د زنانه د پارو به دوه کوخي جوړولي شي او په سينه ياندي
به اچولي شي. او حديث د بخاري ۱۶۸/۱ کني راخي.

"فغفرنا شعرها ثلاثة قرون والقينا خلفها" ص ۲۸
جواب ب. کونړ ملا عقل د نصيب شه. د خان غم اول

تہ اوکرہ ، ستا سو پہ نیزد د صحابہ کرام و قول یا نعل
 د سرہ ہلو و حجت نہ دی ، لکہ شوکانے چہ وائی ، نوقہ
 پہ کومو سترگو د صحابی د عمل نہ استدلال کوئے ؟ چہ
 ستا پہ نیزد دا د سرہ ہلو و دلیل نہ دے ، نو خبرہ
 د بے دلیلہ شوہ ، دا د تطہیف عمل پر پرزدہ ، نورو
 نہ وائیے چہ د صحابی قول حجت نہ دے ، او بیائے نورو
 تہ پہ دلیل کین و پراندے کوئی ، دا خو " اُتأمرؤن الناس
 بالبرِّ و تنفسون أنفسکم " والا خبرہ شوہ ، باقی ستا
 دا خبرہ " دویم داچی د بنی کریم صلی اللہ علیہ وسلم پہ موجودگی
 کین دا کارشوی دے ، او ظاہرہ دادہ چہ دھخہ پہ تعلیم
 سورہ شوی دی " بانکل فضول دہ - او دا صرف ستا و ہم
 دے ، کہ چرے د پیغمبر علیہ السلام پہ حکم سرہ وے ، نو
 لکہ ٹنگہ چہ ہغوی دنور و خبر و حکم ور کریدے ، نو ددی
 پہ بارہ کین بہ سٹے ہم حکم ور کری وے ، ولیس فلیس -
 گورہ حضرت عمرو بن سلمہ رضی اللہ عنہ د پیغمبر علیہ السلام
 پہ حیات کین د اوو کالو پہ عمر کین موفج و رکوو ، او
 خادر سٹے داسے وؤ ، چہ د مسجد سٹے پہ وخت کین بہ سٹے
 شرمکاه بنکاریدہ ، او ستا پہ شان یو عقلمند ہم دا
 نہ وائی ، چہ دا د پیغمبر علیہ السلام پہ حکم سرہ وؤ .

کئی بیا تاسوله پکار دی، چه په دوه مرد عمر کین مونږ ورکړي
 نو کونه بر بندوئې، چه په مکمل حدیث عمل راشي، او کیدایش
 چه تاسو داسه نه کوئ، مونږه وایو چه دا د حضرت أم
 عطیه رضی الله عنها خپل عمل وو، او که څرنگ چه زنانه
 په ژوندولې د سرو پخنه دوه کونځي کوي، او شاته ټاټوبی
 دغه شان هغوئ په مړینې ورسره هم اوکړي.

بله دا چه دا غیر مدرك بالعقل هم ندی، چه د مرفوع
 حدیث په حکم کین شي.

(۷۹) کونړ ملا اعتراض کوي، هدایه ۱۸/۱ کین دی

چه په جنازه کین سورة فاتحه نشته. او حال دا چه محمد
 رسول الله صلی الله علیه وسلم لوستلی ده. ۱۹

جواب: کونړ ملا لیر د هدایه او ویریزه، او حدیث
 "من کذب علی متعمداً فلیتوبوا مقبله من النار"

ته نظر اوکړه. ته ټی په ایمان او وایه، چه پیغمبر علیه السلام
 بی شماره جنازه کړی دی، چرته په یو صحیح مرفوع متصل
 حدیث کین ترې په جنازه کین فاتحه لوستل ثابت دی؟
 او که نوی، او واقعی چه ندی ثابت، نو ته بیا دا جرأت
 څنگه کوی، چه محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم لوستلی
 ده، بله دا چه دا مسئله دوه عامه ده، چه هر چاته ټی

پته نگو، او په کبارو صحابه کرامو کښ د یو نه هم په صحیح
سند سره دا خبره ثابته نه ده، چه کنی پیغبر علیه السلام
لوسقی ده، باقی د حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنهما
داوئیل "لتعلموا انهما من السنة" نو ددی نه دا په کوم
حدیث سره ثابت دی، چه لدینه د پیغبر علیه السلام سنت
مراد دی، ځکه چه د پیغبر علیه السلام نه خو په صحیح سند
ثابت نه دی.

گوره کونړ ملا ! تا دخپل دی کتاب په ص ۳۹ باندی نقل
کړی وو.

"أن عروة قال لإبن عباس أضللت الناس يا ابن
عباس قال وما ذالك يا عروة قال تفتي الناس أنهم
إذا طافوا بالبيت فقد حلوا وكان أبو بكر وعمر
يحييان ملبين بالحج فلا يزالان محرمين إلى يوم
الفر قال ابن عباس بهذا ضللتكم أهدتكم عن رسول الله
صلى الله عليه وسلم وتحدثوني عن أبي بكر وعمر،
(ص ۳۹ پنجم نمبر دلیل)

یعنی که څوک حرف طواف او کړی نو هغه حلال شو، احوال
دادی چه مسئله داسی نه ده، که څرنگی چه تا د عبد الله
بن عمر رضی الله عنهما رد په عبد الله بن عباس رضی الله عنهما

باندی پہ دی خپل کتاب کتی پہ ص ۴۴ باندی داتم دلیل د
باندی کړیدے،

قال ابن عمر بنقول رسول الله صلى الله عليه وسلم
أُتِيَ أَن تَأْخُذُوا أَوْ بِقَوْلِ ابْنِ عَبَّاسٍ، مسلم (۴/۱)
عبد الله بن عباس رضي الله عنهما خپل مسئلے ته د پیغمبر
عليه السلام سنت وائی، اوحال داچه ابن عمر رضي الله عنهما
وائی چه داسه نه ده. دغه شان دامسئله هم ده، اوتا دا
انصاف کړیدے، چه په ص ۴۹ د دغی مسئلے په وجه شیخین
رضی الله عنهما مطعون کړو، چه کتی دوی د پیغمبر علیه السلام
د عمل نه خلاف کړی، العیاذ بالله -

او په ص ۴۴ د بیاهم په دغه مسئله د عبد الله بن عمر رضي الله
عنه له طرفه په عبد الله بن عباس رضي الله عنهما باندی
رد اوکړو او طعن د اوکړو، چه دے کتی د پیغمبر علیه السلام
نه خلاف دے. شایسے کونړ ملا، م
ای کار از تو آید و مردان چنین کنند

د جنازے په باره کتی د نبی علیه السلام نه قیوس شویدے
نو هغوی جواب ورکړیدے -

”إِذَا صَلَّيْتُمْ فَأَخْلَصُوا لَهُ الدَّعَاءَ“ رواه أبو داود -
او کونړ ملا که ته دا وائے چه عصائی چکله سنت لفظ اولی،

نو مراد تری دپیغیر علیہ السلام سنت دی، نو دا اووایم
 داپہ کوم حدیث کین راغلی دی، اوکہ تقلید ائے وائے کر
 بیاد نفاق نہ کارا خلی، حکم چہ ہم د تقلید پہ رد کین کیا
 اوہم تقلید کوئے، بلہ دا چہ دا د اصول حدیث خبرہ وہ
 شوافع ددی قائل دی، احناف ائے قائل نہ دی، اوکورو
 اصول مرخصی - او د دعا پہ نیت اے لوستل جائز حکم
 دی، چہ دا صورت پہ دعا یا ندی مشتمل دے۔

(۸۰) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱۸۰/۱ کین دی، چہ پہ جنازہ
 کین بہ ثناء یعنی سبحانک اللہم وائی، مونز وایو دی بارہ
 کین صحیح او مریم حدیث راوڑی۔ ۱۹

جواب بہ "مالک عن سعید المقبری عن ابيه
 انه سأل ابا هريرة كيف يصلى على الجنازة فقال
 انا لعمر الله اخبرك اتبعها من اهلها فاذا وضعت
 كبرت فحمد الله فوصلت على نبيه الخ موطأ امام مالك
 یعنی دتکیر نہ روستو د الله پاک حمد یہ وایم، او ثناء ہم د
 الله تعالیٰ حمد دے۔

دقائق نہ لوستل :-

د حضرت ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ

عنہ ددی حدیث نہ دا ہم معلومیدی، چہ د فلتحی قرأت

پکین نشته، دا اهل السنة والجماعة په نيزد د صحابي غير
مدرك يا العقل د مرفوع حديث په حکم کين دے، نو دا
حديث په دواړو مسئلو کين حجت دے، هم په ثناء کين
او هم په فائحه نه لوستلو کين. حکه امام محمد د دے حديث
د نقل کولو نه روستو وائی.

”قال محمد وبهذا فاخذ لا قراءة على الجنازة وهو
قول أبي حنيفة رحمه الله تعالى“ موطأ امام محمد ص ۱۶۵

(۸۱) کونړ ملا وائی، هدايه ۱۸۱/۸ کين دى، چه امام په
د زنا نه اوسرى دواړو سينه ته اود ريدوى، او حال داچي په
دى خبره هيڅ دليل نشته، او صحيح حديث کين راضى چه
د سري سرته په نبى عليه السلام اود ريدو، اود زنا نه
کنايتوته به ودريدو، لکه بخارى ۴/۱۰۴. مشکاة ۱۲۴/۱ مفصلاً
او کورنه ص ۲۰۰.

جواب ۱. عن سيرة بن جندب أن امرأة ماتت
في بطن فصرى عليها النبي صلى الله عليه وسلم فقام
وسطها او بخارى ۴/۱۰۴. مشکاة ۱۲۵/۱.

يعنى مينځ ته اود ريدو، اود اضا فومذهب د دے مخالف
نه دے، حکه چه دا انسان وسط يعنى مينځ کيدو راضى.
اوسينه د دى سره جخته وي، کونړ ملا په دى حديث کين

دکوناقی ذکر نشته، کیدیشی غیر مقلدین وسط (مینہ) ت
کوناسے وائی. او یا کیدیشی چہ ددوئی کوناقی پہ مینہ کین
وی. واللہ اعلم بحقیقۃ الحال.

باقی پاسے شوہ دا خبرہ، چہ دا بوداؤد پہ روایت کین
دکوناقی ذکر راحی، نو کو نو ملا عقل د نصیب شه، لہذا مشکا
پہ حائے بہ د بوداؤد دغہ روایت مفصل کتلے وے، چہ
ددی خبرے حقیقت درقہ معلوم شوے. ددی روایت
پہ اخیر کین دی.

”قال أبو غالب فسألت عن منيع أنس في قيامه على
المرأة عند عجيزتها فحدثوني أنه إنما كان لانه لم
تكن النعوش فكان الإمام يقوم حيال عجيزتها
يسترها من القوم ام سنن ابی داؤد باب ابن يقوم
الإمام من الميت إذا صلى عليه (۲ - ۱۰)

یعنی پہ دغہ زمانہ کین پہ جنازہ د پاسہ نہ د پتھولو خہ شے
نہ وے. نو امام بہ د شیخے کوناقو تہ او دریدو، چہ د خلقو
نہ تے پت کپی. کو نو ملا ہسے دا عام عادت نہ وے، عکہ
خوا ابو غالب نافع رحمۃ اللہ تعالیٰ د حضرت انس رضی اللہ
عنه ددی عمل پہ بارہ کین تپوس او کپو، چہ د ایسے
ولے او کپو، نو خلقو ورتہ ددی وجہ بیان کپو، کہ چرے دا

عمل ہمیشہ او ہر حائے وے، نو بیا بہ ابو غالب رحمہ اللہ
 پیوس نہ کولو، او صاحب الہدائے ہم دیتہ اشارہ کریدہ،
 "قلنا تأویلہ جنازہا لم تکن منعوشة ام ہدایہ (۱۸۱/۱)

(۸۲) کوثر ملاوائی، ہدایہ ۱۸۱/۱ کین دی، چہ پہ مسجد
 کین جنازہ جائز نہ دہ، او حدیث نہ ثابتہ دہ۔ مثلاً
 جواباً کہ د عذر پہ وجہ پہ جہات کین جنازہ اوشی نو
 خیر دے، کہ بغیر دختہ عذر کہ باد و باران نہ وجہ نہ وی
 نو جائز نہ دہ، و حضرت ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ و حدیث
 پہ وجہ سرہ،

"عن ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ صلی
 علیہ وسلم من صلی علی میت فی المسجد فلا شیئ لہ ام

آخر جہ ابو داؤد و ابن ماجہ تفسیر (۲۸۳/۲)

د دی حدیث پہ راوی صالح مولی التورمۃ باندی اعتراض دے
 چہ پہ اخیرہ کین پرے اختلاط راغلے و، خو پہ دی حدیث
 کین د صالح نہ روایت ابن ابی ذئب کوی، او دوئی ترے
 دا اختلاط نہ مخکن حدیث و بیلی دی۔

"ابن عدی فی الکامل..... وأسند عن ابن معین
 أنه قال فیہ ثقة إلا أنه اختلط قبل موته فمن سمع
 منه قبل ذلك فهو ثبت حجة، ومن سمع منه

قبل الاختلاط ابن أبي ذئب^۱ ام نصب الراية (۸۳/۲)
 اوس که دعذر په وجه سره په جومات کښ او بغير له عذر و
 جومات نه بهر اوشي، نو په دواړو حدیثونو به عمل اوشي، خو
 غیر مقلدین یو حدیث اخلي او بل پرېږدي، بیا هم ځان ته
 اهله حدیث والي - ۵۰ برعکس نه اړوند نام رنگی کاتور
 (۸۳) هدايه ۱/۱۸۵ کښ دى چه په ماشوم زکاة نشته
 اوحال داچه صحابه کرامو اخستى لکه موطأ ۱/۱۰۶، مسند ۱/۱۶۲
 عبد الرزاق ۲/۶۹، نصب الراية ۲/۲۳۲، اوحدیث د بخاری ۱/۱۸۴
 ص ۱۱۰ -

جواب :- د حضرت عائشة رضی الله عنها حدیث د
 "عن عائشة رضي الله عنها عن النبي صلى الله عليه
 وسلم قال رفع القلم عن ثلاثة : عن النائم حتى
 يستيقظ وعن المصبي حتى يحتمل وعن المجنون حتى
 يعقل ، رواه ابوداؤد ، وابن ماجه والنسائي ام

نصب الراية طبع جديد (۲۲۹/۲)

او د حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما اثر هم دى خبر
 تائيد كوي -

"عن ابن عباس رضي الله عنه قال لا يجب على مال
 الصغير زكاة حتى تجب عليه الصلاة ، رواه الدارقطني (۲۴/۱)

ادبہ مصنف عبد الرزاق بنی دحسن بصری رحمہ اللہ اثر۔

”یقول فی زکاة مال الیتیم لیست علیہ زکاة کما لیست

علیہ صلاۃ (۱) مصنف عبد الرزاق (۴ - ۶۹)

الغرض دحسن بصری رحمہ اللہ ہم دامذہب دے، چہ یہ

نابالغہ باندی زکاة نشئت، حکم چہ یتیم نابالغہ تہ وائی۔

(۸۴) کوثر ملک وائی، ہدایہ ۱/۱۹۱ بکندی، چہ اسوینو

بنی زکاة نشئت، اوعال داپی دی بارو کینی نہ کوم نصاب

شریعت مقرر کریدے او نہ صراحتہ حکم راغلی دی، صلا

جواب ۱۔ دحدیث ”لیس علی المسلم فی عبده ولا فی فرسه

صدقة“ مطلب دادے، چہ دغازی یہ اس بنی زکاة

نشئت۔

”ذکرہ ابو زید الدبوسی فی کتاب ”الاسرار“، فقال

إن زید بن ثابت لما بلغه حدیث أبی هریرة رضی اللہ

عنه قال صدق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انما

أراد فرس الغازی ومثل هذا لا یعرف بالرأی، فثبت

أنه مرفوع انتهى، وروی أبو أحمد بن زنجویہ فی

کتاب ”الاموال“..... عن ابن طاووس عن أبیه

أنه قال سألت عن ابن عباس عن الخیل أ فیها صدقة؟

فقال لیس علی فرس الغازی فی سبیل اللہ صدقة (۱) (۲۴۶/۲)

دا دواړه صحابه کرام وائی، چه مراد ترے د بخاری اس دے۔
 نور هم ډیر دلائل شته خود تطویل د ویرے ئی نه شو ذکر
 کولے، که خوالت زیات تفصیل غواری، نواعلاء السنن باب الزناة
 فی الفرس (۹-۳۱) ۲ په تفصیل سره اوگوری۔

د کونړ ملا په بخاری باندی دروغ و۔

کونړ ملا وائی۔ "که امام بخاری ۱/۱۹۴ حدیث راوړی۔

"قد عفوت لکم عن صدقة الخیل" ص ۱۱۱

ما مخکن وئیلی چه کونړ ملا ترخو پوری دروغ نه وی وئیلی
 روتی ئی نه هضمیری۔ گوری دلتہ ئی په بخاری باندی دروغ
 وئیلی دی، ځکه چه د کونړ ملا دغه ذکر کړی الفاظ د بخاری په
 دغه صفحه هلو د سره شته دے نه، امام بخاری رحمه الله
 باب تیرے "لیس علی المسلم فی عبده صدقة" او بیائے حدیث
 "لیس علی المسلم صدقة فی عبده ولا فی فرسه"

راوړے ۱۹۴ ص ۱۱۱ د کونړ ملا نه صحیح بخاری هم خلاص نه شو
 په حقه ئی هم دروغ او وئیل۔

(۸۵) کونړ ملا وائی، هدايه ۱/۱۹۶ کین دی، چه هم د

سرو زرو په سپینو زرو سره کپړی، او په دی دلیل نشته
 جواب۔ ۱۔ د هم مسئله اجماعی ده، ابن همام رحمه الله وائی

قوله ويضم ، حاصله أن عروض التجاره يضم بعضها
إلى بعض بالقيمة وإن اختلف أجناسها ، وكذا
نضة هي إلى التقدين بالإجماع إلا فتح القدير طبع
جديد (۲-۲۲۸)

وله شأن امام علماء الدين الكاساني رحمه الله ليكن .
'ولنا ما روى عن بكير بن عبد الله بن الأشج أنه
قال مضت السنة من أصحاب رسول الله صلى الله
عليه وسلم بضم الذهب إلى الفضة والفضة إلى الذهب
في إخراج الزكاة اهـ بدائع الصنائع (۲/۱۹)

کوئی ملا عقل و نصیب شد ، داپہ راوی سرہ زکات فرض
کول نہ دی ، بلکہ پہ اجماع سرہ دی ، اویٹھ یو صحیح حدیث
کے خلاف نشہ ، قادلہ ہم دامام نووی تقلید کریدے
اوہم دتقلید رد کوہے ، ولے والتضاد بیانی نہ دہے۔
(۸۶) ہدایہ کبنی راجی ، چہ پہ معدن اورکار یعنی خزانہ
کبنی پنئمہ حصہ ورکول دی ۔ او حال داپی پہ خزانہ کبنی
پنئمہ دہ او پہ رکاز کبنی زکات دی ، بخاری (۴۲/۱) مشکاة (۱/۱۵۱)
ص ۱۱۱۔

جواب :- کوئی ملا دلہ و بیا دروغ اووے ۔ تاچہ کوم
تفصیل او فرق ذکر کریدے ، پہ دی باندی نہ پہ بخاری کبنی

تھے حدیث شتہ - صرف دامام بخاری مناقشہ دے، اور دا
دھغہ خپل فہم دے، پہ بل چا جت نہ دے، اونہ دا
فرق پہ مشکاة کبی شتہ - بلکہ دمشکاة پہ دغہ صفحہ ۱۵۹
باندی ہر دوسرہ دا بحث نشتہ - باقی مولین دا واپوچہ
رکاز خزانے او معدن دوارو نہ شامل دے، امام زیلوی
لیکے،

”والرکاز یطلق علی المعدن وعلی الرکاز المدفون
هكذا ذکره المصنف، فهنا استدل بالحديث علی
المعدن وفيما بعد استدل به علی الكنز، واستدل
لنا الشيخ فی ”الإمام“ بحديث أخرجه البيهقي
فی المعرفة..... عن أبي هريرة رضي الله تعالى عنه
قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فی الرکاز
الذي ينبت بالأرض، وقال البيهقي وروی عن
أبي يوسف رحمه الله..... عن أبي هريرة رضي الله
عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فی
الركز الخس تیل وما الرکاز یا رسول الله؟ قال
خلقه الله فی الأرض يوم خلقت اهر

نصب الروایة طبع جدید (۲/۳۹۳)

دلته درکاز اطلاق پہ معدن هم شویده، نوٹکہ

حکم ۷ یو دے، او په معدن کین د زکات حدیث چه
په موطن کین دے، هغه منقطع دے، کما فی نصب الراية
(۲۹۵-۲) نو کونړ ملا تاچه کوم فرق ذکر کړید دے، په
دی باندی صرف ستا دروغ دلیل دے، څه صحیح مرفوع
متصل حدیث پر دے دلیل نشته - اوس که ته خپل دلیل
هم په موطن دلیل گرځوے، نو دا ستا خوښه ده، نلیک یا نلیک

(۸۷) کونړ ملا وائی، هدايه ۲۰۱/۱ کین دی، چه د نخی
نڅه شی راووتلو پس په هغی کین عشر لازم دی، او نصب
نشته، او حدیث کین دی، "لیس فیما دون خمسة اوسق صدقة"،
ص ۱۱۱ -

جواب ۱- بخاری کین دی،

"عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
فيما سقت السماء والعيون أو كان عشرين أو عشرًا العشر إلى
نصب الراية (۳۹۹/۲)

کونړ ملا عقل د نصب شته، دا حدیث عام دے، او حدیث
"لیس فیما دون خمسة اوسق صدقة" خاص دے، او
عام مقدم وی په خاص یا ندی، او دا ځکه چه د دواړو
حدیثونو په مینځ کین تعارض ظاهر دے - په دی بار کین آثار

اوگوره، نصب الراية (۲ - ۲۰۰)

(۸۸) کونر ملا وائی، هدايه ۲۰۱/۱ کين دى، چه توکاريان
کين هم عشر شته، او حديث کين دى "ليس في الخضر اوقات
صدقة" مشکاة ۱/۱۵۹ - ص ۱۱۳

جواب :- عن سالم عن أبيه عن النبي صلى الله
عليه وسلم قال فيما سقت السماء والعيون العشر
او كان عشرين العشر وما سقى بالنضح نصف العشر

رواه البخاري (۱ - ۳۰۱)

عن جابر بن عبد الله عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وسلم
قال فيما سقت السماء والأثمار والغيم العشر ونما
سقى بالسانية نصف العشر، رواه مسلم (۱ - ۳۱۶)

اثر :- عن عمر بن عبد العزيز قال فيما أنبت الأرض

من قليل او كثير العشر، منصف عبد الرزاق بحواله اعلام السنن (۹/۵)

دوايه حد يثونه او دوا اثر په دى دلالت كوي، چه د زمكه

په هر پيداوار كين عشرين يا نصف عشر شته، باقى پاتې شو

حديث "ليس في الخضر اوقات صدقة" نو كونه

عقل و نصيب شه دا ضعيف ده، امام ترمذى رحمه الله

وائى، ليس يصح عن النبي صلى الله عليه وسلم في هذا

الباب شئى او نصب الراية طبع جديد (۲ - ۲۰۱)

یہی پہ دی مسئلہ کنن دپیغبر علیہ السلام نہ ہیٹ یومصحیح
 حدیث نشته۔ کونر ملا دصحیح احادیثو پہ مقابلہ کنن
 ضعیف حدیثو نہ پیش کوی۔ ہفہ مثل دے "وائی اخوند
 لہ خوچہ پی وی کہ دخرے اوکہ دسپی وی" کونر ملا لہ خو
 اعتراض کول دی، کہ صحیح وی اوکہ غلط۔ مقصدے
 حق بیانول نہ دی۔

(۸۹) ۴- کونر ملا وائی، ہدایہ ۱/۲۰۴ کنن دی، چہ
 یونقیرتہ پورہ نصاب ورکول مکروہ دی، داچا مکروہ
 کری دی ص ۱۱۲۔

جواب :- کونر ملا قالہ پکار وُو، چہ دپیغبر علیہ السلام
 حکم دثقل کریوے، چہ دفقیر غنی کول صحیح دی۔ نو بیا
 بہ دی اعتراض کولو۔

ابوداؤد کنن دی۔ "عن ابی سعید قال قال رسول
 اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لا تحل الصدقة لغنی إلا
 فی سبیل اللہ او ابن السبیل او حار فقیر یتصدق
 علیہ الخ" (۲۳۸/۱) اعلام السنن (۸۹/۴)

کہ چہ یونقیرلہ پورہ نصاب ورکریے شی۔ نو د ورکولو
 سرہ ہفہ غنی شو، نو اداء اوغناء تقریباً سرہ یو
 ٹائے شو۔ کراہت لہ دی قرب دوجے نہ دے۔

فتح القدیر کینی دی۔

”إن الغنى حكم الأداء فيتعقبه نكته يكثر لقرب

الغنى كمن صلى ويقربه نجاسة الخ (۲۱۶/۲)

(۹۰) کونر ملا وائی، ہدایہ کینی دی چہ دکا فر غلام دہ

طرف ہم سرسایہ شتہ، او محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ

وسلم فرمائی ”من المسالین“ بخاری (۲۰۵/۱) ص ۱۱۲

جواب :- کونر ملا عقل و نصیب شتہ، د عبد اللہ بن

عمر رضی اللہ عنہما پہ دی حدیث بخاری (۲۰۴/۱) کینی ”مسالین“

قید ذکر دے، اود بخاری پہ ۲۰۵/۱ باندی دھقوی ”بل حدیث“

قال فرض رسول الله صلى الله عليه وسلم صدقة الفطر

صاعاً من شعير او صاعاً من تمر على الصغير والكبير

والحر والمملوك“

ذکر دے اود ”من المسالین“ ہیٹھ قید پکینی نشتہ

اوپنچیلہ د عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہما عمل ہم دا وؤ۔

معارف السنن کینی دی۔

”ونقول أيضاً أن راوى حديث الباب ابن عمر

وكان يخرج صدقة الفطر عن كل عبد كافر ومسلم

كما في فتح الباري، والله أعلم - أخرجه من حديث

ابن اسحاق قال حدثني نافع أن ابن عمر كان يخرج

عن اهل بيته حرهم وعبدهم صغيرهم وكبيرهم
مسلمهم وكافرهم من الرقيق او سائر السن (۳۱۲/۵)
او مونڙ واپوڪله ڇهه راوي ڊخپل روايت ۾ خلاف
عمل اوڪري، نو دا ڊ نسخ علامت ڏي، ڪٿي بيا دراي
عدالت ساقط ٿي، او ۾هه صحابه ڪرامو باندی مونڙ
دا بدگمانی نه ڪو، ڇهه ڪٿي دوي ۾ نه قصده ڏيڻ
عليه السلام دحکم خلاف ڪري وي، ڇهه ڇهه اهل السنة
والجماعة ۾ "الصحابه كلهم عدول" باندی متفق ڏي.

(۹۱) ڪوٺر ملا ٺيڪي، هدايه ۱/۲۱۱ ڪٺي ڏي، ڇهه ڊ
رمضان روزي ڊ پاره هره شپه نيت نشته، او حديث
ڪٺي راحي "لا صيام لمن لم يجمع الصيام من الليل، رواه
ابوداؤد ۳۳۳/۱ بسند صحيح.

جواب ۱: ڪوٺر ملا ستر ڪي مهه پتو، دا حديث
موقوف ڏي، موقوف نه ڏي، اما ڪٺي رحم الله ولي،
"قال النائي: الصواب عندی موقوف، نصيبه

طبع جديد (۲/۲۵۲)

ڊي حديث ڊ پوره تخريج او تفصيل ڊ پاره نصب الرايه
اوڪوره، نو ڪوٺر ملا دا حديث موقوف ڏي، او بيل

طرفتہ مرفوع حدیث دے۔ امام بخاری رحمہ اللہ پر سے دے
باب تزلے دے۔

باب إذا نوى بالنهار صوماً وقالت أم الدرداء كان
أبو الدرداء يقول عندكم طعام فإن قلنا لا قال فإني
صائم يومى هذا وفعله أبو طلحة وأبو هريرة وابن
عباس وحذيفة، حدثنا أبو عاصم..... عن
سلمة بن الأكوع أن النبي صلى الله عليه وسلم بعث
رجلاً ينادى في الناس يوم عاشوراء أن من أكل
فليتيم أو فليصم ومن لم يأكل فلا يأكل أم

بخاری (۱ - ۲۵۴)

دا حدیث پہ دی مسئلہ باندی صفا دلالت کوی، چہ د
ورخے ہم نیت صحیح دے د شپہ نہ نیت خہ ضروری
نہ دے، کوثر ملا عقل د نصیب شہ، داد نص پہ مقابلہ
کین پہ قیاس نہ بلکہ پہ حدیث عمل دے۔ باقی د کوثر ملا
داد عوی "چہ ہاں نقلی روثرہ دی قانون نہ بل حدیث
مستثنیٰ کریدہ ص ۱۱۲ باطلہ دہ۔ محکمہ چہ دا چہ ہیثم یو
صحیح مرفوع حدیث کین نشتہ۔ چہ د فرض او نقلی روثرہ
پہ نیت کین فرق دے۔ کئی کوثر ملا لہ پکار و و، چہ ہف
حدیث تے بنو لے وے، او گورہ امام بخاری پر سے باب

تہلے۔ اوہیٹھ فرقے دے فرضی او فقی روڑے نہ دے
کریے۔ کوئر ملا لہ حاکمہ استثناء کمانے مہ کوہ۔ او پر خلق
جے حاکمہ بد گمانی مہ کوہ، لہ خدا یہ اوویریرہ کہ پہ خداے
ایمان لرے۔

(۹۲) کوئر ملا وائی، فقہ کبنی راسی چہ در رمضان روڑ
او دنار روڑہ پہ بل نیت سرہ ہم صحیح کیری
او حدیث کبنی دی "انما الاعمال بالنیات" مسلا

جوابی۔ کوئر ملا عقل و نصیب شہ، در رمضان
میاشت دشارے لہ طرفہ مقررہ، تعیینے دشارے
لہ طرفہ شویدے، یعنی "اذا انسلخ شعبان فلا صوم
الا رمضان" نولہ دی وجہ نہ ہر نیت چہ اوکری نو
رمضان پرے ادا کیری، او ستاد کفارے قیاس کول د قیاس
نہ دجہالت علامت دے، ٹکے چہ در رمضان تعیین دشارے
لہ طرفہ شویدے، او د کفارے تعیین نہ دے شوے، فافہم تدر

(۹۳) کوئر ملا وائی، ہدایہ ۲۱۸/۱ کبنی راسی، چہ چاہ
دکہ خولہ قی اوکرو، روڑہ مائے مائے دہ، او کہ پہ نیمہ خول
ئے قی اوکرو نہ دہ مائے۔ او نبی علیہ السلام فرمائی من
استقاء عامداً فحلیہ القضاء "ترمذی ۱۱۱۱، مشکاۃ ۱۱۱۱/۱

جواب۔ ۱۔ کنر ملا عقل د نصیب شہ، لکھ شرنک چ پہ
 دکھ خولہ تئی سرہ او دس ماتی پری، او کہ دکھ خولہ نہ وی او
 پرے نہ ماتی پری۔ مصنف عبد الرزاق کینی دی۔

”عن ابن جریج قال قلت لعطاء أرايت ان تلس
 رجل تبلغ صدره او حلقه ولم يبلغ الفم؟ قال فلا
 وضوء عليه الم“ (۱-۱۳۶)

دغہ شان دروڑے مسئلہ ہم دہ، ”باقی حدیث“ من
 استقام عذا فعليه القضاء“ خود لکھ بہ تھ دا او دایم، چہ
 دلہ دہم دخیلو مشرانو طریقہ اختیار کریدہ۔ ستاد مشرانو
 طریقہ دادہ، چہ ”یا ایہا الذین آمنوا لا تقربوا الصلاة“
 خروائی، او ”وانتم سکاری“ پر پر دی۔ تا ہم دلہ دغہ
 بے ایمانی کریدہ۔ چہ حدیث خود نقل کریدے۔ او د
 حدیث حکم د پرینے دے۔ مشکاة والادوی حدیث د
 نقل کولونہ روستویکی،

”رواہ الترمذی وابوداؤد وابن ماجہ والدارمی
 وقال الترمذی هذا الحديث لا نعرفه الا من حديث
 عیسی بن یونس وقال محمد یعنی البخاری لا اراه
 محفوظا“ مشکاة (۱-۱۴۶)

دی حدیث پہ بارہ کبی ہم دا کافی دی چہ امام بخاری

ورقہ غیر محفوظ وائی، ستا شرم لہ دا ہم کافی دی۔ د
 نصب الراية نہ د مزید تفصیل بیا نولو ضرورت نشته۔
 حکمہ چہ تا د مشکاة نہ نقل کرے، او حکم د پرینے دے۔ و
 تلبیس ابلیس او تدلیس او د سببہ کاری ستا سوچا
 دہ، خوش میرٹی نہ۔ اوس چہ حدیث ثابت نہ شو، نو
 ستاد اعتراض دخر د تیز ہومرو حیثیت ہم نشته۔

مخونیز پہ نیز د قیاس حجت دے، او مونیزہ دا پہ
 اودس قیاس کوؤ۔ کونر ملا تہ پرے دغہ نہ استدلال
 کوئے حکمہ چہ حدیث خو ضعیف دے۔

(۹۴) کونر ملا وائی ہدایہ ۲۲۲/۱ کنز راحی، چہ د
 مانعہ د قضاء فدیہ شتہ، اوحال دادی، دا خبرہ شو
 نشی ثابتولہ ص ۱۱۳۔

جواب :- کونر ملا، دلۃ احناف وائی۔

"النص بالفداء ورد في الصوم وإنه غير معقول
 المعنى فالقياس أن يقتصر على الصوم لكن النص
 الوارد في الصوم جاز أن يكون معلولا لعلة
 مشتركة بين الصلاة والصوم وإن كان لا يدرك
 عقولنا والصلاة نظير الصوم بل اهم منه فامر
 المشايخ بالفداء في الصلاة احتياطاً لم يحكموا

بجوازہ قطعاً مثل ما حکموا فی الصوم بل قالوا یجزیہ
 انشاء اللہ کمالو تبرع بہ الوارث فی الصوم ام
 کفایہ علیہا مشقح القدير (۲۴۹/۲)
 فودا حق ضروری نہ دہ کہ ورکری اوکنہ - البتہ پہ ورکولوکن
 احتیاط دے، د اللہ پاک نہ د قبولوالی امید دے، اوس
 کہ خوف ے لازم کنری، اوحیلے اوپہانے ورلہ جوہروی
 اوحیلے اسقاط غوندی مسئلے ترے جوہروی - فودا دھغو
 خلقو خیل ایجاد دے - مذهب دانہ دے - یعنی لزوم
 پکن نشتہ، کہ چاورکرہ او کہ چاورنکرہ، اختیارے خیل
 دے۔ البتہ احتیاط پہ ورکولوکن دے۔

(۹۵) کونر ملاوائی، ہدایہ ۲۲۳/۱ کین دی، چہ خوف
 مرشو، فوولی بہ دھغہ پہ حق روثر نہ نیسی، اوبخاری
 اومسلم کین راحی " صامر عنہ ولیہ " مشکاة ۱/۲، ص ۱۱۲
 جواب ۱۔ کونر ملاغور بہ داوی، چہ پہ دی مسئلہ
 کین دی حدیث پہ بارہ کین دھغہ کسانو تشیع نہ غور
 شو چاہہ پخیلہ د پیغبر علیہ السلام نہ احادیث اوریدی
 دی۔

(۱) حدیث ابن عباس رواہ النسائی فی سننہ الکبریٰ
 فی الصوم " عن ابن عباس قال لا یصلی أحد عن أحد

ولا يصوم أحد عن أحد ولكن يطعم عنه مكان
يوم مدا من حنطة ام نصب الرايه طبع جديد (۲۸۸/۲)
(۲) حديث ابن عمر رواه عبد الرزاق في مصنفه في
كتاب الوصايا "عن ابن عمر قال لا يصلين أحد
عن أحد ولا يصومن أحد عن أحد ولكن ان كنت
فاعلا تصدقت عنه أو اهديت ام نصب الرايه (۲۸۸/۲)

دادواره حديثونه اگرچه موقوف دی. خود اصول حدیث
دا قاعده ده، چه موقوف و صحابی که غیر مدرک بالعقل
وی، او په اجتهاد باندی بناء نه وی، نو دا د مرفوع
حدیث په حکم کینی وی، نو د حضرت عائشه رضی الله
عنها د حدیث بخاری و مسلم هم دا مطلب شو، چه فدیہ
به ورکوی، او په فدیہ ورکولو سره به د مری غاړه داسه
خلاصه شی لکه څنگه چه په ورځه نیولو باندی.

بعضی اهل علمو دا حدیث په نذر باندی محمول کریږي
قال صاحب التقيح حمل اصحابنا حدیث عائشة
على صوم السنذ رما روی عن عائشة انها قالت
يطعم عنه في قضاء رمضان ولا يصام إلا

او په حدیث د ابن عباس رضی الله عنهما کینی د دی تصریح

عن ابن عباس أن امرأة ركبت البحر فندرت
 إن الله نجأها أن تصوم شهراً، فنجأها الله فلم تم
 حتى ماتت فجاءت بنتها أو أختها إلى رسول الله
 صلى الله عليه وسلم فأمرها أن تصوم عنها (هـ رواه
 أبو داود في النذر والأيمان ۱۵ نصب الراية (۲-۲۸۹)

لہ دینہ معلوم پیری، چہ داد نذر روژے وی، درمضان
 قضاء روژے نہ وی۔ کونر ملا یو حدیث را اخلی، اولہ
 نورو نہ سترے پتوی۔

(۹۶) کونر ملا وائی، ہدایہ ۲۲۳/۱ کین دی، چہ کہ
 چاقصلاً روژہ اوخوہ، کفارہ پری شتہ، او کہ د سحر نہ
 ورلرونیت نہ کوی نو بیا کفارہ نشتہ صلا۔

جواب، کونر ملا عقل د نصیب شہ۔ جنایت پہ روژہ
 باندی ملہ متصور کی پری، چہ روژہ وی، اود روژے
 نیت ئے کرے وی۔ اوکلہ چہ نیت ئے نہ دے کرے
 نوروژہ نہ شوہ، اوچہ روژہ نہ شوہ، نو جنایت پہ
 روژہ رانقہ، نو کفارہ نہ کومہ حایہ واجبہ شوہ؟

کونر ملا دلتہ در نہ حدیث "انما الاعمال بالنیات"
 جوہرے میر شویدے، یادی سترگی پتے کریدی۔ بغیر
 د نیت نہ روژہ ٹنکھ کیدیشی۔ تالوہ ہکار و وچہ حدیث

د ذکر کریوے، چہ کہ چا داسے وکرہ، نوہم پرے قضا شدہ
اوہم کفارہ۔ عقل د نصیب شدہ دلیل د مدعی پہ ذمہ وی،
او مدعی تہ گئے۔ حکم چہ ستا گمان دادے چہ کفارہ پرے
شدہ۔

(۹۷) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱/۲۲۷ کنڈی، چہ د
اودی زنا نہ سرہ چہ روژہ گئے وی، چا جماع اوکرہ، نو
دھنے روژہ ماتہ شوہ۔ حقہ دلیل دے؟ پہ لائنہ کار نکیری۔
جواب :- کونر ملا عقل د نصیب شدہ، پہ جماع سرہ
روژہ ماتہ تیری، پہ دی باندی د حضرت ابو ہریرہ رضی اللہ
عنہ حدیث دلیل دے۔

”عن ابی ہریرۃ قال أتاہ رجل فقال یا رسول اللہ
هلکت قال وما اهلك؟ قال وقعت علی امرأتی
فی رمضان قال هل تسطیع أن تعتق رقبة؟ إلّا
ترندی بآجا دلی کفارۃ الفطر فی رمضان (۱/۵۲۸)

حکمہ چہ جماع متحقق شوہ، او پہ دی سرہ روژہ ماتہ تیری،
مکورہ پہ دی حدیث کنڈی دا تفصیل نشہ، چہ بیٹھ ویسہ دہ
او کہ اودہ، مطلقاً د بیٹھ سرہ پہ کور والی باندی روژہ
ماتہ تیری۔ کونر ملا داسے معلوم تیری، چہ پہ روژہ کنڈی
غیر مقلدین د خپلو اودہ بیٹھو سرہ ہم کوی او لامبی او

ہم نے دوڑ دی، ظ

زندگی اندر ہے ہاتھ سے جنت نہ گئی

دکونر ملا افتراء :-

دکونر ملا دخیل عادت مطابق دلالت ہم پہ ہذا
باندی افتراء کریدہ ۔ او دروغ نے ویلی دی ۔ چہ گنی ہدایہ
والا دردی مسئلے د پارہ پہ "لأنه" سرہ عقلی دلیل پیش
کریدے ۔ حہ وایم کونر ملا چہ دروغ اونہ وائی ہدوی
نے نہ ہضمیری ۔ خیر ۔ د حساب کتاب خائے شتہ ۔

(۹۸) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱/۲۳۹ کنی راجی، چہ
سری بہ مخ نہ پتوی پہ احرام کنی حکہ حدیث کنی راجی
"لا تخروا رأسہ ولا وجہہ" ص ۱۱۴

جواب :- کونر ملا عقل د نصیب شہ، لہزی ستر کے
وغروہ ۔

أخرج الدارقطني..... عن ابن عباس عن النبي

صلى الله عليه وسلم في المحرم يموت قال غروهم

ولا تشبهوا باليهود

دا حدیث اگرچہ دستد پہ اعتبار لہز کمزورے دے

خود دارقطنی دا حدیث صحیح دے ۔

وأصح من هذه الطريق أخرجه الدارقطني.....

..... عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم خمروا وجوه موقناكم ولا تشبهوا ^{ليهود} آبائهم
نصب الراية (۳۲/۳)

مکوره په دی حدیث کین د مخ د پتو لوصفا ذکر دے.

د کونړ ملا دروغ ۱-

کونړ ملا وائی، دالاهم واوړه

چه په دی حدیث کین وجهه قید صحیح نه دے. - ص ۵۱

او حال داد ے چه د مسلم په حدیث کین دا قید شته.

"قال عليه السلام في محرم توفي" لا تخمروا رؤس

ولا وجهه فانه يبعث يوم القيامة ملبياً او قلت

أخرج مسلم الم' نصب الراية طبع جديد (۲۳-۳)

د تفصیل د پاره او کوره د مسلم "باب ما يفعل بالمحرم

اذا مات" (۱-۳۸۳) کونړ ملا دومره په جرات سر دروغ

مه وایه. ځکه چه په دروغ ژون د خدائے لعنت وریږي.

(۹۹) کونړ ملا وائی، فقه کین راحی چه د حجر اسود

د خکولو وخت کین به لا اله الا الله وائی. او حدیث

کین صرف بسم الله الله اکبر راحی. مشکاة ۲۱/۱ بخاری ص ۱۵

جواب : بحقیقہ وہ کونز ملا دکنمہ توحید پہ وینام اعتراض
کوی۔ کونز ملا دکنمہ کوہ، کافریہ شے، بلہ واپہ دصاحب
الهدایہ نہ ثمانہ نہ دی وئی۔ بلکہ نہ حدیث نہ ثابت دی۔

”أخرجہ الإمام أحمد والبیہقی عن سعید بن

المسیب عن عمر أن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال
لہ یا عمر إنک رجل قوی لا تراحم علی الجور ^{الضعیف} فتودی

إن وجدت خلوة وإلا فاستقبله وكبر وهلل ۱۱

نصب الراية طبع جدید (۳-۴۲)

کونز ملا د ”هلل“ معنی وہ لا إله إلا الله ویل، کہ تالہ دی

معنی نہ درستی، نوخیر پہ دین کین شرم نہ دے پکار، شفاء

العتی السؤال،، لہ چاہ نہ تپوس اوکوہ، خود حدیثی نہ انکار

مہ کوہ، او خیل مشران رونہ متکرین حدیث مہ خوشحالوہ

تک کہ چہ انکار حدیث کفر دے۔

دکونز ملا دروغ :

کونز ملا د ”بسم الله الله اکبر“

حوالہ د مشکاة پہ (۱-۲۲۱) باندی ور کریدہ۔ او دغلہ

د حدیث نشنہ۔ پہ بخاری عے ہم حوالہ ور کریدہ، او

حال دادے چہ پہ بخاری کین د عبد الله بن عباس رضی اللہ

عنہما پہ حدیث کہن دی۔

”أَنَّه عَلَيْهِ السَّلَام طَافَ عَلَى بَعْضِ كَلِمَاتِي عَلَى
الرَّكْنِ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ فِي يَدِهِ وَكَبَّرَ نَسْبَ الْإِيَّاهِ (۲/۲۲)
بخاری باب التَّكْبِيرِ عِنْدَ الرَّكْنِ (۱-۲۱۹)
کونر ملا عقل د نصیب شہ ”بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ“ بِعَبْدِ اللَّهِ
بن عمرو۔ نصب الراية (۲-۲۲) دا موقوف دے، او د
حضرت عمر رضی اللہ عنہ روایت مرفوع دے۔ معلومیری
د کونر ملا د حدیث سرہ شہ کار نشتہ، مقصد ئے تش
اعتراض کول دی، اگر کہ غلط وی۔

(۱۰۰) کونر ملا وائی، ہدایہ ۱/۲۵۶ کن راحی چہ حج
قرآن کہن دوہ سعی او دوہ طواف دی۔ او حال دا چہ محمد
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوسعی کریدی او یو طواف
ئے کریدی، دا خبرہ متواتر روایاتو کہن راحی ص ۱۱۵

جواب۔ کونر ملا عقل د نصیب شہ۔ دامسلہ د
صحابہ کرامو پہ منہ کنین اختلافی دے، بعضے دیو طواف قابل
دی او بعضے د دوو۔ گورہ د حضرات عمران بن حصین رضی
اللہ عنہ روایت دے۔

”إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ طَوَافَيْنِ وَسَعَى“
سعیین ام سنن الدار قطنی مطبوعہ رحلی (۲-۲۶۳)

باقی در ارقطنی رحمہ اللہ و الاعتراض۔

”محمد بن یحییٰ حدث من حفظه فوہم فی متنہ..... رواہ
الحافظ علاء الدین فی الجوہر النقی و قال قولہ حدث بہ
من حفظه فوہم“ لم ینسبہ الی أحد من یعتمد علیہ
معارف السنن (۶-۲۷۵)

محمد بن یحییٰ ثقہ راوی دے۔ او دا حدیث بالکل صحیح دے
ہم دغہ وجہ دے، چہ دد و طوافونو او دد و سعیدو حضرت علی
او حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہما ہم قائل دی،
نصب الراية طبع جدید (۳-۱۲۹) فودوہ طوافہ او دودہ سعی
و حدیث نہ ثابت دی۔

(۱۰۱) کونز ملا وائی، ہدایہ ۸/۲۵۸ کین دی، چہ قرآن پہ
غیر دبو تلو دہدی نہ ہم کیڑی، او حال دا چہ نبی علیہ السلام
سوق دہدی شرط کریدی دقرآن دپارہ، بخاری ۱/۲۱۲۔ مشک
۲۲۲/۱، ص ۱۱۵۔

جواب۔ کونز ملا دلہ دودہ دروغ و ثیابی دی اول
کے پہ ہدایہ، حکم چہ دہدائے پہ دغہ صفحہ باندی ہدو
دسرہ دا مسئلہ مشہ دے نہ، بلکہ دتمتع پہ باب کینو
پہ ص ۲۶۲ باندی لیکي۔

وإن اراد المتمتع أن يسوق الهدى أحرم وساق هديه

وهذا أفضل لأن النبي صلى الله عليه وسلم ساق الهدايا

مع نفسه الخ ۲۶۲/۱

اولیٰ نے یہ مشکاة او بخاری باندی یاد روغ ویلی دی، حکم
چہ مشکاة پہ ۲۲۲/۱ او بخاری ۲۱۲/۱ کین ہلو دسرو واسے
شہ حدیث نشہ، چہ یہ ہنے کین داحراحت وی، چہ سوق
ہدی دقران دپارہ شرط دی، کہ چا سوئی ہدی او نکرو نو
حجر قران سے ونشو۔ کونر ملا کہ پتا کین واقعی ایمانی جرات
وی نو بنکارہ سے کہہ۔

(۱۰۲) کونر ملا وائی، ہدایہ ۲۶۲/۱ کین راحی چہ د

بدنی وینی کول مکروہ دی، او حال دادی چہ بنی علیہ السلام
دا کار کپیڈ سے۔ ترمذی ۱۸۱/۱، مشکاة ۲۳۱/۱ ص ۱۱۵

جواب ۱۔ امام ابوحنیفہ د مطلق اشعارہ انکارہ
کوی۔ امام طحاوی چہ دامام ابوحنیفہ د مذهب نہ
دنورونہ زیات خبر دے، وائی،

”انه لم يكره اصل الاشعار وإنما يكره ما

فعل على وجه يخاف منه هلاك البدن كراية

الجرح او التعليق الممجّد على صوطاً للإمام محمد ۱۹۵

باقی پاتے شوہ دو کیع رحمہ اللہ غصہ۔ نو کونر ملا خان
خبر کہہ، پہ دی تہولہ دنیا خبر دہ، چہ وکیع رحمہ اللہ

بہ دامام ابوحنیفہؒ پہ قول فتویٰ ورکولہ۔
 "ثم إن دكيماً كان يفتي بمدّ هب أبي حنيفة كما
 في التهذيب عن ابن معين الزم موارث السن (۶-۲۵۷)
 نو داخہ داسے خبرہ نہ دہ چہ کونہ ملائے پورہ کوی۔

(۱۰۳) کونہ ملا وائی، ہدایہ ۲۹۱/۱ کینہ راجی، چہ دمیاشتو
 دحج نہ مخکن احرام تہل جائز دی۔ ص ۱۱۶
 جواب۔ کونہ ملا! عقل د نصیب شد۔ داسئلہ ہے
 اساس نہ دہ۔ مخونہ پہ نیز د قیاس دلیل شرعی دے، داسئلہ
 د قیاس نہ ثابتہ دہ۔ ہدایہ کینہ دی۔

"وهو شرط عندنا فاشبه الطهارة في جواز التقديم على
 الوقت الم"

کونہ ملا تالہ پکار وگو، چہ ددی قیاس خلاف د شد صحیح
 حدیث پیش کریوے، غوتا ہیٹھ ہم نہ دی ذکر کری۔ او
 ہسے لہ خانہ غریزی، چہ دابے اساس دی اتہ گورے چہ
 داساس معنی ہم پیڑنے اوکنہ؟ او تاتہ داپتہ ہم شتہ
 اوکنہ؟ چہ قیاس د اہل السنۃ والجماعۃ پہ نیز د حجت
 دے، کہ ستا پہ نیز د نوی حجت۔ نوخہ او شو۔ گورہ یوز
 نول قرآن نہ مٹی خومونہ ٹے خہ کولے شو؟

(۱۰۴) کوثر ملا وائی، "فقہ کبن راسخی لکھ ہدایہ ۳۵/۲

چہ پہ نکاح کبن لفظ دماضی شرط دے پہ شریعت کبن
دارنگہ لفظ دماضی، اوحال دادے چہ شرط پہ منزلہ
دفرض دے، الخ ص ۱۱۶

جواب :- کوثر ملا پہ دی سوال کبن شو دعوی کریک
(۱) وائی شرط پہ منزلہ دفرض دی ص ۱۱۶ تپوس :- کوثر ملا
تدخووائے چہ فرضیت پہ قرآن او حدیث راسخی، نوتہ چہ
شرط تہ پہ منزلہ دفرض وائی، دادکوم آیت یا حدیث
نہ ثابت دی ؟ جواب ضروری دے۔

(۲) کوثر ملا تہ وائی "نبی علیہ السلام صحت دنکاح عرف
تہ ساپری (کوثر ملا ہدغے یکے دے صحیح لفظ "سپارے"
دے) دی، حہ وایم ہغہ حدیث بہ ذکر کریوے، چہ پہ
کوم کتاب اوکوم باب کبن دے ؟ چہ پہ ہغے کبن داتصریح
وی چہ دنکاح صحت پہ عرف باندی دے، کوثر ملا پہ
پیغبر علیہ السلام باندی دروغہ وایہ۔ پہ حدیث شریف
کبن راسخی،

"من کذب علیّ متعمداً فلیتوا مقعده من النار"
او کوثر ملا زور لگوی، چہ کلمہ بہ جہنم تہ حی کہ خدائے متہ
منظورہ وی، کوثر ملا ستادا جہنم دومرہ ولے خویش

دے، فہما أصبرہ علی النار۔

(۳)، کوثر ملا تا حدیث ”کمل شرط لیس فی کتاب اللہ“
رواہ البخاری ۲۴۴/۱ نقل کریدے۔ ابن داؤد وایہ محدثین
چہ د صحیح او صحیح لغيرہ، حسن او حسن لغيرہ وغیرہ
دیارہ کوم شرطونہ ذکر کریدے، دا د کوم آیت یا حدیث
نہ ثابت دی، شاہہ کوثر ملا ابن وغیرہ چہ موزونہ
ہم پتہ او لگی۔

کوثر ملا عقل د نصیب نہ، د ماضی پہ صیغہ سر د
نکاح انعقاد پچھلہ د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نہ ثابت

عن سهل بن سعد أن رسول الله صلى الله عليه
وسلم جاءته امرأة فقالت يا رسول الله إغت
وهبت نفسي لك فقامت طويلاً، فقال رجل
يا رسول الله زوجنيها إن لم تكن لك فيها حاجة
فقال هل عندك من شيء تصدقها فقال ما عندي
إلا أزارى هذا قال فالتمس ولو خاتماً من
حديد فالتمس فلم يجد شيئاً فقال رسول الله
صلى الله عليه وسلم هل معك من القرآن شيء
فقال نعم سورة كذا وسورة كذا فقال قد زوجتكها

بہا معك من القرآن وفي رواية قال انطلق فقد
زوجتكها علمها من القرآن ، متفق عليه مشكاة (۲/۲۷۲)
اوپہ بخاری کین دی۔

”ملکتکھا بہا معك من القرآن، بخاری (۲-۲۶۳)
گورہ دماضی پہ صیغہ سرہ دلکاح انعقاد دپیغیر علیہ السلام
نہ ثابت دے، عجیبہ دہ، د خوارلس سوو کالونہ زیات
تیر شو، غویو منکر حدیث ہم پہ دے مسئلہ اعتراض
نہ کیکرے، سیوا دکونر ملا نہ۔ شاہیے کونر ملا ط
ایں کار از تو آید و مردان چنین کنند
د مسئلے د مزید تفصیل د پیارہ فتح القدیر کتل پکارے۔

(۱۰۵) کونر ملا نیکی، فقہ کین راحی لکھ ہدایہ ۲/۳۰۹
چاچہ یوپردی زنا نہ پہ شہوت سرہ مسہ کرہ۔ نومور
اولوری پری حرامہ شوہ، اولادیدی خبرہ کوم قوی
دلیل نشہ ص ۱۱۶

جواب :- واللہ پاک فرمان دے ”.....الذی
یتخبطہ الشیطان من المس“ پہ کونر ملا ہم ہفہ
کانہ شویدہ، وائی پدی مسئلہ باندی خہ قوی دلیل
نشہ، کونر ملا لیرے سترگی وغیرہ۔ دا اوگورہ۔

(۱) عن جریر بن عبد الحمید عن حجاز عن أم هانئ قالت
 قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من نظر إلى فرج
 امرأة لم تحل له أمها ولا بنتها مضافاً إلى شيبة (۱۶۵/۲)
 عن ابن هانئ الخولاني قال قال رسول الله صلى الله
 عليه وسلم من نظر إلى فرج امرأة لم تحل له أمها
 ولا بنتها ابن إلى شيبة (۱۶۵ - ۲)

(۳) عن يزيد الغبي قال سألت الحسن البصري عن
 رجل ضم إليه صبية بشهوة أيتزوج أمها قال لا.
 رواه الإمام محمد في "الحجة على أهل المدينة" اعلاء
 السنن (۱۱۳ - ۱۱)

(۴) عن إبراهيم قال إذا قبل الرجل أم امرأة أو
 لها من الشهوة حرمت عليها امرأة، أخرجه الإمام
 محمد في "الحجة على أهل المدينة" اعلاء السنن (۱۱۳ - ۱۱)

كونر ملا ددی احادیث او اشارو نه سترگی پتهوی، باقی
 داتوال په صورت کینی دا کتل چونکه مفضی إلى الاجتماع
 نه دی، لکه حرمت مصاهرت نه ثابتیږي، کونر ملا عقل
 ډ نصیب شه فوتنا قض له کومد راغی ؟ -

(۱۰۶) کونر ملا وائی، هدايه ۲/۳۱۳ کبی راغی چه یو
 زنانه خپل په خپل بی دا جازی د اولیا، خپل خان په

نکاح و رکولی شی، او حال داچه بنی علیه السلام و یمانی
 " لا نکاح إلا بولی " مشکاة ۲/۲۴۰ ص ۱۱۴

جواب ۱۔ موئن ددی آیت " حتی تنکح زوجاً غیرہ " نہ
 استدلال کو، پہ دیکھن و نکاح نسبت بنی تہ شویدہ،
 او دا ظاہرہ خبرہ دہ، چہ کتاب اللہ پہ حدیث باندی مقدم
 دے۔ دویم موئن دمسلم شریف د حدیث،

" من ابن عباس أن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال

الذیم أھق بنفسھا من ولیھا ثم مشکاة شریف ص ۱۱۴

نہ استدلال کو، او دمسلم دا حدیث دترمذی وغیرہ د
 دغہ حدیث نہ مقدم دے، حکم چہ دا ابو موسی اشعری رضی
 اللہ عنہ پہ دغہ حدیث کین اختلاف دے، لکہ امام ترمذی
 چہ وائی، او دمسلم پہ دی حدیث کین ہی اختلاف نشہ۔
 نو د کتاب اللہ اوسنت نبوی پہ رنرا کین دا حنفو مسلک
 دیر مضبوط او مستحکم دے۔ کونر ملا، ہسے دغرہ سرہ سرمہ
 د پیچہ، سر بہ دعوات شی۔

کونر ملا مخکین یکی، چہ " بیا پہ دی (یعنی دزنانہ پخیلہ خیل

نکاح کول) مسئلہ د کفو مسئلہ تفریع کوی الا ص ۱۱۴

خہ وایم دا خبرہ کونر ملا پہ خیل جہالت تفریع کریدہ، حکم
 چہ دکفادت مسئلہ پہ دغہ مسئلہ متفرع نہ دہ۔ دغہ

خان بہ بحث دے او خان لہ دلائل، دکہ یوحائے ذکر کول
د تفریع تقاضا کوی، نو واد کو نو ملا خیل خانہ ساز اجتماع
دے۔

عجیبہ ۱۔ - دالجیبہ دہ چہ پہ کو مو ورخو یعنی مارچ
۱۹۹۹ء کبن مادا خانے بیکلو، ہم پہ دغہ ورخو کبن دغیر
مقلدینو یولور خاندان یعنی روپر یا نو یوے جینی چہ نوم
ئے صائمہ دے، او دراشد نوم سری سرہ ئے پخپلہ نکاح کرہ
وہ، او دلاهور ہائی کورٹ کبن مقدمہ زیر سماعت وے۔
دجینی وکیلے عاصمہ جہانگیر دا مقدمہ او گتہلہ، او دجینی
پلار غیر مقلد مولوی عبد الوحید روپری دغہ کیس او با مللو،
او دغیر مقلدینو پہ مخ ئے خاورے او نو ستلے، ط
قیاس کن زنگستان من بہار مرا

دا خبرہ د منک تھولو اخبارونو پہ تفصیل سرہ ذکر کریدہ،
اون صبا پورے ہم پہ جنلہ اخبار کبن بحث مباحثے راجی
اولا راجی بہ، (راجم الحروف علی منہ ۲۰ ذی قعدہ ۱۴۱۹ھ مطابق ۲ مارچ
۱۹۹۹ء) دغیر مقلدینو پہ نیز د کفایت اعتبار فشتہ،
حکد خویو غیر مقلد خپلہ لور د مرزا قادیانی پہ نکاح کبن
ورکریوہ۔ او دغیر مقلدینو شیخ الکل فی الکل مولوی
مذیر حسین دھلوی ئے نکاح تری وہ۔ او مرزا قادیانی

ورلہ پنٹھ روپئی او یو جانماز در کمرے وؤ و تہ صیل
 دپارہ دمرزا سیرت تالیف د بشیر الدین محمود مہر د
 یعنی ددوئی د پنٹھ نکاح دقادیا فافوسر ہم کیڑی . است
 لله واستا الیہ راجعون .

(۱۰۷) کونر ملا یکی، ہدایہ ۲/۲۲۷ کنز رخی، چہ قل
 مہر لس روپئی دی، او بنی علیہ السلام یو کوئی ہم مقرر
 کریدہ ستا۔

د کونر ملا دروغ :- کونر ملا وائی چہ پدہ

کنز لس روپئی مہر ذکر دے۔ اودا خالص دروغ دی۔ پدہ
 ہدایہ کنز دلسو درہو ذکر دے، دلسو روپو نہ، کہ پدہ
 کونر ملا کنز درتئی ہومرہ ہم ایمان وی۔ نو پدہ ہدایہ
 کنز دکا و بنائی، کنز دروغ د نہ وائی۔ باقی پاتے شود
 لسو درہو خیرہ، نو علامہ ابن ہمام رحمہ اللہ وائی۔

ثم اوجہدنا بعضاً منہما بآثار صورة السند عن
 الحافظ قاضي القضاة العسقلاني الشهير بابن
 حجر قال ابن أبي حاتم حدثنا عمرو بن عبد الله
 الأودي حدثنا وكيع عن عمار بن منصور قال
 حدثنا قاسم بن محمد قال سمعت جابرًا يقول قال

رسول الله صلى الله عليه وسلم ، ولا مهر اقل من
عشره " من الحديث الطويل ، قال الحافظ إنه بهذا
الإسناد حسن ، ولا اقل منه ام فتحة القدير ۲۸۱/۲

(۱۰۸) کونہ ملائیکو ، ہدایہ ۲/۲۲۹ کینی دی جہ سری
نوی وادہ اوکری ، نود مخکینی اونوی نیجے پہ نوبت کین
فرق نشته۔ اوحدیث د بخاری او مسلم کین راخو۔ چہ نوی
پیارہ بہ اوہ شیہ میلمستوب ورکول شی۔ مکا

جواب ۱۔ دام سلمة رضى الله عنها حديث دے ۔
عن أم سلمة رضى الله عنها أن رسول الله صلى
الله عليه وسلم لما تزوجها أقام عندها ثلاثا وقال
لها ليس بك على أهلک هوان ، إن شئت سبعت
لك ، وإن سبعت لك سبعت نساءى ام رواه مسلم
وابوداؤد وابن ماجه والدارمى ومالك وأحمد ،

نصب الراية طبع جدید (۲۸۳/۲)

پہ دی حدیث کینی دی ، چہ پیغمبر علیہ السلام کلمہ دَام
سلمہ رضى الله عنها سر نکاح اوکرو ، نواوئے فرمیل
چہ کہ تہ غواہے نو اوہ شیہ بہ تا سریم ، اوکہ ستامہ
اوہ شیہ پاتے شم نو بیابہ دنورو بیبا نو مرہم اوہ

شیعہ پاتے کیرم۔ دوسے حدیث نہ دے معلوم ہے۔ یہ
 پہ نوی اوزرہ کین ہیتر فرق لشتہ، پہ دی حق کین
 توئے بیانیے شریکی دی۔ نو د احنافو مذہب پہ صحیح
 حدیث باندی بناء دے۔ کونر ملا ہے پہ "یو سوس
 فی الصدور الناس" باندی عمل کوی۔

(۱۰۹) کونر ملا لیک، ہدایہ ۲/۲۵۵ کین دی چہ درضعت
 مدہ دوہ نیم کالہ دہ الخ ۱۱۱

جواب۔ د مذہب حنفی مفتی بہ قول دوہ کالہ دے
 د دوہ نیم کالہ قول غیر مفتی بہ دے۔ نو اعتراض غلط دے

دکونر ملا دفعی پہ تولو

ابوابو تبصرہ

(۱) کونر ملا وائی "د فرضی مسائلو نہ پہ حدیث کین
 منع راغلی دہ، لکہ حدیث کین راغلی، حضرت عمر رضی
 اللہ عنہ فرمائی۔

"أصبح أهل الرأي أعداء السنن أعتبهم إلا ما
 أن يعرفوا وتفلت منهم أن يرووها فاشتقوا

الرأى او جامع بيان العلم ۱۶۴۲ - ص ۱۱۸

په دې اعتراض کښ دوه خبرې دي، اوله دا چه مسئله لا پېښه شوى نه وي، اوله مخکې نه ورله تياره او شوى، کونړ ملا په دې اعتراض کوى خو حال دا دى، چه دا دا اعتراض خبره نه ده، دکمال خبره ده، چه د سوال د راتلو نه مخکې ورله جواب تيار پروت وي - صاحب الکشاف علامه زنجشى د

"سيقول السفهاء من الناس ما واثمهم عن قبلتهم التي كانوا عليها"

په ذيل کښ ليکى "فان قلت أى فائدة فى الاخبار بقولم قبل وقوعه؟ قلت أن المفاجأة المكروه أشد والعلم به قبل وقوعه أبعد من الاضطراب إذا وقع لما يتقدمه من توطيئ النفس، وأن الجواب العتيق قبل الحاجة إليه اقطم للخصم وأرد لشغبه، وقبل الرمى

يرأش السهم او تفسير کشاف (۱-۳۱۷)

کونړ ملا غښته دويشتون نه مخکې تيارو لى شوى، ټوپک دچلولو نه مخکې د کولې شوى اوس چه مسئله د په سر راشى، هلته سائل تادى کوى - او دلته ته اجتهاد شروع کړى، نو هو توقع به درنه تيره شوى وي، نو خه وایم چه د مخکې نه تياره د قرآن کریم د دى انداز نه ثابت

دے، او ددی و قیڈے نہ انکار و کوثر ملا غوطہ سے یہ
بہیمۃ الانعام خو کو لے شی۔ معمولی عقل والا ترے ہم انکار
نشی کو لے۔

(۲۱) بلہ خبرہ دادہ چہ یہ رأی اواجتہاد عن کوں جائز
دی اوکنہ؟ نو یہ دی بارو کین ہو بنز منخین ہم د حضرت
معاذ رضی اللہ عنہ حدیث دے۔

”أن رسول الله صلى الله عليه وسلم لما أراد أن
يبعث معاذ إلى اليمن قال كيف تقضي إذا عرض
لك قضاء قال أقضي بكتاب الله قال فإن لم تجد
في كتاب الله قال فبسنة رسول الله صلى الله
عليه وسلم قال فإن لم تجد في سنة رسول الله
صلى الله عليه وسلم ولا في كتاب الله قال أجتهد
برأى ولا ألو فضرب رسول الله صلى الله عليه
وسلم صدره، فقال الحمد لله الذي وفق رسول
رسول الله صلى الله عليه وسلم لما يرضى رسول
الله اه ابو داؤد باب اجتہاد الرأى فى القضاء (۱۳۹/۲)
واحديث اگرچہ ضعیف کنر لے شویدے نو ددی شواہد
شستہ۔ یہ سنن کبری للبیہقی کین۔
(۱) عن میمون بن مهران قال کان ابو بکر رضی اللہ عنہ

إذا أورد عليه خصم نظر في كتاب الله فإن وجد
 ما يقضى به قضى به بينهم فإن لم يجد في كتاب
 الله نظر هل كانت من النبي صلى الله عليه وسلم سنة
 وإن علمها قضى بها وإن لم يعلم خرج فسأل المسلمين
 فقال أتاني كذا وكذا..... وإن أعياه ذلك دعا
 رؤس المسلمين وعلماءهم فاستشارهم فإذا
 اجتمع رأيهم على الأمر قضى به قال جعفر وحديثي
 ميمون أن عمر بن الخطاب كان يفعل ذلك.....
 دعا رؤس المسلمين وعلماءهم فإذا اجتمعوا على
 الأمر قضى بينهم

(٢) عن شريح أن عمر بن الخطاب كتب إليه.....
 فإن جاءك ما ليس في كتاب الله ولم يكن فيه
 من سنة من رسول الله صلى الله عليه وسلم ولم
 يتكلم فيه أحد قبلك فاختر أي الأمرين شئت وإن
 شئت أن تجتهد برأيك ثم تقدم الخ

(٣) عن حريث بن ظهير قال قال عبد الله بن مسعود
 رضي الله عنه..... فإن أتاه أمر ليس في
 كتاب الله عز وجل ولم يقض به رسول الله
 صلى الله عليه وسلم فليقض ما قضى به الصالحون

فإن تأه أمر ليس في كتاب الله ولم يقص به رسول
الله صلى الله عليه وسلم ولم يقص به الصالحون
فليجتهد رأييه الخ

(۴) قال زيد (بن ثابت) اقتض بكتاب الله عز وجل
فإن لم يكن في كتاب الله ففى سنة النبي صلى الله
عليه وسلم فإن لم يكن فى سنة النبي صلى الله عليه
وسلم فادع أهل الرأي ثم اجتهد الخ

(۵) عن عبید الله بن ابی یزید قال سمعت عبد
بن عباس إذا سئل عن شئ هو فى كتاب الله
قال به وإذا لم يكن فى كتاب الله وقال رسول
الله صلى الله عليه وسلم قال به وإن لم يكن فى
كتاب الله ولم يقله رسول الله صلى الله عليه
وسلم وقاله أبو بكر وعمر رضى الله عنهما قال به
وإلا اجتهد رأييه ^{أما سنن كبرى للبيهقى كتاب ارب} ^{القاسمى ص ۱۱۵} ^{ج ۲}

مورد به دى آثار و كثر حضرت ابوبكر، حضرت عمر،
حضرت عبد الله بن مسعود، حضرت زيد بن ثابت
او عبد الله بن عباس رضى الله عنهم أجمعين نه به
رأى باندی فیصله ثابتہ ده. نو كوئى حلاقاچه و
حضرت عمر رضى الله عنه كوم اثر نقل كړيدى ده

مطلب ددی آثار و پد رنرا کین دادے . چه که په کتاب الله
 او سنت نبوی کین دلیل موجود وی ، او بیا هم په رأی عمل
 کوی ، او کتاب الله او سنت نبوی پرین دی . نو داسی خلق
 ددغه اثر لاندی راحی . او که داسی نه وی . لکه د امام ابو حنیفہ
 نه تصریح ده . چه اول کتاب الله اعلم بیا حدیث نبوی .
 بیا د صحابه کرامو اقوال ، او کفی بیا اجتہاد کووم ، نو
 دا ددغه اثر لاندی چرے هم نه راحی ، لکه د حضرات صحابه
 کرامو آثار مو درته وړاند کړل .

د تقلید اثبات :-

د حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنہما ددی اثر نه
 تقلید هم ثابتیږی ، ځکه چه هغه وائی چه که په کتاب الله
 یا سنت نبوی کین نه وی ، نو بیا د حضرت ابو بکر او حضرت
 عمر رضی الله عنہما قول اعلم ، او د دوی قول ظا هر خبره ده
 چه په رأی او اجتہاد به مبنی وی ، ځکه چه په کتاب الله
 او سنت نبوی کین نه وی ، نو اجتہاد به وی . عبد الله
 بن عباس رضی الله عنہما د دومره علم سره بیا هم تقلید
 کوی ، او س را شه کونړ ملا او وینه . هغه وائی چینه دغه
 دلو ته سرته اوخته وی ما کشمیر اولید و ، یو دوه

کرنے بہے و نیلی وی، وائی خہ تقاید نہ کہ دوسرے او حال دے
 دے چہ عاجز قبول ژوند دابن قیم او شوقانی دانی لاندی
 تیروی۔ ہر بدین نقل و دانشر باید گریست

(۲۱) د کونر ملا رجما بالغیب

وائی، دغہ مسئلے نہ واقع ستویدی، اوند بہ واقع شی تر
 قیامتہ پوری الخ ص ۱۱۸

جواب: داد علم غیب دعوی دے۔ او علم غیب مرف
 اللہ تعالیٰ لہ ثابت دے۔ کونر ملا د علم غیب دعوی
 مد کوہ، مشرک بہ مٹے۔

(۲۱) وائی دغہ مسئلے اکثر پہ عربیت بناء دی لکہ لفظ
 کل وان او حقیقت او مجاز او دین دہول امت دیارہ
 نہ صرف د عربو دیارہ ص ۱۱۹

کونر ملا د جہالت علم بردار دے۔ قرآن کریم او احادیث
 نبویہ پہ عربی ژبہ کین دی۔ او سیوارد ملحدانہ چا
 ہم دا اعتراض نہ دے کرے، چہ دین صرف د عربو
 دیارہ نہ دے، او دا اعتراض غلط ہم دے، حکم چہ ترجمہ
 دیوشی ہم ہف شے کنر لے شی، بلہ داچہ دلا مصطلحات
 پہ ہر ژبہ کین شتہ۔ کہ کونر ملا د خیل جہالت پہ وجہ

ترے ہے خبر دے، نوخہ او شو؟
 گزند بند بروز شب پر چشم چشم آفتاب روئے
 ۳۴، کو نو ملا مخکن یکن۔ د نکاح نہ مخکن صلاق نہ وقع
 کبریٰ نہ تنجیزاً اود تعلیقاً، حدیث شریف کن راجحی "لا
 طلاق قبل النکاح"

جواب: کو نو ملا عقل د نصیب شہ، د طلاق د پارہ
 ملک نکاح ضروری دے۔ اود تعلیق پہ صورت کن کله
 چہ شرط واقع شی نو مشروط موند لے کبریٰ۔ اود شرط
 د موجودیدو پہ وخت کن ملک نکاح موجود وی، نو
 مشروط یعنی طلاق بہ ہم موجود شی۔ د حدیث نہ مستأ
 د تعلیق پہ صورت باندی انکار ہے بوس بادول دی
 حدیث شریف پرے دلالت نہ کوی۔

(د) پہ شریعت کن طلاق بائن نشته الخ ص ۱۱۹
 جواب: داد کو نو ملا بل حماقت دے۔ گورہ د عبد
 بن عباس رضی اللہ عنہما پہ حدیث کن دی۔

عن مجاهد قال كنت عند ابن عباس فجاره جل
 فقال إنه طلق امرأته ثلاثاً قال فسكت حتى ظنت
 أنه رادها إليه ثم قال ينطلق أحدكم فيركب
 الحوّة ثم يقول يا بن عباس يا بن عباس

وان الله قال ومن يتق الله يجعل له مخرجاً وانك
 لتتق الله فلا اجدر لك مخرجاً عصيت ربك وبانت
 منك امرأتك الخ سنن ابی داؤد (۱-۲۹۹)

کونر ملا عقل د نصیب شه، عبد الله بن عباس رضی الله
 عنہا ددری طلاقونہ روستو وائی "بانت منك امرأتک"
 ددی جملے ستا پہ نیز د خہ معنی ده، حافظ ابن حجر وائی
 چہ دا حدیث صحیح دے۔ نو د دینہ د غیر مقلدینو دا
 دعویٰ ہم باطلہ شوہ، چہ کنی ددرے طلاقونہ یو طلاق
 واقع کیڑی۔ لکہ روستو بہ تفصیل راشی، انشاء الله

دا حدیث د غیر مقلدینو او د کونر ملا پہ مخ مشیرہ
 ده، دے وائی طلاق بائن نشته، نو پہ دی حدیث کنی
 د "بانت منك" الفاظ د طلاق بائن پہ وجود دلا لتکوی
 کونر ملا ددی مسئلے د پارہ دا غاثۃ اللفان پہ حائے
 د حدیثو کتاب ابوداؤد شریف او کورہ، د تقلید
 ردہم کوے، اودا بن قیم تقلید ہم کوے، وائی "کارغہ
 غول خوری او مینو کہ خناری" عقل د نصیب شه، دے
 مہ کوہ۔ کارغہ مہ جو رہ پڑہ، انسان لہ کارغہ جو رہیل
 د شرم کار دے۔

(۶) کونر ملا لیکی، ددرے طلاقہ پہ یوخل ورکول دا

فادوادی، اور ارجح قول پس داخلہ دادی چہ یہ
 طلاق رجعی واقع کیجی، دلیل یہ دی خبرہ حدیث مسلم
 اور دارنگہ حدیث و ابورکاتہ پہ ابوداؤد کبندی ص ۱۱۹
 جواب کہ کونہ ملا عقل بنصب شدہ، کلمہ چہ دادے
 واپہ طلاقہ نارواشونو دایو طلاق ترے شکہ رواشو،
 ولہ لہ خانہ شریعت جوہروی ؟ اور صحیح حدیثو اودھما
 کرامو و اجماع نہ خلاف کوئی، او خلق پہ زنا کبہ اچوی
 او پہ " ہم تو زنجیر منہم تم کو بھی لے ڈوبیں گے " باندی عمل کوئی.
 کونہ ملا راشہ بن دحافظ ابن حجر رحمہ اللہ تعالیٰ فیصلہ
 کن خبرے تہ غور او نیسہ۔

"وفي الجملة فالذي وقع في هذه المسئلة نظير ما
 وقع في المسئلة سواد اعني قول جابر أنها كانت تفعل
 في عهد النبي صلى الله عليه وسلم وأبي بكر وصدرًا من خلافة
 عمر قال نعم فانتبهينا فالراجح في الموضعين تحريم
 المتعة وإيقاع الثلاث للإجماع الذي انعقد
 في عهد عمر على ذلك، ولا يحفظ أن أحدًا في عهد
 عمر خالف في واحدة منهما (سوى الروافض الكبار
 والصغار في زماننا، اعني الشيعة واللامذهبيين)
 راقم الحروف غفرله (وقد دل اجماعهم على وجود

سرخ و این کان خفی من بعضهم قبل زلای حتی ظم
ببعضهم فی عهد عمر، فالمدح لف بعد هذا الإجماع
منا بیدله والجمهور علی عدم اعتبار من احدث
الاختلاف بعد الاتفاق، والله اعلم انتم ابائی
(۴۱-۳۶۵) باب من اجاز الطلاق الثلاث .

او کونز ملا کیادے، ددی اجماع خلاف کوی۔ او دسواد
اعظم نہ اوئی۔ او "من شذ شذ فی النار" نہ غارہ
پودی۔ "فما أصبرهم علی النار" کونز ملا داو
شو پہ مسلم شریف کیں و عبد اللہ ابن عباس رضی اللہ
عنہما و حدیث جواب۔ اگرچہ دغہ حدیث مضطرب
دے۔ خو بیا ہم مونزہ و حافظ ابن حجر رحمہ اللہ
فیصلہ نقل کرے، چہ پہ دی و صحابہ کرام و اجماع دہ
او د ائمہ اربعہ پرے ہم اجماع دہ، او د عبد اللہ ابن
عباس رضی اللہ عنہ و احادیث او د حضرت جابر رضی
اللہ عنہ حدیث و متع پہ بارہ کیں تقریباً یوشان الفاظ
دی۔ خو حہ و ایم لکہ ظننک چہ غیر مقلدین پہ نور
بعضو خیر و کیں دشمنیہ کما نو موافق دی، بلکہ ددوی
یومشر مولوی و حید الزمان خووائی "ما شیوعان علی
مستیم" (دریں چہ شک "را لم یحرف عنی عنہ") خہ بعید نہ

دی، چہ و متع یہ مسئلہ کبھی ہم دشمنوں کا فوہم پیالہ
 اوہم مشرب وی "الجنس یمل الی جنبہ" "کنت
 ہم جنس باہم جنس پرواز" او کہ دایہ شی، نو بیا خود وی
 تہول و متع پیداوار دے۔ "چشم پرور" و عبد اللہ
 ابن عباس رضی اللہ عنہما نہ پہ سنن ابی داؤد کبھی
 پہ صحیح مسند سر و مسلم وری حدیث نہ خلاف ہم
 ثابت دی، لکہ ممکن دغہ حدیث تہر شو، حافظ
 ابن حجر رحمہ اللہ ہم دغہ تہ اشارہ کوی او وائی
 "وأخرجہ ابو داؤد بسند صحیح من طریق مجاہد
 قال کنت عند ابن عباس، الحدیث، فتح الباری (۲۶۳/۹)
 باقی یاتے شود رکازہ رضی اللہ عنہ حدیث، نوحانظ
 لیک۔

"أن أبادأؤد رجع أن رکاة إنما طلق امرأۃ
 البتۃ کما أخرجہ هو من طریق آل رکاة وهو
 تعلیل قوی لجواز أن یکون بعض رواۃ حمل
 البتۃ علی الثلاث فقال طلقها ثلاثا الم (۲۶۳/۹)
 ددینہ دا خبرہ لکہ و غریبکارہ دہ چہ وری طلاق
 نہ روستو سنہ غیر و حلالے نہ نہ حلالیبری۔ واللہ
 پاک فرمان دے "فان طلقها فلا تحل لہ من بعد حتی تنکح

زوجا غیرہ، او پہ صحیح بخاری کینی د حضرت عائشہ سے
اللہ عنہا حدیث دے۔

”عن عائشة أن رجلاً طلق امرأة ثلاثاً فترجعت
فطلق فسل النبي صلى الله عليه وسلم أتعمل للأول
قال لا حتى يذوق عسيلتها كما ذاق الأول“

(فتح المبارکی ۲۶۲-۹۱)

د بحث طویل الذیل دے، خوچہ شوک د حق طالب وی۔
اود صحیح حدیث پہ مقابلہ کینی ضعیف اقوال پر پر دی
د دعویٰ د پارہ دومرہ ہم کافی دی۔ وما علینا الا البلاغ۔
کوئر ملا عقل د نصیب شہ، شاذ اقوال پر پر دی۔ وہ رانہ
صحیح احادیث داخلہ۔ کئی بیا بہ پمپلہ وعدہ دروغون
وے، اود دروغون یے۔

(۷) د کوئر ملا اووم اعتراض:-

د مسائل اکثر پہ حقیقت او مجاز باندی بناء دی، او حقیقت
او مجاز پہ بارہ کینی نہ نبی علیہ السلام شہ وئیلی، نہ صحابہ
کرام او نہ تابعینو الم ص ۱۲

جواب:- کوئر ملا ستاد دی اعتراض جواب صرف
دادے، چہ قرآن کریم کینی دی ”من کان فی هذه أعمى فهو
فی الآخرة أعمى وأصل سبیلاً“ عا پہ خیال کے بہترین

مصدق نہ ہے۔ اولستونکو روڑو نہ بہ ستاد اعتراض
جواب اوحقیقت معلوم شی۔

کوئی ملا د اصول حدیث پہ بارہ کیں بہ شہ و ایسے؟ حال
د اچہ پہ یوحادیث یا پہ یواثر کیں ہم چر نہ یوحادیث تہ
ممیع یا ضعیف یا معضل یا منکر یا شاذ نہ دی ویلوشوی،
دا قول محدثینولہ خانہ جو رکری اصطلاحات دی، او
قول خلق ہے حق، غیر مقلدین ہے ہم پہ پتو سترگو منی۔ خو
ستاغون دی یو بیہیمۃ الانعام ہم دا نہ دی ویلی، چہ دا
دیغیر علیہ السلام یا صحابی یا تابعی نہ ثابت نہ دی
موجہ ہے نہ منم۔ طے کار از تو آید مردان چین کنند

چہ پہ منلوشی، نو د شو کافی چہ زیدی شیعہ دے خبرہ
پہ پتو سترگو منی، اوچہ د نہ منلوشی، نو د قول امت
نہ منی، بلکہ د صحابہ کرامو ہم نہ منی، شکہ چہ د غیر مقلدین
پہ نیز د صحابی قول حجت نہ دے۔

(۱۱۰) کوئی ملا نیکی، قاضی خان ۲/۴۰۷ کیں دی، چہ
یوسری دخیل نور یا خوریا مورسہ نکاح وکرہ، او
جامعہ ٹی ہم ورسہ وکرہ نو دہ باندی حد نشستہ، او
پیغیر علیہ السلام د ایسے سری دسی پریکولو حکم وکرو ملا
جواب، کوئی ملا عقل و نصیب شدہ۔ دز قاحکم

اللہ تعالیٰ بیان کر دے۔

”الزانیة والزانی فاحلدا کل واحد منهما“

قتل دزنا حکم نہ دے، او پہ دی حدیث کین چہ دقتل
حکم دے، نو وجہ لی داوہ، چہ دی سری داسی نکاح حجاز
گنہ لو، او حرام حلال گنہ ل کفر او ارتداد دے، او دمرتہ
دپارہ قتل دے، ہم دا وجہ دہ چہ امام صاحب وائی توجع
عقوبہ یعنی مزایہ ورکولے شی، بلہ دا چہ مذہب د مفتی بہ
قول نوم دے۔ او دا حنا قومفتی بہ قول دادے، چہ حد
پری شتہ۔ نو بیا ستاد اعتراض مقصد صرف ”الذی
یوسوس فی صدور الناس“ مشن پورہ قول دی، نورخہ
نہ دی۔ فتاویٰ شای کین دی،

”وقالا إن علم الحرمة حد وعليه الفتوى خلاصة“

وفي القیثانی من المضمرات علی قولها الفتوى ام

شامی (۲۳۲-۴)

کوئٹہ ملا چرتہ دھوکہ نشے، او داسے او ٹکرے۔ کئی حد بہ
در باندی لگی، او بیرٹی بہ دچپہ شی۔

(۱۱۱) کوئٹہ ملا لیکٹی، قاضی خان م/م/۲۰۷ کین دی چہ

یوسوس فی صدور الناس پہ کرایہ راوی، او زنا و سرہ او کبری
نوحہ پری نشتہ ص ۱۲۱۔

جواب :- کوئر ملا عقل د نصیب شہ ، ولتہ ہم مفتی بہ
قول دحد دے ، نوتہ غیر مفتی بہ اقوال ولے را الخلے ؟
در مختار کین دی ۔

” والحق وجوب الحد كالمستأجرة للخدمة ، فتح
در مختار علی هامش رد المحتار (۲۴۲/۴)

اوس کہ خوک اووائی چہ بیاد غیر مفتی بہ اقوال ولے بہ
کتابونو کین ذکر کو لے شی ؟ نو جواب لے دادے ، چہ
گورہ دحدیث پہ کتابونو کین ضعیف اوشاذ اومنکر
بلکہ موضوع احادیث ہم موجود وی ۔ خو خلاق تری صحیح
حدیث را اخلی ، اوضعیف پر پروری ۔ ارشاد نبوی دے ،
” دے ما یریبک إلی مال الیریبک “ یا ” خذ ما صفا ودع
ما کدر “ خود اسی ہنہ خوک کوی ، چہ پہ زہرہ کین لے
ایمان او خوف خدا وی ۔ د کوئر ملا پشان نہ وی ، اعود
بیا لله من هفوات کوئر ملا و قلبیات ۔

(۱۱۲) کوئر ملا لیکے ، قاضی خان ۴۰۶/۶ کین دی چہ
یوحربی کافر د مسلمانانو ملک تہ راشی ، اود مسلمانان زنا
سرہ زنا و کبری حد پرے نشہ الخ صلا

جواب :- کوئر ملا عقل د نصیب شہ ، درجیم دپارہ
احصان ضروری دے ، اود احصان دپارہ اسلام شرط

دے۔

عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يحسن
الشرك بالله شيئاً ثم اعلاء السنن ۱۱۱ - ۵۱۳
دارقطنی رحمہ اللہ دیتہ موقوف و ثلی، خوٹہ ہاٹ نہشتہ
نکھ چہ ٹونیز پہ نیرد مرسل او موقوف دوارہ ہجت دے۔
نواوس حربی کہ د مسلمانے بنیے سرہ زنا و کرہ، نو پہ حربی
رجم نہشتہ، ٹکھ چہ محصن نہ دے۔ البتہ جلد پرے شتہ
پہ ردالمحتار کینی دی۔

”حتی لو اسلم او اعتق بعد الزنا ثم صار محصناً لا یرجم
بل یجلد ام (۴-۱۷)“

نو کونر ملا کہ ستا دا خیال وی، چہ کھلاؤ چھتی دہ حربی
تہ، نو دا ستا جہل دے۔ حد پرے شتہ خوریم نہ بلکہ جلد
یعنی پہ درو بہ ٹے وہی، ارشاد خداوندی دے۔

”الزانیۃ والزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة“
خود کونر ملا مقصد چونکہ ”الذی یوسوس فی صدور الناس“
مشن پورہ کول دی، او خلق دفعی نہ ہد کمانہ کول دی۔ د
پارہ دی چہ مشر غیر مقلد ابلیس ترے خوشحالہ شی ٹکھ
مطلقاتا وائی۔ چہ پہ حربی حد نہشتہ، او حال دادے چہ دا
دروغ وی۔ حد جلد پرے شتہ، کونر ملا ستا پہ دعوی

او دلیل کین مطابقت نشته، دعوی داده چه که هر ی د
مسلمانے شے سره زنا وکړه. او په دلیل کین دیهودی د
یهود ترسی سره په زنا رجم ثابت دے، ولے کونړ ملا یهودیان
ستا په نيزه د مسلمانانو پشان دی. بله داچه په دغی هیواد
درجم حکم دتورات مطابق وو، فتدبر

(۱۱۳) کونړ حلائیکی "قاضی خان ۴۰۰/۴ کین دی، چه بو
سری د ماشومی جینی سره زنا وکړه، نو حد پری نشته. ملا
جواب :- دا یم جینی چه د جماع قابله نه وی، نو د زنا
تعریف پری نه صادقینی. له دی وجه نه پر یم حد نشته
البتہ تعزیر پر یم شته، اودانک روایت دا ابراهیم نخعی رحمہ اللہ
نه هم دے.

"من ابراهیم فی رجل افترض قال علیه عقربا ام مصنف
ابن ابی شریبة (۱۰/۱۳۳)

اوکه جینی لږه لویه وی، د جماع قابله وی خوبالفه نه وی
نو په جینی د ثبالتوب په وجه حد نشته، او په زانی باند
حد شته. په فتاوی قاضی خان کین دی.

"والبالغ الصحيح إذا زنى بمصيبة أو مجنونة أو
نائمة عليه الحد ولا حد عليهما قاضی خان علی
هامش العاکیریم (۳-۳۶۸)

(۱۱۴) کولر ملائیکي "قاضی خان کین دی چه شراب
سائل جائز دی د سر کے پہ نیت، وارنگہ شرابو نہ سرکہ
جوہرول ہم جائز دی، او پہ حدیث کین تری منع راغلی وہ
مسکاة ص ۱۲۲

جواب :- پہ ابتداء کین دغہ لو بنو د استعمال نہ ہم
منع شوی وہ، چه پہ کومو کین یہ شراب جوہرولے شو،
لکہ حدیث کین راغی "حنتم، مزنت، نقیر او الدباء، دیار
دی چه دخلقو دزرو نو نہ دشرابو مینہ اوغی، او کله
چه مقصد حاصل شو، نو بیا ددغہ لو بنو پہ استعمالو
پابندی ختم کرے شو، دغہ شان د سپو سا قلو مسئلہ
دہ، او قبرو نو له د قلو مسئلہ ہم دہ، نو د شرابو نہ د سر کے
د جوہرولو ممانعت ہم ابتدائی حکم دے، او مقصد کے
پہ ظاہرہ ہم دغہ دے، کوم چه پہ لو بنو د پابندی گولو و،
ملا علی قاری رحمہ اللہ پہ مرقات کین ددغہ حدیث
پہ شرحہ کین لیکي ۔

"إِنَّ الْقَوْمَ كَانَتْ نَفُوسُهُمْ الْفِتْرَةَ بِالْخَمْرِ وَكُلِّ مَالُوفٍ
تَمِيلُ إِلَيْهِ النَّفْسُ لِحُشَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مَنْ دَوَاخِلِ الشَّيْطَانِ فَتَاهُمْ عَنْ اقْتِرَائِهِمْ نَهَى
تَنْزِيهِهِ كَيْلًا يَتَخَذُوا التَّغْلِيلَ وَسِيلَةً إِلَيْهَا وَأَمَّا

بعد طول عہد التہریہ فلا یغشی ہذا اللہ الخ
 ویؤیدہ خیر" نعم الامام الخل رواہ مسلم ، وخیر
 ختم خل خرم رواہ البیہقی فی المعرفۃ عن جابر
 مرفوعاً وهو محمول علی بیان الحکم لأنہ اللائق
 بمنصب الشارح لا بیان اللغة ام مرقاۃ (۱۹۲/۴)
 (۱۱۵) کوثر ملا لیکي "فقہ کنز راحی، لکھ قاضی خان
 ۳۸۱/۴ ، چہ خوک سرودونہ وہی ، اوتہ ورلہ پیسی وریو
 خیر دی جائز دہ۔

جواب قاضی خان کنز دی،

رجل استأجر فحلاً لينز به لايحوز ذلك ولا أجر
 فيه وكذا الناحية والمغنية ام قاضی طبع نول كشر
 (۱۸-۳) وقاضی خان علی هامش الفتاوی الهندیہ
 (۲-۲۲۳)

کوثر ملا قاضی خان خورتنہ نا جائز وائی، قالہ پکارو
 چہ عربی عبارت د پیش کرے وے، خوکہ داسی دکرپے
 بیابہ ستادروغ پہ داکہ شوی وے، اودتبیس پردہ
 بہ دے تارتار شوی وے۔ خو خیر اوس ہم د قاضی
 پہ صحیح حوالہ سرہ ستا ایمان خلقوتہ نہکارہ شو، چہ
 نہ خومرہ دروغ ن ٹے، واخلہ پہ دی مسئلہ دفعہ حق

نور سے حوالے درتہ و پراندے کو موم، چہ خالقوت و درود
 اوی ایمانی الم نشرح شی، فتاوی شامی کینی دی .
 "ولا تصح الإجابة لعيب التيس وهو مزوہ علی
 الإناث ولا لأجل المعاصی مثل الفناء والنوح والملاہ
 (۵۵/۶) "

فتاوی عالمگیری کینی دی۔

"ولا تجوز الإجابة علی شی من الفناء والنوح و
 المزامیر وغیرہ ولا أجری ذلك ام عالمگیری (۴۹۹/۲)
 دا قول ورتہ پہ یوساہ ناجائز وائی، نو کونر ملا داتا
 لہ کومہ نہ راویرہ چہ فقہ حنفی ورتہ جائز وائی؟ حُما
 پہ خیال پہ "لعنة الله على الكذابين" ایمان نہ لرے،
 او صرف پہ "وإذا حدث كذب" باندی عمل کوئے .
 (۱۱۶) کونر ملا لیکي "خلاصة الفتاوی کینی دی" چہ ثولہ
 قرآن دشفا پہ نیت پہ متیاز و او لیکي یا پہ وینہ نوباک
 نشتہ ص ۱۲۲

جواب :، کونر ملا مونبر مخکنی ذکر کری، چہ مذہب
 حنفی و مفتی بہ اقوالی نوم دے، کومہ مسئلہ چہ دلائلو
 اربعہ و نہ ثابتہ نہ وی، د مفعی ہیخ اعتبار نشتہ، بل
 مونبر د امام ابو حنیفہ و مذهب مقلد یود هر هر چانه، نو لک

تخریجاً چہ یہ احادیث کین ضعیف بلکہ موضوع روایات
 شتمہ، لکہ بخاری جلد ثانی کتاب التفسیر کین "باب قول
 اللہ تعالیٰ نساء کم حرث لکم فأتواہنکم اُنّی شتمہ"
 کین امام بخاری دابن عمر رضی اللہ عنہما روایت ذکر کرے
 چہ دینے سرہ وطی فی الدیر جائز دی، حالانکہ داسی کول حرام
 دی، خود دی غلط مسئلے پہ وجہ سرہ خلوت تہولہ بخاری
 پر بیڑ دی، دغہ شان کہ پہ فقہ حنفی کین یو غیر مفتی بہ
 مسئلہ راشی، نو دلتہ بہ ہم پہ "خذا صفاود ع ماکدر"
 باندی عمل کین ی۔

(۱۱۶) کوثر ملا وائی، خلاصۃ الفتاویٰ ۳۸۸/۲ کین دی
 چہ چا دسورۃ فلق او سورۃ الناس نہ انکار او کور، نو نہ
 کافر کین ی، حکم چہ ابن مسعود قرے انکار کین دی مسئلہ۔
 جوابت بہ کوثر ملا۔ عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ
 قرے انکار کرے اوکنہ؟ و تفصیل دپارہ د بخاری جلد ثانی
 ۳۲۲ باندی دا حدیث او حاشیہ او کورہ۔ حافظ ابن حجر
 وائی چہ دا انکار روایات صحیح دی۔ البتہ مخکنے دی
 خبری تاویل کریدے۔ ہان حمونہ مذہب دادے، چہ
 دادواہ سورتو نہ دقرآن پالک حصہ دہ، او انکار ترے
 جائز نہ دے۔ د خلاصۃ الفتاویٰ قول مفتی بہ قول ندے

اونہ صاحب المذہب قول دے، نو الرام غلط دے،
بلکہ خبرہ دادہ چہ تقلید پہ فروعی مسئلو کین کیجی، چہ
اصولو او عقائد و کین نہ۔ او د قرآن کریم مسئلہ د عقیدہ
سرہ تعلق لری۔

(۱۱۸) فقہ کینی راجی چہ وریشمنو کینا ستل او مثلاً
جلال دی قاضی خان ۳/۲۷۰ او حدیث د بخاری کینی تری مع
راغلی دہ، مشکاة ۲/۲۷۲ - ص ۱۲۲

جواب :- کوئر ملا عقل د نصیب شہ، پہ دی حدیث
کین، بھی د تحریم د پارہ دہ او کہ د تنزیہ د پارہ ؟ دامام صاحب
پہ نیز د دلتہ بھی د تنزیہ د پارہ دہ۔ حکم چہ د کینا ستلو
او اغوستلو د وار و حکم یونہ دے۔ فافہم و تدبر
(۱۱۹) کوئر ملا نیکی، فقہ کینی راجی لکہ فتاویٰ ہندیہ،
چہ عقیقہ مکروہ دہ، حالانکہ د حدیثونہ ثابتہ دہ ص ۱۲۳۔

جواب :- د کراہت قول غلط دے۔ صحیح قول داسے
چہ عقیقہ مخوف پہ نیز د مسنون او مستحب دہ۔

(۱) والحق أن مذہبنا استحباب بما لسابع بعد يوم
الولادة، العرب الشذی شرح ترمذی علی ہامش

الترمذی (۱/۲۷۷)

(۲) وإنما أخذ أصحابنا الحنفية في ذلك بقول الجمهور

وقالوا باستحباب العقيقة لما قال ابن المنذر وغيره
 أن الدليل عليه الاخبار الثابتة عن رسول الله صلى
 الله عليه وسلم والتابعين أم إلاء السنن (۱۴/۱۱۳)
 (۳) عقيقة أي ذبيحة مسنونة وهي شاة تذبح عن المولود
 اليوم السابع من ولادته أم المرات لعل القاري (۸/۱۵۳)
 (۴) والعمل على هذا عند أهل العلم يستحبون أن يذبح
 عن الغلام العقيقة يوم السابع أم مرة القاري شرح البخاري
 للعيني (۸۸-۸۹)

دفناوی ہندیہ قول و حدیث نہ خلاف دے۔ او غلط دے
 کو نور ملا یا خولہ دی اقوالو نہ بے خبرہ دے، او جاہل دے۔
 یا بے مقصد تلبیس دے۔ و ہذا ہوا لراجع۔

(۱۲۰) کو نور ملا یکی "مرقات" ۹۱/۴ کبی دی، چہ یوسری
 دچادکور دروازہ کبی بی احبارقہ او کوئی، او کور والاتری
 سترگہ و پستلہ فوقصاص پری لازم دی۔ او دیت بہ ہم
 ورکوی، او نبی علیہ السلام فرمائی ولادیتہ ولاقصاص، سند
 احمد و مسلم - ص ۱۲۳

جواب : کو نور ملا عقل و نصیب شد، حدیث پہ زہر
 و تو بیخ باندی محمول دے، مکہ ملا علی قاری مرقاۃ (۴/۹۲)
 کزیکلی، ددی مثال شتہ، کور بخاری باب لیرد المصلی من

مر مرتین بین یدیدہ..... وقال إن ابی إلا أن یقاتلہ

قاتلہ (۱-۴) لا ندی حدیث نقل کوی.....

فان ابی فلیقاتلہ فاما ہوشیطان (۱-۴۳)

کومافی اوعینی تلوودی دامعنی کریدہ،

”یضربہ ضربا شدیداً، إنما هو کشیطات“

اوگورہ ددی حدیث لا ندی حاشیہ، نودلہ و قتال حکم دے

خوددی ہیشوہ قائل نہ دی، بلکہ زجر بلیغ قری مراد دے

ولے کونر ملا تا داسے خومرہ کسان قتل کریدی، چہ ستا

مخکبی اوریدل، کونر ملا کہ پخپلہ نہ پوہیہرے او واقعی نہ

پوہیہرے، نو” إنما شفاء العی السؤل“ خانہ و خرابہ

شہ نہ چانہ تپوس کوہ، ہے خلق ولے گمراہ کوے؟

(۱۲۱) کونر ملا یکی” فقہ کبی راحی، چہ یوسری صہ

خپل حوی تہ ورکرہ۔ (عقل و نصیب شہ، شہ صہ کیری صہ

نہ ورکوے کیری، افسوس چہ ترجمہ و ہم غلطہ دہ، دواسی

تسم غلطو نہ کتاب رک دے، خو پد ہرہ غلطی گرفت او

تبصرہ خبرہ او بردوی ۱۲ راقم الحروف غفرلہ) نو دا واپس

نشی اغستے، او کہ بل چانہ ورکری، نو واپس اغستے شی،

اوحدیث کبی راحی” لا یجزل للرجل أن یعطی العطیۃ ثم

یرجع فیہا إلا الوالد فیما یعطى ولده او مشکاة ۱/۲۶ ص ۱۲۳

جواباً :- کوثر ملاچہ د مشکاۃ د کوثر صفحہ نہ حدیث
نقل کرے۔ ہم پہ دغہ صفحہ پہ دی حدیث باندی دویم نمبر
حاشیہ کبی دی۔

”هو مذهب الثوری واحتجوا بقوله عليه السلام
إذا كانت الهبة لذي رحم محرم لم يرجع فيها وبقول
عمر من وهب هبة لذي رحم جازت ومن وهب لغير
ذی رحم فهو أحق بها ما لم يشب منها، ومعنى هذا
الحديث أن قوله لا يحل أراد به التحذير عن الرجوع
لأننى المجواز كما فى قولك لا يحل للواجد رد السائل“

(۱- ۲۶۱) ز (۱۸۲/۹)

پہ دی حدیث باندی طیبی شرح مشکاۃ اوکورو - ملا علی
قاری رحمہ اللہ لیکى - چہ لا يحل دلا ینبغى پہ معنی دے۔
لکہ حدیث ”لا يحل لرجل ان كان يؤمن بالله واليومر
الآخر أن يبيت شبعاں وجارہ طاویا“ مرقاة شرح مشکا
(۶- ۱۵۵) وپاندی نور دلائل راخى

(۱) عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه
وسلم الرجل احق بهبته ما لم يشب منها ابن
ماجه مشکاودار قطنى۔

(۲) عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال من

وہب ہبتہ فهو اُحق بہا مالہ یشب منها ام مستدرک

(۵۲/۲) دارقطنی (۲۳/۳)

نور ہم احادیث شتہ، خو خبرہ او بز دیری، پہ دی اکتفاء کوم،
اوس کہ ذی رحم محرم تہ ہبتہ شوی وی، نو پہ ہبتہ کین درجوع
نہ کولو دلائل۔

(۱) عن سمرۃ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

إذا كانت الہبتۃ لذی رحم محرم لم یرجع فیہا

مستدرک (۵۲-۲) دارقطنی (۲۳-۳)

(۲) ان عمر بن الخطاب قال من وہب ہبتۃ لصلۃ رحم

او علی وجہ صدقہ فار نہ لا یرجع فیہا ام طحاوی (۲۲۷-۲)

(۱۲۲) کونر ملا لیک، ہدایہ ۱/۲۰۰ کین راخی چہ مدینہ

حرم نہ دے، احوال دایہ احادیث متواتر راغلی دی پہ دی

بارہ کین، مشکاة (۲۳۸/۱) ص ۱۲۳

جواب د کونر ملا عقل د نصیب شہ، مدینہ محرم

ضرور دے۔ خود اسے لکہ د مکے مکرمے، نو دالہ احاریشو

نہ ثابت نہ دی۔ دھرمکی ونے غنے ہرختہ چہ پریکری نو عثمان

پرے راخی۔ او د مدینے منورے دا حکم نہ دے۔ یعنی

عثمان پرے نشتہ، صرف د خائست والی پہ وجہ غوثزل

نہ دی پکار۔

(۱) عن ابن عمر قال نهى رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم

المدينة أن تخدم أم طحاوي (۲ - ۲۳۳)

(۲) عن ابن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال

لا تخدموا الأوطام فانها زينة المدينة أم طحاوي (۲ - ۲۳۲)

(۳) عن أنس قال كان لأبي طلحة ابن يدعى أبا عير فكان

له نغير فكان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا

دخل يا أبا عير ما فعل النخيرا أم طحاوي (۲ - ۲۳۲)

حالانکه دهرم مکی بنکارینول حرام دی - نو د مدینے متوک

احترام لازم دے - لکه دهرم مکی ، لیکن یہ حکم کنی یعنی

یہ جزا وغیرہ کنی فرق دے -

(۱۲۳) کونر ملا لیکي: ہدایہ ۹۳/۱ کنی دی - چہ د زمانہ

خلورمہ حصہ فرج اود امام ابو یوسفؒ پہ نیزد نیم فرج

بنکارہ شی - نو موثر کیوی - نو پہ دی حہ دلیل دے؟ ص ۱۱

جواب :- د ہدایے عبارت دادے -

فان صلت وربع ساقها مكشوف او ثلثها تعيد الصلاة

عند أبي حنيفة ومحمد وإن كان اقل من الربع لا تعيد

وقال ابو يوسف لا تعيد إذا كان اقل من التصفاء

ہدایہ ۹۳/۱

یعنی کہ پہ مانعہ کنی د شیخ د پندوی خلورمہ حصہ یا دریمہ

حصہ بنکارہ وہ۔ نو امام ابوحنیفہؒ او امام محمدؒ پہ
نیز دہ موثر بیا دسرہ کوی، او امام ابو یوسفؒ وائی کہ د
پندی بنکارہ حصہ دینی نہ کہ وہ، نو موثر بہ نہ راکرئی.

دکونر ملا دوہ غلطی

کونر ملا دلتہ دوہ غلطی کرییدی، یوئے پہ ترجمہ کین
غلطی کریدہ، اوہلئے دساق ترجمہ پہ فرج سرہ کریدہ،
حالانکہ ساق پندی تہ وائی فرج تہ نہ وائی۔

قیوس :- کونر ملا پرتہ داسی خونہ دی۔ چہ دخلتہ
فرج پہ پندو کین وی، او تاخکہ د پندی پہ خائے دفرج
ترجمہ کریوی؟ بیتوا تو جروا۔

باقی پاتی شوہ دا خبرہ چہ پہ ربع باندی خہ دلیل دے؟
نو د حضرت مغیرہ بن شعبہ رضی اللہ عنہ پہ حدیث کین راجی
”و مسع علی ناصیہ“ او ناصیہ د سر خاورہ حصہ دہ۔ د
ربع مسئلہ ئے لہ دی حدیث نہ اغستی دہ۔ فانہم وتدبر،
بلہ داچہ متا سو پہ نیز دخو ورون ہم عورت نہ دے
د حضرت انس رضی اللہ عنہ حدیث بخاری ”باب ما یذکر
فی الفخذ“ بخاری (۵۳/۱) پہ وجہ سرہ۔ او ورون درگنانو
نہ واخلفہ تو سپو غز پوری حصے تہ ویلے کین پی۔ نو پکار

دی، چہ کہ ستاسو د سرو یاد شو ورون تر سپو غزوی
 بر بند وی، اود بنیے صرف لوپتہ پہ سروی، نوہم نے موغ
 کیدل پکار دی۔ کورہ کونر ملا تاسو نر بنیے د سیلمنی نہ
 پہ دی حدیث عمل نہ کوئی۔ ہسے پچھے وہی چہ ورون عورت
 نہ دے، تاسو لہ پکار دی، چہ نر بنیے صرف تبا ن یعنی
 جانگے اغوندی او موغ کوئی۔ بنیے د صرف لوپتہ پہ
 سروی، چہ د بخاری پہ دی حدیث باندی مکمل عمل اوشی
 او مونہز او مونوچہ واقعی داخل پہ حدیث عمل کوئی، پہ
 ولہے متیازے کوئی۔ او صرف جانگے اغوندی چہ پہ یوہ
 کپہ کبن د موغ پہ حدیث عمل اوشی، کونر ملا ولے داسے
 کو لے شے؟ کونر ملا کیدے شے چہ درجہ فرج یا نیم فرج
 د مسئلہ ستاسو وی، حکم چہ ستاسو پہ نیرد ورون عورت
 نہ دے۔

(۱۲۴) کونر ملا بیکی فقہ کبن راحی، چہ پہ عطیہ او
 ہدیہ کبن د اولاد فرق کول جائز دی۔ او حدیث د مسلم ۱۵/۱
 د نعمان بن بشیر نہ نقل دی، چہ محمد رسول اللہ ددی کار
 نہ منع کریوہ الم صلا

جواب: د مونہزہ وایو چہ پہ عطیہ او ہدیہ کبن تسویہ
 یعنی برابری کول مستحب دی، فرض یا واجب نہ دی، کہ

چا اوکړه نو د پره مېنه او کښې گناه پرې نه نشته، په دې خبرو دا
ده چې د صحابه کرامو عمل ته او کټه شي، ځکه چې د دې پراخه ست
د پیغمبر علیه السلام نه دین ایزده کړیدے

(۱) عن أبي بکر أنه وهب عائشة رضى الله تعالى عنها جاً

عشرین وسقاً، أخرجه مالک ام اعلام السنن (۹۵-۱۶)

(۲) أن عمر غل ابنه عاصماً دون سائر ولده، ذكره الطحاوی

وغيره (فتح الباری (۵/۱۹۵) اعلام السنن (۱۶-۹۳)

(۳) أن عبد الرحمن (بن عوف) فضل بنی مکتوم بغل قسمه

بین ولده ام اعلام السنن (۱۶-۹۳)

نوکه د نعمان بن بشیر رضی الله عنه په حدیث کېن تسویه
بین الاولاد واجب وے. نو شیخین^۲ په دې خوا اوستا نه
زیات پوهیدل. خود هغوی عمل هم د تسویې خلاف وے
نو معلومه شوه چې تسویه مستحب ده، فرض یا واجب نه ده.

(۱۲۵) کونړ ملا لیکي "مرقاة ۶/۲۲۰ کېن دې-چې یو

سړی دوه خویندے په نکاح اختلای وی په جاهلیت کېن،

نودویمه حرامه ده. او حدیث کېن راځی چې یو لړی کړه کومه

چې متاخوینې وی. مشکاة (۲-۲۷۲)

جواب: د کونړ ملا عقل د نصیب شه، د حرمت خو هم

د دوی نه راغله، ځکه چې جمع بین الاختین ترے لازمیږي.

نودویمہ نکاح د آیت "وَأَنْ تَجْعَلُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ" پہ وجہ سے

ہو دوسرہ منعقد نہ دے۔ حکم پہ دوسرہ پر پڑی

و مشکاة وغہ حدیث ترمذی نقل کرے، او پہ دیکھیں ابن لہیعہ

راوی دے او ابن لہیعہ ضعیف دے۔ علامہ ذہبی پہ میزان

کبن لیکے۔

(۱) عن یحییٰ بن سعید أنه کان لا یراہ شیئاً (۲) عن ابن

مہدی قال لا أحل عن ابن لہیعہ شیئاً (۳) قال ابن معین

هو ضعیف قبل أن تحترق کتبہ وبعد لخراتقا (۴) قال ابو نعیمہ

سمع الأوائل والأواخر منه سواد إلا ابن المبارک (۵) قال النسائی

ضعیف (۶) قال الجوزجانی لا نور علی حدیثہ ولا ینبغی أن

یمتج بہ ام میزان الاعتدال (۳ - ۱۹۰ - ۱۹۱)

زیات تفصیل ہلتہ کتہ شی۔ نو دا حدیث ضعیف دے چٹا

تری نشی کیدے۔ او پہ مصنف ابن ابی شیبہ کبن دحسن

بصری روایت دے۔

"إذا أسلم وعنده اختان حبس الأول منهما

إن شاء ام مصنف (۲ - ۳۱۷)

(۱۲۶) کوثر ملا لیکے فقہ کبن راجی چہ چا پہ کفر پہ

حالی کبن پنٹہ شپز بنٹی کوی وی او اسلام راوی نو

روستنی پہ پر پڑی، مرقاة ۶/۲۴۰ - او نبی علیہ السلام

فرمائی، چہ کومی خوبنہ وی ہغہ بہ پریردی۔ مشکاة (۲/۲۷۳-۲۷۴)
۱۲۳۔

جواب:۔ دحدیث الفاظ دادی۔ "نقال فارق واحدة و
أمسك أربعاً" یعنی یوہ پریردہ اوخلور اوسانہ۔ کونر ملا
تا دا "چہ کومی خوبنہ وی ہغہ بہ پریردی"، ترجمہ دحدیث
دکومو الفاظ کوکریدہ۔ لبر شرم پکار دے۔ دا تحریف معنوی
دے، او حرام دے۔

(۱۲۷) خلاصہ کیدانی کبی دی، چہ دقدمونو منہ کبی
مسافہ دخلور و گو تو پہ مقدار پکار دہ، او حدیث کبی دی
ہیچ ثبوت نشقہ، بلکہ حدیث کبی راسخی، چہ خپلی دخیو
مینہ کبی کیر دی۔ مشکاة ۱/۲، ص ۱۲۵

جواب:۔ کونر ملا دا حدیث ابو داؤد نقل کوکریدے،
او پہ دیکبی یو راوی صالح بن رستم دے۔ ددہ پہ بارہ کبی
حافظ ابن حجر نیکی "مدوق کثیر الخطاء" اوکورہ حاشیہ د
ابو داؤد (۱-۹۶) طبع ایچ ایم سعید۔

بلہ دا چہ کونر ملا تا سو خود و مرہ ارتبہرت او دریرجی چہ
خپلی شہ چہ موچی سرہ دخیل دوکانہ پکبی راتلے شی، کونر
ملا قام کوہ موچی در کبی رینہ اونہ تو میی۔ نو پہ دی
دومرہ ارتو او دریدو باندی شہ دلیل شتہ؟

باقی خلاصہ کیدانی و مذهب معتبر کتاب نہ دے۔ ہفتہ نو
اشارے تہ ہم حرام وائی، اودا غلط دی، ملا علی قاری رحمہ اللہ
پرے رد کویدے۔ صحیح بخاری دادہ، چہ پہ دیکنی خہ تحدید
نشتہ، معارف السنن کینی دی۔

”واما الفصل بین القدمین فالحق عدم التحدید فی ذلك
وانما الأنسب بحال المصلی ما یكون أقرب إلى الخشوع
وأوفق بموضوع التذلل..... قال فی رد المحتار
(۲۱۲/۱) وینبغی أن یكون بینهما مقدار أربع أصابع
الید لأنه أقرب إلى الخشوع ۱۱ معارف السنن شرح
سنن ترمذی (۲-۲۹۸، ۲۹۹)

فودخلو وگوتو دا خبره و خشوع پہ اعتبار سرہ دہ۔ خہ فرض
یا واجب نہ دہ۔

(۱۲۸) کوثر ملا یکی۔ ”مشکاۃ ۲/۳۵۸ کینی راحی، چہ
”زکاة الجنین زکاة امہ“ چہ د حیوان مور ذبح شوہ، نو
د خیتی بچے ہم حلال شو۔ اوفقہ کینی راحی چہ نہ حلالیری
ص ۱۲۵۔

جواب ۱۔ کوثر ملا عقل د نصیب شہ، ستارا معنی بہ ہلہ
معتبرہ وی۔ کہ د حدیث ہم دامعنی شی۔ لیکن مونبر وایو
چہ د حدیث معنی دادہ، چہ د جنین ذبح د ہفتہ د مور پشان

دہ لکھ ٹنگہ چہ ے مور ذبح کیڑی دات پٹے پنچہم ذبہ
کیڑی، او داسخی ابراہیم نخعی ہم اغشی رد، رالی
”لا یكون ذكاة النفس ذكاة النفس“ ر، امام محمدؒ

نو کوثر ملا عقل د نصیب شد، تہ خیل سوچم ار خیلہ معنی پ
نورو مہ مسلط کرد۔ تاخو د ساق ”نرجہ پہ نرجہ سرہ کو یاد
لکھ مخکن دایت تیر شو، ستا خورخہ میلخ عالم دے۔ تہ ب
د آیت ”یوم یکتف عن ساق“ تہ تو مہ کو مے؟ لکھان
د ہم گمراہ کرو اور خلق ہم گمراہ کوے۔

(۱۲۹) فقہ کبن راسخی چہ پہ سورلئی د ترہ کیڑی، و
حدیث کبن راسخی چہ بنی علیہ اسلام کریدی، ار ابن عمر بہ
ہم کول ص ۱۲۵

جواب ۱۔ د عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہما نہ دی خذ
ہم ثابت دی۔

”عن نافع عن ابن عمر رضی اللہ عنہما أنہ کان یصلی
علی راحلته ویوتر علی الأرض ویزعم أن رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم یفعل كذلك ام شرح معانی الآثار
باب الوتر هل یصلی فی السفر علی الراحلة أم لا (۱-۲۹۹)
طبع مصر۔

امام طحاویؒ وائی پہ سورلئی باندی وتر پہ و ترو کبن د تاکید

راستلو نه مخکې دی.

(۱۳۰) کونړ ملا لیکي "فقه کين راځي چه يو حوض کين نه
گزه په نهوگزو کين او به وي، او يو وړو کي شاخکي متيزي
پکين واقع شوي، نو اودس پرته نه د جائز ۱۲۵
جواب ۱- کونړ ملا عقل د نصيب شه، متياز و نه متيزي
نه وييل کيږي، بل ته د ابن قيم په تقليد کين په سترگو
شکور شوي شه نه وييل، دوه مسئلې د يوځای کړي، او
بيا د په هغه کين هم غلط اوکړه.

اوله غلطۍ ۱- د حوض په باره کين عشر في عشر دي

نه په نهو کين نه دي، هدايه کين دي.

وبعضهم قدروا بالمساحة عشرة في عشر ذراع الكربا

توسعة للأمر على الناس ام (۱ - ۳۷)

دويمه غلطۍ مابراکد او ماء جاري ديو کړي.

درېمه غلطۍ د ماء راکد حکم د ماء جاري له ورکړو.

په فقه د دخپل موروثي عادت مطابق دري دروغ
او وييل. د ماء راکد په ياره کين هدايه کين دي.

”وكل ما وقعت النجاسة فيه لم يجز الوضوء فيه
قليلًا كانت النجاسة أو كثيرًا“

او په دليل کښي ذکر کوي ۔

”ولنا حديث مستيقظ من منامه وقوله عليه السلام
لا يبولن أحدكم في الماء الدائم ولا يغتسلن فيه
من الجنابة أو هدايه (۱/۳۵)

او دحوض په باره کښي وائي ۔

”والغدير العظيم الذي لا يترك أحد طرفيه بترك
طرف الآخر إذا وقعت نجاسة في أحد جانبيه
جاء الوضوء من جانب الآخر أو هدايه (۱-۳۶)

کونړ ملا که دا بن قيم د تقليد په ځانې د هدايه کتلې وې
نوضال او مضل به نه وې جوړ شوي ، ولکن حققت
کلمة العذاب الخ

عجيبه : په هدايه کښي د مطلق نجاست ذکر دی ،
که متياز وي او که مني وي ، او کونړ ملا ترې صرف
متياز وي مراد د اغستي ، ځکه چې د او بڼا نو او گډو بزو
متياز د دوو په نيزد پاکې دی ۔ او شايد چې څکي به
ئې هم ۔ نو په دې ورله غصه ورغله او ذکرې کړې ، او
د مني ذکر ئې هم او تکرر و ، ځکه چې مني د غير مقلدينو په

نیزد پاکہ دہ، ددوئی کتاب "فقہ مجتہدی" (چہ اوس نے
 لہ شرمہ نہ بنکارہ کوی) کہن دی، چہ منی پاکہ دہ، اوپہ
 یور وایت کین نے خوراک ہم جائز دے۔ شاہہ دنر بیچو،
 منی خوری او متیازے پسے تھکتی، صحت بہ مورہ پر مینہ
 وی، تبا لکم۔

کونر ملا ستاپہ نیزد خو کہ قول پیدینور درتہ پہ منگی
 کین متیازے اوکری، خوچہ خوفہ رنلکے نے نہ وی بدل
 شوی، ستا سوپہ نیزد پاکہ دے۔ ہم دا استعمالوی، چہ
 صحت موہنہ شہی

(۱۳۱) کونر ملا لیکے "ہدایہ ۳۱۳/۲ کین دی۔ چہ
 کہ دوہ کسان گواہی ورکری، چہ فلا فی سری دا بٹھہ پہ
 نکاح اخستی دہ او حقیقت کین ہفتہ ورسرہ نکاح نہ
 وی کرے۔ داورہ جائز دہ۔ او بنی علیہ السلام فرمائی
 "فمن قضیت لہ من حق أخیه شیئاً فلا یأخذہ"^{۱۲۵}
 جواب۔ دقا ضی کار دے، دگواہانو (چہ دگواہی
 قابل وی) پہ گواہی فیصلہ کول۔ اوچہ نصاب شہادت
 موجود وی، نو فیصلہ شرعی فیصلہ شوہ، ستاد دی
 ذکر کری حدیث "فمن قضیت لہ من حق أخیه لہ" نہ ہم
 دغہ حقیقت معلوم پوری۔ ثککہ چہ اصل حقیقت خوراک لہ

تعالیٰ نہ معلوم دے، باقی یہ وی ملدرا آمد و شری فیصلے
پہ وجہ سرہ دے۔

ابن ہمام ددی مسئلے دپارہ و حضرت علی رضی اللہ عنہ
یوہ فیصلہ ذکر کریدہ۔

”والذی روی عن علی رضی اللہ عنہ و هو أن
رجلاً أقام بينة على امرأة أنها زوجته بين
يدي علي فقضى على بذلك، فقالت المرأة إن
لم يكن منه بئياً أمير المؤمنين فزوجني منه
فقال شاهدك زوجاك امر فتح القدير
(۳-۲۴۵) طبع جدید۔

باقی پاتے شوہ دقضاء باليمين والشاهد خبرہ، نو
مونہ وایو، چہ واحدیث دآیت قرآنی نہ خلاف دے۔
(۱) واستشهدوا شہیدین من رجالکم (سورۃ البقرہ)
(۲) فان لم یکنوا رجلین فرجل وامرأتان (سورۃ البقرہ)
(۳) وأشهدوا ذوی عدل منکم (سورۃ الطلاق)
پہ دی آیتونو کین ددو وگواہانو ذکر دے، دگواہ
اویمین خبرہ دی ایا تونو خلاف دے۔ اودنورو
احادیثو ہم خلاف دے۔

(۱) البینة على المدعی واليمين على من أنکر، مشکاة (۲/۲۲۹)

(۲) فقال النبي صلى الله عليه وسلم شاهدك او يمينه ام جميع

بخاری (۱ - ۳۶۷)

(۳) عن ابن عباس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قضى

باليمين على المدعى عليه ام مسلم (۲ - ۷۷)

(۵) عن ابن عباس لكن اليمين على المدعى عليه ام مسلم (۲/۷۷)

گورہ پہ دی حدیث کن یمن د مدعی علیہ سرہ خاص دے،
 نو ددی ایا تونو او احادیثو پہ وجہ موثر وایوجہ
 پہ مدعی با ندی یمن نشے، یمن یعنی قسم د مدعی علیہ
 سرہ خاص دے۔ کونز ملا عقل د نصیب شہ د تصویر
 یو رخ خلقو تہ مہ بنایہ۔ بل مخرجہم بنایہ چہ د تبیس
 پردہ د چال کیری۔

(۱۳۳) کونز ملا یکی "حدیث کن رخی" من وجد متاعہ

عند رجل مفلس فهو أحق به، رواہ البخاری مشکاة ۱/۵۵

۱۲۶
 اوفقہ کن دی، چہ دابہ د نور و قرضدار و سرہ برابر وی

جواب۔ کونز ملا چونکہ دفعے سرہ د دشمنی پہ

وجہ سرہ د عقل و خرد نہ عاری دے۔ لہ دی وجہ نہ دیو

مسئلہ حکم بلے مسئلہ لہ ثابتوی۔ او پیا ئے د تبیس د پارہ

فتے تہ منسوبہ وی۔ ولتہ دوہ مسئلہ دی۔ یوہ مسئلہ

د غصب دہ۔ ہفہ دا چہ چا د چا شہ غصب کرو،

یا تے پت کرو، او پہ بل چائے خرچ کرو، او منسوب منہ
 ہفتہ خیل ٹیڑ د مشتری سرہ او موندو، نو ہفتہ تے داخستہ
 زیات مقدار دے۔ او گورہ مشکاة کہن ہم د ہفتہ حدیث دے۔
 "من وجد عین مالہ عند رجل فهو أحق بہ ویتبع"

البیع من باعه ام (۱/۲۵۵)

او دوی حدیث پہ حاشیہ کہن دی۔

"أی من غصب مال أحد ثم باعه من آخر فصاحب المال
 إن وجده فی يد المشتري أخذه ورجع المشتري علی
 البائع بثمنه ام حاشیہ عا مشکاة (۱-۲۵۵)

د کوثر ملا دھوکہ اودروغ :-

کوثر ملا بیکی، رواۃ البخاری و مسلم، حالانکہ صاحب
 مشکاة وافی، رواۃ احمد و ابو داؤد و النسائی۔ دائے
 پہ مشکاة باندی دروغ شو، او حدیث نہ تے "ویتبع
 البیع من باعه" الفاظ پر بینی دی۔ دائے دھوکہ کریدہ
 چہ اصل مسئلہ چاتہ معلومہ نشی۔ شکہ چہ خلق مشکاة
 لٹوی، او اصلی خبرہ معلوموی، نو کوثر ملا بہ دنیا
 گمراہہ کریدی۔ د پستو متل دے۔ "چہ رینبتیا راسی
 دروغو کلی و ران کری وی۔"

دویمہ مسئلہ دقرض دہ، مثلاً چا پہ بل چا باندی خہ
 شے خرش کرو، اوہفہ باندی نورہم قرضونہ دی۔ اوہفہ
 مفلس شو، اودی خرشوونکی سری ہفہ خپل مال ددی
 مفلس سرہ اوہونندو، نو آیا دہ لره دا حق شتہ چہ
 دے دغہ خپل مال واخلی اوکنہ دے دنورو قرضدارو
 سرہ برابر دے، دا جدا مسئلہ دہ، کونر ملا دواہ یو
 کپی دی۔ ددی حکم دادے، چہ دے دنورو قرضدارو
 سرہ برابر دے، ٹکے چہ دہ کلہ دغہ شے خرش کرو،
 اوقیت ئے وانہ غستو، نوقیت دمشتری پہ ذمہ
 دین یعنی قرض شو، نو دے دنورو قرضدارو سرہ برابر
 شو۔ دلیل ئے دا آیت دے۔

”وَإِنْ كَانَ ذُو عَسْرَةٍ فَنظِرْهُ إِلَىٰ مِيسِرَةٍ (سورة البقرة)

اوحدیث۔

”عن ابی بکر بن عبد الرحمن أن رسول الله صلى الله

عليه وسلم قضى بالساعة يتباعها الرجل فيفلس

وهي عنده بعينها لم يقض صاحبها من ثمنها شيئاً

فهو أسوة للفرماء او شرح معال الآثار طبع مصر (۳-۱۲۵)

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم من

باع بيعاً وقد افلس الرجل فهو مال بين غرمائه

رواه ابن حزم فی المحلی (۱ - ۱۷۸) اعلام السنن

(۱۳ - ۲۵۳)

او حضرت علی رضی اللہ عنہ اثر -

وعن علی رضی اللہ عنہ ہونہا أسوة الغمام

۱۷ رواه المحلی (۱ - ۱۷۶) اعلام السنن (۱۳ - ۲۵۳)

نو دینہ صفا معلومہ مشوہ، چہ دا دواہ جدا جدا مسئلے

او دواہ حکم جدا جدا دے، کونر ملا دخیل عادت

نہ مجبورہ دے، او دقلیسی نہ کارا خلی -

(۱۳۳) کونر ملا بیا نیکی " دا قول فرضی مسائل دی،

جواب :- ددی خبرے مخکن ہم جواب تیر شویدے

چہ "قبل الرمی یرأش السهم" دغشی ویشتو نہ مخکن

غشے تیاریری - او کورہ تفسیر کشاف دآیت "سیقول

السفهاء الخ لا ندی - بل پہ مشکو مسئلو یا ندی خان

پوہہ کول فائدہ لری، چہ ذہن پری تیزیری، باقی

د مریانو خبرے ذکر کول بے فائدے نہ دی، دا جدا

خبرہ وہ چہ نن صبا مسلمانانو جہاد پر پینی دے، نو

ددی مسئلو ضرورت نہ پینیری، کونر ملا کہ ستادا

مشورہ او منلے شی، نو بیا پکار دہ چہ دحدیث دکتابونو

نہ کتاب الاعتاق^{کمل} او ویستلے شی -

کونز ملا دا اعتراض هم کوی، چه اصول فقہ کبنی دی،
 چه کتاب اللہ مثل قسمہ دے۔ ص ۱۲۶
 جوابی۔ ۱۔ د کتاب اللہ حقیقت او مجاز او استعارے
 وغیرہ نہ بحث کول، د قرآن کریم پہ بلاغت او فصاحت
 دلالت کوی۔ امام رازی رحمہ اللہ لیکي۔

”..... وجب علی القائل أن يبحث عن تلك
 الزايف والبدايح ما هي وكم هي وكيف هي ولا يمكن
 ذلك إلا بالبحث عن حقيقة الحقيقة والمجاز
 والاستعارة والتشبيه والتمثيل وحقيقة النظم
 نهاية الإيجاز في دراية الإعجاز، من
 لیکن کونز ملا دا اصول فقہ پہ دہنمنی کبنی پہ دی هم
 اعتراض کوی۔

(دوہیم) کونز ملا لیکي۔ دوی دیوی مسئلے د پارہ
 لس قاعدی اینخودی وی چه بل خائے نہ جاری کیڑی
 جوابی۔ ۱۔ کونز ملا مثال بہ د و د کریوے، چه داسیوہ
 مسئلہ دہ، او دا دائے لس قاعدے دی۔ بلہ دا چه
 کہ داسی وی، نو دا دوسعت علم دلیل دے۔ اہل علم
 ئے ستاینہ کوی۔ خو ستاغونندی غبی ئے د خیل غباوت
 پہ وجہ سرہ غند نہ کوی واقعی ”الناس اعداء لما جهلوا“

(دریم) کو نو ملا وائی۔ د کتاب و سنت د قواعد و د و م ر ه
 ا ه ت م ا م ن ش ت ه ، ا و د ق ی ا س د یر ا ه ت م ا م د ه ۔ م ۱۲
 ج و ا ب :- د ا ا ل ز ا م ه م غ ل ط د ه ، د ک ت ا ب و س ن ت ه م
 ب ن ه ا ل ز ا م ش ت ه ، ا ل ک و ر ه ا ه و ل س ر خ س ی و غ ی ر ه ، ب ا ق ی د
 ق ی ا س ا ل ز ا م ک ه ش ه ل ز د یر ش و ی د ه پ ه ح س ا م ی ، ن و د ا خ ل ه
 چ ه ی و خ و د ا ب ح ث م ش ک ل د ه ، ن و ت ف ص ی ل غ و ا ر ی ۔ ب ل س ت ا
 غ و ن د ی ب ه ی م ت ا ل ا ن ع ا م د ق ی ا س ن ه ا ن ک ا ر ک و ی ۔
 (خ ل و ر م) ک و نو ملا وائی " پ ک ا ر د ا و ه چ ه د ا ا و ل ا و
 ت و ا ع د ا ت ف ا ق ی و ه " م ۱۲

ج و ا ب :- ک س خ ن ش ن ا س ن ه د ل یر ا خ ط ا ا ی ن ج ا س ت
 ک و نو ملا ع ق ل و ن ص ی ب ش ت ه ، ا خ ت ل ا ف پ ه ا ج ت ه ا د ی م س ئ ل و
 ک ی ن و ی ا و ت ف ر ی ع ا ت و ک ی ن ا خ ت ل ا ف پ ه ا و ل و ک ی ن د ا خ ت ل ا
 پ ه و ج ه ر ا ح ی ۔ ل ک ه د ه د ی ث د ی ا ن ه ه ر م ج ت ه د د خ ی ل
 خ ی ل ف ه م پ ه ا ع ت ب ا ر س ه ا و ل م ق ر ر ک ی د ی ۔
 (پ ن ح م) ک و نو ملا ی ک ی " پ ک ا ر د ا و ه ، چ ه ا و ل و ق ر ا ن
 ا و ح د ی ث ن ه م ا خ و ذ و ه ا ل م ۱۲

ج و ا ب :- ک و نو ملا د ه ر ه ق ا ع د ه د پ ا ر ه ش ه ن ه
 ش ه ا و ل خ ر و ر و ی ، د ک ت ا ب ن ه ی ا د س ن ت ن ه ۔ ب ه ا و ل
 ن ه و ی ۔ ا و م ک و ر ه د ا ش ب ا ه و ا ل ن ظ ا ئ ر ش ر و ح ۔ ا و س ک ه

قائمه کے پتہ نہ وی، نو داستا دجہل تصور دے، بلکہ واپس
 ستاد اخیرہ ستامشران رونرہ منکرین حدیث دا اصول حدیث
 پہ بارہ کین کوی۔ اووائی، گورہ دا اصول حدیث محدثینو
 نہ خانہ جوہر کرمیدی۔ د کتاب اللہ نہ پری ہیچہ دلیل
 نشتہ۔ دغہ شان دجرح و تعدیل دا اصول۔ اوبیا دا
 بقول اصول اتفاقی ہم نہ دی، بلکہ اختلاف فی دی، دغہ
 پہ بارہ کین دامام بخاری یا علی بن المدینی اوامام مسلم
 اختلاف اوگورہ، تردی چہ امام مسلم علی بن المدینی
 اوامام بخاری تہ نام نہاد محدث وائی۔ نو کوثر ملا دا
 ستاسند نہ دہ، داد دشرانو رونرہ یعنی منکرین
 حدیثو غہ دہ، دا حنافو پہ دینمتی کین دومرہ بخنکین
 لارے چہ دمنکرین حدیثو پہ صرف کین اودریدے۔
 باقی د معتزلہ و سرہ تشبیہ دا حنافو مناسب نہ دہ، بلکہ
 ستاسو مناسب دہ، حکہ چہ ہغوی ہم تقلید نہ منی، او
 تاسو ہم نہ منی۔ بلکہ ستاسو تشبیہ دا بلیسی سرہ
 زیاتہ مناسبہ دہ، حکہ چہ ہغہ ہم غیر مقلد دے، اوتاسو
 ہم۔

(شپہزم) کوثر ملا لیکو، اصول فقہ کین حقہ واضعی قاعدے
 نشتہ، چہ سرے تری فائدہ واخلی، بلکہ سخت سخت او بجل

عبارتوں نہ دی الخ ص ۱۲۷

جواب :- کوئی ملا، ہفتہ خلق والی ڈروغ گودا حاذقہ
 نہا شدہ " درویشن سری حاذقہ نہ وی، اوس و درویم اعتراض
 لافدی بیکل ص ۱۲۶، چہ دیوے مسئلے دیارہ نس قاعدے پردی
 اودلتہ وائے چہ قاعدی نشہ۔ باقی قاتہ واضعہ ٹکے نہ
 بنکاری چہ نہ پری نہ چوہیزے، اوٹیاپہ خیال تہ ہم دی
 مشکل عبارتوں غیر مقلد کرے گئے۔ پہ ابتداء کین خوتہ تصوف
 طرفہ مائلہ وی، بیا خدائے خبر چہ چاگواہ کرے، ماں
 رہبتیا، اوس راہاد شو، تہ غو درہم ورتا نیر مذہب نہ
 اہولی گئے، اوی مذہبہ کرے۔ ستاسو ایمان خو پہ دوہ
 ریالہ خوخیز، یرہ کوئی ملا یرہ کہ پتا کین واقعی ایمان
 وی، نو پہ ایمان گئے اووایہ چہ خبرہ ہم دا دہ اوکتہ ؟

دکوئی ملا اضلال :-

کوئی ملا لیکے "داخبری حہ انصاف کوونکو اوعلماؤ تہ وایم
 چہ ستاسو فائدہ اوشی (کوئی ملا، درہم و دنا نیر اوریا لوف
 فائدہ او کہ نور حہ ؟ ۱۲ راقم الحروف) ٹکے چہ مؤمن ہفتہ
 خوینوی کوم چہ دحان دیارہ خوینوی ص ۱۲۷
 جواب :- دکوئی ملا داخبرہ د "کلمۃ الحق ارید مجاہدین"

د قبیل نہ دہ، کونړ ملا پخپله لا مذهبہ دے، نور خلاق
هم لا مذهبہ کول غواړي، یعنی څه
هم توږو چې ښه منم تمکو بهی لے ژوبینګے

کونړ ملا ټیکی "د ضرورت په وخت کېنې په دی مسئلو بحث
کوئ، ورنه چه بحث او مباحثه تا سودا لله تعالی د ذکر او
عبادت نه مشغول نکړي، صرف د نهي عن المنکر په درجه کېن
بحث کولے شی. ص ۱۲۸

جواب: کونړ ملا! امر بالمعروف د ولے هیر کړو،
او د الحکم چه ستا ټول کتاب د امر بالمعروف ضد دے،
کونړ ملا وائی، دارنگه مسئلې په ښه لجه سره د دین
طالب ته ښایي. ص ۱۲۸ کونړ ملا ته خو په غیر عالم باندی
هم تقلید حرام کنړے، نو چه هغه په هیڅ نه پوهیږي
او ته ورته څه وائے او هغه ئے او منی نو دا خوعین
تقلید شو. کونړ ملا "لم تقولون ما لا تفعلون"
کونړ ملا مخکښ ټیکی "عنادی سړی سره بحث مه کوئ،
حکم بحثونو سره زړه سختیږي. ص ۱۲۸

جواب: کونړ ملا حقیقت بدلول عناد دے او کنه؟ او
که عناد وی او واقعی عناد دے، نو تا په دی کتاب کېن
خومره دروغ وایی او خومره د دھوکې کړی دی، ولے

دا هرڅه جاثو دی. څکه چه حدیث کین دی "وانا حد کذب"
 کونړ ملا وائی، تاسو کین به پر خالق داسی مسئلے بی اوی
 گئی اوبد اخلاقی په ورته وائی ص ۱۲۸

جواب: کونړ ملا! دروغ او فریب او د هوک او تبلیس
 بد اخلاقی ده او کنه؟ که ده نوته ئے ولے کوے؟
 کونړ ملا یکی، دویمه بد اخلاقی داده، چه قرآن په
 آیاتو نو کین د ځانه تحریف کول. ص ۱۲۸
 جواب: - کونړ ملا تا څومره ځایه معنوی تحریف کړی،
 بن دا کتاب و بیا او کوره.

کونړ ملا د حضرت عمر رضی الله عنه په باره کین یکی،
 "کان وقافا عند کتاب الله" ص ۱۲۹

جواب: - په دی کین هیڅ شک نشته، خود ا وقاف
 عند کتاب الله تا په ص ۴۲ باندی د محمد رسول الله صلی
 الله علیه وسلم د قول مخالف کړ څو لے دے، داسه
 بد اخلاقی ده اود مسئلے نه د جهالت علامت دے، تا
 د طواف په مسئله صرف دا وقاف عند کتاب الله نه
 بلکه د پیغمبر علیه السلام نه روستو په ټول امت کین
 غوره انسان حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه هم
 د محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د قول مخالف کړ څو لے

دے، تا لیکلی کلمہ چہ د ابو بکر او عمر رضی اللہ عنہما قول او
فعل د محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د قول او فعل
پہ مقابلہ کینی نہ دی قبول الخ مسئلہ د خدا کے ظالمہ وے
د طواف پہ دی مسئلہ کینی د ابو بکر او عمر رضی اللہ عنہما
قول او فعل د محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د قول
او فعل نہ مخالف دی؟ دا نورخہ نہ دی، خود ادوہ عظمی
ہستی د دخلتو پہ نظر کینی غورخول غو بنیتل، او خپل
دترہ روئزہ شیعہ کات دخوشحالول۔ چہ کینی دوی ہم د
پیغمبر علیہ السلام د قول او فعل خلاف کول۔ خود ابن
عباس رضی اللہ عنہما سرہ د ہم خہ عقیدت نہ وؤ، نو
پہ مسئلہ د هغه راوپرخولو، پہ۔

”قال ابن عمر: فبقول رسول الله صلى الله عليه

وسلم أحق أن تأخذ أو بقول ابن عباس، إن

كنت صادقاً“ مسئلہ

هم هغه د طواف مسئلہ ده، یوحائے د پرے شیخین
او غورخول او بل حائے د پری ابن عباس رضی اللہ عنہ
کو نو ملا تالہ شرم پکار دے۔ تہ پہ کو مو سترکو د عمر
نوم اخلے؟ بلکہ صرف دا نہ، بلکہ پہ تراویم او طلاق
ثلاثہ کہن ہم د دی عمر الوقاف عند کتاب اللہ مخالفت

خپل فرض گذری. او د جمعې د دویم اذان په باره کښی د دریم
 خلیفه راشد حضرت عثمان رضی الله عنه مخالفت کوی. او
 پاتې شو تلورم خلیفه راشد حضرت علی رضی الله عنه،
 نو په هغوی دا الزام لکوی چه هغوی په کلو کښی د جمعې
 مونځ څکه بند کړیو، چه خلق د هغه د خلافت خلاف
 تقریرونه اونکری، او کوره د غیر مقلد عبدالعزیز نورستانی
 کتاب د "پیغمبر علیه السلام مونځ"،

کونړ ملا لیکي، "د ابده اخلاقی نه ده، چه سړی د علماء کرامو
 خبری په قرآن و حدیث پیش کړی، حق تری راواخلی او
 خطاء پرېز دی، او د علماء کرامو احترام په ځان ولری سره
 جواب :- کونړ ملا د الله تعالی ارشاد دے "لم تقولون
 ما لا تفعلون" کاش چه تا هم داسے کولے، او په دی آیت
 باندی ستا هم ایمان دے. ته خو مرجوح او غیر متقی به
 اقوال تلا ش کوے. او بیا ئے پیش کوی، مقصد و دا
 دے، چه مذهب حنفی څومره چه کیدے شی په غلط
 رنل کښی پیش کړی شی، چه خلق تری متنفره شی.
 مثلاً تا د عقیقه په باره کښی د کراحت قول نقل کړے،
 حالانکه ته ځان په ځان د مرقاة نه نقل کړے. او هم
 په دغه مرقاة کښی دی، چه عقیقه مستحب او سنت ده

نو کہ تہ پہ دی خپل قول کینر بستینے وے، او پہ دی مذکور
 ایت د واقعی ایمان وے، نو تا بہ وٹیلی وے، چہ ذکر ایت
 قول صحیح نہ دے، دست او استجاب قول موجود ک۔
 داتاد علماء احترام بنہ پہ خای و لرو۔ واقعی چہ تاسو
 پہ دی خان تہ اہل حدیث و ایٹے چہ پہ "اذا حدث کذب"
 پان دی مو پورک عمل دے۔

کونر ملا لیکي "د علماء کرام موبی ادبی قول د الله تعالیٰ
 دشمنی دہ۔ ص ۱۲۹

جواب بہ کونر ملا ! پہچا دروغ وٹیل بی ادبی دہ
 او کہنہ ؟ نو تہ د خپل قول مطابق د الله تعالیٰ دشمن
 شوے "المرا یؤخذ باقرارہ" کونر ملا لیکي "اذا لم
 یکن العلماء اویاء الله فلیس لله ولی" ص ۱۲۹
 کونر ملا د احادیث دے او کہ دچا قول ؟ او کہ دچا قول
 دی، نو تقلید د او کرو، نو بیا ہم د "لم تقولون مالا
 تعلمون" مخالف شوے، نو ہم د آیت مخالف شوے
 ہم د علماء کرام موبی ادبیہ شوے، نو پہ کرامت سمرات
 سرہ د خدای د دشمن شوے۔

کونر ملا لیکي "ماتہ د علماء بی ادبی د انبکاری چہ دیو
 مری خان دیو عالم پوری و تیری الم ص ۱۲۹

جواب :- کوثر ملا پہ تقلید شخصی رد کوی۔ اولاً خبر
خود داده چه کوثر ملا خود هلو و دسر د مطلق تقلید نہ منی۔
او دلتہ صرف د تقلید شخصی رد کوی۔ نہ کوثر یا مطلق تقلید
سے دلتہ او منلو، او دا صرف دے نہ بلکہ ددوی شیخ الکل
فی الکل مولوی نذیر حسین دهلوی صاحب ہم پہ
معیار الحق کن مطلق تقلید منی۔ خود دلتہ سے پہ دی خہ
دلیل ذکر نہ کرو، بلہ دا چه د تقلید شخصی لوی لوی
محدثین قائل دی، د مثال پہ طور حافظ ابن حجر چه غیر
مقلدین ہم دھغہ د کتابونہ حان نشی مستغنی کولہ۔
ھغہ دامام شافعی پوخ مقلد دے، دارکله امام بیہقی
او گورہ۔ لیکن پہ چا کن د اجرات شتہ، چه ھغہ دی حضرات
تہ بی ادبہ او وائی، کوثر ملا بن حان تہ می سے او بہ واجوہ، د
پہ تاؤ مہ خہ۔

کوثر ملا یکی "اکثر خلق قول دین پہ خلور و مذہبون کنر
منحصر کنزی صلا

جواب :- کوثر ملا دا حصر چا کی ہے؟ معلومیر۔ی "لغتہ
اللہ علی الکاذبین" د پہ نظر کینہ دے۔ منکین یکی "او
حال دا چه دیوی مسئلے حق شتہ د خلور و مذہبون
بہر نکہ دامام بخاری اوسفیان ثوری الم صلا

جواب :- کوئی ملا خود تراوسہ مذہب نہ دے اسلام پہ مٹا
 کیں متوازی دینوں گنہگار۔ او دلالت دامت ذہب نہ ہم نہ نہ
 پہ حق گنہگار۔ بل دخول و امامانو د تقلید پہ رد کیں کتاب
 لیک، او د امام بخاری و غیرہ د تقلید اجازت ورکوی،
 اولیکی "او خصوصاً د امام اسحق بن راہویہ او ابن حزم
 او داؤد ظاہری رحمہم اللہ مثلاً۔ یعنی د امام مالک، امام
 ابو حنیفہ، امام شافعی او امام احمد رحمہم اللہ تقلید خو
 شرک دے د کوئی ملا دزم مطابقت، او د مشرکینو پہ بارہ
 کیں نازل شوی آیاتونہ، "اتخذوا احبارہم و رهبانہم
 ارباباً من دون اللہ" وغیرہ پری چسپان کوی۔ خو
 د ابن حزم او داؤد ظاہری تقلید کوئی ملا نہ د مورپی
 منہکاری۔ کوئی ملا دلالت د ابن تیم او شوکانی ولے ہیرکرا
 داخود بے وفائی دے۔ تراوسہ خو کوئی ملا د شوکانی پہ
 دغہ پوری خاکیدو، او نورستانی ورلہ تالی و رکولے،
 تاتلی کوئی ملا د جھگولی۔ داخود بے وفائی او دغادہ،
 ہسے چغے سوری وھے۔ مہ ماہل حدیثیم و رغارانشناسیم
 دا عجیبہ دے چہ د خیر القرون دائمہ کراہو تقلید خو کوئی
 ملا شرک گنہگار، لیکن د ابن حزم تقلید نہ جائز وائی۔ او
 حال دا چہ ابن حزم پخیل غیر مقلد دے۔

کو نہ ملا کہ تہ دامام بخاریؒ پہ مسئلو باندی عمل کوئے
 اوچر تہ امام ؒ نو مخلقو بیرہ و غرقہ کرہ ۔
 (۱) امام بخاریؒ دہ "إنما الماء من الماء" قائل دے، غسل تہ
 احوط وائی، فرض ورتہ نہ وائی۔ (بخاری ۴۲/۱) حالانکہ دا
 حدیث منسوخ دے۔ او کہ تہ پہ دی عمل کوئے، فونہ شا
 مونم اوشو اونہ و دہقتد یانو، حکم چہ ہر وقت بہ پہ
 جہا بت کین ؒ ۔

(۲) اومتیا زے بہ ہم پہ ولاہے کوئے، حکم چہ باب ؒ
 اگر چہ دقاعدا ہم تر لے، خو حدیث ؒ صرف دقائماد کر کے
 (۳۵/۱) ستاد اعتراضات روافض ہم کوی، او دہنوی
 دا خیال دے، چہ ددوی ددولسو امامانو پہ خائی دنورو
 ولے تقلید کیری، او دکو نہ ملا دا اعتراضات ہم صرف پہ دی
 وجہ دی۔ چہ دا بن حزم او داؤد ظاہری تقلید ولے نہ کیری؟
 کو نہ ملا حقیقت اوس معلوم شو۔ چہ تہ صرف دہسد
 پہ وجہ لکیا ؒ اختلاف کوئے، کئی تقلید خو تہ ہم کوئے،
 خود ابن قیم اوشوکافی او اوس یکنی ابن حزم او داؤد ظاہری
 ہم راغلہ

دکو نہ ملا لسم پیوس :- کو نہ ملا نیکی "کلہ چہ

عیسی علیه السلام راشی او مهدی راشی، نو د چا په مذهب
به روان وی. ص ۱۳۰

جواب ۱- دیو جلیل القدر پیغمبر په باره کښ داسه ټپوس
خه توهین کنوړم. پیغمبر د امتی نه تابع کیږی، امتی د پیغمبر
تابع کیږی، نو کو نوړ ملا دا سوال د ښه دیو پیغمبر په بی ادبی
او کستاخۍ باندی مشتمل د ښه. په دیکښ ستانه هم ټپوس
کید ښه شی، خو څه په دی باره کښ خه وئیل د پیغمبر توهین
کنوړم. "سلام علیکم لا تتبعی الجاهلین"

د کو نوړ ملا یو ولسم ټپوس ۱-

کو نوړ ملا وائی، چه ته مقلد ښه که مجتهد که نه وائی چه څه مقلد
یم نو بیا د تقلید د اثبات د پاره څرنگ استدلالونه بعید
کوی. الم ص ۱۳۱

جواب ۱- کو نوړ ملا تقلید او استدلال د واره جمع کیدلی
د تد ریب الراوی په حواله ښه مخکښ دا خبره تیره شته چه
په حدیثو د علل خفیه د پیژندلو ماهران په شمار یو څو تنه
دی هر محدث په دی نه پوهیږی، او دا ظاهره خبره
ده، چه څوک په دی نه پوهیږی، نو هغه په دی مسئلو
کښ د پوهیدو نکو تقلید کوی. او یو عقلمند هم دانه دی

وہابی، چہ فلائیکے دومرہ آفت محدث او عالم دے، دے پچلے
 ولے حال خفیم نہ پیڑنی، چہ دنورو تقلید کوی، او نہ چاد غہ
 محدث تہ جاہل وہابی دی۔ کونر ملا ابنہ ترمذی او گورہ امام
 ترمذی "حائے بہ حائے والی" ماہ دی بارہ کینی دامام بخاری
 نہ پیوس او کپرو۔ اوستا غوندے یو عقلمند ہم پہ امام ترمذی
 اعتراض نہ دکرے۔ نو کونر ملا عقل د نصیب شہ، تقلید او
 استدلال جمع کیدیشی۔ دواہرہ ضدین نہ دی۔ کونر ملا پہ
 خیلہ خود داحال دے، چہ د تقلید پہ تعریف کینی ہم کلمہ
 دابن قیم پہ لمن پوری حائیکے او کلمہ د شوکانی پہ ہنے پورے
 حائیکے۔ او بیا ہم وائے چہ تقلید حرام دے۔ ہم دابن حزم
 وغیرہ تقلید جائز گنرے، او ہم وائے چہ تقلید حرام دے
 آخر داتضاد بیانی ولے کوئے؟ د حسد او تعصب پتہ
 نہ سترگو نہ پرا نیرہ، نو داحالت بہ دے نہ شے،
 انشاء اللہ تعالیٰ۔

کونر ملا لیکے چہ استدلال خود مجتہد کار دے۔ ص ۱۳۱
 کونر ملا داحیا وہابی چہ استدلال د مجتہد سرہ خاص
 دے، کونر ملا دروغ مدوایہ لہ خدایہ او یں پرہ۔

دکونر ملا دولسم پیوس :- کونر ملا لیکے "تہ

د ټولو علماؤ خبری منی او که دیو عالم - ص ۱۳۱

جواب: اړ کونړ ملا عقل د نصیب شه، د شرق نه تر غرب
پوری د ټولو علماؤ په مسئلو باندی علم د چار اتلے شی؟ کونړ
ملا داخو پیر پرده، په ایمان شے وایه ستاد احکامو سره
متعلق په تمامو نصوصو علم دے، او د صحابه کرامو تمام آثار
ستا په علم کښی دی؟ دا د هیچا په وس کښی نه ده، او واقعی
نه دی. نو عقل د نصیب شه، د نورو نه ولے پیوس کوئے؟
اوبله داچه په قول ستاد ټولو علماؤ خبری منضبط نه دی
ص ۱۳۱ نوچه منضبط نه دی. او علم پوری نشی راتلے، نو
پیوس تری جهل شو.

کونړ ملا مخکښ ټیکی "دارنگه کومی خبری نه منی بی دلیل
او که دلیل والا ص ۱۳۱، کونړ ملا عقل د روزی شه، کومه
مسئله چه دادله اربعه نه ثابت وی، هغه موږ منو، بی
دلیل خبره څوک منی؟

د کونړ ملا اوتے پوتے :-

کونړ ملا ټیکی که د بی دلیل خبری منی، خو ته د خواش
تابع شے، او د یتہ تلفیق وائی - ص ۱۳۱
کونړ ملا! اول د تلفیق تعریف ایزده کړه، چه تلفیق

خہ نہ وائی، بیاہلہ دتلفیق حکم لکوه۔ نہ خواہد و دسره
دتلفیق معنی نہ پیڑنے۔

کونہ ملا لیکو" او تلفیق ناروادى ۱۳۱۔ کونہ ملا د
تلفیق پہ عدم جواز د نہ آیت پیش کرو، او نہ حدیث
اونہ د پکنی خیلے فتاوی الدین الخالص نہ اشارہ اوکرہ۔
اخیر داوئے۔ بلہ داچہ دا جماعی حکم دے اوکہ افرادی؟
اوستا دا خبرہ بی دلیلہ ده، اوس کہ خوک ستا دای دلیہ
خبرہ اومنی، نوہغہ پہ تلفیق بلکہ پہ ناروا کبن مبتلا شو
اوکنہ؟ کونہ ملا هغه آیت یا حدیث اوسنا یہ چه پہ هغه
کبن تلفیق نہ ناروا وئیلوی۔

ججیدہ توقعہ ۱۔ - د کونہ ملا دے سادگئی نہ

اوگوری۔ ہم وائی، چه دتولو علماؤ خبری منضبط نہ
دی۔ اوہم نیکی، چه نہ ئے کومی خبری کمنے؟ کونہ ملا
اول د سوال او تپوس چل ایزدہ کرہ، هلہ تپوس کوہ،
کونہ ملا لیکو" اوکہ دیو عالم توئے خبری منے چه دیتہ
تقلید شخصی وائی۔ ۱۳۲

جواب :- کونہ ملا د تقلید شخصی خواتہ ہم قیائل
ئے۔ پہ ۱۳۱ د نیکی، خصوصاً دامام اسحق بن راہویہ

وغیرہ۔ کوئی ملاوٹی پہ دیکھیں خوبہ شمارہ نقصانات دی، ص ۱۳۲۔ کوئی ملا کہ دابن حزم یا داؤد ظاہری تقلید اوشی، یاد شو کافی تقلید اوشی۔ نو بیل خوبہ شہ نقصان نہ وی کنہ؟ بلکہ فائدہ فائدہ بہ وی، بیا خوبہ دا حبار ور حیات ایا تونہ نہ چسپان کیبی کنہ۔ کوئی ملا!“ لم تقولون مالا تفعلون“

کوئی ملا لیکی“چہ یو عالم دین نہ قبول دین نہ وی معلوم ص ۱۳۲۔ کوئی ملا کہ ستاد احبرہ او منطی شی، نوودی مطلب خودا شو، چہ پورہ دین ور تہ نوی معلوم، نو یہ نیم دین باندی عمل شو۔ اوپہ نیم دین باندی عمل دایت“ادخلوا فی السلم كافة“خلاف دے، نو ستا شہ خیال دے، ستا پہ خیال واقسم عالمان مسلمانان دی؟ اوقا تہ خوہم قول دین نہ دے معلوم، نو تہ پورہ مسلمانے دخیل زعم مطابق او کہ نیم کوئے مسلمان بی؟ بینوا توجروا۔

او کوئی ملا لیکی“صحابہ کرامو باندی مسئلے پتی پاتے شوبیدی ص ۱۳۲۔ کہ ستا مطلب ددی مسئلو نہ دین وی، نو ستا دقول مطابق صحابہ کرامو تہ پورہ دین نہ وگو معلوم، العیاذ باللہ۔ نوپہ پورہ دین عمل نشو۔

کوئی ملا سنا علم خود ہم پہ تھا ہو مسئلو باندی محیط نہ
 دے، نو تا تہ ہم پورہ دین معلوم نہ دے، نو سنا دقو
 مطابق تہ ہم پہ قبول دین باندی عمل کو ونگی نشوے۔ بلکہ
 پہ بعضے دین باندی شوے۔ نو کوئی ملا دا خوتہ د
 "اَتَوْمَنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ" مصداق
 شوے۔ عذرتسع الخرق علی الراقع۔

کوئی ملا دا حنافو پہ دینمئی کینی دوسرہ ویراندی دے
 چہ ہیثو ورتہ مسلمانان نہ نیکاری، بلکہ صحابہ کرامو
 تہ یٰٰ خبرہ اور رسولہ لپارہ دوسری چہ شیعہ کان خوشحال
 کری، دا بعینہ دشیعہ کانو مدعا دے، خو افلاز بدل
 دے۔

کوئی ملا لیکے "امام صاحب پہ ۱۵ مسئلو کینی دلا اداری
 جواب ورکری دی۔ مسئلہ ۱۳۲

جواب۔ کوئی ملا دا دقوی اودیا نت خبرہ دے۔ لہ
 خانہ بی دلیلہ مسئلے چاہتہ نہ بنوولے۔ سنن ترمذی
 کینی دامام بخاری پہ بارہ کینی ہم راسخی، امام ترمذی وائی
 ماتری پیوس اوکرو، نو خہ جواب لے لاکرو۔ اودا د
 نقص او توہین خبرہ نہ دے۔ اولہ دی سرہ سرہ چا
 ہم دانہ دی وئیلی، چہ دا مسئلہ ورتہ نہ دے معلومے؟

نو د ویره دین تری پټې وړو، او په دوو مورد مسئلو کېن هم
دینه وړو، العیاذ باللہ، کونړ ملا ستا د بیان نه خو هم دغه معلوم
کونړ ملا لیکي "المجتهد یحطی ویصیب نو ستا ټول دین به
ټول په شک بناوی ص ۱۳۲

جواب ۱- کونړ ملا عقل د نصیب شته، تقلید په اصول دین
کېن نه وی، په فروعی او اجتهادی مسئلو کېن وی، که په اصول
حدیث او جرح و تعدیل ټوله د نیاد محدثینو او ائمہ جرح و تعدیل
کېن تقلید کوی، او انکار تری مکابره ده- د اصول حدیث
او جرح و تعدیل د مسئلې هم اجتهادی دی- منصوصه نه وی
په دیکېن هم خطا او صواب شته، نو که ستا دا خبره او منل
شی نو بیا خوستا هم ټول دین په شک یا ندی بنا دے- ځکه
چه نه هم د محدثینو تقلید کوی، نو کونړ ملا که تقلید کناه
وی، نو څر ایں گنا بیست که د شېر شانیز کشته

کونړ ملا لیکي "نو ثابت شوه چه د ټولو علماؤ خبری الدلیل
منل پکار دی" ص ۱۳۳

جواب ۱- کونړ ملا لېر د دے تفریع بیان د اوکړه "نو
ثابت شوه" نو ځکه ثابت شوه- ستا د عمارت خود ستار
عنايت نه هم کچه دے، نو ثابت شکه شوه؟ فتدبر
کونړ ملا لیکي "چه تقلید شخصی کېن بیشماره نقصانات

دی ص ۱۳۲۔

اوشاہ ولی اللہ رحمہ اللہ لیکے، چہ پہ دی کین ویری فاندی

دی،

”وَمَا يَنبَغِي هَذَا الْمَقَامَ التَّنْبِيْهِ عَلَى مَسَائِلَ فَضَلَتْ
فِي بَوَادِيهَا الْأَفْهَامَ (كَقَوْلِهِمْ كُونْ مِلًّا) وَنَزَلَتْ الْأَقْدَامَ
(كَقَوْلِهِمْ كُونْ مِلًّا) وَطَفَّتِ الْأَقْلَامَ (كَقَوْلِهِمْ كُونْ مِلًّا)
مَتَاهُنَّ هَذِهِ الْمَذَاهِبُ الْأَرْبَعَةُ الْمَدُونَةُ الْمَحْرُورَةُ قَدْ
أُجْمِعَتِ الْأُمَّةُ أَوْ مَنْ يَعْتَدُّ بِهِ مِنْهَا عَلَى جَوَازِ تَقْلِيدِهَا
إِلَى يَوْمِنَا هَذَا وَفِي ذَلِكَ مِنَ الْمَصَالِحِ مَا لَا يَخْفَى لَا
سِيَّامًا فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ الَّتِي قَصُرَتْ فِيهَا الْأَهْمُ حِدًا وَ
اشْتَرَبَتِ النَّفُوسُ الْهَوَى وَأَعْجَبَ كُلُّ ذِي رَأْيٍ (كَقَوْلِهِ
مِلًّا) بِرَأْيِهِ أَوْ حُجَّةِ اللَّهِ الْبَالِغَةِ (۱-۱۵۴)

دکونر مِلّا دیا رلسم تپوس :-

کونر مِلّا لیکے ”تہ تقلید ولے کوئے؟“

کونر مِلّا تہ پہ اصول حدیث او جرح و تعدیل کین ولے تقلید

کوئے؟ ستاخہ جواب دے؟

دکونر مِلّا جہل :- کونر مِلّا وائی۔ صحابہ کرام و

اوتابینو ترخلوری صدی پوری تقلید نہ دی کوی ص ۱۳۳
 کوثر ملا لڑوا اووایہ چہ ہخہ کوم صہائی یا تابعی دے،
 چہ ترخلوری صدی پوری ژوندے پاتے شوی وی، عاجز
 تہ داهم نہ دی معلوم چہ مصاحبہ کرام پہ کومہ صدی کین
 ختم شوی و و اوتابین پہ کومہ صدی کین؟ باقی پاتے شو
 د مصاحبہ کرامو پہ زمانہ کبی د تقلید خیرہ نوشاہ ولی اللہ
 لیکي۔

ان الناس لم يزالوا من زمن الصحابة إلى أن
 ظهرت المذاهب الأربعة يقلدون من اتفق من
 العلماء من غير تكبير أحد يعتبر انكاره ولو كان
 ذلك باطلا لا تكروه او عقد الحميد ص ۵

یعنی د مصاحبہ کرامو د زمانے نہ واخلہ قرائتہ اربعہ د
 مذہبونو د ظاہرید و پوری خلقو ہمیشہ د چاہتہ جا
 تقلید کولو، او پہ دی تقلید با ندی چا د اسی کسی اعتراض
 نہ دے کرے، د چا د اعتراض چہ اعتبار وی۔ او کہ تقلید
 باطل وے نو ضروری ئی پری انکار او اعتراض کرپوے
 و اذا لیس فلیس۔

کوثر ملا وائی کہ تہ وائی چہ حہ نہ پوہیہ م، شو
 حہ وایم چہ علماء خویردی د ایود ولی خاص کرے ص ۱۳۳۔

جواب :- کونز ملا پہ سنڌا چہ تاو ٿیلی " او مخصوصا
 دامام اسحق بن راھویہ او ابن حزم اوداؤد ظاھری تھ آخر
 تاوا تخصیص پہ کوم دلیل کرے ؟ او کتہ دا صرف ستا د پارہ
 روادی ، د نورود پارہ ناروادی " لائنہ عن خلق وتائی مثله "
 کونز ملا دبل نہ دلیل غواری او پخبلہ هر خہ چہ کوی . دہ لہو
 جائز دی ۔

دکونز ملا دماغی حالت :-

وائی کہ بی دلیلہ درتہ پتہ لبریدی وی نورمونز جھکے
 هم تا سرہ پیدی دہ سنڌا

کونز ملا اول د دلیل مدنی ایزدہ کرہ ، او بی دلیلہ هم چاتہ
 د خہ شی پتہ لکی ۔ خہ مجنونانہ خبری کوسے کہ تہ وائی چہ
 هغه د ٿولو علماؤ نہ بنہ پوھیری ، نو خہ وایم چہ د صحابہ
 کرامونہ هم بنہ پوھیری سنڌا

جواب :- کونز ملا اول دا او وایہ ، چہ تہ د صحابہ کرامو
 اقوال حجت گنرے ؟ ستا زیدی شیعہ مقلد شوکانے خو
 لیکي ، چہ د صحابہ کرامو اقوال حجت نہ دی ۔ بلہ دا چہ
 تاوا اسحق بن راھویہ او ابن حزم اوداؤد ظاھری تخصیص
 کرے سنڌا ، نو ولی دوی واقعی د صحابہ کرامونہ زیات

پوہیدہ، کونر ملا سے ولے خلق تیر یا سے۔ اود" الی
یوسوس فی الصدور الناس، "طریقہ تاتہ دومرہ غالبہ
ولی بنکاری؟ چہ لدینہ ہلو اوپے نہ۔

کونر ملا تہ چہ دا قپوس کوئے، چہ تاتہ دکومہ پتہ
اونگیدہ چہ دتولو خلقو نہ ہینہ پوہیری ص ۱۳۳۔ نو د
اسحق بن راہویہ پہ بارہ کین تاتہ ثنکہ پتہ لکیدی دہ چہ
ہغہ دتولو علماؤ نہ بلکہ دصحابہ کرامو نہ ہم زیات پوہیدہ
ولے تاتہ دتولو علماؤ اقوال سرہ ددلا سٹونہ یاد دی؟
کونر ملا لیکے "تہ خو مقلد فی، دلیل تاتہ خہ معلوم
دی ص ۱۳۴۔

جواب ۱۔ کونر ملا کہ ستا دخیال مطابق داسحق بن
راہویہ یا ابن حزم یا داؤد ظاہری مقلد شی۔ نوپیا
خوبہ ور تہ دلیل معلوم وی اوکنہ؟ بلکہ دلیل تہ یہ ٹی
حاجت ہم نوی۔ خہ دخیال دے؟

خوار لسم پیوس ۱۔

کونر ملا لیکے "دفتے پہ کتابونو کین دتقلید رد موجود
دے،" ص ۱۳۴۔

جواب ۲۔ کونر ملا ہغہ دجامد اوپوند تقلید رد دے

کوم چہ تہ دشوکافی وغیرہ کوسے، او دامونیرہ نہ کوو۔

دکونر ملا پنخلم پیوس :-

کونر ملا لیکي "تہ چہ کومی فتوی ورکوی، دخیل امام د
مذہب مطابق آیا تہ پہ دی فتو کین دالله اودر رسول
دحکم مطابق ے اوکنہ؟ کہ تہ وائی چہ هاو حہ دالله
تعالی دحکم مطابق فتوی ورکوم، نو حہ وایم چہ داخیر
باطلہ ده، حکم چہ تا خودخیلی ناپوهی نہ تقلید شروع
کوبیدی ص ۱۳۴۔

جواب :- کونر ملا ستا پہ باطل وشیو سرہ یوحقیقت
نشی باطلیدے۔ داخیرہ مکررہ تیرہ شوہ، چہ پہ حد
کین دعل خفیہ پیژندونکی پہ قول امت کین صرف پہ
شمار یوخوکسان دی، لکه علامہ سیوطی رحمہ اللہ پہ
تدریب الراوی کین دکوکری، حوالہ مخکین تیرہ شوبده
دغه شان دجرح و تحویل یوخوکسان دی، اوباقی قول
امت چہ پکین لوی لوی محدثین شته ددغه خوکسانو
تقلید کوی۔ لکه سنن ترمذی اوکوره۔ امام ترمذی حای
پہ حای دامام بخاری نہ پیوس کوی۔ خوستا پہ شات
یوعقلمند ہم دی تقلید کوونکو تہ ناپوهه اوجا هل

نه دی وئیلی. کونړ ملا نور پریز دده، خان واخله دتقلید
په تعریف کبښ او خومره کسانو تقلید کړه، او په تیره تیره
دشوکا فی چه زیدی شیعہ دے، په هرکام دده تقلید
کړه، نو بیا خوقه دخپل قول مطابق په دنیا کبښ دتولو
نه زیات ناپوهه دے.

کونړ ملا لیکي "او په دی خبره اتفاق دے دعلماؤ چه
مقلد سړی خپلی مسئلې ته دالله حکم نه شی وئیلے ص ۱۳۴-
کونړ ملا له دا او وایه چه دا علماء مقلدین دی او که غیر
مقلدین؟ بله دا چه ستاسو په نیرد خود صحابه کرام اوقوال
معتبر نه دی، بلکه دصحابه کرام واجماع هم ستاسو په نیرد
معتبر نه ده. گوره دجمع په ورځ په دویم اذان باندي دصحابه
کرام واجماع ده، په یو مجلس کبښ درې طلاقه ورکولو
نه دی طلاقه واقع کیدلو باندي حافظ ابن حجر په فتح
الباری کبښ اجماع نقل کړیده - او که دصحابه کرامو
دا دواړه اجماع گانے خولې نه منی. نو هغه صرف اوصرف
تاسو یئ. نو دعلماؤ چه نومونه ئے هم نه دی معلوم دا
اتفاق ستا په نیرد څنگه حجت شو؟

بل تا په ص ۱۳۴ لیکي، چه اجماع دپاره مأخذ ضروری
دے. دلته ددی اجماع مأخذ څه دے؟ کونړ ملا "لم

تَقُولُوت مَالَا تَفْعَلُوت “

کونر ملا یکی ” اوکہ تہ ولے چہ خہ خو پہ دی خپلو
فتوؤ کین خبر نہ یم چہ واللہ د حکم مطابق بہ وی اوکہ ^{مستاد}
جواب : کونر ملا د اھر خہ ستاد خپل ذہن اختراع
دہ۔ لہ بخافہ سوال جو روے : اولہ خافہ جواب، د مفتی
پہ بارہ کین چہ ستاد کومہ نظریہ دہ، د اصراف ستادہ، دل
چافہ دہ، د استاد کور خبرہ دہ، د استاد کور خبری خہ
حقیقت نہ لری۔

د کونر ملا شپار سم پیوس :-

کونر ملا یکی ” ستاد امام نہ چہ بخکین کوم خلق تیر شوی
دی، ہخہ پہ کوم مذهب وو۔ ۱۳۵

جواب :۔ کونر ملا دا خوب عینہ د ایسے سوال دے، لکہ
ستا مشران رونرہ منکرین حدیث چہ لے کوی۔ دوی وائی،
چہ د صحاح ستہ نہ بخکین بہ حدیث د کوم خائے نہ اغتہ،
کونر ملا دا خود متامور وئی سوال دے۔ پہ میراث کین دتر
رسید لے دے، خو خیر بیاٹی ہم جواب در کووم۔
شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ لیکے۔

” إِنْ النَّاسَ لَعِزُّوا مِنْ زَمَنِ الْعَصَابَةِ إِلَى أَنْ ظَهَرَتْ

المذاهب الأربعة يقلدون من اتفق العلماء الو

(عقد الجيد مترجم مزہ)

کوئی ملا تقلید و صحابہ کرام و زمانے نہ راروان دے۔ او
یور سہی سوئی ہم تری انکار نہ وکری، البتہ یہ دغہ
زمانہ کبھی مطلق تقلید و، تقلید شخصی نہ و، و مذہب
اربعہ دتدوین نہ روستو تقلید شخصی شروع شو
شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ بیکے۔

اعلم أن الناس كانوا في المائة الأولى والثانية غير
مجمعين على التقليد لمذهب واحد بعينه أو

الانصاف ص ۲۱

کوئی ملا ستاد تشقیق "آیا ہخہ پہ غلطہ روان و۔ او
کہ پہ ہدایت، ص ۱۳۔ داستانیاں دے ستا گمراہی دہ۔ کہ
تہ ددوی دخطا او غلطی قائل ئے نو کافر ہم تہ شوے۔
موبز ددی قائل نہ یو۔ اوس مخبش تیر شو۔ چہ قاسو خو
دعامو صحابہ کرام و خہ چہ د خلفاء راشدین و نہ منی۔

(۱) د حضرت عمر رضی اللہ عنہ مخالفت پہ تراویم او طلاق

ثلا تہ کبھی کوئی، او سینہ پہ جھر ئے کوئی۔ و لے ؟

(۲) د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ مخالفت د جمعے د پارہ اذان

ثانی کبھی کوئی۔

(۳) پہ کلو کین دجعه نه کولو پہ مسئلہ کین د حضرت علی رضی اللہ عنہ مخالفت کوئی۔

لبن داووا یہ چه داخلہء راشدین پہ دی مسئلو کین تاسو ولی پرینی؟ او دشوکانی وغیرہ خبری منی۔ د دوئی پہ بارہ کین ستاخہ خیال دے؟ ولے دوئی العیاذ باللہ پہ غلطہ وو؟ اوکہ پہ حقہ وو، او واقعی چه یہ حقہ وو۔ نو تاسو ددی ہدایت نہ مخ امرولے دے؟ ہم موتری پخیلہ مخ امرولے دے، او ہم تری نور خلق امرولی۔ فماذا بعد الحق إلا الضلال۔

د کوئر ملا اولسم تیوس ۱۔

کوئر ملا لیکي "صبا بہ د اللہ تعالیٰ پہ دربار کین اور ریوی اوستاسونہ بہ ددی فتو و تیوس کیری اوکنہ؟ ص ۱۳۵ جواب ۱۔ کوئر ملا لبن د جرح و تعدیل او کورہ، یورای بہ ثقہ وی، یو بہ ورتہ ثقہ وائی، او بل بہ ورتہ ضعیف وائی۔ بنہ پوخ مسلمان بہ وی، او ثقہ بہ ہم وی۔ بیا بہ ہم بعضے دھغہ پہ بارہ کین وائی، "ایصلی هو" یعنی ولے ہغہ مونجہ کوئی؟ یو بہ ورتہ امیر المؤمنین فی الحدیث وائی، او بل بہ ورتہ وہی او ضعیف بلکہ دجال وائی۔

نو کوٺر ملا ته په دې خبره ايمان لرئ چه صبا به د الله
تعالی په دربار کښې او درېزئ ، او ټپوس به در نه کېږي ، چه
تا دا خبرې ولې منلې ؟ او تا په دې خبرو کښې د محدثينو تقليد
ولې کوو ؟ نو په ايمان ئې وايه ستا به څه جواب وي ؟

کوٺر ملا عقل د نصيب شه - دا خبره خو ځله مغکښ تېره
شوه . چه تقليد په اجتهادي مسئلو کښې کېږي ، په اصول
دين يا منصوصو مسئلو کښې نه کېږي ، هاا ! که چرته نصو
متعارض راشي - نو له خا د لوی عالم تقليد پکښې کېږي ، او
د فقه کتابونه هم په دې ډول دي . ته چه کومه نقشه
ددې کتابونو پيش کوئ ، هغه ستا دخپل عادت مطابق
افتراوه -

کوٺر ملا ستا سودا لاهذه فرقہ کله ناکله واهم وای
چه ماته به صرف د بخاری یا مسلم نه مسئله ښائئ . ولې
دا پيغمبر عليه السلام فرمايلي ، چه په بخاری یا مسلم کښې
وي نو هغه منه او نور مه منه ؟

د کوٺر ملا اقلسم ټپوس :-

کوٺر ملا ليکي " چه قرآن و حديث آسان دي ، او که ستا
داما مانو کتابونه ؟ ملا ۱۳۶

جواب ۱۔ کونر ملا دخیلی بدی عقیدہ لہ کبلہ، دفعہ د
 کتاب وسنت پہ مقابلہ کینی متوازی یوبل دین گنڑی، العیاذ
 باللہ۔ فوٹک دا اوتے بوتے وائی۔ کونر ملا مونر فقہی
 کتابو نہ خان لہ جدا دین نہ گنڑو، او نہ جدا دین دے، بلکہ
 دقرآن وسنت تشریح ئے گنڑو۔ بلکہ دتفسیر د کتابونو
 پہ بارہ کینی دیو ملحد ہم دا نظریہ نہ دے، چہ کینی دا دقرآن
 پہ مقابلہ کینی یوبل قرآن دے۔ بلکہ دقرآن کریم تشریح ئے
 گنڑی، د غہ شان دفعہ د کتابونو حال دے۔ چہ دا حکامو
 تشریح کوی۔

کونر ملا لیکي "کہ تہ وائی چہ قرآن او حدیث آسان
 دی، لکن مونر پری نہ پوہیرو۔ الخ ص ۱۳۔ کونر ملا داسوا
 ہم متا خانہ ساز دے، اوستا پہ جہالت یا ندی شاہد عدل
 دے۔ حکم چہ یوشے آسان وی، نو بیا پری نہ پوہیدو
 سوال نہ پیدا کیری، نو سوال او جواب دواہ دلہ خانہ
 جوہ کریدی۔ او گمراہ شوئے ی پکینی۔ اللہم زد فرد

دکونر ملا نو لسم پیوس ۱۔

کونر ملا لیکي "کلہ چہ یو آیت یا یو حدیث میل او شئی،
 اوستا د مذهب موافق وی، نو تا سو وائی چہ زمونر

دلیل داری او مقصود ستا سو عمل کول دی په خپل مذهب باندی، ملا ۱۳۶۔

جواب :- کونړ ملا عقل د نصیب شه، چه مذهب د آیت یا حدیث موافق وی، نو دا عمل په دغه آیت یا حدیث شو، هم د دغه آیت یا حدیث نه مذهب جوړ شو، نو ستا دا خبره چه "مقصود ستا سو عمل کول دی په خپل مذهب باندی" ستا په دماغو کینی په خلل باندی دلالت کوی، کونړ ملا د دماغو علاج د اوکړه۔

کونړ ملا لیکي "اوکه دیل امام د مذهب موافق ایت یا حدیث راشی نو به شماره تا ویلونه او محلولونه ورلره لوی ۱۳۶" جواب :- کونړ ملا نه خو مذهب د کتاب و سنت نه مخالف گزړی، نو دلته د څنگه دا او ویی، که آیت یا حدیث د مذهب موافق راشی الخ کونړ ملا د تضاد بیانی ستا د دماغی خلل نتیجه ده، خا خبره او مننه، د دماغو علاج د اوکړه، که په کونړ کینی دا به د اکثران نه وی۔ ځکه چه کونړ خو طالبانو ستا سودنا پاک وجود نه دا به پاک کړی، لکه د سپی جوتی کړی لوښه چه اوه ځله په اوبواوو ینځلې شی۔ او کویا ټولونه دا اعلان او شو، چه "اخرج فانك رجيم وان هلیك الخ اوس هائی کونړ۔ کافر نسونه کوئی، او خاور

په سراچوځي - يوځل نيم تاسو بيا هم څه گڼو کړي وؤ، خو
 داسه ئه بوا برکړي، چه ستاسو نسلونه به ئي ياد لري، او
 که طلا بيان په خوب کښي وينئ نو هم به له يرمه بگنږي.
 نو پيښور کښي داسه څه واکه تران شته، اميد دسې چه
 ښيگړه به و او شي - او يا بيا د تعصب او ضد پټي له سترگو
 نه پراخيزه، نو سم دم مسلمان به شي - ظر
 مراد مانصحت بود و گفتيم حوالت يا خدا کرديم و رفتيم

د کونړ ملا د شېهاق او وسوسو جوابونه

اوس څه جوابونه ذکر کووم د هغه شېهاق کوم چه
 کونړ ملا د اهل السنة والجماعة د دلائلو په مقابل کښي
 پيش کوي، او د ساده ذهن عوامو او طلباء کرامو ذهنونه
 پري خرابوي، او دغه شان د "الذي يوسوس في صدور
 الناس" په سنت باندې عمل کوي -

اوله شېبه :-

اهل السنة والجماعة د آيت -
 "فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون"

نه د تقلید په جواز باندی استدلال کوی، کونړ ملا چه دا
آیت دیهود و په باره کینی نازل شو، بلکه تفسیر ابن جریر
او کور ۳۲

جواب :- کونړ ملا عقل د نصیب شه په ۲۲ و داخبار
ور هیان آیت په مسلمانانو چسپان کولو، او وئیل د "و اتفاتی
قانون دے چه العبرة لهم اللفظ لا الخصر من السب" ۳۲
اول خوتا هفلة د متفتینو نومونه نه دی لیکلی، بله داچه
ستا په نیزد د صحابه کرامو اقوال بخت نه دی، نو د امتیانو
اقوال او اتفاق ستا په نیزد څنگه بخت شو، خو غیر د استامو
پوځ عادت دے، چه د خپل مطلب د پاره بیا هر څه منی.
نودلته ولے آیت په عموم باندی نه یر دے؟ اوسره دی
چه د ابن جریر طبری "په دغه تفسیر کینی دا اقوال هم شته
(۱) لَمَّا تَزَلَتْ فَاَسْأَلُوا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

قال علی بن اهل الذکر

(۲) قال ابن زید فی قوله فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم
لا تعلمون قال اهل القرآن، والذکر القرآن و
قرأنا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون ۳

تفسیر ابن جریر طبری (۱-۵) سورة الانبیاء

نو کونړ ملا همیشه د خپل عادت مطابق "لا تقربوا الصلاة"

اخلی، او "وانتم سکاری" پر پردی - بلہ داچہ کونر ملاخول
چہ ستانہ د مسئلے تپوس کوی، نو هغه تاپودی کنڑی او کہ عیسای
بتینوا۔

د کونر ملا دویمہ شبہ او سو سم ۱۔

کونر ملا لیکي "کہ دا او منم چہ آیت عام دے، نو بیا وایم
چہ پہ دی آیت کنن اللہ تعالیٰ فرمائی (ان کنتم لا تعلمون)
یعنی کہ تہ نہ پوھیہیہ۔ مسئلہ

جواب: کونر ملا عقل د نصیب شہ۔ دا خبرہ م خوش
مطلہ ذکر کرد، چہ دا ضروری نہ دہ چہ یوسپی عالم وی، او
پہ هرہ هرہ مسئلہ باندی پوھیہیہ، گورہ صحابہ کرامو
بہ دیوبل نہ تپوسونہ کول، نو ولے ستاد دوی پہ بارہ کنن
خہ خیال دے؟ د غہ شان قا بعینو بہ د صحابہ کرامونہ
تپوسونہ کول، او گورہ مصنف عبد الرزاق او ابن ابی شیبہ،
نو ستاد لقتہ خہ خیال دے؟ امام ترمذی بہ د امام بخاری
نہ تپوسونہ کول، او گورہ سنن ترمذی۔ ولے ستاد امام
ترمذی پہ بارہ کنن خہ خیال دے؟ ولے دا امی محض و
نو کونر ملا عقل د نصیب شہ۔ دا سے کیدیشی، او کیدے
خہ چہ دا سے دی۔ چہ پہ بعضو مسئلو کنن ورتہ علم وی

اوپہ بعضو کین نہ وی، اوپہ هڻے کین تیوس اوکری، نو
 تیوس د علم منافی نہ دے۔ اودغه تیوس تقلید دے، نو
 تقلید او علم د واره جمع کیدے شو۔ جمع ئے منعه نہ ده،
 ولے کونر ملا ستاپہ خیل خان دا گمان دے، چه کفی ته په
 هره هره مسئله پوهیږی، هڅه تقلید نه مننه۔ خودا خیره
 په ډاگه شوه، چه ته هڅه خوارکار کو، خو تقلید
 ضرور کو، خصوصاً دشوکافی۔

د کونر ملا دریمه شېبه او وسوسه :-

کونر ملا لیکي آیت کین (اهل الذکر) لفظ راغلی دی
 یعنی عوام خلق به د علماؤ نه تیوس کوی ص ۱۳۷۔

جواب :- کونر ملا ستاپه نیز د خو په عامی باندی هم
 تقلید نشته نو بیا ؟ بله دا چه ته په ص ۱۳۶ باندی وائے
 "قرآن وحدیث آسان دی" نو کله چه آسان شو، نو د
 تیوس هڅه مطلب شو ؟ کونر ملا مخکین لیکي "اوهغوی
 به د الله او د رسول د حکم تابع کیږی۔ ملا او عالم به صرف
 واسطه جوړیږی ص ۱۳۸۔

جواب :- کونر ملا عقل د نصیب شه، هونر هم دا وایو
 چه په اجتهدی مسئلو کین مجتهد صرف واسطه وی

او حکم دادله اربعه نه چیه شرعی دلائل دی، ثابت وی، حکم
د شریعت وی - مجتهد له خا نه دین نه جوړوی، بلکه دین
بنوونکے وی -

کونړ ملا لیکي "دایي نه دی وئیلی" فاستلوا اهل الراي -
ص ۱۳۸ -

جواب د کونړ ملا د آیت "لعلمه الذین یستنبطونه منهم"
نه هم دا مجتهدین او اهل الراي مراد دی - کونړ ملا عقل و
نصیب شه، آیت به خایه نه استعمالوے موئن نه -

د کونړ ملا خاورو مذهب

امی سری به دچا نه تپوس کوی، آیا د مړی نه به تپوس
کوی، او که د ژوند و نه؟ د مړی نه خو تپوس نشی کیدے
نو د ژوند و نه به تپوس کوی، نو داسی نه حنفی شو نه
شافعی الم ص ۱۳۸ -

جواب، کونړ ملا تا په منځ باندي لیکلي "اکثر خلق دین په
خاورو مذهبونو کین منحصر گتی، او حال داچه د پیری مسلی
حق شته د خاورو مذهبونو نه بهر لکه د امام بخاری اوسنی
ثوری، او حسن بصری، ابن سیرین، قتاده، عطاء بن الی رباح
اوزاعی، عبد الله بن مبارک او خصوصاً د امام الشافعی بن

راہویہ او ابن حزم او داؤد ظاہری رحمہم اللہ ام
 کوثر ملا داعضرات چہ تا ذکر کرے ، داثر وندی دی او
 کہ مرہ دی ، دلتہ درتہ داخپلہ وسوسہ ولی یادہ نہ شوہ ؟
 چہ نہ دوی نہ خوتپوس نشی کیدے ۔ کوثر ملا عقل و نصیب
 شہ ، د مجتہدینو د تقلید دامعنی نہ دہ ، چہ کفی د دوی نہ پتوس
 کیری ، بلکہ د دوی اجتہادی اقوال اغتے کیری ۔
 شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ یکی ۔

”واذا تعین الاعتماد علی أقاویل السلف فلا بد من أن
 یكون اقوالهم التي یعتمد علیها مرویة بالإسناد الصحیح
 او مدونة فی كتب مشهورة وأن یكون مخدومة بأن
 یبین الواجب من محتملاتها وتخصیص عمومها فی بعض
 المواضع ویقید مطلقها فی بعض المواضع ویجمع المغتلف
 ویبین علل احكامها والا لریصح الاعتماد علیها و لیس
 مذهب فی هذه الازمنة المتأخرة بهذا الصفة إلا هذه
 المذاهب الأربعة إلا المذهب الإمامیة والزیدیة

(کاشوکانی و متبعوه) و هم اهل البدعة لا یجوز الاعتماد
 علی أقاویلهم ام عقد الجید مترجم (۵۵-۵۶)

کوثر ملا د شاہ ولی اللہ د دے بیان نہ یہ مذاہب اربعہ کنی
 د محصوچہ ہم معلومہ شوہ ، اوتانچہ د کوثر حضرت کوثر مونہ

لیکلی، ددوئی نه اقوال مرتب شوی، نه پری کار شویده
خود احنافو په ضد او د بنی کبی د دودو مخکنی یی، چه مرتب
اومدون مذاهبو په مقابل کبی غیر مرتب او غیر مدون مذاهبو
وراندی کوی۔

کوثر ملا د مجتهدینو اقوال اغستل ددی دا مطلب نه ده
چه گنی ددوئی نه تیوس کیری، او کور نهی کویم صلی الله علیه
وسلم وفات ده۔ او احادیثی معمولی بها دی، خوستا پشمان
یو عقلمند هم دانه دی وئیلی، چه ما د پیغمبر علیه السلام
نه تیوس او کړو، نو کوثر ملا خبره د تیوس نه ده، بلکه د
اقوالو د منلو ده، حکم عبد الله بن مسعود رضی الله عنه فرمائی،
”من كان متبعاً فليتع من مضيء عقد الجيد مترجم
للساؤل ولی الله رحمه الله ص ۵

او په سنن کبری کبی دی۔

”عن أبي لبابة أن ابن مسعود رضي الله قال ألا يقلدن
رجل رجلاً دينه فان آمن آمن وان كفر كفر فان كان
مقلدا لا محالة فليقلد الميت ويترك الحي فان الحي لا تؤمن
عليه الفتنة سنن کبری للبیهقي (۱۰/۱۱۶)

یعنی خورك و دچا دا به تقلید نه کوی۔ که هغه مسلمان دی و به
به مسلمان دی، او که هغه کفر اختیار کړی، ده و هم کفر اختیار

کری، ہاں ! کہ **ثَوَك** لازماً تقلید کول غواہی، نو د تَلَلو
(مرو) تقلید دکوی، او ژوندے و پر پردی، حکم چہ ژوند
پہ فتنہ کین مبتلا کیدیشی۔ نو کونر ملا صحابہ کرام و نہ
خان زیات ہو بسیار مه کپڑه۔ صحابی خورائی چہ د مرو تقلید
دکوی، د ژوند و نه۔ او کونر ملا وائی نه د ژوند و به کوی مرو نه،

تنبیه :- بعضے بی مذهبہ وائی، چہ د تقلید لفظ

چرته ثابت نه دے، او په اتباع او تقلید کین فرق دے۔
عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ دا دواړو لفظونه استعمال
کری۔ د سنن کبریٰ په دی حدیث کین ئے د تقلید لفظ
استعمال کړے، او د شاه ولی اللہ رحمہ اللہ په حوالہ
من کان متبعاً فليتبِع من مضى "عقد الجید ۵۸"

کین ئے لفظ اتباع ذکر کړے۔ د دی نه معلوم شو،
چہ د دواړو مطلب یو دے، لکه مخکین دا بحث تیر شوید

د کونر ملا پنجه شېره :-

قرآن کریم کین دی "أطيعوا الله وأطيعوا الرسول وأولى
الأمر منكم" ولته دا ولی الأمر نه علماء مراد دی۔ او
د آیت د تقلید د پاره دلیل دے۔

کون پرې د خلقو په زړونو کېن داسے وسوسه اچوي،
 وائی د ایت رد دے په تقلید باندی، د ډیرو وجهاتو
 نه، (۱) اول داچه د اولی الامر سره اطیعوا نشته ۱۳۸
 جواب :- د کونړ ملا لکړی د علم غو نه داسے خالی ده
 لکه د خرس د خکرونه، عاجز ته داپته نشته، چه عطف
 څه کار کوی؟ د کونړ ملا د دے وسوسے په کمزوری د
 غومیر یو طالب هم پوهیږی - د عطف په وجه سره ټول
 په یو حکم کېن شوه او مطاع شو۔

د کونړ ملا تضاد :-

د دے پيسے کونړ ملا لیکي "د مشرانو خبر منل شته لکن
 د الله اور رسول د حکم لاندی ۱۳۸
 جواب :- د کونړ ملا د اول بیان نه معلومه شوه چه
 چه اولی الامر مطاع نه دی، محکه چه د دوی سره اطیعوا نشته
 او دلته وائی منل شته - او دا تضاد نه دے نوڅه دی؟
 باقی داچه د علماؤ غیره د الله تعالی اور رسول د حکم لاندی
 منل، نوموړن وایو چه د علماؤ خبره به هله منلے کیږی
 چه د اوله اربعه یعنی کتاب الله، یا سنت، یا اجماع امت
 یا د قیاس نه ثابت وی - کونړ ملا عقل د نصیب شه، دا

هيتوڻ، نه وائي، ڇهه د مجتهد پيو اطاعت ڪان له مستقل
اطاعت ده، بلڪه ددوي اطاعت هله ده، ڇهه په ادله
اربعة سره ثابت وي، او ڪله ڇهه ددوي خبره دادله اربعه
نه ثابت وي نو دهغه مثل هم دالله تعاليٰ اورسول حڪم مثل
دي، عالم پکڻي واسطه شوه، ڪوئي ملا هم دغه خبره ده ڇهه
عز گفته او گفته الله پور گرچه از علوم عبد الله پور
كونر ملا وائي، پيا دني عليه السلام او ددوي په اتباع
کڻ څه فرق شو، ڇهه ددوي خبره هم مطلقاً منفي ص ۱۳۸
جواب :- ڪونر ملا ڇهه دادله اربعه ثابت وي نو
دا هم د شريعت اتباع ده -

كونر ملا وائي ڇهه دني عليه السلام خبره خوتا سو
په تاويلونو خرابه کړي ص ۱۳۹
جواب :- ڪونر ملا دا دروغ او ويل - تاويل صله
کړي، ڇهه يو حديث يا د کتاب الله نه خلاف وي يا
د حديث مشهوره -

درېمه وجه :- ڪونر ملا وائي، درېمه وجه داده

ڇهه دلته د اولي الامر نه حڪام مراد دي، ص ۱۳۹
جواب :- ڪونر ملا عقل د نصيب شه، دواړه خبري

ثابت دی، دواړه اقوال شته او خه تعارض پکې نشته
 کونړ ملا وائی، که علماء پکې داخل شی، نو د هغوی
 د معروف تابعداری به کولې شی، نو بیا خو تا سو په تلفیق
 کې واقع شوئ ۱۳۹

جواب :- شا به کونړ ملا، ستا نه هم د دغه رنلې خبرو
 امید دے، افسوس چه قاله د تلفیق معنی هم نه درخې
 د تلفیق په مطلب هلو د سره پوهېږی نه .

پوښتنه :- کونړ ملا تلفیق خه ته وائی، او د
 کتاب و سنت په رنرا کېنئ خه حکم دے؟ تا ورته په کتاب
 هم ناروا وئیلی دی، ستا سره د دی په عدم جواز د کتاب
 و سنت نه خه دلیل دے؟

کونړ ملا لیکي چه علماء پکې داخل شی نو بیا به د هغوی
 د معروف تابعداری کولې شی. نو کونړ ملا ستا خه خیال
 دے که یواځې حکام نری مراد واغستے شی، نو د هغوی
 به د معروف اتباع نه کېږی؟ -

کونړ ملا عقل و نصیب شه، دواړه جمع کیدلای شی،
 چه هم عالم وی او هم حاکم وی، لکه په کونړ کېنې طا لبان،
 چه ستا سو مفسدینو ته کله به درپسې کړی. او اوی
 ویل " اُخْرِجْ فَانْكَ رَجِيمٌ وَأَنْ عَلَيْكَ اللَّعْنَةُ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ "

اوس نحائی پہ نحائی د "ہائی کونر" چنے او پاسی، او "ہائی کونر" کا نفر نسو نہ منعقد کوئی۔

کونر ملا نیکی "اولی الامر" خو کل بخطا، کیڑی ہم۔ ۱۳۹
جواب :- د کونر ملا مطلب داد سے، چہ کہ داوی الا مراط
ہم لازم شی، نود وئی خو خطا کیڑی ہم۔ افسوس چہ کونر
ملا نہ د بخاری شریف دا حدیث،

"عن عمر بن الخطاب انه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا حكم الحاكم فاجتهد فأصاب فله أجران وإذا حكم فاجتهد ثم اخطأ فله أجر واحد صحيح البخاري
باب اجر الحاكم إذا اجتهد فأصاب او اخطأ (۲-۱۰۹۲)
واللفظ للبخاري۔

نہ دے معلوم کنی داسے او تے بوتے بہ تے نہ دے۔
اوسیف الدین آمدی رحمہ اللہ نیکی۔

"اتفق اهل الحق على أن الإثم محطوط عن المجتهدين
في الاحكام الشرعية اه الاحكام (۴/۴۱۲)
کونر ملا کہ تفسیر د ولیلے دے، نود و مرہ غلطی بہ در نہ کیڈ۔

د کونر ملا خلو رمہ وجہ :-

کونر ملا نیکی "چہ تاسو غو دیو ملا" پہ تلو خبر و پس

روان بیے، او آیت کینی داولی الامر جمع ده مرتبہ
 جواب۔ کوئی ملا تقلید پہ اجتماع دی مسئلو کینی کبری
 اوچہ دچا پہ نیز د کوم مذہب راجع وی، ہذا اخلی،
 ستا پہ شانئے نہ۔ تہ خوچالہ د ترجیح حق ہم نہ ور کوئے۔
تنبیہ :- کوئی ملا تردی پوری د علماؤ د خبر و
 دمنلو نہ انکار کوو، او دلته ئے او منہ چہ مثل ئے شتہ
 خود تولو، یوا ئے دیو عالم نہ۔ د خیرہ سرہ کوئی ملا لب
 لب مسلمان بی۔ طر اور کھل جائیں گے دوچار ملاقات کے بعد
 کوئی ملا یکی "فان تنازعتم فی شیء فردوہ الی اللہ
 والرسول ان کنتم توئمنون باللہ والیومر الآخر الا یہ مرتبہ ۱۳۹
 جواب :- کوئی ملا داہلہ دی، کلمہ چہ حکم پہ قرآن کریم
 کینی یا حدیث کینی موجود وی، کینی بیابہ د مجتہد اجتماع
 اغتے شی۔ لکہ د حضرت معاذ رضی اللہ عنہ حدیث پہ دی
 باندی دلیل دے۔

"ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لما اراد ان
 یبعث معاذاً الی الیمن قال کیف تقضی اذا عرض لك
 القضاء قال اقضی بکتاب اللہ قال فان لم تجد فی کتاب
 اللہ قال فہستہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال
 فان لم تجد فی سنۃ رسول اللہ ولا فی کتاب اللہ

قال اجتهد برأى ولا آلو الحديث سنن ابی ماؤد باب

اجتهاد الرأى فى القضاء (۲- ۱۴۹)

ددى حدیث سند اگرچه کمزور ہے و ہے، خو شواہد کے

شتر، بل ددی حدیث پہ یلو کئی اعلیٰ السنن کئی دى۔

ثم قال ابن القيم قال ابوبکر الخطيب قد قيل ان عبادة

بن نسي رواه عن عبد الرحمن بن غنم عن معاذ و

هذا اسناده متصل ورجالہ معروفون بالثقة على

أن اهل العلم نقلوه واحتجوا به فوقفنا بذلك على

صحة عندهم كما وقفنا على صحة قول رسول الله

صلى الله عليه وسلم "لا وصية لوارث" وغيره المعروفة

عند اهل العلم الخ اعلیٰ السنن (۲- ۱۹۸)

نو کونز ملا عقل د نصیب شد۔ د مجتهد د اجتہاد د منلو

نہ سیوا بلہ لارہ نشستہ ۔

د کونز ملا شپورہ وسوسہ :-

قرآن کریم کئی راحی "لعلہ الذین یستنبطونہ منہم" او

دایہ تقلید باندی دلالت کوی۔ حکم چہ کہ د مستنبط او

مجتہد خبرہ اونی منلے شی، نو بیا مجتہد تہ دورلو

فائدہ خہ شوہ، کونز ملا پہ دى باندی دایہ شپورہ

واردوی، اور غلقو پہ زرو نو کین و سو سے اچوی۔ لیک، تاسو
خود تقلید دو جو پ قائل یے، نفس جواز خو تا سونہ و ایے مکا
جواب ۱۔ شکر چہ کو نو ملا د تقلید د نفس جواز خو قائل
شو۔ م کفر لو تا خدا خدا کر کے۔

تراوسہ خوئے پہ تقلید د اخبار و رہبان آیات نہ چسپانول۔
کو نو ملا لیک "دویم دا چہ پہ دی آیت کین داشتہ چہ تاسو
تقلید او کړی؟ دانسته۔ مکا

جواب ۱۔ کو نو ملا عقل د نصیب شه۔ کہ د مجتهد تقلید اوئی
نو پیا مجتهد ته دور لو فائده آخه شوه! افلا یتدبروت
القرآن ام علی قلوب اقفالها" سورة محمد

د الله پالک ارشاد دے "فانها لا تعی الا بصار و لکن

تعی القلوب التي فی الصدور" سورة حجر

معلوم پری د کو نو ملا هم په زرو تالے لگیدلی دی، او هم

د زرو سترگی دندی دی۔

کو نو ملا لیک "دی آیت کین الله تعالی د مشرانو صحابه

گرامو صفت بیان کړی چہ هغوی مصلحت پیژنی۔ مکا

جواب ۱۔ معلوم پری د کو نو ملا په نیز د آیات د صحابه

گرامو سره خاص دے، او تن صبا پری عمل نشی کیدے

خک چہ صحابه گرام خوشته دے نه۔ او حال داد دے چہ

کونٲ ملا کله دیهودیانو په باره کین نازل شوی ایا مونږ به
مسلمانانو باندی چسپان کوی، نو هلته چغی وھی چه "د اتفاق
قانون دے چه" العبرة لعموم اللفظ لا لخصوص السبب" ^{۱۲}
ولے کونٲ ملا دلته درنه دغه اتفاق قانون هیر شوید
او که په اتفاق کین اتفاق اوجی اتفاق پیدا کول غواړی، او
هم داسو مقصد دے، کونٲ ملا دا دحا نه تفسیرونه ته
کوے او که مونږه؟ لږ انصاف پکار دے، خو افسوس چه
ستاسو په نږد د انصاف پیما نه بد لے دی. هر هغه کار چه
تاسو ئے کوی هغه عین انصاف کنٲی، او چه بل ئے کوی
هغه عین ظلم کنٲی. ولے کونٲ ملا ستا په آیت "وکیل للمطفین"
باندی ایمان نشته. معلومیری چه نشته، حکم چه عمل د دغه
آیت نه خلاف دے، کونٲ ملا په دی آیت کین د تقلید
اثبات ته اشاره ده، او که نه دغه اشاره عدم تقلید ته اړی

نو بیا به مونږ او وایو چه

گر نیند برز شب پره چشم چشر آفتاب را چه گناه

کونٲ ملا لیکي، او مقلدین تحقیق نه کوی، ^{۱۳}

جواب: کونٲ ملا که تحریف تحقیق وی، نو دغه تحقیق

د تاته مبارک وی.

د کونٲ ملا اوومه وسوسه: قرآن کریم کین

راخی * ولیندرواقومہم، یعنی علماء وخلق واللہ تعالیٰ
 دنا فرمائے نہ یروی۔ نو دینہ دا معلومہ شوہ، چہ خلق
 بہ ددوئی خبرہ منی رکنی بیا دانذارخہ معنی شوہ؟ اوداعین
 تقلید دے۔ کوئی ملا پدی باندی دلے وسوسہ اچوی پہ
 دی آیت کہن خود مسئلہ دہ چہ ہر یوقوم بہ دخیل عالم خبرہ
 منی ص ۱۴۔

جواب۔ کہ کوئی ملا دا خیال دے، چہ دیوقوم عالم بل
 قوم تہ واللہ دین نشی بیا نوے، بلکہ ہر قوم تہ بہ خیل خیل
 عالم دین بیا نوی۔ اود کوئی ملا دا خبرہ دا سلام د دائرے
 نہ بہر دہ۔ بیا خو کوئی ملا تہ پہ پیہنور کہن تھہ کیا تھہ؟ تھہ
 چوتہ پہ کوئی کہن خلق گمراہ کوہ۔ بلہ داچہ بیا ہر قوم د
 جلا جلا پیغمبر مطالبہ کوی۔ او وائی بہ چہ مونہ تہ مومنہ
 د قوم نہ پیغمبر پکار دے۔

کہ کوئی ملا دا وسوسہ او منے شی۔ نو بیا بہ پہ دنیا
 کہن نوی فساد پورتہ شی۔ او کوئی ملا ہم دغہ غواری، تھکہ
 چہ دہ مقصد ہم صرف تخریب دے تعمیر نہ دے، کوئی
 ملا کہ متا پہ شان ددی امت دا سے نور ہم خیر خواہان
 پیدا شو، نو خدائی د خیر کری۔ کار امت تمام خواہد شد
 کوئی ملا مخکن لیکے "تا سو خو پہ قبول امت دامام

ابو حنیفہؒ تقلید ضروری کبریٰ دی۔ او متذکرین قاسو
منعصر کریدی پہ غلور واما مانو کینی منک

جواب ۱۔ دکنو ملا د الزام تش الزام دے، مونو
چرتہ یوما لکی، یا شائع یا حنیفی تہ دا بلانہ نہ دہ ورکری
چہ تہ خیل مذهب پر پر دہ، او ز مونو مذهب تہ راواوہ،
دا خبرہ بہ ترقیامتہ خوک ثابتہ نہ کری۔ هان دا ضرور
وایو چہ د غیر مقلدینو پشان بی مذهب کیریہ مہ، حکم چہ
«اللامذهبية قنطرة اللادينية» اوددی غوٹے قاسو
دکنو ملا پہ بیان کین اولیدے خصوصًا دکنو ملا پہ
اور مہ وسوسہ کین۔

۱۴۱
کونو ملا لیکي "او آیت کین اشارہ د مہ شمار علماء و تہ
جواب ۲۔ کونو ملا د آیت صفہ صفہ او بنایہ چہ پہ هے
کین دا اشارہ وی، او بلہ دا چہ تہ خود علماء و خبری دلیل
نہ گنڑے۔

۱۴۲
کونو ملا لیکي مونو پہ دی آیت کین پہ تقلید شخصی ردی
جواب ۳۔ شابہ کونو ملا۔ د تقلید شخصی نہ انکار کوے
خو مطلق تقلید د او منلو

تنبیہ ۴۔ کونو ملا د خبرہ اوس لب لبو مسلمان پری
مطلق تقلید خوئی او منلو۔ اگرچہ د تقلید شخصی نہ ہم صرف هے

پھولہ انکار کوی۔ گنی دا ہم منی، گورہ پہ صلا بانڈی ددی
 ہم اقرار کوی "خصوصاً داما اسحق بن راہویہ او ابن حزم ال
 مصیبت دادے چہ د کوئی ملا خبرہ زہیر یزی، شکہ چہ
 مشہورہ خبرہ دہ۔" دروغ گورہ حافظہ نباشد۔

د کوئی ملا پہ ستر گو کین خلل دے، ہر خہ ورتہ الہ بکار
 د کوم آیت نہ چہ تقلید شخصی ما بتیری، دے وائی دا پہ
 تقلید شخصی رد دے، کوئی ملا دستر کو علاج پہ دکرے
 وے، نو پہ دی غبط کین بہ نہ مبتلا کیدے۔

کوئی ملا منکین بیکی۔ او دارنگہ رد دی پہ دی چہ شہ
 انحصار پہ خلور و مذہبونو کین کوی۔ ص ۱۲۱

جواب۔ معلومیری چہ کوئی ملا مذہب منی، خودا
 مشہور خلور مذہبونہ او خصوصاً حنفی مذہب نہ منی، کیدے
 شی، دا د طالبانوسہ د دینعی پہ وجہ وی۔ شکہ چہ طالبان
 حنفیان دی۔ او طالبانوی پہ کوئی کین ددوی دفسادادی
 ختی کری، کیدیشی دغہ وجہ ئے وی، واللہ اعلم۔

باقی پاتے شوہ پہ خلور و مذہبونو کین د انحصار خبرہ
 نوہ شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ د کتاب عقد الجید پہ حوالہ سہ
 دا بحث منکین تیر شو۔ دوبارہ ذکر کولو سرہ بہ ہسے خبرہ
 او ر وہ شی۔

د کونړ ملا ائمه شېبه :-

ترمذی کین حدیث دے " اقتدوا بالذین من بعدی ابی بکر
وعمر اه یعنی خما نه روستو شیخینو اقتدار کوئی - او د اقتدا
او تقلید او اتباع ټولو یو مطلب دے ، او دا خبره د کونړ ملا
هم منی او لیکي چه " العبرة لعموم اللفظ الا ص ۱۲۲ نو کله چه شیخینو
تقلید جائز شو ، نو د نور و مجتهدینو تقلید هم جائز شو ، کونړ
ملا په دی باندی د خلقو په زړو نو کین د ائمه و سره اچوی ،
لیکي " اقتدار د ابوبکر و عمر په خه کین کولے شی ، ایا د هغوی
ټولی خبری به منلے شی او کله هغه چه ده دلیل والا وی ص ۱۲۲
جوابک - د کونړ ملا د شیعه کا نو د خوشحالو د پاره په حق
ابوبکر او حضرت عمر رضی الله عنهما باندی دا الزام لگوی ، چه کفی
دوی به بی دلیل خبری کولے ، (نا الله - کونړ ملا ته او کور ، چه خپله
خو یوه خبره هم بی دلیل بزعم خویش نه گنری ، لیکن د خلفاء
راشدینو خبری بی دلیل گنری ، دا دے د غیر مقلدینو په زړه کین
د صحابه کرامو احترام -

کونړ ملا مخکن لیکي " د ابوبکر صدیق او عمر رضی الله عنه
ویری فتوی دی چه هغه قاسمونه دی منل ص ۱۲۲

جوابک - کونړ ملا مخکن لیکي چه د صحابه کرامو په وخت
کین تقلید نه وو - او دلته لیکي ، چه شیخینو به فتوی ورکولے -

او داہم وائی چہ فی دلیلہ خبری بہ مے کولے، بلہ خبرہ دادہ
چہ امام ابوحنیفہؒ فرمائی، چہ کلمہ دپیغیر علیہ السلام
نہ حدیث راشی، نو پہ سرستر کو منظور دے، او کہ دصحابہ
کرام و اقوال وی، نو پہ دیکبن یو قول اخلم۔

علامہ ابن حجر الہیثمی المکی رحمہ اللہ پہ "الخیرات الحسان
فی مناقب النعمان" کتب یکی۔

"قال ابن المبارک رواۃ عنہ إذا جاء الحديث عن رسول
صلی اللہ علیہ وسلم فعلى الرأس والعين وإذا جاء عن
المصابة اخترنا ولم نخرج عن أقوالهم وإذا جاء عن
التابعين زاحمناهم أم الخیرات الحسان ص ۱۹ و عقود
بلحان ص ۱۶۱

دا خبرہ شو خوشو ملہ ذکر شوید، چہ تقلید صرف پہ اجتہاد
مسئلو کتب کیری، نو کہ پہ یو مسئلہ کتب امام صاحب رحمہ اللہ
دیو صحابی قول پرینے وی۔ نو دبل صحابی قول نہ بہ فی ترجیح
ورکری وی، او اغستے بہ مے وی، ہر خطہ چہ وی دصحابہ
کرام و اقوال نہ بہر نہ اوئی، لیکن ہفہ کس چہ دصحابہ
کرام و اقوال دسرہ حجت نہ کنڑی، ہفہ نہ پہ داسے اعتراض
کولو شرم پکار دے، کو نوریان غیر مقلدین پچیلہ دصحابی
قول حجت نہ کنڑی، او پہ بل اعتراض کوی، ہفہ دپنستو مثل

دے۔ وائی "غلیل راپا سیدو کوزی تہ ئی وی پتا کین دوسری
دی۔ کونر ملا ہم هغه د غلیل کا نہ کوی۔

کونر ملا لیکي "بنی علیہ السلام خو پہ دیکین د ابوبکر و عمر
رضی اللہ عنہما تخصیص کری دی، او تا سو خو د صحابہ کرام و
تقلید نار و اکثری، کما فی رد المحتار ص ۱۴۲۔

جواب ۱۔ کونر ملا پہ رد المحتار باندی دروغ وائی، صحابی
داقوالو پہ بارہ کین د امام صاحب خبرہ د "الخیرات الحسان"
پہ حوالہ سرہ تیرہ شو۔

دویمہ داچی کونر ملا تاخو پہ مثلاً باندی صرف د آئتی
بن راہویہ او ابن حزم او داؤد ظاہری تخصیص کریدے، نو
ستا د تخصیص د پیغمبر علیہ السلام د تخصیص پہ مقابلہ کین
خہ حیثیت لری، کونر ملا وائی خلق گمراہ کوئے۔ او شیطان
خو شمعالوئے؟ کبر مقتا عند اللہ أن تقولوا ما لا تفعلون،
کونر ملا معلومی پری چہ پہ "ویل للمطففین" آیت باندی
ایمان نہ لری۔

کونر ملا مخکنی لیکي "تا سو خو تقلید پہ خلور و مذہبون
کین منحصر کنی، تا سو خو دیو صحابی تقلید ہم اونکرو۔ ص ۱۴۲
جواب ۲۔ د انحصار وجہ د شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ پہ
حوالہ سرہ مخکنی تیرہ شو۔ باقی د صحابہ کرام و تقلید، نو

کونز ملا تہ خو تقلید تہ شرک و ایے، او نور خلق تری منع
 کوے، نو پہ نور و خلق و لے الزام لگوے، باقی مونبرہ د
 صحابہ کرام و تقلید کوؤ اوکنہ؟ نو دا چہ تہ دفعہی کتابونو
 او شروح و مطالعہ اوکریے، نو حقیقت بہ درتہ معلوم شی
 کہ حہ او من هغه تہو لے مسئلے ذکر کول شروع کرم، یہ کو مو
 کین چہ د صحابہ کرام و تقلید شویدے، نو دا بہ حان لہ یو
 مستقل کتاب جوہر شی۔ دامام صاحب حوالہ او من و پانڈ
 تیرہ شوہ، چہ حہ د صحابہ کرام و پہ مختلف و اقوال و کین یو
 قول لہ ترجیح و رکوم۔ او د صحابہ کرام و اقوالو نہ ہر نہ اوئم
 او کونز ملا تہ خوئی ہد و دسر و حجت نہ گنڑے

کونز ملا تہ مشبہ ذکر کریدہ، خوٹا پہ علم کین نشتہ
 چہ چا د حدیث "اُتَمُوا بِی وَ یَا تَمَّ بَکُم مِّنْ بَعْدِکُمْ" نہ د تقلید
 پہ اثبات باندی استدلال کریے وی۔ لدی و جے نہ حہ پری
 حہ نہ لیکم۔ البتہ د کونز ملا دا خبر و چہ "مقلدین وائی چہ
 د صحابہ کرام و تا بعداری نشتہ۔ مَرَّآ خَالِصَ دِرَوغ دِی۔ دَلَمَّا
 اَبُو حَنِيفَةَ قَوْلِ مَخْلُوقِ ذَکُو شُو۔

کونز بیان غیر مقلدین پخپلہ د صحابہ کرام و اقوال حجت
 نہ گنڑی۔ مشکوٰۃ نے پہ خپل کتاب "ارشاد الفحول" کین لیکے۔
 ذہب الجمہور اُن اُقوال المصاہبہ لیست بحجة

على الصحابة ومن بعدهم من التابعين وتبع

تابعيهم ص ۲۱۳

هذا الكلام من مسائل الاجتهاد اما اذا لم يكن منها

فليس مما نحن بصددده، والحق أنه ليس بحجة، فإن

الله لم يبعث إني هذه الأمة إلا محمداً. صلى الله عليه

وسلم وجميع الأمة مأمورة بالتباعه ولا فرق بين

الصحابة ومن بعدهم فكلهم مكلفون بالتباع السنة

كذا في ارشاد الفحول ص ۲۱۴

کونړ ملا متا په نيز د خو په صحابي او غير صحابي کي هډو

خه فرق نشته، نوته په کوم د خوله په نور و اعتراض کوم؟

کونړ ملا ليکي تاسو هميشه دا خبره کوي که د هريو عالم

او منلي شي، بيا اتباع د خوا هشي راځي، مونږ وايي مونږ

مه دهو که کوي اتباع د خوا هشي داده، چه يو ملا تاسو

را نيولي دي. ص ۱۲۴

جواب :- کونړ ملا که دا خبره وي نو بيا تاپه ص ۱۳ د

اسحق بن راهويه وغيره تخصيص د کوم خوا هشي په بنياد

باندي کړيد؟ ولې دا کونړي نفساني خوا هشي نه دي؟

کونړ ملا په پردو غولو تيزونه اچوي :- کونړ ملا

لیکی "خان نہ ستری کوی چه د تحقیق حق و کوی صلا -

کونر ملا کہ دیو بل خبری راجع کول تحقیق وی، نو دا تحقیق و
تاتہ مبارک وی، موئنہ دا تحقیق نہ گنڑو، بلکہ دیتہ دپشتو پہ
معاورہ کینی "پہ پودو غولو تیزو نہ اچول" وائی.

کونر ملا لیکی درخص العلماء اتباع صحیح مذہ صلا

جواب کونر ملا عقل و نصیب شد، موئن چه دا وایو چه کہ دہ
یو عالم خبرہ او منلے شی، نو اتباع دخواستش بدراشی. هغه هم
دغه درخص العلماء سر متعلق خبرہ دہ، بلکہ نہ دہ، تا پری ہے
دخیلے کچھ فہمی پہ وجہ اعتراض کریدے.

کونر ملا درخص العلماء تصویر داسی پیش کوی

هغه دا چه یو عالم پہ یوہ مسئلہ کینی اسانی پیدا کوی، او بل عالم
پہ بلہ مسئلہ کینی، او ہیٹھ دلیل و رسرہ نہ وی. صلا

جواب بد آفرین کونر ملا، کہ متاعوقدی دامت داسے نور
خیر خواہان خلای مکرہ پیدا شو نو "کارامت خراب خواہد شد"

عاجزۃ درخص العلماء صورت نہ دے معلوم، او لگیا دے.
تبصرہ پری کوی، خان ہم گمراہ کوی او نور ہم گمراہ کوی.

لعنة الله على شرکم

دکونر ملا تهمه وسوسه ۱-

حدیث شریف ”یحمل هذا العلم من خلف عدوله“ دصحابہ کرامو فتویٰ ورکول، او دخلقو منل، او اکثر مسئلے داسی دی چہ دلیل ورسره ذکر نہ دے۔ دتفصیل دپاره مصنف عبدالرزاق، مصنف ابن ابی شیبہ، او کتاب الآثار د امام محمد رحمہ اللہ اذکورہ۔
کونر ملا خیلے وسوسے، دخلقو پہ زہرونو کین پہ دی دلو اچوی، لیکي ”یو تقلید دے یو اتباع ده، تقلید بی دلیل خبر منل، یا بے د مطالبہ دلیل نہ چا پسے تلل او داکار حرام دے۔
او یو اتباع ده، د یو عام خبره منل د دلیل دوجہ نہ، او یا دغہ خبره ظاہر د دلیل خلاف نہ وی۔ او اتباع جائز او حلال کار دے ص ۱۳۵

دکونر ملا دیان خلاصہ داستوه، چہ تقلید بی دلیلہ وی۔
او اتباع پہ دلیل سره وی۔ او کونر ملا مخکنس لیکلي ”د مسئلہ دلیل خوصرف قرآن او حدیث دے، او اجماع هم تائید دی،
هغه هم مستقل دلیل نہ دی ص ۵۵۔

محترم ورنپرو اوس خه ستاسو په مخکنس دقرآن کریم
نه یو خوايتونه د نمونے په طور وړاندی کووم۔ چہ دکونر
ملا ددی فرق حقیقت معلوم شی۔

(۱) ان يتبعون إلا الظن وإن هم إلا يخوضون۔ سورت انفال ۲۸

کونړ ملا ولته اتباع ده، وایه ستاد قول مطابق په دی اتباع
د دوی سره کوم آیت یا حدیث وو؟

(۲) إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ - سره انعام آیت ۸۹
کونړ ملا د دی خلقو سره په دی اتباع کوم آیت یا کوم حدیث
یا کومه اجماع وه؟

(۳) وَلَا تَتَّبِعِ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا (الأنعام آیت ۱۵)
کونړ ملا ستا په نيزد خوا اتباع په قرآنی یا حدیثی دلیل سره وی
یعنی په اتباع باندی آیت یا حدیث دلیل وی، او په دی آیت
کبن دا اتباع نه منع شویده، نو دا خو ستاد قول مطابق د قرآن
او حدیث نه منع شوه، آیا د قرآن و حدیث نه منع کول ستا
په نيزد باندی جائز دی؟ جواب بڼه په سوچ سره را کړه -

(۴) وَلَا تَتَّبِعُوا السَّبِيلَ فَتَفْرُقَ بَيْنَهُمَا (الأنعام آیت ۱۵)
کونړ ملا ته خو وای چې اتباع په قرآن و حدیث سره وی،
او په دی آیت کبن دی، چې دا اتباع به تا سودا الله تعالی
دلارے نه لری کړی - نو ولے قرآن و حدیث دا الله تعالی لار
ته نزدی کوی، او که لری کوی؟ قرآن کریم خو هدايت
دے "إِنْ هَذَا الْقُرْآنُ يَهْدِي لِلتي هِيَ أَقْوَمُ"

(۵) فَأَتَّبِعِ الشَّيْطَانَ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ - سره الاعراف آیت ۱۷
ولے کونړ ملا صاحب د شیطان سره هم قرآن او حدیث وو؟

(۳) فاتبعوا أمر فرعون وما أمر فرعون برشید۔ سورۃ ہود آیت ۹۵
کو نہ ملا واپہ کنہ، ولے دفرعون سرہ ہم قرآن اوحدیث و۔
چہ خلقوئے اتباع کولہ ؟

(۴) واتبع الذین ظلموا ما اترفوا فیہ وکانو مجرمین۔ سورۃ
ہود آیت ۱۱۲۔

کو نہ ملا دلتہ اتباع دکوم ایت یادکوم حدیث پہ وجہ سرہ وہ۔
(۸) واتبعوا الشهوات فسوف یلقون عیا۔ سورۃ مریم آیت ۵۹۔
ولے کو نہ ملا عقل و نصیب شہ، خواہشات نفسانی ہم دقرآن
اوحدیث نہ د یل لوی، چہ خلقوئے اتباع اوکرہ ؟ او تباہ
شو۔

(۹) واتبع هواہ فتردی۔ سورۃ طہ آیت ۱۷۱
کو نہ ملا ستاپہ نیزد خواہشات و قرآن و حدیث نہ پہ دلیل سرہ
وی، نو دلتہ د خواہشات نفسانی سرہ ہخہ کوم آیت یا کوم
حدیث دے ؟ او بیا ہلاک ولے شو ؟

(۱۰) ولا تؤمنوا إلا لمن تبع دینکم، سورۃ آل عمران آیت ۸۵
(قلک عشرة کاملہ)

کو نہ ملا داسے نوری دیری حوالے نشہ۔ صرف دثمنے دپارہ
دغہ لس حوالے کافی دی۔ او کہ دچازیا تے حوالے پکار وی۔
نور قرآن کریم د تلاوت پہ موقع دداسی ایتونہ نوپ

کوی، دیری حوالے بہ ورسره جمع شی۔ نوکونر ملا ولے دیری
قرآن نہ خلاف کوے؟ ہسی حان و ہم گمراہ کرے، اوکلیائے
نور ہم گمراہ کوے، گویا "ہم ترلو بے یں سنم تم کو بھی لے ژدیں گے" بانی
عمل کوے۔

کونر ملا تخلیں نیکی، دیو عالم پہ تلو مستلو کین تقلید کول
اوهغه تہ حان منسوب کول، لکہ حان تہ حنفی یا شافعی وئیل
داکار صحابہ کرامو کین نہ ووالہ مرہ

جواب ار حہ دلتہ بیا دا خبرہ کووم، چہ د خیرہ کونر ملا
اوس رورو لب شان مسلمانیری۔ حکہ چہ دلتہ پہ تقلید شخصی
رد کوی، گویا مطلق تقلید تہ او منلو۔ کونر ملا لب دا
راۃ اووایہ، چہ پہ صحابہ کرامو یا تا بعینو یا تبع تابعینو
کین چا حان تہ اہلحدیث، مرکزی اہلحدیث، غرباء اہلحدیث،
شبان اہلحدیث، اوجاعت غیر المسلمین وئیل وو۔ ولے چا
حان تہ سلفی یا ظاہری وئیل وو؟ نہ تہ وو وئیل، اویقینا
ئی نہ وو وئیل، نو تا سو خٹکہ گر بہائی اہلحدیث یا جماعت
غیر مسلمین والاوایے۔ ما هو جوابکم فہو جوابہ

کونر ملا نیکی۔ "مونر ابتداء کین راوری چہ د عام سری
رجوع مفتی طرفتہ او دہغه نہ دمسٹلی تپوس کول، دی
تہ پہ اتفاق د علما و سرہ تقلید نہ وائی۔ لکہ امام آمدی پہ

الاحکام فی اصول الاحکام ۲/۲۲۱، اولستصفی کبی غزالی
لیکی، او ابن القيم په اعلام الموعین کبی ص ۱۴۵

د کونړ ملا نه تپوس :-

تا په ابتداء کبی د احم ذکر کړی چه "د علماؤ اقوال دلیل نشی
کیدے ص ۵۵ - نو دلته قری څنگه استدلال کوے، او که نه
وایے چه څه ئے په تائید کبی پیشی کووم، نو کوم شے چه
دلیل نشی جوړیدے، هغه تائید څنگه جوړیدے شی ؟
بله دا چه نه په ص ۱۴۸ باندی لیکے "چه تقلید د چا په اجماع
سره ثابت دے، آیا د صحابه کرامو یا د تابعینو او که د تبع تابعینو
نو کونړ ملا د نورو نه مخو په مسئله د صحابه کرامو یا د تابعینو
یا تبع تابعینو اجماع غواړے - دلته چه تا اتفاق ذکر کړے چه
د عالم نه تپوس کول په اتفاق د علماؤ سره تقلید نه دے ص ۱۴۸
نو کونړ ملا دا اتفاق کوونکی صحابه کرام وؤ، که تابعین
او که تبع تابعین ؟ کونړ ملا د ځان د پاره یوه پیمانہ او د
بل د پاره بله پیمانہ د منافقانو کار دے - آیت "وَبَلِّغْ لِلْمُطَفِّئِ"
باندی جوړ ایمان نه لرے ؟ له خدایه ویریدے، او خلق د
قرآن او حدیث په نوم مه د هوکه کوه -
کونړ ملا تا مخکینی لیکلی "څوک چه د اجماع دعوی لری په

یوہ مسئلہ کہن، نو د اجماع د پارہ بہ ماخذ ضرور بیا نوی ۴۱۔
 کوثر ملا دلتہ چہ تا د اتفاق او اجماع دعویٰ کړیده، ددی
 دپارہ تاخه ماخذ بیان کړے؟ تا خو په ص ۴۱ دا هم بیکل چہ
 اجماع اوقیاس مستقل دلیل نه دی۔ نو دلتہ ۴۲ څنگه په دلیل
 کښی پدیش کړه۔

کوثر ملا آمدی خو بیکلی "وان سمی ذلک تقلیداً فلا مشاحۃ
 فی اللفظ" (۴ - ۲۴۵)

یعنی د پته تقلید هم و نیلے کیدیشی، نو ستا اجماع چہ ستا په نینر
 حجت هم نه ده چرۃ لاره؟

کوثر ملا تا مخکښ د ا بیکلی "بی دلیل خبره منل یا بی مطالبه
 د دلیل نه چا پسه تلل حرام دی" نو کوثر ملا که څو کس ستا د بی
 دلیل خبره اومنی، نو صرف هغه به حرام کار وی، او که نه به
 ورسره هم شامل ئے۔ بله دا چہ د صحابه کرامودا سے دیری
 فتویٰ شته، چہ نه پکښی دلیل شته، او نه د دلیل مطالبه شویده۔
 مصنف عبد الرزاق او مصنف ابن ابی شیبہ کښی دا سے بے شمار
 فتویٰ دی۔ نو آیا دوی حرام کار کولو او که جائز؟ د خیر القرن
 ددی خلقو په باره کښی ستا څه راوی ده؟

کوثر ملا د ابن قیم یو اوږد عبارت نقل کړیده، او
 روستوپه وائی، "نو ثابته شوه چہ دعاهي سړی رجوع

مفتی تہ، دی تہ تقلید نہ وائی۔ ص ۱۴۶

کونر ملا ستاپہ نیزد خود لائل دشرع دودہ دی، لکہ تا پہ
ص ۱۴۷ باندی لیکلی، نمود ابن قیم داقول ستاپہ نیزد ثوان د
اوکہ حدیث، چہ مسئلہ دتوی ثابتہ کرہ، فافہم وتدیر۔

کونر ملا لیکلی "مدینے والو دزید بن ثابت فتویٰ ہستہ
اود ابن عباس مے پرینودلہ خود اولی۔ وجہ داوہ چہ د
ہغویٰ اجتہاد ہم دزید بن ثابت داجتہاد پشان وو۔ ص ۱۴۸

کونر ملا چہ دا خلق پلہ مجتہدین وو خودوی دزید
بن ثابت رضی اللہ عنہہ نقلہ مسئلہ تپوسلہ، لہ۔ د "فاسلوا
اہل الذکر" بحث د پچپلہ لہ بیا اوگورہ۔

کونر ملا مجتہدین لیکلی۔ اوکہ دا او منو چہ دوی دزید بن
ثابت تقلید کری دی، نو مون وایو چہ اولہ ہغویٰ دزید
بن ثابت تقلید تولو مسئلو کین مذی کوی ص ۱۴۹

جواب د کونر ملا د بیان مطلب شو چہ مدینے والو د
زید بن ثابت رضی اللہ عنہ پہ بعضے مسئلو کین تقلید کرے
دے۔ دلتہ دودہ خبری دی۔

(۱) کونر ملا پہ ماحہ لکیا دے وائی چہ د صحابہ کرامو
پہ دور کین تقلید نہ وو، لکہ مجتہدین لیکلی "ترخلوری مدی
پوری تقلید نہ وکے دا بدعتا روستو پیدا شوید ص ۱۵۰

اودلته وائی چہ وزید بن ثابت رضی اللہ عنہ پر بعضے مسئلو
کین تقلید شویده۔ نو د صحابہ کرامو پر دور کین تقلید پخپله
دکونر ملا دیان نہ ثابت شو، داتضاد بیانی صرف پر دی
وجه ده، چہ پر سلفوا اعتماد نہ لری، حالانکه تقلید بعض
اعتماد ده۔

کونر ملا د تقلید شخصی انکار کوی، او دلته ئے اثبات
کوی۔ داهم تضاد بیانی ده۔ پر ص ۱۳۸ باندی وائی چہ تقلید
بدعت ده، نو العیاذ باللہ دده نیز د صحابہ کرامو او
تابعینو بدعت کولو۔ کونر ملا له خدایه ویریزه، که ذخیر
القرون خلق بدعتیان شونو بیا پاتے شول شو؟ لبر
سویج اوکره۔

کونر ملا لیکي "د ابن عباس فتوی صحیح وه" ص ۱۳۹
جواب بر هر چنگه چہ وی تقلید بلکه تقلید شخصی تری ثابت
شو۔

کونر ملا لیکي "نو آیا هغوی (مدینه والا) پر دی (د
زید بن ثابت پر) تقلید کینی ستا سو پر زعم پر حق روان
وو، اوکه پر غلطه؟ ص ۱۳۹

دکونر ملا دا خیال ده، چہ د خیر القرون دا خلق
پر غلطه روان وو۔ باقی پاتے شوه دا خبره چہ دچا فتوی

صحیح و ه ؟ نو موئز مخکن د بخاری او مسلم نه نقل کری،
امام بخاری رحمه الله باب تری "باب أجر الحاكم إذا اجتهد
فأصاب أو أخطأ"

عن عمرو بن العاص أنه سمع رسول الله صلى الله
عليه وسلم إذا حكم الحاكم فاجتهد فأصاب فله أجران
وإذا حكم فاجتهد ثم أخطأ فله أجر واحد صحیح البخاری
(۱۰۹۲/۲) و صحیح مسلم (۴۶/۲) واللفظ للبخاری.

د کونړ ملا لسمه وسوسه ۱-

د حدیث معاذ بن جبل رضی الله عنه نه اهل السنة والجماعة
په تقلید باندی استدلال کوی، د احادیث مخکنی ذکر شویدی
سره د ابوداؤد د حواله - کونړ ملا د دی په باره کین وخلقو
په زړونو کین داسی وسوسه اچوی، لیکي، معاذ بن جبل
چا یمن ته لیږلی وؤ، نبی علیه السلام لیږلی وؤ، نو د هغه
خبره منل د نبی علیه السلام خبره منل وؤ ص ۱۴

شاه کونړ ملا! هغه د "الکذوب قد یصدق" خبره
من پتا باندی صادق شوه. کونړ ملا د حضرت معاذ رضی الله
عنه په دی حدیث کین دی. چه که مسئله په کتاب الله یا
سنت نبوی کین نه وی، خو هغه به اجتهد کوئم - اویغیر علیه السلام

تری پہ دی خوشحالہ شو، او تقلید ہم صرف پہ اجتہاد کی مسئلو
 کینی کیڑی، نوموین۔ ہم دا وایو چہ لکھنکہ دحضرت معاذ
 رضی اللہ عنہ اجتہاد مثل دپیغمبر علیہ السلام خبرہ مثل دی
 دغہ شان د نور و مجتہدینو ہم دا خبرہ دہ، حکم چہ مجتہدین لہ
 خانہ دین نہ جوہروی، بلکہ پہ ادلہ شرعیہ کینی غور و فکر کوی، او
 مسئلہ را اور باسی، او خلق مے منی، او داو تقلید۔ اوکہ پہ
 یوہ مسئلہ باندی دادلہ اربعہ نہ خہ دلیل نہ وی، نو داسے مسئلہ
 مونہ ہم نہ منو۔

کونہ ملا لیکي“ واللہ العظیم کہ دتقلید داثبات دپارہ ہیخ
 دلیل وی پہ قرآن اوحدیث او آثار دصحابہ کینی ص ۱۳۸، ص ۱۳۹۔
 جواب۔ کونہ ملا پہ دروغہ دقسم او خور و اوگودہ تا
 مخکن لیکي“ اوکہ دا او منو چہ دوی دزید بن ثابت تقلید کری
 دی، نو مونہ وایو چہ اولادغوی دزید بن ثابت تقلید نہتولو
 مسئلو کینی نہ دی کری ص ۱۳۶ یعنی ستا پہ خیال مدینے والو دزید
 بن ثابت تقلید پہ نہتولو مسئلو کینی نہ دی کری، بلکہ پہ بعضے مسئلو
 کینی مے کری۔ نو عجیبہ دہ چہ پہ ص ۱۳۶ دصحابہ کرامو دتقلید
 اثبات کوئے۔ او پہ ص ۱۳۸ پری قسم خورے، چہ دصحابہ کرامو
 دآثارو نہ تقلید ثابت نہ دے۔ واقعی دروغ گور حافظہ نباشد“
 پہ یوہ صفحہ یوہ لیکي او پہ ورپے صفحہ بل خہ۔

دکونر ملا یوں ولسمہ وسوسہ :-

مؤید شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ کتاب "عقد الجید" پر حوالہ سرہ ذکر کری
چہ مصحابہ کرام مودز مائے نہ تقلید را روان دے،
اوپا پری انکار نہ دی کری، نوگویا دا اجماع سکوتی شوہ،
کونر ملا پہ دی باندی دخلقو پہ زہو نوکبنی دایسے وسوسہ
اچوی، لیکے "بعضے لا داوائی، چہ اجماع سرہ تقلید ثابت دے"
مؤید وایو چہ دچا پہ اجماع سرہ، مصحابہ کرام اوکے تابعینو
اوکے دتبع تا بعینو، ص ۱۴۸

جواب :- کونر ملا تاجہ پہ ص ۱۴۵ لیکے "تپوس کولوتہ
پہ اتفاق دعلماؤ سرہ تقلید نہ ولئی، نوخہ وایم چہ دا علماء
مصاہہ کرام وو کہ تابعین وو اوکے تبع تابعین ؟
کونر ملا مخکنی لیکے "ترخلوری صدی پوری تقلید نہ وو۔
دابذعت روستو پیدا شوی دی۔ ص ۱۴۸

جواب :- کونر ملا شاہ ولی اللہ رحمہ اللہ خوائی، چہ د
مصاہہ کرام مودز مائے نہ تقلید شروع دے۔ کہ د عقد الجید
حوالہ مخکنی تیرہ شوہ - بل تا پخندہ پہ ص ۱۴۶ باندی دحضرت
زید بن ثابت رضی اللہ عنہ تقلید اگوچہ پہ بعضے مسئلو کبنی
دے، خو ثابت دکرو، اوکونر ملا دا زید بن ثابت رضی اللہ
عنہ تھہ دکونر اوسید ونگے نہ وو۔ بلکہ دمدینے منورے وو۔

اوصحابی وو، نو ته څنگه وائی چه دخلوری صدی نه روستو تعلقه
 شروع شویدے؟ بل ته دینه بدعت وائے، نو ستا په خیال صحابه
 کرام اوتابعین بدعتیان وو، استغفر الله
 کونړ ملا کله چه صحیح خبره درته معلومه نوی، نو هسی اوتے
 بوته مه وایه، اویو غراو بل غرمه جنگوه، د الله پاک ارشاد
 دے۔ "ولا تقف ما لیس لك به علم ان السمع والبصر والفؤاد
 کل أولئک کان عنه مستولاً"

د کونړ ملا دولسمه وسوسه :-

موبزوایو غیر مقلدین قیاس او اجتهاد نه منی. کونړ ملا پدی
 باره کینی د خلقو په زړونو کینی داسے وسوسه اچوی. لیکي "موږ
 وایو اجتهاد او قیاس په دین کینی شته. ص ۱۴۸
 جواب ۱. کونړ ملا خلقوله دهوکه ولے ورکوے؟ ولے تا
 مخکنی دانه دی لیکلی "خوځ چه د قیاسونو او آراء پسر روان دی
 نو هغه به گمراه کیږی. ص ۱۵۱ یعنی ستا په نیرد قیاس گمراهی ده، او
 ولے تا د قیاس په باره کینی هم پدی خپل کتاب کینی دانه دی لیکلی،
 "تابعینو د تقلید رد صراحتاً کړی دی، اود تقلید او قیاس پدی
 بیان کړی، ص ۱۵۲ یعنی قیاس ستا په نیرد بدی ده، اود لته د خلقو
 د دهوکه کولو د پاره وائے چه قیاس دین کینی شته، قیاس

ستاپه نيزد گمراهی او بدي ده، نو ودي مطلب خوداشو،
 چه گني دين کين گمراهی او بدي شته، العياذ بالله
 کونړملا مخکن يکی "قياس په هغه وخت کين سړی کوی
 چه ضرورت راشي دیوی مسئلې، او قرآن حدیث کين دا سړی
 پيدا افکړی ص ۱۲۸

جواب: د حضرت معاذ رضی الله عنه حدیث موږ خو
 خله ذکر کړو، چه اجتهاد هله وی، چه په کتاب و سنت کين
 مسئله صراحتاً میلأ و نه شی، یعنی د نص په موجودگی کين د
 قیاس ضرورت نشته، لږ د قیاس د صحت شرائط او کوره، نو
 پته به درته اولږی.

کونړملا مخکن يکی "لکن دده اجتهاد به ټول امت د پاره
 نه وی، دده د نفسي سره تعلق لری. ص ۱۳۸،

جواب: د کونړملا د حضرت معاذ رضی الله عنه په حدیث کين وی
 "کیف تقضي إذا عرض لك قضاء" یعنی کله تاله شواک مسئله راوړی
 نو تله به شک فیصله کوی؟ او ودي په جواب کين حضرت معاذ
 رضی الله عنه وائی "أجتهد برأی ولا ألو" ابو داؤد (۱۳۹/۲)
 د دینه خو معلومېږی، چه دا اجتهاد به د نور وخلق و پاره هم
 وی. کونړملا ته شک وائے، چه والاجتهاد به دده د نفس و پاره وی،
 کونړملا خان د پیغمبر علیه السلام او صحابه کرامو ته ولے زیات

هوښيار کړۍ .

د کونړ ملا قیاس ۱- کونړ ملا دا مسئله د قبلے

داشتباه په صورت کېن په تحری باندی قیاس کوی ، کونړ ملا هم قیاس ته گواهی او بدي وائی ، لکه مخکنی حوالے تیر شوی . ځ در کفر بم صادق نه زنا را رسوا کن او بیا قیاس هم غلط کوی . د قبلے داشتباه مسئله دهغه چا سره متعلق ده ، چه په چا اشتباه را غلی وی ، نو دهغه اجتهاد هم دهغه سره خاص دے . پدی باندی د نورو فروعی او اجتماعی مسئلو چه عوام الناس ته پېښیږی ، تیان کول قیاس مع الفارق دے ، کونړ ملا ته به په خپل زړه کېن خومره حوشحال وے چه خومره دکمال خبره م او کړه ، حالانکه داستاد کمال نه بلکه د جهل خبره ده . او د کونړ زخړ نه زیات همیشه نه لری .

د کونړ ملا دیارلسمه وسوسه ۲-

مونږ وایو چه دا اصول حدیث او جرح و تعدیل غیر ټولے اجتهادی دی ، په یوه خبره هم نه د قرآن نه شه دلیل شته او نه د حدیث نه . او ټول امت بیا هم سره د غیر مقلدینو په دی مسئلو د محدثینو او ائمہ جرح و تعدیل

په پټو سترگو تقلید کوی. کونړ ملا د دې مسئلې په باره
 کښې د خلکو په زړونو کې وسوسه په دارنگ اچوی، لیکي.
 "بعضی ظالم (کونړ ملا) خلق "دق" په حای په "کاف" سره
 بیگلې (واټی) په تاسو د محدثینو خبره منی دا هم تقلید ده،
 مونږ وایو دا تقلید نه دی، بلکه تقلید بی دلیل خبره منل وې
 دیوچا. او محدث چه کله یو راوی ثقہ کوی او یا بی ضعیف
 کوی نو په دلیل سره، او هغه دلیل د هغه مشاهده ده، هغه
 واټی چه ما غلامی لیدلی چه غلط کارونه یې کول. ص ۱۲۹
 جواب :- کونړ ملا تاخو په ص ۵۵ باندې بیگلې چه دلائل
 د شرع دوه دی یعنی قرآن او حدیث. اوس دا مشاهده پکښې
 له کومه حایه دلیل شو. بل ته وائے چه د علماؤ قول دلیل نه
 دے ص ۵۵. نو دا خو تش د علماؤ اقوال دی. بلکه خو پکښې
 اختلاف دے. کوره په حدیث معنعن کښې د امام مسلم
 او امام بخاری یا علی بن المدینی رحمهم الله خومره سخت
 اختلاف دے. د مسلم مقدمه او کوره، امام مسلم خومره
 په سختو الفاظو کښې په مخالف رد کوی. دغه شان یو راوی
 ته یو امام ثقہ واټی، بل امام ورته ضعیف واټی، یو ورته
 امیر المؤمنین فی الحدیث واټی، بل ورته دجال من
 الدجاله واټی. نو دا خو ټولے اختلافی مسئلے دی.

اوبيا پکڻن هم ٻول امت ڊدوي تقليد کوي، داٿولے اجتہادي خبري دي، اوستاد وينا مطابق که دا اجتہاد ددوي د نفس دپارہ وے، اودلته ني ته هم تقليد کوے۔ نو د علماؤ اقوال چه ستا په نيزد دليل نه دے۔ نو بيا په ديکڻي ولے تقليد کوي؟

دويمه داچه ته وائي، چه هغه دليل دهغه مشاهدہ ده۔ لږ تقريب التهذيب، تهذيب التهذيب، ميزان الاعتدال، او تهذيب الکمال او گورہ۔ مثلاً په تقريب کڻي ابن حجر د پوراوي په باره کڻي څه يکي، او حال داچه هغه راوي به ددوي يا دريمي صدئي وي، ابن حجر د نهمي صدی دے، نو کونړ ملا دلته خود هغه مشاهدہ هم نشته۔ سره د دے چه مشاهدہ څه دليل نه دے۔ ځکه چه په مشاهدہ کڻي غلطی هم راتلے شي۔

بل ته پکے "هغه وائي چه فلا في ماليدلي دي چه غلط کارونه به يي کول" ۱۷۹

کونړ ملا عقل د نصيب شته، په کتب جرح و تعديل کڻي خو په نيکانو صالحانو باندی هم جرحه شته، هيڅ غلط کارونه يي نه کول، نهايت متقيان وو، خوبيا پري هم جرحه شته۔

کونړ ملا مخکڻي يکي "دويم پدي خبره د امت اتفاق

دے، نو اجماع شوہ چہ دراوبانو مثل شتہ ص ۱۴۹
 جواب: کونر ملا کله چہ مونر اووایو چہ تقلید
 یاندی دامت اجماع ده، او بیا د مذاهب اربعه خو پری
 اجماع ده، فو قہ ہم ددی کتاب ددی ص ۱۴۹ نہ صرف یہ
 بل منہ یعنی ص ۱۴۸ باندی شوہرہ پہ چہ چقو کیا وے مونر
 وایو چہ دچا پہ اجماع سرہ، آیا د صحابہ کرام و او کہ د
 تا بعینو او کہ د تبع تابعینو؟ ص ۱۴۸۔ فو کونر ملا ہم ستا
 دغہ خبرہ خہ ستا پہ ممکن ہر دم، چہ کونر ملا دچا اجماع
 آیا د صحابہ کرام و او کہ د تا بعینو او کہ د تبع تابعین و؟ کونر
 ملا دا ہم ستا خبرہ ده، امید دے چہ خیلہ خبرہ بہ دریانگ
 گوانہ نہ لوی، او کم از کم خیلہ خبرہ خو بہ منے کنہ۔
 کونر ملا دلتہ د بیا پیما نہ بدلہ کرہ، دٹھان دپارہ یوہ
 او دنور دپارہ بلہ۔ اوٹھان د یوٹھل بیا بلہ مطففینو کبن
 ور داخل کرو۔

کونر ملا تا ممکن بیکلی "د اجماع دپارہ بہ مأخذ ضرور
 بیا نوی، ہسی د اجماع دعوی صحیح نہ ده۔ ص ۱۴۸
 کونر ملا تا دلتہ د اجماع دعوی کریدہ، او مأخذ
 (قرآن او حدیث) دورلہ نہ دے بیان کرے، فو ستا د اجماع
 داد دعوی ہم ستا پہ بیان سرہ باطلہ شوہ، کونر ملا تا خو

تقریباً ہفتہ کار کرے، کوم نہ چہ پہ دی آیت کینا اشارہ دے،
 ”ولا تكونوا کالتی نقضت غزلها من بعد قوة انکاثاً“
 سورہ نعل آیت ۹۲۔

فوکونر ملا عقل د نصیب شد، تاسو هم پڅپله ئی جور وئی او
 پڅپله ئی ورا نوئی۔ کونر ملا د انا فوپه د نیمئی کین سم په
 سترگو روند شویدے۔

کونر ملا مخکنی لیکي، د دغه محدث خبره چه مونی منو،
 نو بالدلیل، که مونی نه بل عالم او وائی چه دغه راوی
 کمزوری نه دی او دلیل پیش کړی، نو دغه خبره بیا منل
 کیږي، ص ۱۴۹

جواب :- کونر ملا ستا په نیز د خود دلیل د شرع صرف
 قرآن او حدیث دی، که تا په ص ۴۲ لیکي۔ د محدث مشاهده
 هیڅ دلیل نه دے۔ بله دا چه ستا د زعم مطابق کله چه تا
 د اول محدث خبره بالدلیل او منله، نو بیا غلطه څڼکه شوه؟
 څڼکه چه په دلیل سره خبره خو غلطه نه وی۔ بله دا چه دغه
 بل عالم چه دلیل پیش کوی، نو دا به د قرآن نه پیش کوی
 او که حدیث نه، او که وائے چه خپله مشاهده په دلیل کین
 پیش کوی۔ نو ځه وایم چه د مخکیني محدث دلیل هم دغه
 مشاهده وه او غلطه او خته، نو ددی بل محدث په مشاهده

خہ دلیل دے، چہ کئی دا بہ صحیح وی۔ داخوۂ دیوی غلط
 نہ اووٹے پہ بلہ کئی او نچتے، کو نو ملا دا تو لے دلا مذہبیت
 کرشمے دی۔ خہ خہ توتے دریاندی کوی۔

دکو نو ملا خاتما

کو نو ملا لیکي "زہ پیدی خیرہ پوہیرم چہ ددی رسالے د
 لیکو پہ وجہ بہ مائے دیر خلق متعصب او متشدد او بی ادب
 وائی منشا۔

جواب۔ دریں پر شک۔ عیان را چہ بیان۔

کو نو ملا مخکن لیکي "دارسالہ ما داللہ و رضاد پارہ لیکي منشا
 جواب۔ کو نو ملا ولے دھوکہ فریب غلط بیانی او تضاد
 بیانی ہم داللہ تعالیٰ و رضامندی سبب گرخی؟ "ما سرحشا
 بهذا فی الملة الآخرة

کو نو ملا وائی "دغیرت دینی پہ وجہ م سختی خبری کویدی
 لکہ خرنای چہ نور و علماؤ ہم دلے کویدی، منشا۔

جواب۔ کو نو ملا ما ہم ستا پہ جواب کئی بعضے خبری
 خہ سختی لیکي، لکہ تا چہ لیکي، محکہ چہ "کما قدین تدا ف"

و لم یبق سوی العدوان دناهم کما دانوا

اوداهم وایم "اٹ عدتم عدنا"

کوئی ملا مخکنی لیک "خہ دچا دملامتیا پرواہ نہ لیم" ص ۱۵

جواب :- واقعی چار بنیتیا و میلی دی "بے حیا باش پرچہ خواہی کن"

کوئی ملا مخکنی لیک "کلہ چہ بہ یوہ مسئلہ عمل کوئی، یا فتویٰ

ور کوئی، بیا کہ میلاد نہ شوہ نو دیل عالم نہ تپوس

اوکری ص ۱۵

جواب :- کوئی ملا نہ خوہ عامی ہم اجتہاد فرض کوے

نوحہ ستا بہ نیزد ٹنگہ تپوس کوے شہی۔ او آیت "وفوق

کل ذی علم علیم" خوہ ملتہ مخہ نہ یردے۔

کوئی ملا یوخل بیا مسلمانئی تہ نزدی

کیپی

لیک "او کہ بیا ہم ستا تسلی ونہ شوہ، او مقصود حاصل

نہ شوہ۔ نو بیا دیو عالم دا اجتہاد پسے لار شہ، کوم چہ

تاقہ بہتر او پیر دین سہ پوہ شکارہ کیپی۔ ص ۱۵

جواب :- کوئی ملا اوس پرور و بیا مسلمانئی۔ اجتہاد

او تقلید منی، خو مصیبت دادے، چہ د کوئی ملا دا خبرہ

دده د مخکینې خبرې سره متضاد ده، کونړ ملا په ص ۱۲۸ باندې
 لیکلی "چه دده اجتهاد به ټول امت د پاره نه وي، دده د
 نفس سره تعلق لري" نو کونړ ملا کله چه د مجتهد اجتهاد
 د هغه د نفس سره تعلق لري، بل چا لره نوی. نو داسې چه
 مسئله يې معلومه نکره، په ده باندې د دغه مجتهد اجتهاد
 منل ستا په نيز د څنگه جا نژ شو؟

کونړ ملا ته وائې چه "د يو عالم اجتهاد پسې لار شه
 کوم چه تاقه بهتر او په دين مېنه پوه ښکاره کيږي ص ۱۵۱ او
 مخکې د لیکلي" که تاقه وائي چه هغه د ټولو علماؤ نه مېنه پوهيږي
 نو څه وایم چه د صحابه کرامونه هم مېنه پوهيږي؟ ص ۱۳۳ کونړ ملا
 دلته د ولې د صحابه کرامونوم وانه غښتو. بل ته هم په دغه
 صفحه باندې ليکي چه "دارنگه تاقه د کومه پته او لگیده، چه
 د ټولو خلکو نه مېنه پوهيږي. دا خو هلته کيد يشی چه تاقه
 اقوال د ټولو علماؤ سره د دلاسلو یاد وي، نو بيا به يکيني
 داسې او بېد معلوم کړي ص ۱۳۳ -

نو داسې به دلته ستا په دسی مشوره "چه تاقه بهتر او
 په دين مېنه پوه ښکاره کيږي" باندې څنگه عمل او کړي.
 کونړ ملا دې له خو عمر نوح پکار دے، چه اول هغه د ټولو
 علماؤ اقوال سره د دلاسلو معلوم کړي، نو بيا هلته به ورته

بنہ او بد معلوم شی، او کونز ملا عقل د نصیب شه، دا
تکلیف مال د یطاق دے، چہ د "لا یكلف الله نفسا الا
وسعها" نه سراسر خلاف دے۔

کونز ملا دلته د بیا پیما نه بدله کړه، ځان له یوه او بل له
بله، او د مطفینو په صف کښ ورننوتی۔

کونز ملا بیا په وسوسو شروع کوی۔

لیکي "وما شان یو وړوکی طالب العلم ضعیف الذهن (بی شک)
او ضعیف البدن (گویا مسئله پیدا کولو له بدن هم پکار وی) یوه
مسئله په قرآن او حدیث کښ پیدا کولے شی۔ ص ۱۵۱،

جواب ۱۔ کونز ملا هم پدی صفحه صرف دری کوڅې پورته
دا لیکلی چہ "دیو عالم اجتهاد پیسے لار شه" کونز ملا مخکنی
لیکي "تا سو خولجہ لله زمانه په دیرو چنده ونوسنه پوهیږي
ص ۱۵۱۔

جواب ۱۔ کونز ملا ځکه خود رته مونږ وایو، چہ هسې فضول
مه غږ پیره، چہ علم د کم دے او نه پوهیږی، نو د اُعلم په
مخکنی څه ویل یی ادبی او بد تهذیبی ده۔

کونز ملا مخکنی لیکي "ستا سو هم تقلید نه ضرورت نه راځي
که ځان په زوره د خیره نه محرومی ص ۱۵۱۔

کونو ملا لامذهبيت ته خير وائی۔ یعنی شرتہ خير وائی، حالانکہ
 اللامذهبية قنطرة اللاديفیة“۔ بلہ دا چہ تاد مدینے والو
 دحضرت زید بن ثابت رضی اللہ عنہ دخیل زعم مطابق پہ مشو
 مسئلو کین پہ ص ۱۳۶ تقلید ثابت کړی، فوستا په خیال دخیل القرآن
 دغه قول خلق د خیرہ محرومه وو۔ کبریت کلمه تخرج من
 أفواههم“ او اوس د وئیلی ووجہ دبل چا په اجتناد پیسے
 لاپسہ، نو د استاد مشورہ شرعاً حکم لری؟

کونو ملا لیکو “دین کین ټولی مسئلی په دی قواعد وکین
 راجع دی۔ ص ۱۳۶

جواب ۱۔ په ص ۱۳۶ باندی خود د قاعدو رد کړیدے، دلته
 ئے اثبات څنگه کړی؟ دلته د بیا د مطففینو طریقہ شروع
 کړی۔ بلہ دا چہ لور دا او وایه چہ پدی قاعدو کین حص د
 قرآن کریم نه ثابت دے، او که د حدیث نه، هغه بیان کړی۔
 او که ته وائے چہ د اجماع نه، فوستا په نیز د اجماع
 دپاره ماخذ ضروری دے۔ ص ۱۳۶ نو د اجماع ماخذ د قرآن
 کریم یا د حدیث نه بیان کړی۔

کونو ملا قاعدی ذکر کوی ۱۔

(۱) الحلال بین (۲) المرام بین (۳) وینهما أمور مشتمات

فمن اتقى الشبهات استبرأ لدينه - ص ۱۵۱

جواب :- کونز ملا دیتہ قاعدہ پہ قرآن کریم کین وئیلی شوہ
اوکہ پہ حدیث کین، صغہ بیان کرہ، اوکہ دچا امتی قول دراغستے
وی، نو تقلید و اوکرو، او دخیل قول مطابق و پخپلہ خان د
خبرہ محرومہ کرو۔

دویمہ خبرہ داچہ دایو حدیث دے۔ تادری خایہ کرو، دا
و دایت یا حدیث پہ وجہ اوکرو یا کہ خائفہ؟ اولہ خائفہ و کرے
نوستا قول خہ حیثیت لری؟ تہ خود خیل قول مطابق پہ خو
چندہ ناپوہہ یے۔ دبی وقوف مہرہ دخبری خہ اعتبار وی؟
(۴) د ع ما یریبک الی مالایر یبک۔

جواب :- کونز ملا دی تہ قاعدہ پہ کوم آیت یا حدیث
کین وئیلی شویدہ؟ اوکہ دچا امتی قول دراغستے وی، نو
تقلید و اوکرو، او دخبرہ محرومہ شوے۔

دویمہ خبرہ داچہ دا خلور قاعدی تا ذکر کرے، دادواہ
جدا جدا حدیثونہ دی۔ نو ما بعینہ قاعدی دی، اوکہ پہ
قاعدو بانڈی دلیونہ دی۔ کہ تہ واسے چہ دا بعینہ قاعدی
دی، نو دعوی او دلیل یوشو، حالانکہ دعوی جدا وی، او
دلیل جدا وی۔ اوکہ تہ واسے چہ دا دلیونہ دی، نو
دعوی خہ شوہ؟

(۵) وما سکت عنه فهو مما عفی عنه۔

جواب :- کونہ ملا دا آیت دے اوکہ حدیث دے اوکہ
دچا امتی قول دے؟ اوکہ قول دے نو ددی پہ قاعدہ کیدو
او ددی پہ مفہوم باندی دلیل تھ دے؟

(۶) الأصل فی الأشياء الإباحة۔

(۷) مبنی العبادات علی التوقیف۔

(۸) عدم النقل دلیل العدم۔

جواب :- کونہ ملا کوم سوال چہ پہ پنجمہ قاعدہ باندی
وارد پڑی، ہفہ پہ دی درمی وارو باندی ہم وارد پڑی
وضاحت او دلیل ستا پہ ذمہ لازم دی۔

(۹) إنما الأعمال بالنیات۔

(۱۰) من حسن اسلام المرء ترک ما لا یعنیه۔

جواب :- کونہ ملا دلتہ ہم ہفہ سوال وارد پڑی، چہ
دی تہ قاعدی پہ آیت کین و بیلی شوی دی اوکہ پہ حدیث
کین؟ اوکہ چا امتی ورتہ و بیلی دی۔ کہ داسی وی، نو تعلیلہ
داوکرو، او دخیرنہ محرومہ شوعہ دخیل قول مطابق۔

(۱۱) کثرة وقوع الشئ مع عدم النہی عنه۔

(۱۲) ترک المسائل التي لم تقع۔

جواب :- کونہ ملا دا آیتونہ دی اوکہ احادیث؟ اوکہ

دچا امتی قول دے؟ او د امتی قول دے۔ نو بیا د تقلید
اوکړو، او دخپله وینا مطابق دخیرنه محرومه شوے۔

(۱۳) تعاونا علی البر والتقوی -

(۱۴) ولا تعاونا علی إلا شرم والعدوان -

جواب: د یت په آیت کښ قاعده ویلی شویده، او که
په حدیث کښ؟ که چا امتی ورته ویلی ده؟ نو بیا خود
تقلید اوکړو، او دلته بیا دخپل قول مطابق دخیرنه محرومه
شوے، او سپیره پو در پاتے شوے۔

بله داچه دا په آیت کښ دی چه د آیت دوه ټکری
کړه، او دوه قاعدی تری جوړی کړه یا په حدیث کښ
راغلی؟ یا دچا امتی قول دے، نو بیا دخپل قول مطابق
د خیرنه محرومه پاتے شوے۔ او که د استاد خپل نفس
فیصله ده؟ نو ستا د نفس فیصله په نور وخلقو شنگه
محبت کیدے شی، ځکه چه مجتهد هم نه یی دخپل قول مطابق
خوچنده ناپوه یی۔ نو د ناپوهه، کم عقل او بی وقوف
سړی دخبری خه وزن وی؟

کونړ ملا کتاب خود تقلید په رد کښ شروع کړی
و، خو په اخیر کښ یی دومره تقلید اوکړو، چه سړی
پری اوگر خولو، شا بسے کونړ ملا طایکار از تو کید وړان پسین کتد۔

کونر ملا مخکنی یکی "د اسی توری قاعدے هم شته، چه
 جوامع د ټول دين دپاره دی، کن د علماؤ دپاره، ص ۱۵۲
 جواب :- کونر ملا د علماؤ دپاره دا تخصیص د قرآن پاک
 نه ثابت دے او که له حدیث نه؟ او که دا ستا دخپل نفس
 فیصله ده؟ او که دچا امتی قول دے؟ که دچا امتی قول
 د راغستے وی، نو د کتاب په اخیر کین د هم تقلید او کړو،
 او په اخیر کین د هم حان دخپل قول مطابق د خیر نه
 محرومه کړو - او سپیره لرکے پاتے شوه - سپیره وږه
 او سپیره پاتے شوه - دا د قدرت فیصله ده، چه
 "و كذلك نفع بالمجرمین"

الحمد لله چه نن د نهي په ورځ په ۲۶ محرم ۱۳۱۸ ل بمطابق
 ۳ جون ۱۹۹۷ ل د کونر ملا درد بیکلو نه فارغ شوم. د سخت
 معرفت په وجه په کتاب کماحقه سلام او تشوخته مختصر
 معروضاتم پیش کړه. والله هو الموفق
 گفت گو آهین درویشی بود
 ورنه باتو ماجرلم د اشتهیم

الله تعالی د ا کتاب د مسلمانانو دپاره نفع بخش

اوگرخوی، چه دكونر ملا دوسوسونه پچ شی
 اوخا دیاره دیک نراد د آخرت اوگرخوی (آین)

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وآله
 وصحبہ اجمعین ومن تبعهم باحسان
 الی یوم الدین -

کتابه

ابو یوسف محمد ولی درویش غفرله
 الاستاذ بجامعة العلوم الاسلامیه
 علامه بنوری قاون کراتشی ۴۸۰۰

۲۶ / ۱ / ۱۴۱۸ هـ

۶ / ۳ / ۱۹۹۷ ع

نذرانہ عقیدت بحضور طالبان بہ مناسبت فتح مزار شریف

آخر غللو تر لاسہ مزار رورو
 کہ خدائی کاندی اوس نمبر بدخشان
 دیہامیان بتان بہ وارد کنہ کپرشی
 دکنہ حالت ہفہ وخت دکتو و و
 شیران درمانے دلتہ لرغونہ و و
 اوس دہائی کونر کانفرنس نعرے سوری
 اوس ہی ہیش طرفہ رود خلاصہ نشہ
 دکابل دمان ہی تول سرچنگ ٹنگ کہ
 اوس آوارنہ دریاب نہ ددو کری شہ
 دظاہونو وحشتونوشہ شوہ تیرہ
 بیابہ داخران و ہلے باغ سمسورشی
 ہر طرف بہ دبیل نغمے خورے شی
 عند لیب بہ بیابہ سر و کلرچہ کوی
 ہر طرف تہ دنارنج کل و رومی دی
 سوکالی شوہ خوشحالی شوہ ننداری
 اوس بہ سترگی دوستم مسعود نرشی
 طالب جانہ ستاہمت تہ م سلام
 دی روان ترینہ پہ تینتہ کفار رورو
 ملا ماتین ہی وریسی دتخار رورو
 دے پہ ماتی اوس د کفر حصار رورو
 چہ ہی اوخورد پہ خت کینر کد رورو
 درپہ درشو مفسدان تار پتار رورو
 تہ بہ وے یوم التناد شر دوشکر رورو
 راتنگیری پری دائرہ دپرکار رورو
 بشکار کیری اصلاحیہ عمارت رورو
 تربت رشوق ساق اوفجبار رورو
 لاشکار شوتینہ شکے سحر رورو
 لاروان دے پری دسہ بہار رورو
 دی روان ترینہ تراخان پہ قطار رورو
 خصمانہ دباغ شروع کرکہ مالیار رورو
 سروے سرپور تہ کوی پہ جویار رورو
 پہ سیالئی شوہو جل بیانگرہا رورو
 شی لہ سر نہ بہ ہی لرے خمار رورو
 ستاد لاسہ سرنگون شو غیار رورو

صحت موی اوس ذخیرہ بیمارورو	دانتبلا معاشقہ دیکر آب ادا
پہ نزلزل شود طاعت اقتدارورو	چہ دتوی کرے پہ دشت لیلی وینے
کلمہ اخلے بہ قدم پہ دالارورو	سرمناں ددل تلویہ انتظار دے
دکبیر آواز اوچت پہ دیا رورو	یو محل بیاد پانی پت میدان کرکرم
لا تازہ کرکے کارنامے دیدلا رورو	تہ بچے دغز نوی او ابدالی نیے
دے پکار و لہ دغور گذار رورو	پر تھوی راج بیاد سکر پور تہ کرے
جور شوہر ترستی ستارے شکر رورو	ہندو کے برندوی بیاستر مسلم تہ
کرکے لا تینگ خیل میرا ہندو بکارورو	داخو ستاد پلاں میراث و وراثتہ پا
لوتی لوتی کرکے پنج شیر چار رورو	دبکرام کونہی بہ تل درتہ دعا کری
کرکے و رسم پری تیتکونو قضا رورو	چہ دسرہ دامادہ شی شر غوشہ
دحباب پہ شان اوچری وار رورو	کھن تول درتہ یوشو بھدائی بہ خیر کو
در شیند مہ یہی ستا مزار رورو	داخما پہ لاس کلونہ دی دامن

ددر ویش قلم بہ ستاپہ منگھوڑی
دبلبل پہ شان کدی بہ چغا رورو

